

6/2

2022

KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

KIRKLARELİ UNIVERSITY
JOURNAL of SOCIAL SCIENCES

KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

6/2

2022

KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

KIRKLARELİ UNIVERSITY
JOURNAL of SOCIAL SCIENCE

KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sahibi

Kırklareli Üniversitesi Rektörlüğü Adına
Prof. Dr. Bülent ŞENGÖRÜR / Rektör

Editörler

Baş Editör: Dr. Öğr. Üyesi Alaettin İŞERİ, *Kırklareli Üniversitesi*
Editör: Doç. Dr. Nuri Gökhan TOPRAK, *Kırklareli Üniversitesi*
Editör Yardımcısı: Dr. Öğr. Üyesi Nevin TÜRKER YILDIZ, *Kırklareli Üniversitesi*
Dil Editörleri: Dr. Öğr. Üyesi Tacettin TURGAY (İngilizce Dil Editörü), *Kırklareli Üniversitesi*
Arş. Gör. Mehmet TUNCER (Türkçe Dil Editörü), *Kırklareli Üniversitesi*

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Doç. Dr. Muharrem EKŞİ, *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü*

Alan Editörleri

Dil-Edebiyat Alanı: Dr. Öğr. Üyesi Birol BULUT, *Kırklareli Üniversitesi*
Eğitim Bilimleri Alanı: Dr. Öğr. Üyesi Alaettin İŞERİ, *Kırklareli Üniversitesi*
Felsefe Alanı: Prof. Dr. Can KARABÖCEK, *Kırklareli Üniversitesi*
Hukuk Alanı: Prof. Dr. Ahmet Mithat GÜNEŞ, *Kırklareli Üniversitesi*
İktisat Alanı: Doç. Dr. Raif CERGİBOZAN, Dr. Öğr. Üyesi Aslı OKAY TOPRAK, *Kırklareli Üniv.*
İstatistik Alanı: Dr. Öğr. Üyesi Muhammet ATALAY, *Kırklareli Üniversitesi*
İşletme Alanı: Doç. Dr. Ömer Faruk GÜLEÇ, Dr. Öğr. Üyesi M. Can DEMİRTAŞ *Kırklareli Üniv.*
İlahiyat Alanı: Prof. Dr. Ahmet ÇAPKU, *Kırklareli Üniversitesi*
Kamu Yönetimi Alanı: Doç. Dr. İskender GÜMÜŞ, *Kırklareli Üniversitesi*
Tarih Alanı: Dr. Öğr. Üyesi Umut ÜREN, *Kırklareli Üniversitesi*
Turizm Alanı: Doç. Dr. Mustafa Cevdet ALTUNEL, *Kırklareli Üniversitesi*
Sosyoloji Alanı: Doç. Dr. Adem BAŞPINAR, *Kırklareli Üniversitesi*
Uluslararası İlişkiler Alanı: Doç. Dr. İhsan Ömer ATAGENÇ, *Kırklareli Üniversitesi*

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Alfredo SAAD-FİLHO SOAS, *Londra Üniversitesi (İngiltere)*
Prof. Dr. Alpaslan ÖZERDEM George, *Mason Üniversitesi (ABD)*
Prof. Dr. Desiree PANGERC, *CIELS Üniversitesi (İtalya)*
Prof. Dr. Hun Joo PARK, *KDI School of Public Policy and Management*
Prof. Dr. Julia DOBREVA, *VUZF Üniversitesi (Bulgaristan)*
Prof. Dr. Paul ZAREMBKA, *New York Üniversitesi (ABD)*
Prof. Dr. Shabir Ahmad KHAN, *Peshawar Üniversitesi (Pakistan)*
Prof. Dr. Ünal ÇAĞLAR, *Kırklareli Üniversitesi*

Doç. Dr. Darryl MCLEOD, *Fordham Üniversitesi (ABD)*

Doç. Dr. Mujib ALAM, *Jamia Millia Islamia Central Üniversitesi (Hindistan)*

Doç. Dr. Oleg B. ALEKSANDROV, *Moskova Devlet Diploması Enstitüsü-MGIMO Üniversitesi*

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Ata ATUN, *Yakın Doğu Üniversitesi - KKTC*

Prof. Dr. Barış ÖZDAL, *Uludağ Üniversitesi*

Prof. Dr. Hasret ÇOMAK, *İstanbul Kent Üniversitesi*

Prof. Dr. Mesut AYAR, *Kırklareli Üniversitesi*

Prof. Dr. Sadık TÜRKER, *Kırklareli Üniversitesi*

Prof. Dr. Sibel TURAN, *Trakya Üniversitesi*

Prof. Dr. Soyalp TAMÇELİK, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*

Doç. Dr. Abdülkadir ATICI, *Kırklareli Üniversitesi*

Doç. Dr. Ali KURT, *Kırklareli Üniversitesi*

Kapak ve İçerik Tasarımı

Dr. Öğr. Üyesi Alaettin İŞERİ, *Kırklareli Üniversitesi*

Öğr. Gör. Yılmaz KUS, *Kırklareli Üniversitesi*

Tarandığı İndexler

- Academic Journal Index
- Advanced Science Index
- ASOS İndeks
- CiteFactorCrossref
- Directory of Research Journals Indexing
- Eurasian Scientific Journal Index
- Google Scholar
- İdealonline
- Index Copernicus International
- InfoBase Index
- International Institute of Organized Research (I2OR)
- International Scientific Indexing
- Journal Factor
- Journament
- Jurix
- Paperity
- Publons
- ResearchBib Academic Resource Index
- Scientific Indexing Services
- TDV İslâm Araştırmaları Merkezi Veri Tabanı
- Türk Eğitim İndeksi

Yazışma Adresi

Kırklareli Üniversitesi

Rektörlüğü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Rektörlük Kültür Merkezi B Blok Merkez / Kırklareli

Tel: 0288 246 16 01

Web: <http://sbedergi.klu.edu.tr/>

Mail: sbedergi@klu.edu.tr

Owner

On behalf of Kırklareli University Rectorate
Prof. Dr. Bülent ŞENGÖRÜR / Rector

Editors

Editor in Chief: Asst. Prof. Alaettin İŞERİ, *Kırklareli University*
Editor: Assoc. Prof. Nuri Gökhan TOPRAK, *Kırklareli University*
Co-Editor: Asst. Prof. Nevin TÜRKER YILDIZ, *Kırklareli University*
Language Editors: Asst. Prof. Tacettin TURGAY, *Kırklareli University*
Research Assist. Mehmet TUNCER, *Kırklareli University*

Desk Editor

Assoc. Prof. Muharrem EKŞİ, *Kırklareli University Institute of Social Sciences, Director*

Field Editors

Language-Literature: Asst. Prof. Birol BULUT, *Kırklareli University*
Educational Sciences: Asst. Prof. Alaettin İŞERİ, *Kırklareli University*
Philosophy: Prof. Can KARABÖCEK, *Kırklareli University*
Law: Prof. Dr. Ahmet Mithat GÜNEŞ, *Kırklareli University*
Economics: Assoc. Prof. Raif CERGİBOZAN, Asst. Prof. Aslı OKAY TOPRAK, *Kırklareli Univ.*
Statistics: Asst. Prof. Muhammet ATALAY, *Kırklareli University*
Business Administration: Assoc. Prof. Ömer Faruk GÜLEÇ, Asst. Prof. M. Can DEMİRTAŞ
Theology: Prof. Ahmet ÇAPKU, *Kırklareli University*
Public Administration: Assoc. Prof. İskender GÜMÜŞ, *Kırklareli University*
History: Asst. Prof. Umut ÜREN, *Kırklareli University*
Tourism: Assoc. Prof. Mustafa Cevdet ALTUNEL, *Kırklareli University*
Sociology: Assoc. Prof. Adem BAŞPINAR, *Kırklareli University*
International Relations: Assoc. Prof. İhsan Ömer ATAGENÇ, *Kırklareli University*

Publication Board

Prof. Dr. Alfredo SAAD-FILHO SOAS, *London University (England)*
Prof. Dr. Alpaslan ÖZERDEM *George Mason University (USA)*
Prof. Dr. Desiree PANGERC, *CIELS University (Italy)*
Prof. Dr. Hun Joo PARK, *KDI School of Public Policy and Management (Rep. of Korea)*
Prof. Dr. Julia DOBREVA, *VUZF University (Bulgaria)*
Prof. Dr. Paul ZAREMBKA, *New York University (USA)*
Prof. Dr. Shabir Ahmad KHAN, *Peshawar University (Pakistan)*
Prof. Dr. Ünal ÇAĞLAR, *Kırklareli University*

Assoc. Prof. Darryl MCLEOD, *Fordham University (USA)*

Assoc. Prof. Mujib ALAM, *Jamia Millia Islamia Central Universitesi (India)*

Assoc. Prof. Oleg B. ALEKSANDROV, *MGIMO University*

Scientific Board

Prof. Dr. Ata ATUN, *Near East University - TRNC*

Prof. Dr. Barış ÖZDAL, *Uludağ University*

Prof. Dr. Hasret ÇOMAK, *İstanbul Kent University*

Prof. Dr. Mesut AYAR, *Kırklareli University*

Prof. Dr. Sadık TÜRKER, *Kırklareli University*

Prof. Dr. Sibel TURAN, *Trakya University*

Prof. Dr. Soyalp TAMÇELİK, *Ankara Hacı Bayram Veli University*

Assoc. Prof. Abdülkadir ATICI, *Kırklareli University*

Assoc. Prof. Ali KURT, *Kırklareli University*

Cover and Content Design

Asst. Prof. Alaettin İŞERİ, *Kırklareli University*

Lect. Yılmaz KUS, *Kırklareli University*

Indexes

- Academic Journal Index
- Advanced Science Index
- ASOS İndeks
- CiteFactorCrossref
- Directory of Research Journals Indexing
- Eurasian Scientific Journal Index
- Google Scholar
- İdealonline
- Index Copernicus International
- InfoBase Index
- International Institute of Organized Research (I2OR)
- International Scientific Indexing
- Journal Factor
- Journament
- Jurix
- Paperity
- Publons
- ResearchBib Academic Resource Index
- Scientific Indexing Services
- TDV İslâm Araştırmaları Merkezi Veri Tabanı
- Türk Eğitim İndeksi

Correspondence Address

Kırklareli Üniversitesi Rektörlüğü, Sosyal Bilimler
Enstitüsü Müdürlüğü Rektörlük Kültür Merkezi B
Blok Merkez / Kırklareli

Tel: +90 288 246 16 01

Web: <http://sbedergi.klu.edu.tr>/Mail: sbedergi@klu.edu.tr

İÇİNDEKİLER

Dergi Bilgileri	xi - xviii
Editör Notu	
Araştırma Makaleleri	
İlköğretim Matematik Öğretmen Adaylarının Zihin Haritasıyla İlgili Görüşleri <i>Pre-Service Mathematics Teachers' Views on the Mind Map</i> Tuba YENİL, Çiğdem ARSLAN, Menekşe Seden TAPAN BROUTIN	213-236
Recent Language Teaching Activities Created by English Language Instructors Using Smartphones <i>Derslerde Akıllı Telefon Kullanan İngilizce Öğretmenlerinin Deneyimleri</i> Nazlı AĞGÜN	237-254
Kamu Görevlilerinin Özel Hayatına İlişkin Davranışlarını Sınırlayan Disiplin Suçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme <i>A Critical Appraisal on Disciplinary Offenses Restricting the Actions of Public Officials Regarding Their Private Lives</i> Seçkin YAVUZDOĞAN, Uğur ELİBÜYÜK	255-273
Does agriculture-led Environment Kuznets Curve Exist in the Emerging Economy of Nigeria? Abimbola Makanjuola AGBOLA, Ezekiel Onyebuchi ALAGBOSO, Clement Ikuba ALEGU	275-290
Türkiye’de İşçinin Ücret Alacağıınin Güvencesi <i>Remuneration Assurance for Workers in Turkey</i> Seçil GÜRÜN KARATEPE	291-310
Kırgız Toplumundaki Kız Kaçırma (Ala Kaçuu) Geleneğinin İslâm Dinî Perspektifinden Değerlendirilmesi <i>Evaluating the Abduction Tradition (Ala Kaçuu) in Kyrgyz Society and from an Islamic Perspective</i> Sadık AMBER	311-340
Osmanlı Devleti’nde Bir Kaza Hapishanesinden Yansımalar: Tüm Yönleriyle Suruç Hapishanesi (1852-1920) <i>Reflections from a District Prison in the Ottoman Empire: Suruç Prison in All Aspects (1852-1920)</i> Mustafa DAĞ	341-373

Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'ne gönderilen makalelerin bilimsel sorumluluğu yazarlarına, çeviri ve aktarma yazıların hukuki sorumluluğu çevirmenlerine aittir. Gönderilen her yazının yayım aşamasında esasa yönelik olmayan küçük düzeltmeleri dergimizin yazı işleri sorumluları tarafından yapılır. Yayınlanan yazıların her türlü telif hakkı Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne aittir.

Editör Notu

Gerçeklik, yaşam ve zihnin sonsuz olasılıklı ontolojik yapısı karşısında bilgi ve anlam üretmede farklı bilim alanları ve çoklu anlama metodolojilerini bünyesinde barındıran Sosyal Bilimler, aynı zamanda gerçekliğe yönelik çoğulcu bir epistemolojik yaklaşımı sürekli beslemektedir. Bu yönüyle sosyal bilimlerin çoklu disiplinlerini bünyesinde barındıran Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2022 sayısında da farklı bilim alanlarından araştırmalarla çoğulcu bakış açısı ve anlama metodolojilerini bir arada sunmaktadır.

Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, araştırmaların metodolojik içsel ve dışsal tutarlılığı, anlamsal bütünlüğü, alana katkı ve özgünlüğüne yönelik sıfır tolerans yayın politikasını esas almaktadır. Bu açıdan üç aşamalı değerlendirme sürecinin ilk aşaması, gönderilen makalelerin temel tezlerinin içsel tutarlılığı ve anlamsal bütünlüğü, derginin kapsamı, yayın politikası ve yazım kurallarına uygunluğu açısından ön inceleme ve ön kabul sürecini içerir. İkinci aşama, ön kabul sürecinde belirlenen gerekli düzeltmelerin tamamlanmasına bağlı olarak makaleler, alan editörlerine sunulur. Alan editörleri, derginin belirlediği temel değerlendirme ölçütleri açısından ön değerlendirmeyi tamamlar. Alan editörleri onayına bağlı olarak üçüncü aşamada kör hakemlik değerlendirmesi ile iki hakemin yayınlanabilir onayını alan makaleler, yayın sürecine alınır. Yayın sürecinde son editöryal okumaya bağlı belirlenen düzeltme önerilerinin tamamlanması ile makale yayınlanabilir onayı almaktadır.

Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Aralık 2022 sayısında toplam 25 makale başvurusu yapılmış olup, bunlardan; 10 makale yukarıda belirtilen değerlendirme kriterleri bağlamında reddedildi, 7 makale yapılan değerlendirmelere bağlı önerilen düzeltmelerden dolayı yazarları tarafından geri çekildi, 7 makale ise yukarıdaki üç aşamalı süreci tamamlayarak yayınlanabilir onayını aldı. Aralık 2022 sayısı bilim alanları bazında; eğitim bilimleri, hukuk, iktisat, işletme, ilahiyat ve tarih bilim alanlarından toplam yedi makaleden oluşmaktadır. Yine yayın politikası gereği her sayıda sadece bir tane makale ve eser incelemesi kurum içinden alınmaktadır. Bu sayıda da bir araştırma makalesi ve bir eser incelemesi kurum içinden olup, diğerleri kurumdışı yayınlardan oluşmaktadır. Önceki sayılardan farklı olarak bu sayıdan itibaren makalelerin sunum sırası, bilim alanları bazında alfabetik sıraya göre sunulacaktır.

Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sürdürülebilir bilimsel yayın politikası gereğince sürekli gelişme, niteliği yükseltme ve yeniliği esas almaktadır. Bu açıdan Derginin, makale kabul aşamasında, makalenin kapsamı ve içsel tutarlılığı, dergi yazım kuralları ile yazım şablonuna uygun hazırlanmayan, etik kurul ve veri toplama onayı

gerektiren durumlarla ilgili gerekli onayları bulunmayan, bilimsel araştırma süreç ve nitelikleriyle örtüşmeyen çalışmalara ilişkin sıfır tolerans yaklaşımı geçerlidir.

Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisinin bu sayısına emek veren editöryal ekibimize, alan editörlerimize, çalışmalarıyla bu sayımıza katkı sunan ve önerilerimizi olgunlukla karşılayan yazarlarımıza ve bu sayı için araştırmaları titizlikle değerlendiren hakemlerimize en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Sonraki sayılarımızda sosyal bilimlerin çoğulcu perspektifinden gerçekliğe ışık tutan nice değerli çalışmalarla karşınızda olma umut ve mutluluğu ile...

Dr. Öğr. Üyesi Alaettin İŞERİ
Dergi Baş Editörü

İlköğretim Matematik Öğretmen Adaylarının Zihin Haritasıyla İlgili Görüşleri*

Tuba YENİL¹

Çiğdem ARSLAN²

Menekşe Seden TAPAN BROUTIN³

Öz

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi
08.06.2022

Kabul Tarihi
09.11.2022

DOI
10.47140/kusbder.1127975

Bu çalışmada, didaktiğin antropolojik teorisi temel alınarak ilköğretim matematik öğretmen adaylarının zihin haritasıyla ilgili görüşleri incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Marmara Bölgesi'nde bulunan bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 26 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Katılımcıların seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabılır durum örnekleme kullanılmıştır. Verilerin toplanması amacıyla, araştırmacılar tarafından Zihin Haritası Görüş Formu oluşturulmuştur. Zihin haritası görüş formu öğretmen adaylarına uygulanmış ve gönüllük esas alınarak dört öğretmen adayıyla zihin haritası görüş formu üzerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın verileri içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Öğretmen adaylarının zihin haritasını ilişkilendirme, not alma tekniği, zihindeki kavramların görselleştirilmesi gibi çeşitli şekillerde gördüklerini ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca, öğretmen adaylarının zihin haritasını klasik not almaya göre daha işlevsel buldukları söylenebilir. Son olarak, öğretmen adaylarının çoğunun öğretmenlik hayatlarında zihin haritasını kullanacağını ifade ettikleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar sözcükler: Didaktiğin antropolojik teorisi, bireysel ve kurumsal tanıma, zihin haritası, matematik öğretmen adayları.

Atıf için: Yenil, T., Arslan Ç, Tapan Broutin, M. S. (2022). İlköğretim Mattik Öğretmen Adaylarının Zihin Haritasıyla İlgili Görüşleri. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 213-236.

* Bu çalışma, 2022 yılında Azerbaycan'da düzenlenen Karabakh III. International Congress of Modern Studies in Social Sciences And Humanities sempozyumunda sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

¹Sorumlu Yazar: Doktora Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, E-posta: tubaadiguzel@windowlive.com, <https://orcid.org/0000-0003-3457-9586>

²Doçent Doktor, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, E-posta: arslanc@uludag.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7354-8155>

³Doçent Doktor, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, E-posta: tapan@uludag.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1860-852X>

Pre-Service Mathematics Teachers' Views on the Mind Map^{*}

Tuba YENİL⁴

Çiğdem ARSLAN⁵

Menekşe Seden TAPAN BROUTIN⁶

Abstract

Article Type
Research Article

Application Date
2022-06-08

Acceptance Date
2022-11-09

DOI
10.47140/kusbder.1127975

This is a case study addressing pre-service mathematics teachers' views on mind maps based on the anthropological theory of didactics. The study group of the research consists of 26 pre-service teachers studying at a state university in the Marmara Region of Turkey in the 2021-2022 academic year. Convenient sampling methods is used to select the participants. For data collection, a Mind Map Opinion Form, created by the researchers, is given to the pre-service teachers, followed by semi-structured interviews conducted with four pre-service teachers on the basis of voluntariness. The data of the research is analyzed by the content analysis method. Pre-service teachers have been found to see the mind map in various ways such as associating, note-taking techniques, and visualizing the concepts in the mind. The study reveals that most of the pre-service teachers would use the mind map in their teaching life.

Keywords: Anthropological theory of didactics, individual recognition, institutional recognition, mind map, pre-service mathematics teachers

For Reference: Yenil, T., Arslan, Ç, Tapan Broutin, M. S. (2022). İlköğretim Matematik Öğretmen Adaylarının Zihin Haritasıyla İlgili Görüşleri. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 213-236

^{*} This study is an expanded version of the oral presentation presented at the "Karabakh III. International Congress of Modern Studies in Social Sciences and Humanities" symposium held in Azerbaijan in 2022.

⁴Corresponding Author: PhD Student, Bursa Uludağ University Faculty of Education Department of Mathematics and Science Education, E-mail: tubaadiguzel@windowslive.com, <https://orcid.org/0000-0003-3457-9586>

⁵ Associate Professor, Bursa Uludağ University Faculty of Education Department of Mathematics and Science Education, E-mail: arslanc@uludag.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7354-8155>

⁶Associate Professor, Bursa Uludağ University Faculty of Education Department of Mathematics and Science Education, E-mail: tapan@uludag.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1860-852X>

Giriş

Didaktik kelimesi ilk defa orta çağda büyük Larouse Ansiklopedisinde görülmüştür. Yunanca didaktitos'tan gelmektedir. Daha sonraları Comenius'un 1649 yıllarında "didaktica manga" (büyük didaktik) adlı eserinde "didaktik" kelimesini "pedagoji" kelimesinin eş anlamlısı olarak kullanmıştır. Uzun yıllar boyunca ve hatta günümüzde bile sıfat olarak "öğretici, öğretimle ilgili olan" anlamında kullanılmaktadır (Kaya, 2010). Araştırmacılar öğrenme sürecini analiz etmek ve anlamak amacıyla birtakım teoriler geliştirmeye başlamıştır. Bu teorilerden bazıları öğrenme ortamları teorisi, transpozisyon ve didaktik kavramsal teori, didaktiğin antropolojik teorisi vb. teorilerdir (Sağlam- Arslan, 2016: 378). Bu araştırmanın temelini didaktiğin antropolojik teorisi üzerine kurulması sebebiyle bir sonraki paragrafta bu teori ele alınmıştır.

Antropolojik teori bilginin orijinini, bilginin niteliğini ve bilginin toplumsal ve kültürel bir çevrede ifade ettiklerini incelemektedir (Ateş, 2019). Belirli bir kurumda var olan bilginin özelliklerini belirlemek, bu bilgilerin bireysel ve kurumsal tanımlarının nasıl gerçekleştiğini tanımlamak ve analiz etmek amacıyla didaktiğin antropolojik teorisi Yves Chevallard tarafından geliştirilmiştir (Sağlam-Arslan, 2016: 379). Chevallard'ın bu teorisinin temel yapı taşlarını nesne (O), birey (I) ve kurum (X) kavramları oluşturmaktadır. Bu üç temel kavramdan sonra bireysel ve kurumsal ilişki kavramları gelmektedir. Didaktiğin antropolojik teorisinde bir nesnenin var olabilmesi için bir kurum ya da bir birey tarafından tanınması gerekmektedir (Yıldırım & Şahin, 2009). Birey ile nesne arasında bireysel ilişkiyle R (X, O) bireysel tanımadan ya da kurum ile nesne arasında kurumsal ilişkiyle R (I, O) kurumsal tanımadan söz edilmektedir (Sağlam-Arslan, 2008). Bireysel tanımda, birey herhangi bir nesne ile etkileşime sahip olduğu zaman o nesneyi tanır ve bu tanıma nesneye ilişkin beceri, yetenek ve algıların tümünü kapsamaktadır (Ateş, 2019). Chevallard (1989) kurumsal tanımayı, bir nesnenin kurum içindeki konumu, kurumda nasıl işlendiği, hangi kavramlarla ilişkilendirildiği, nesnenin kurum içindeki görevi gibi özelliklerle ilişkilendirir (akt. Kırmızıgül, 2017). Öyleyse bir nesnenin varlığı, birey ya da kurum tarafından tanınmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada, çalışma nesnesi (O) "Zihin haritası", bireyi (X) "İlköğretim matematik öğretmen adayları" oluşturmaktadır. Zihin haritasının ilköğretim matematik öğretmen adaylarına ders kapsamında öğretilmesi sebebiyle kurumu ise, "Matematik Eğitimi (Üniversite)" (I) temsil etmektedir.

Zihin haritası tekniği, kullanmakta uzman olduğu zaman hayatını değiştirebilecek bir düşünme aracı haline gelmektedir. Bilgiyi işlemeye, yeni fikirler bulunmasına, hafızayı güçlendirmeye, çalışma şeklinin geliştirilmesine vb. alanlarda yardımcı olur (Buzan, 2020: 13). Zihin haritası matematikçi, psikolog ve beyin araştırmacısı Buzan tarafından özel bir not alma tekniği olarak ortaya çıkmış olmasına rağmen zamanla farklı alanlarda da kullanılmaya başlanmıştır (Brinkmann, 2003). Bu alanlardan birisi de eğitimidir. Literatür incelendiğinde öğrencilerin zihin haritasına ilişkin görüşlerini

içeren çalışmalara rastlamak mümkündür (Şeyihoğlu & Kartal, 2013; Yenil & Arslan, 2022). Abi-El-Mona ve Adb-El-Khalick (2008), zihin haritasının sekizinci sınıf öğrencilerinin öğrenmelerine katkısını araştırmışlardır. Gömleksiz ve Yetkiner (2012), İngilizce öğretiminde zihin haritasını kullanmış ve bu süreçte öğrencilerin başarılarını, tutumlarını ve kalıcılığa etkisini araştırmış ve öğretmen ile öğrencilerin zihin haritası ile ilgili görüşlerini incelemişlerdir. Zihin haritasının öğretim açısından önemi göz önünde bulundurulduğunda geleceğin öğretmenlerinin zihin haritasıyla ilgili görüşlerinin derinlemesine incelenmesinin literatüre katkısı olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda araştırmada, öğretmen adaylarının zihin haritasına ilişkin bireysel ve kurumsal tanımlarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın teorisi seçilirken, öğrenenlerin zihin haritasına ilişkin bireysel tanımlarını ve içinde buldukları kurumların kurumsal tanımlarını analiz edebilmek amacıyla didaktik antropolojik teorisi tercih edilmiştir. Sağlam-Arslan (2016: 391) bir bilginin karakteristik özelliklerini ve öğrenenlerin öğrenmelerini belirlemek amacıyla bu teorinin kullanılabilirliğini ifade etmiştir. Bu bağlamda araştırmanın ana problemi “İlköğretim matematik öğretmen adaylarının zihin haritasıyla ilgili görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda zihin haritasına ilişkin bireysel ve kurumsal tanımları nasıldır?
2. Bireysel ve kurumsal tanımları arasındaki ilişki nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

İlköğretim matematik öğretmen adaylarının zihin haritası ile ilgili görüşlerinin bireysel ve kurumsal tanımlarının ayrıntılı bir şekilde incelenmesi hedeflenen bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışmasında bir ya da birkaç durumu etkileyen etmenler bütüncül bir yaklaşımla derinlemesine incelenir (Yıldırım & Şimşek, 2021: 70).

Çalışma Grubu

Bu araştırma, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Marmara Bölgesi'nde bulunan bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 26 (20 kız, 6 erkek) öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Katılımcıların seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örneklemede araştırmacılar, belirledikleri ya da aradıkları özelliklere sahip katılımcı grubu seçerler (Cohen, Manion & Morrison, 2021: 218). Bu araştırmada, zihin haritasıyla ilgili görüş alınması hedeflendiği için daha önceden zihin haritası ile ilgili bilgiye sahip bir grup tercih edilmiştir. Araştırmanın etiği gereği öğretmen adaylarının gerçek isimleri gizli tutulmuş ve öğretmen adaylarına Ö1...Ö26 şeklinde kodlar verilmiştir.

Veri Toplama Süreci ve Analizi

Öğretmen adaylarının zihin haritasıyla ilgili sahip oldukları görüşlerinin alınması amacıyla “Zihin Haritası Görüş Formu (ZHGF)” araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan görüş formu iki ayrı öğretim üyesinin görüşüne sunulurken alınan dönütler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ek olarak, iki öğretmen adayı ile pilot çalışma yapılarak “Matematik öğretiminde zihin haritasını kullanıyor musunuz?” sorusuna a ve b şıkları eklenmiş ve aynı yanıtlara sahip olabilecek olan iki sorudan biri çıkarılarak görüş formuna son hali verilmiştir. Araştırmanın teorik çerçevesi olan didaktik antropolojik teorisi ışığında sorular hazırlanırken kurumsal tanıma açısından görüş formunda; zihin haritasıyla neler yapıldığını, ne işe yaradığını, neler yapılabileceği ve hangi konularda işe yarayacağına ilişkin sorular hazırlanmıştır. Bireysel tanımayla ilgili hazırlanan sorularda ise, öğretmen adayının zihin haritası hakkındaki bilgisi, becerisi ve algılamasıyla ilişkili sorular hazırlanmıştır. Bu sorular Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Zihin Haritası Görüş Formu (ZHGF)

Zihin Haritası Görüş Formu Soruları	
Bireysel Tanıma	Sizce zihin haritası nedir?
	Zihin haritasına olan ihtiyaç nereden doğmaktadır?
	Zihin haritasını ve klasik not alma tekniğini karşılaştırır mısınız?
	Zihin haritalarınızı oluştururken zorlandığınız yerler oldu mu? Açıklayınız.
	Matematik öğrenme sürecinizde zihin haritalarını kullanıyor musunuz?
Kurumsal Tanıma	a) Kullanıyorsanız, nasıl kullanıyorsunuz?
	b) Kullanmıyorsanız, neden kullanmıyorsunuz?
	Zihin haritası kullanılmasının, size olan katkısı ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
	Zihin haritası kullanımının gerçek hayat kullanım alanları var mıdır? Varsa nerelerdir?
	Zihin haritası kullanımında göze çarpan noktalar nelerdir?
Kurumsal Tanıma	Zihin haritasının avantajları nelerdir?
	Zihin haritasının dezavantajları nelerdir?
	Meslek hayatınızda sınıflarınızda zihin haritası kullandırmayı düşünüyor musunuz? Açıklayınız.

Verileri toplamak amacıyla, Google Form oluşturularak öğretmen adaylarına ZHGF uygulanmış ve güvenilirliği arttırmak amacıyla dört öğretmen adayıyla ZHGF kapsamında yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Güvenirliği arttırmak için yapılan görüşmeler, öğretmen adaylarının görüş formuna verdikleri cevaplar üzerinden gidilerek gerçekleştirilmiştir. Bunda ana amaç, görüşmeler sırasında veri toplanmasında çoklu duyu kanallarının kullanımının mümkün olmasıdır. Görüş formundan farklı olarak, görüşmeler öğretmen adaylarından daha derinlemesine bilgiler elde edilmesine olanak sağlar (Cohen, Manion & Morrison, 2021: 506). Görüşmelerde veri kaybının engellenmesi açısından, öğretmen adaylarının rızası

alınarak görüşmeler ses kaydına alınmıştır. Görüş formunun uygulanması yaklaşık 10-15 dk ve yapılan görüşmeler 15-20 dk sürmüştür. Veriler, içerik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizinde, birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde okuyucunun anlayabileceği şekilde bir araya getirilerek düzenlenir (Çepni, 2018: 200).

Bulgular

Bu bölümde ZHGF'den elde edilen veriler araştırma soruları ışığında sunulmuştur. Veriler öğretmen adaylarının görüşlerinden doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Zihin Haritalarına Yönelik Bireysel Tanımlarla İle İlgili Görüşler

Bu bölümde öğretmen adaylarının ZHGF'ye verdiği cevaplar doğrultusunda bireysel tanımlara ilişkin bulguların analizine yer verilmiştir. "Sizce zihin haritası nedir?" sorusuna ilişkin bulgular Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. "Sizce Zihin Haritası Nedir?" Sorusu Bulguları

Kodlar	Tanımlar	f	Öğretmen Adayı Kodu	Örnek İfadeler
Zihnimizdeki görüntüler	Bir konuya ilişkin zihnimizde oluşan tüm bilgilerin/konuların kağıda aktarılması şeklindeki öğretmen adayı ifadeleri	7	Ö2, Ö3, Ö5, Ö7, Ö11, Ö12, Ö14	"Bir konu hakkında zihinden oluşan kavramların harita şeklinde kağıda dökülmüş hali."
Not alma	Zihin haritasının bir not alma tekniği olduğuna ilişkin öğretmen adayı ifadeleri	6	Ö4, Ö15, Ö17, Ö22, Ö24, Ö25	"Genel şekliyle bir konu hakkında not alma şekli."
Kolaylık	Konuyu daha kolay anlamaya yardımcı olması şeklindeki öğretmen adayı ifadeleri	7	Ö6, Ö8, Ö9, Ö13, Ö18, Ö21, Ö26	"Konuyu genel hatlarıyla daha kolay anlamaya yarayan öğrenme aracı"
İlişkilendirme	Konular arası ilişkiler kurma konusundaki öğretmen adayı ifadeleri	9	Ö1, Ö10, Ö12, Ö13, Ö19, Ö20, Ö21, Ö23, Ö26	"Zihin haritası kavramlar arası ilişkileri bir bütün olarak görmeye ve ..."
Ders materyali	Derslerde kullanılabilen bir materyal olmasına ilişkin öğretmen adayı ifadeleri	2	Ö6, Ö8	"Zihin haritaları anlamlı öğrenmeyi sağlayan, çağrışım kurmayı kolaylaştıran renkli, resimli ve yazılarla desteklenmiş ders materyalleridir."
Araç	Zihin haritalarını araç olarak gören öğretmen adayı ifadeleri	7	Ö1, Ö5, Ö9, Ö13, Ö18, Ö19, Ö26	"...zihnimizde anlamlı ilişkiler kuran bir araç"

Anahtar kelimeler	Anahtar kelimelerden oluşan bir teknik olduğunu belirten öğretmen adayı ifadeleri	4	Ö15, Ö16, Ö21, Ö25	"Bilgileri ezberlemeye çalışmak yerine anahtar kelimelerle not tutma tekniği."
-------------------	---	---	--------------------	--

Yukarıdaki Tablo 2 incelendiğinde dokuz öğretmen adayının zihin haritalarını ilişkilendirme yapma olarak gördüğü, daha sonrasında bir araç, kolaylık sağlamaya yardımcı ve zihnimizdeki görüntülerin kağıda aktarılmış hali olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının derslerde kullanılabilecek bir araç olduğunu düşünmelerine rağmen ders materyali olduğunu ifade eden öğretmen aday sayısının az olduğu görülmektedir. "Zihin haritasına olan ihtiyaç nereden doğmaktadır?" sorusuna ilişkin bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. "Zihin Haritasına Olan İhtiyaç Nereden Doğmaktadır?" Sorusu Bulguları

Kodlar	Tanımlar	f	Öğretmen Adayı Kodları	Örnek İfadeler
Pratik not alma	Pratik not alma gereksinimini karşılamak için ortaya çıktığını belirten öğretmen adayı ifadeleri	5	Ö4, Ö11, Ö18, Ö22, Ö24	"Pratik not alma gereksinimi."
Planlama ihtiyacı	Planlama yapma ihtiyacından doğduğunu belirten öğretmen adayı ifadeleri	5	Ö3, Ö8, Ö10, Ö14, Ö25	"Bir şeyleri planlama ihtiyacından."
Hatırlamak için	Konuların hatırlanmasını kolaylaştırmak amacıyla ortaya çıktığını belirten öğretmen adayı ifadeleri	11	Ö2, Ö4, Ö6, Ö9, Ö10, Ö13, Ö15, Ö16, Ö17, Ö20, Ö21	"... öğrenilen bilgilerin kolay hatırlanmaması."
Kalıcılığı arttırmak	Kalıcılığı arttırmak amacıyla ortaya çıktığını belirten öğretmen adayı ifadeleri	5	Ö7, Ö17, Ö19, Ö22, Ö23	"... kalıcı hale getirebilme ihtiyacından doğmuştur."
İlişkilendirme kurma	Aradaki ilişkilerin görülmesi ihtiyacından ortaya çıktığını savunan öğretmen adayı ifadeler	6	Ö1, Ö5, Ö9, Ö12, Ö13, Ö20,	"... bunları kalıcı hale getirebilme ihtiyacından doğmuştur."
Eğitim amaçlı	Eğitime katkı sağlamak amacıyla ortaya çıktığını belirten öğretmen adayı ifadeleri	3	Ö19, Ö25, Ö26	"...olan kavram, bilgi ve düşünceleri rahatlıkla öğrenebilme..."
Anahtar kelime	Konunun önemli noktalarını belirme ihtiyacından ortaya çıktığını belirten öğretmen adayı ifadeleri	1	Ö7	"...konunun can alıcı noktalarını belirtme ihtiyacından olabilir."

Yukarıdaki Tablo 3'e göre on bir öğretmen adayının zihin haritasının hatırlamak için ortaya çıktığını ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının çoğunun, ilişkilendirme kurma amaçlı, kalıcılığı arttırmak için, pratik not alma ve planlama ihtiyacından ortaya çıktığını ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca, bir öğretmen adayı anahtar kelimelerle önemli noktaları belirleme olduğunu ifade ettiği ortaya çıkmıştır. "Zihin haritasını ve klasik not alma tekniğini karşılaştırır mısınız?" sorusuna ilişkin bulgular Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4. "Zihin Haritasını ve Klasik Not Alma Tekniğini Karşılaştırır Mısınız?" Sorusu Bulguları

Kodlar	Tanımlar	f	Öğretmen Adayı Kodları	Örnek İfadeler
Zaman kaybı	Klasik not almanın zaman kaybı olduğunu belirten öğretmen adayı ifadeleri	1	Ö4	"Klasik not alma zaman kaybına neden oluyor."
Yaratıcı	Zihin haritasının klasik not almaya göre daha yaratıcı olduğunu belirten öğretmen adayı ifadeleri	5	Ö1, Ö2, Ö5, Ö23, Ö26	"Zihin haritası daha kalıcı ve yaratıcıdır."
Öğrenmeyi sağlama	Zihin haritasının öğrenmeye yardımcı olduğunu belirten öğretmen adayı ifadeleri	4	Ö4, Ö7, Ö11, Ö13	"Ezber yerine anlayarak öğrenmeyi sağlar."
Kullanışlılık	Zihin haritasının klasik not almaya göre daha kullanışlı ve kolay olduğunu belirten öğretmen adayı ifadeler	13	Ö1, Ö3, Ö9, Ö10, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö22, Ö25	"...ayrıntıları fark etmek çok daha kolaydır."
Kalıcılık sağlama	Zihin haritasının akılda kalıcılık sağladığı belirten öğretmen adayı ifadeleri	9	Ö1, Ö6, Ö12, Ö15, Ö19, Ö20, Ö21, Ö23, Ö24	"Zihin haritası daha akılda kalıcıdır."
Ayrı teknikler	Birbirinden farklı teknikler olduğunu belirten öğretmen adayı ifadeleri	1	Ö8	"Birbirinden ayrı teknikler."

Yukarıdaki Tablo 4'de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının genelinin zihin haritasını daha etkili ve kullanışlı olduğunu düşündüğü ortaya çıkmıştır. Öğretmen adaylarından sadece bir tanesinin bu teknikleri ayrı teknikler olarak yorumladığı sonucuna ulaşılmıştır. "Zihin haritalarınızı oluştururken zorlandığınız yerler oldu mu? Açıklayınız." sorusuna ilişkin bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. “Zihin Haritalarınızı Oluştururken Zorlandığınız Yerler Oldu Mu?” Sorusu Bulguları

Kodlar	Tanımlar	f	Öğretmen Adayı Kodları	Örnek İfadeler
Özetleme	Uzun konuları zihin haritasına sığdırmakta zorlandığını belirten öğretmen adayları ifadeleri	6	Ö9, Ö12, Ö14, Ö18, Ö25, Ö26	“...tek kelimeye indirgemek zordu.”
İlişkilendirme yapma	Konular arası ilişkilendirmeler yaparken zorlandığını belirten öğretmen adayları ifadeleri	10	Ö4, Ö6, Ö10, Ö13, Ö15, Ö20, Ö21, Ö23, Ö24, Ö26	“...ilişki kurmakta zorlandım.”
Görsel zorluk	Konuları resim veya sembollere indirgemek konusunda zorluk yaşadığını belirten öğretmen adayları ifadeleri	5	Ö8, Ö11, Ö16, Ö17, Ö23,	“... doğrusu konuyu hangi resim ya da sembollerle ifade edebileceğimi bulmada zorlandım.”
Başlarda zorlanma	Başlarda zorlandığını fakat zamanla bu zorlanmanın geçtiğini belirten öğretmen adayları ifadeleri	5	Ö2, Ö5, Ö7, Ö10, Ö22	“Kurallarını içselleştiremediğim zamanlarda zorlandım.”
Hayır	Zihin haritası oluştururken zorlanmadığını belirten öğretmen adayları ifadeleri	3	Ö1, Ö3, Ö19	“Olmadı.”

Öğretmen adaylarının en çok ilişkilendirme yapma konusunda zorluk yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak, Tablo 5’e göre öğretmen adaylarının bazılarının başlarda zorlandığı ve zamanla bu zorlukları aştıkları ve bazı öğretmen adaylarının zihin haritası oluşturma konusunda zorlanmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. “Matematik öğrenme sürecinizde zihin haritalarını kullanıyor musunuz? a) Kullanıyorsanız, nasıl kullanıyorsunuz? b) Kullanmıyorsanız, neden kullanmıyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgulara Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6. “Matematik Öğrenme Sürecinizde Zihin Haritalarını Kullanıyor Musunuz?... Sorusu Bulguları

Kodlar	Tanımlar	f	Öğretmen Adayı Kodları	Örnek İfadeler
Kullanmıyorum	Vakit alıyor	1	Ö7	“... günlük hayat işlerinden yeteri kadar vakit kalmıyor.”
	Matematiğe uygun değil	2	Ö3, Ö16	“Matematiğe uygun değil.”
	Klasik not alma yeterli	9	Ö5, Ö11, Ö12, Ö15, Ö18, Ö19, Ö21, Ö23, Ö26	“Klasik not benim için genelde yeterli oluyor.”
Kullanıyorum	Klasik not alma sıkıcı	1	Ö24	“...yazmak çok sıkıcı olduğu için kendimin anlayacağı şekilde zihin haritası oluşturuyorum.”
	Bağlantılı konular	6	Ö2, Ö6, Ö9, Ö13, Ö17, Ö20	“...konular arasında bağlantı noktalarını kolay görmemi sağlıyor.”
	Alışma sürecindeyim	7	Ö1, Ö4, Ö8, Ö10, Ö14, Ö22, Ö25	“...zihin haritası oluşturmak zor geliyor ancak kullanmayı düşünüyorum.”

Yukarıdaki Tablo 6 incelendiğinde on dört öğretmen adayının zihin haritasını kullandığını, on iki öğretmen adayının ise kullanmadığını ifade ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının klasik not alma tekniğine alışmış olmaları sebebiyle zihin haritası kullanmayan öğretmen adayı sayısının çok olduğu söylenebilir. “Zihin haritası kullanılmasının, size olan katkısı ile ilgili ne düşünüyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. “Zihin Haritası Kullanılmasının, Size Olan Katkısı ile İlgili Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusu Bulguları

Kodlar	Tanımlar	f	Öğretmen Adayı Kodları	Örnek İfadeler
Kolaylık	Zihin haritası hazırladıkları konuları daha kolay tekrar ettikleri ve anahtar kelimeler sayesinde kolaylık sağladığını belirten öğretmen adayları ifadeleri	4	Ö2, Ö4, Ö9, Ö10	<i>“Tekrar yaparken kolaylık sağlaması...”</i>
Konuyu bütün görme	Konuları bütün olarak görmeye olanak sağladığını belirten öğretmen adayları ifadeleri	6	Ö2, Ö3, Ö7, Ö11 Ö18, Ö25	<i>“Konuyu genel olarak gösterdiği için...”</i>
İlişki kurma	İlişkileri görme konusunda yardımcı olduğunu belirten öğretmen adayları ifadeleri	9	Ö1, Ö5, Ö10, Ö12, Ö13, Ö16, Ö19, Ö21, Ö22	<i>“...bakarak ilişkileri yorumlama kolaylığı sağlaması.”</i>
Hatırlamaya yardımcı	Daha kalıcı öğrenmeye ve hatırlamaya yardımcı olduğunu belirten öğretmen adayları ifadeleri	13	Ö6, Ö9, Ö10, Ö12, Ö14, Ö15, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö23, Ö25, Ö26	<i>“Aklımızda kalmayı sağlıyor ve öğrenmeyi kalıcı hale getiriyor.”</i>
Ders çalışmayı kolaylaştırıcı	Öğrenmeye katkısı sebebiyle derse çalışmayı kolaylaştırdığını belirten öğretmen adayları ifadeleri	4	Ö6, Ö8, Ö11, Ö24	<i>“Bana en büyük katkısı dersi zor görmemek.”</i>

Yukarıdaki Tablo 7 incelendiğinde öğretmen adaylarının zihin haritasının katkısı olarak en çok hatırlamaya yardımcı olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Zihin haritası kullanımını katkı olarak diğer kodların da buna benzer kodlar altında toplandığı görülmektedir.

Zihin Haritasına Yönelik Kurumsal Tanımlarla İle İlgili Görüşler

Bu bölümde öğretmen adaylarının ZHGF'ye verdiği cevaplar doğrultusunda kurumsal tanıma ilişkin bulguların analizine yer verilmiştir. “Zihin haritası kullanımının gerçek hayat kullanım alanları var mıdır? Varsa nerelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. “Zihin Haritası Kullanımının Gerçek Hayat Kullanım Alanları Var mıdır? Varsa Nerelerdir?” Sorusu Bulguları

Kodlar	Tanımlar	f	Öğretmen Adayı Kodları	Örnek İfadeler
Sunum yapma	Sunum yaparken kullanabileceklerini belirten öğretmen adayları ifadeleri	2	Ö4, Ö5	“Sunumlarda kullanılabilir.”
Plan yapma	Planlama yaparken kullanılabilirliğini belirten öğretmen adayları ifadeleri	13	Ö1, Ö3, Ö6, Ö7, Ö9, Ö12, Ö14, Ö16, Ö18, Ö19, Ö21, Ö23, Ö25	“Bir şeyi planlamada...”
Her alan	Her alanda kullanılabilirliğini belirten öğretmen adayları ifadeleri	4	Ö2, Ö13, Ö17, Ö24	“Her alanda kullanılabilir.”
Dersle ilişkili cevap verenler	Dersle ilişkisi olan alanlarda kullanılabilirliğini belirten öğretmen adayları ifadeleri	5	Ö10, Ö11, Ö15, Ö16, Ö25	“Dersler de kullanımı vardır.”
Dedektiflik alanında	Dedektiflik çalışmalarında kullanılabilirliğini belirten öğretmen adayları ifadeleri	1	Ö8	“Bence dedektiflik çalışmalarında verimli olabilecek bir yöntem.”
Bilmiyorum	Bir bilgisi olmadığını belirten öğretmen adayları ifadeleri	3	Ö20, Ö22, Ö26	“Bir bilgim yok.”

Yukarıdaki Tablo 8’de verilen cevaplar incelendiğinde öğretmen adaylarının on üçünün zihin haritasının plan yapma alanında kullanılabilirliğini ifade ettikleri görülmüştür. “Zihin haritası kullanımında göze çarpan noktalar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. “Zihin Haritası Kullanımında Göze Çarpan Noktalar Nelerdir?” Sorusu Bulguları

Kodlar	Tanımlar	f	Öğretmen Adayı Kodları	Örnek İfadeler
Resim kullanımı	Resim kullanımının göze çarptığını belirten öğretmen adayı ifadeleri	12	Ö1, Ö2, Ö4, Ö12, Ö14, Ö15, Ö17, Ö18, Ö21, Ö23, Ö25, Ö26	“...resimler...”
Konuların ilerleyişi	Zihin haritası tekniğinin genelden öze doğru ilerlemesinin göze çarptığını belirten öğretmen adayı ifadeleri	11	Ö3, Ö8, Ö9, Ö10, Ö14, Ö16, Ö18, Ö21, Ö22, Ö24, Ö25	“Genelden özel konulara gitmesi.”
Kalıcı öğrenmeyi sağlama	Bilgiyi kalıcı hale getirmesinin göze çarptığını belirten öğretmen adayı ifadeleri	3	Ö13, Ö15, Ö21	“Kolay anlama zihinde kalıcı öğrenme.”
İlişki kurmayı sağlama	İlişki kurmayı sağlamanın göze çarptığını belirten öğretmen adayı ifadeleri	5	Ö6, Ö12, Ö16, Ö20, Ö26	“...ilişkilendirmeler.”
Görünüm	Zihin haritasının görünümünün göze çarptığını belirten öğretmen adayı ifadeleri	15	Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö10, Ö11, Ö12, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö23, Ö26	“Çok göz alıcı hatta güzel yapıldığında bir resim tablosu gibi sanat eseri niteliği taşımadan göze hoş gelmesi.”
Büyük harfler	Büyük harf kullanımının göze çarptığını belirten öğretmen adayı ifadeleri	2	Ö1, Ö12	“Büyük harfler, ...”

Öğretmen adaylarının on beşinin zihin haritasının görüntüsünün tamamının göze çarptığını belirttiği görülmüştür. Oluşturulan kodlarda öğretmen adaylarının konuların ilerleyişinin, resim kullanımının göze çarptığı ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. İki öğretmen adayları da büyük harf kullanımının göze çarptığını ifade ettiği görülmektedir. “Zihin haritasının avantajları nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. “Zihin Haritasının Avantajları Nelerdir?” Sorusu Bulguları

Kodlar	Tanımlar	f	Öğretmen Adayı Kodları	Örnek İfadeler
Özetleme	Konuyu özetlemenin avantaj olduğunu belirten öğretmen adayı ifadeyi	4	Ö7, Ö9, Ö10, Ö17	<i>“Konuyu özetlemek, ...”</i>
Kullanım alanları	Zihin haritasının birçok kullanım alanı olmasını avantaj olarak gören öğretmen adayı ifadeleri	7	Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö16, Ö24, Ö26	<i>“Tek bir kullanım alanı yok farklı ders ve alanlar için kullanılabilir.”</i>
Kolaylık	Zihin haritasının farklı alanlarda kolaylık sağladığını belirten öğretmen adayı ifadeleri	12	Ö1, Ö2, Ö4, Ö9, Ö13, Ö14, Ö15, Ö18, Ö21, Ö22, Ö24, Ö25	<i>“Belli bir konunun anlaşılması kolaylaşıyor, ...”</i>
Kalıcılık	Kalıcılığı artırıyor olmasını avantaj olarak gören öğretmen adayı ifadeleri	14	Ö1, Ö3, Ö7, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23	<i>“...o konuyla zihinde kalıcı oluyor.”</i>
Bütünlük	Konuyu bütün olarak görmenin avantaj olduğunu belirten öğretmen adayı ifadeleri	4	Ö2, Ö4, Ö12, Ö19	<i>“...ilişkileri bir bütün olarak görmeyi sağlar.”</i>

Yukarıdaki Tablo 10’a göre zihin haritasının avantajlarının genel olarak kalıcılık ve kolaylık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kullanım alanları diyen yedi öğretmen adayının ise farklı kullanım alanlarına sahip olmasını avantaj olarak gördüğünü ifade ettikleri görülmüştür. Konuyu bütün olarak görmenin ve özetleme yapmaya yardımcı olmasının ise en az avantaj olarak görülen kodlar olduğu görülmektedir. “Zihin haritasının dezavantajları nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 11’de yer verilmiştir.

Tablo 11. “Zihin Haritasının Dezavantajları Nelerdir?” Sorusu Bulguları

Kodlar	Tanımlar	f	Öğretmen Adayı Kodları	Örnek İfadeler
Zaman alıyor	Zihin haritası yapmanın zaman aldığına dair öğretmen adayı ifadeleri	10	Ö4, Ö5, Ö6, Ö14, Ö15, Ö18, Ö20, Ö23, Ö24, Ö26	<i>“Zaman alıcı olması.”</i>
Kullanım sınırlılığı	Her alanda kullanılamamasını bir dezavantaj olarak gören öğretmen adayı ifadeleri	1	Ö11	<i>“Hayatın her alanında kullanılabileceğine inanmadığım ...”</i>
Hazırlaması zor	Hazırlamanın zor ve karmaşık olduğunu belirten öğretmen adayı ifadeleri	7	Ö1, Ö3, Ö10, Ö12, Ö13, Ö22, Ö23	<i>“Hazırlaması zor.”</i>
Detaylarda yetersiz	Tüm detayların zihin haritasına yansıtılmamasını dezavantaj olarak gören öğretmen adayı ifadeleri	5	Ö2, Ö8, Ö17, Ö21, Ö25	<i>“Bütün bilgileri içermemesi.”</i>
Yok	Bir dezavantajı olmadığını belirten öğretmen adayı ifadeleri	4	Ö, Ö9, Ö16, Ö19	<i>“Bence bir dezavantajı yok.”</i>

Zihin haritasının dezavantajları olarak zaman almasının ve hazırlanmasının zor olduğunu ifade eden öğretmen adayı görüşlerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Kullanım alanının olmamasını dezavantaj olarak gören bir öğretmen adayı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. “Meslek hayatınızda sınıflarınızda zihin haritası kullanırmayı düşünüyor musunuz? Açıklayınız.” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. “Meslek Hayatınızda Sınıflarınızda Zihin Haritası Kullanılmayı Düşünüyor Musunuz? Açıklayınız.” Sorusu Bulguları

Kodlar	Tanımlar	f	Öğretmen Adayı Kodları	Örnek İfadeler
Özetleme	Ders sonlarında konuyu özetlemek amacıyla kullanacağını belirten öğretmen adayları ifadeleri	6	Ö4, Ö5, Ö9, Ö13, Ö17, Ö18	<i>“İşlediğim ders sonunda onlarla beraber başlayıp evde yeniden düzenlemelerini isteyebilirim.”</i>
Önceki bilgileri öğrenme	Hazırbulunuşluklarını ölçmek amacıyla kullanacağını belirten öğretmen adayları ifadeleri	2	Ö14, Ö17	<i>“...önceki bilgileri yoklamak için...”</i>
Öğrenmeye yardımcı	Öğrenmelerine yardımcı olacağını düşündüğü için kullanacağını belirten öğretmen adayları ifadeleri	6	Ö6, Ö9, Ö11, Ö16, Ö20, Ö23	<i>“...öğrenmeyi güdüleyici olduğu için kullanılabilir.”</i>
Kullanışlı	Kullanışlı ve aktif katılım sağlayacağını düşündüğü için kullanacağını belirten öğretmen adayları ifadeleri	2	Ö13, Ö25	<i>“...zihin haritasını çok kullanışlı buluyorum.”</i>
Kalıcılığı arttırma	Kalıcılığı arttırdığı için kullanacağını belirten öğretmen adayları ifadeleri	2	Ö1, Ö19	<i>“Evet, zihinde kalıcılığı arttıracığını düşünüyorum.”</i>
İlişkileri görme	İlişkileri görme konusunda yardımcı olacağı için kullanacağını belirten öğretmen adayları ifadeleri	2	Ö16, Ö21	<i>“...ilişki kurma da büyük avantaj sağlayacağını düşünüyorum.”</i>
Düşünüyorum	Düşündüğünü fakat nedenini açıklamayan öğretmen adayları ifadeleri	6	Ö2, Ö7, Ö10, Ö12, Ö15, Ö24	<i>“Evet.”</i>
Matematikte Kullanımı Zor	Matematikte kullanımının zor olduğunu düşündüğü için kullanmayacağını belirten öğretmen adayları ifadeleri	2	Ö3, Ö8	<i>“Hayır, çünkü matematikte kullanımı zor.”</i>
Zor	Öğrencilerin zorlanacağını düşündüğü için kullanmayacağını belirten öğretmen adayları ifadeleri	2	Ö22, Ö26	<i>“Tüm öğrencilerimi takip etmek zor olacağı için...”</i>

Yukarıdaki Tablo 12 incelendiğinde öğretmen adaylarının çoğunun zihin haritasını derslerinde farklı sebeplerden kullanacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Dört öğretmen

adayı ise derslerinde kullanmayacağını ifade etmişlerdir. Verilen cevaplar doğrultusunda bazı öğretmen adayları matematikte kullanımının zor olduğunu; bazılarının ise öğrencilerin kullanmakta zorlanacağını düşündüğü için öğretmenlik hayatlarında zihin haritasını kullanmayacaklarını ifade ettikleri görülmüştür.

Zihin Haritalarına İlişkin Bireysel ve Kurumsal Tanımlarla İlgili Arasındaki İlişki

Bu bölümde öğretmen adaylarının bireysel ve kurumsal tanımları arasındaki ilişki incelenmiştir. Öğretmen adaylarının verdiği cevaplara göre bireysel ve kurumsal tanımlarındaki farklar ve ortak noktalar Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. Bireysel ve Kurumsal Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Şekil 1 incelendiğinde bireysel ve kurumsal tanıma arasında kesişen noktaların, not alma ve benzer olarak özetleme, kolaylık, ilişkilendirmeye ilişkin cevaplar, kullanışlılık, planlama, kalıcılık, eğitim amaçlı kullanım ve zaman kaybı veya zaman aldığına ilişkin görüşler olduğu görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular yoluyla oluşturulan tartışma bölümü ve sonuçlara göre öneriler sunulmuştur. Öğretmen adaylarının, zihin haritası ile bireysel ilişkisinin var olması sebebiyle, o zihin haritası var olabilmektedir. Öğretmen adayları zihin haritası ile etkileşim halinde olduğu zaman bireysel tanımının gerçekleştiği söylenebilir. Bireysel tanımlara bakıldığı zaman öğretmen adaylarının zihin haritasını zihnimizdeki görüntüler, not alma tekniği, ders materyali, bir araç vb. şekillerde gördüğü sonucuna ulaşmıştır. Bu sebeple, öğretmen adaylarının zihin haritasını tanıması aralarında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Öğretmen adaylarının, matematik eğitimi aldıkları sırada gördükleri zihin haritası tekniğiyle bir kurumsal tanıma oluşturulmuş ve bunları görüşme formuna dersle ilişkili konularda

kullanabileceklerine dair görüş bildirerek yansıttıkları görülmüştür. Bazı öğretmen adaylarının ise zihin haritasını gördükleri konuları özetlemek için kullanabilecek bir araç olarak ifade etmeleri bunu destekler nitelikte bir bulgudur. Zihin haritasının var olması, matematik eğitimi sırasındaki derslerinde kullanmaları ve bunu bireysel olarak nasıl tanıdıklarına göre şekillenmektedir.

Öğretmen adaylarının zihin haritasını zihinlerindeki görüntülerin kağıda aktarılmış hali, not alma tekniği, bir araç, ders materyali, kolaylık sağlayan bir yöntem, ilişkilendirme kurmaya yardımcı ve anahtar kelimelerle yapılan bir görsel olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin bireysel tanıma boyutunda ortaya çıkan ilişkilendirme yapma Brinkman (2003)'in zihin haritasının matematiğe uygunluğunu ele aldığı çalışmasında, ilişkilendirme yapmaya yardımcı olmasıyla örtüşen bir sonuçtur. Benzer şekilde, Buzan (2020: 13) tarafından geliştirilen zihin haritalarının not alma tekniği olarak ortaya çıkması da bu bulgular ile örtüşen niteliktedir. Bireysel tanımalara bakıldığı zaman öğretmen adaylarının zihin haritası oluşturmanın kalıcılığı arttırdığı, eğitime katkısı olduğu sonuçları ise Gömleksiz ve Yetkiner (2012)'in çalışmasındaki bulgularla uyumaktadır. Gömleksiz ve Yetkiner (2012)'in yaptığı çalışmasında öğrencilerin zihin haritası ile ilgili görüşleri alınmış ve daha iyi öğrenmek, bilgilerin kalıcılığını sağlamak, kelimeleri somutlaştırmak vb. sonuçlar elde ettiği görülmektedir. Bu çalışmanın bireysel tanıma kısmında öğretmen adaylarının zihin haritasını ders materyali olarak görme ve kurumsal tanıma sonuçlarıyla da derslerinde kullanabilecekleri bir materyal olarak görmeleri Abi-El-Mona ve Adb-El-Khalick (2008) zihin haritalarının öğrencilerin öğrenmelerine katkı sağladığını belirttiği çalışmasıyla uyduğu söylenebilir. Şeyihoğlu ve Kartal (2013)'in çalışmasında da benzer olarak kalıcılığı arttırdığı, hatırlamaya yardımcı olduğu vb. sonuçlara ulaşılmıştır.

Kurumsal tanıma boyutunda ortaya çıkan görüşler incelendiği zaman öğretmen adaylarının genelinin zihin haritalarını sınıflarında kullanacaklarını ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının verdikleri cevaplara göre, ders öncesinde hazırbulunmuşluklarını kontrol etmek için ve ders sonunda konuların özetlenmesi için kullanılabileceği ifade etmiş olmaları daha önce zihin haritasını ölçme aracı olarak kullanan Yenil ve Arslan (2022)'in sonuçları ile örtüşen niteliktedir. Zihin haritasıyla ilgili kurumsal tanımalarından birisi olan konuların özetlenmesi sırasında kullanılabilecek bir araç olması sonucu ise Brinkman (2003)'in sonuçları ile örtüşen niteliktedir. Bazı öğretmen adaylarının kurumsal tanımalarının matematik eğitimi sırasında aldıkları derslerde kullanmaları sebebiyle ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının zihin haritalarıyla ilgili tanımlarına genel olarak bakıldığında ise olumlu bir tutum sergiledikleri söylenebilir. Araştırmadan elde edilen bulgu ve yorumlara göre, öğretmen adaylarının zihin haritasıyla ilgili olumlu tutumu göz önünde bulundurularak matematik eğitimleri sırasında zihin haritası kullanılması önerilebilir. Ek olarak, bu araştırmanın çalışma grubu, bir devlet üniversitesi ile

kısıtlıdır. Daha geniş çalışma gruplarıyla yeni çalışmalar yürütülmesi daha farklı sonuçların ortaya çıkmasını sağlayabilir.

Makalenin Araştırma ve Etik Beyanı Bilgileri

Yazarın Çıkar Çatışması Beyanı	Araştırmaya konu olan durum, olgu veya kurum ile yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Yazar (lar) Katkı Oranı Beyanı	Çalışmanın tamamı yazarlar tarafından hazırlanmış olup, birinci yazarın katkı oranı %40, ikinci yazarın katkı oranı %30 ve üçüncü yazarın katkı oranı %30'dur.
Etik Kurul Onay Belgesi	Araştırmanın etik kurul onayı, 29/04/2022 tarihinde Bursa Uludağ Üniversitesi Etik Kurulu'nun 41 No'lu kararı ile alınmıştır.

Kaynakça

- Abi-El-Mona, I., & Adb-El-Khalick, F. (2008). The Influence of Mind Mapping on Eighth Graders' Science Achievement. *School Science and Mathematics, 108*(7), 298-312.
- Ateş, S. (2019). *Türk Fen Eğitim Tarihinde Işık ve Ses Ünitelerindeki Değişimlerin Didaktiğin Antropolojik Kuramı Açısından İncelenmesi*. Niğde: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Brinkmann, A. (2003). Graphical Knowledge Display – Mind Mapping and Concept Mapping As Efficient Tools in Mathematics Education. *Mathematics Education Review, 16*(4), 35-48.
- Buzan, T. (2020). *Zihin Haritalama*. (Y. Bayraktar, Çev.). İstanbul: Olimpos Yayınları.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2021). *Görüşmeler*. (A. Tüfekçi, Çev.) (E, Dinç & Kiroğlu, K. (Dü) içinde, Eğitimde Araştırma Yöntemleri (s. 506-542) (8. b.)). Ankara: Pegem Akademi.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2021). *Örnekleme*. (N. Güler, & M. İlhan, Çev.) (E, Dinç & Kiroğlu, K. (Dü) içinde, Eğitimde Araştırma Yöntemleri (s. 202-228) (8. b.)). Ankara: Pegem akademi.
- Çepni, S. (2018). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş* (8. b.). Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Kaya, G. (2010). *İlköğretim 6. sınıf fen ve teknoloji dersi maddenin tanecikli yapısı ünitesinin didaktiksel dönüşüm teorisine göre incelenmesi*. Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kırmızıgül, A. (2017). *Lise Öğrencilerinin Karmaşık Sayılar Konusundaki Kavramsal ve İşlemsel Bilgilerinin Antropolojik Didaktik Teorisi Bağlamında İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Ana Bilim Dalı Matematik Eğitimi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sağlam-Arslan, A. (2008). Didaktikte Antropolojik Kuram ve Kullanımına Yönelik Örnekler. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28*(2), 19-36.

- Sağlam-Arslan, A. (2016). Didaktiğin Antropolojik Teorisi. Bingölbali, E., Arslan, S., & Zembat, İ. Ö. (Dü) içinde, Matematik Eğitiminde Teoriler (s. 377-392). Ankara: Pegem Akademi.
- Şeyihoğlu, A., & Kartal, A. (2013). Views of the Students on mind mapping technique in Social Studies Course. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 46(2), 111-132.
- Yenil, T., & Arslan, Ç. (2022, Ocak, 4-5). Alternatif Bir Ölçme Aracı Olarak Zihin Haritası Kullanımının İncelenmesi. 3. *Uluslararası 5 Ocak Kongreleri*. Adana-Türkiye.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (12. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, M., & Şahin, F. (2009). Antropolojik Didaktik Teorisi ve Fen Öğretimi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 3(1), 46-57.

Pre-Service Mathematics Teachers' Views on the Mind Map

Extended Summary

Purpose and Significance

In this study, pre-service mathematic teachers' views on mind maps are examined based on the anthropological theory of didactics. When the literature is examined, it is possible to come across studies that include students' views on mind maps (Şeyihoğlu & Kartal, 2013; Yenil & Arslan, 2022). The aim of this study is to examine the individual and institutional recognition of pre-service teachers about mind maps. The anthropological theory of didactics is preferred in order to analyze the individual recognition of the mind maps of the learners and the institutional recognition of the institutions they are in. Sağlam-Arslan (2016: 391) states that this theory can be used to determine the characteristic features of knowledge and the learning of learners. The main problem of the research is "What are the opinions of pre-service mathematics teachers about mind maps?". Sub-problems of the research are:

1. What is the individual and institutional recognition of the mind map according to the opinions of the pre-service teachers?
2. What is the relationship between individual and institutional recognition?

Method

In order to examine in detail the opinions of pre-service mathematics teachers about mind maps, case study, one of the qualitative research methods, is employed. In the case study, factors affecting one or more situations are examined in depth with a holistic approach (Yıldırım & Şimşek, 2021: 70).

The study group of the research consists of 26 pre-service teachers studying at a state university in the Marmara Region of Turkey in the 2021-2022 academic year. Convenient sampling methods are used to select the participants. For ethical considerations, the real names of the pre-service teachers are kept confidential and codes such as Ö1...Ö26 are assigned to the pre-service teachers.

The "Mind Map Opinion Form (ZHGF)" is prepared by the researchers in order to receive the opinions of the pre-service teachers about mind maps. The prepared opinion form is presented to the opinion of two different faculty members, and

necessary corrections are made in line with the feedback received. While the questions are being prepared in the light of the anthropological theory of didactics, which is the theoretical framework of the research, questions are prepared in terms of institutional recognition; for what purpose the mind map is used, what can be done, and on which subjects it will work. In the questions prepared about individual recognition, questions related to the knowledge, skills, and perception of the pre-service teachers about mind maps are prepared.

For data collection, a Google Form is created and ZHGF is applied to the pre-service teachers, and semi-structured interviews are conducted with four pre-service teachers within the scope of ZHGF in order to increase reliability. To prevent data loss in the interviews, the interviews are audio-recorded with the consent of the pre-service teachers. The application of the opinion form took approximately 10-15 minutes and the interviews took 15-20 minutes. The data is analyzed using the content analysis method.

Findings

Looking at the individual recognitions, it is concluded that the pre-service teachers consider mind maps to be association makers, and then they see them as a tool, a helper to facilitate, and a transfer of the images in our minds to paper. Although pre-service teachers take mind maps to be tools that can be used in lessons, it is seen that the number of pre-service teachers who state that it is a course material is low. As for where the need for a mind map arises, they emerge to meet the need to remember. It is concluded that pre-service teachers find mind mapping to be more effective when compared to classical note-taking. It has been revealed that she/he has difficulties in creating a mind map, as well as making associations. It is further observed that some pre-service teachers have difficulties in the beginning, which they overcome in time, and some pre-service teachers do not have difficulty in creating a mind map. Fourteen pre-service teachers have stated that they use mind maps while twelve pre-service teachers have stated that they do not use them at all. It can be said that the number of pre-service teachers who do not use mind maps is high because they are accustomed to the classical note-taking technique. Regarding the contribution of the mind map, pre-service teachers state that mind maps help to remember.

Looking at the institutional recognitions, pre-service teachers have stated that mind maps can be used in planning, making presentations, and lessons related to real-life usage areas. It has been concluded that the image of the mind map is the most striking point. Its primary advantages are its general permanence and convenience. Seven pre-service teachers, who specify areas of use, have stated that they see it as an advantage to have different areas of use. It is observed that the codes that are seen

as the least advantageous are that they help to see and summarize the subject as a whole. It was concluded that the views of the pre-service teachers, who stated that the mind map takes time and is difficult to prepare, are the disadvantages. Finally, it was seen that pre-service teachers stated that they would use mind maps Discussion in their teaching life.

This study concludes that the intersection points between individual and institutional recognition are note-taking and similarly summarizing, convenience, association-related answers, usefulness, planning, permanence, educational use, and opinions about the waste of time.

Discussion and Conclusions

It is concluded that pre-service teachers regard mind maps as a copy of the images in their minds on paper, as a note-taking technique, a tool, a course material, a method that provides convenience, a helper to make associations, and a visual made with keywords. Making associating, which is the meaning attributed to students' individual recognition, is a result of Brinkman (2003)'s study, which deals with the suitability of mind maps for mathematics, and it helps to make associations. Similarly, the emergence of mind maps developed by Buzan (2020: 13) as a note-taking technique is in line with these findings. When we look at individual recognitions, the results of pre-service teachers' mind mapping increase permanence and contribution to education in line with the findings in the study of Gömleksiz and Yetkiner (2012). In the study of Gömleksiz and Yetkiner (2012), students' opinions about mind maps are taken and they are asked to learn better, to ensure the permanence of information, concretize words, etc. Better results appear to have been obtained. While Abi-El-Mona and Adb-El-Khalick (2008) state that mind maps contribute to students' learning, it can be said that in the individual recognition part of this study, pre-service teachers see mind maps as course material and the institutional recognition results are compatible with seeing them as material they can use in their lessons. Similarly, in the study of Şeyihoğlu and Kartal (2013), it is found that it increases permanence, helps to remember, etc.

When the answers given in their institutional recognition are examined, it is obvious that the majority of pre-service teachers would use mind maps in their classrooms. According to the answers given by pre-service teachers, the fact that they stated that it can be used to check their readiness before the lesson and to summarize the topics at the end of the lesson is in line with the results of Yenil and Arslan (2022), who used the mind map as a measurement tool before. The fact that it is a tool that can be used when summarizing topics, which is one of the institutional recognitions of mind maps, is in line with the results of Brinkman (2003). It is therefore concluded that some of

the pre-service teachers' institutional recognition emerges because they have used it in the courses they took during their mathematics education. When we look at the pre-service teachers' recognition of mind maps in general, it can thus be said that they have a positive attitude.

İngilizce Öğretim Elemanları Tarafından Oluşturulan ve Akıllı Telefonlarla Yapılan Yeni Etkinlikler

Nazlı AĞGÜN¹

Öz

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi
16.11.2021

Kabul Tarihi
29.12.2022

DOI
10.47140/kusbder.1024541

Bu çalışmanın amacı, İngilizce öğretim elemanlarının sınıflarında akıllı telefonları nasıl kullandıklarını araştırmaktır. Araştırmanın ana odak noktası, İngilizce öğretim elemanlarının akıllı telefonlarla oluşturduğu faaliyetlerin ayrıntılarıyla ilgilidir. Bu amaçla, Türkiye'nin güneydoğusundaki bir üniversitedeki bir yabancı dil okulundan derslerinde akıllı telefon kullandığını bildiren on öğretim elemanı çalışmaya dahil edildi. Veri toplamak için, yabancı dil olarak İngilizce öğretirken akıllı telefon kullanmanın ayrıntılarına ilişkin yarı yapılandırılmış sorularla öğretmenlerle görüşme yapıldı. Transkripsiyon yapılan görüşmeler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Her eğitmen, sınıfta en faydalı bulduğu etkinliği ayrıntılarıyla açıkladı. Dil etkinliklerinin yorumlanması, öğretim elemanlarının akıllı telefonlarla kendi etkinliklerini başarıyla oluşturduklarını göstermiştir. Öğretim elemanları, buz kırma, yeni bir telaffuz konusu tanıtmaya, konuşma becerisini geliştirme, önceki konuyu gözden geçirme ve yabancı dili sınıf dışı etkinliklerle pratik etme gibi bir dili öğretiminin her adımında akıllı telefon kullanmıştır. Dil hocaları akıllı telefonları, telefonlarından bir parça şarkıyla sınıfın havasını değiştirmek, ertesi gün tekrar edilmek üzere tahtanın fotoğraflarını çekmek, öğrencinin sesini geçerli bir değerlendirme için kaydetmek veya öğrenciyi konuşma konusunda pratiğini artırmak için video paylaşımı için motive etmek gibi farklı ve yaratıcı bir şekilde kullanmıştır. Çalışmanın sonuçları göz önünde bulundurularak, öğretim elemanlarının akıllı telefonlarla yarattıkları dil etkinliklerini interaktif materyalle başka eğitimcilerle paylaşmaları önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Akıllı telefon kullanımı, dil öğretme, öğretim elemanlarının deneyimi.

Atıf için: Ağgün, N. (2022). Recent Language Teaching Activities Created by English Language Instructors Using Smartphones. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 237-254.

¹Sorumlu Yazar: Doktor Öğretim Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Mütercim ve Tercümanlık Bölümü İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Ana Bilim Dalı, E-posta: nazliaggun@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2705-109X>

Recent Language Teaching Activities Created by English Language Instructors Using Smartphones

Nazlı AĞGÜN²

Abstract

Article Type
Research Article

Application Date
2021-11-16

Acceptance Date
2022-12-29

DOI
10.47140/kusbder.1024541

This study attempts to investigate how English language instructors use smart phones in their classes. The major focus of investigation consists in the details of the activities English instructors create with smartphones. For this purpose, the study involves ten instructors from a school of foreign languages at a university in the southeast of Turkey who reported to have used smartphones in their classes. To collect data, the instructors have been interviewed with semi-structured questions on the details of using smartphones while teaching English as a foreign language. Upon transcription, the interviews have been put to content analysis. Each instructor described an activity that he or she created and found the most useful one while teaching a foreign language. The interpretation of the language activities shows that language teachers create their own activities successfully with smartphones. The interviewed instructors have been found to use smartphones in every step of teaching a foreign language, including ice-breaking, introducing a new pronunciation topic, assisting speaking skills, revising previous topics, and practicing out of classroom. They have further attained creativity in tailoring the use of smartphones for their specific needs, such as changing the mood of the class with a piece of song on their phones, taking photos of the board for revision the next day, recording the voice of students for a valid assessment or for motivating them to share their videos of practicing a topic taught in class. In line with the findings of the study, instructors are recommended to share the language teaching materials they create with others on an interactive platform.

Keywords: Smartphones, language learning, instructors' experience.

For Reference: Ağgün, N. (2022). Recent Language Teaching Activities Created by English Language Instructors Using Smartphones. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 237-254.

²Corresponding Author: Assistant Professor, Osmaniye Korkut Ata University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Translation and Interpreting, E-mail: nazliaggun@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2705-109X>

Introduction

Aljohani (2017) summarizes the principles of constructivism in foreign language teaching and goes on to list some of the characteristics of a constructivist language teacher as a) offering many resources, b) engaging learner with life experience, c) communicating information with interactive physical sources and d) sharing classroom control with students. Thanks to technological tools such as computers, smart phones, and other similar mobile devices, language teachers can construct their language classes in interactive, communicative, and engaging way. Connectivism is also a theory that encourages teachers to connect their students with the world out of the class with the emerging tools. Siemens (2005) mentions that when learning with connectivism, learners have the chance to collaborate with others and relate what they are learning with the external. He also mentions how people work is altered when emerging tools are used. He puts emphasis on the emerging tools that affect the way we learn.

With the advents of new technologies and the digital generation, it has become difficult to establish a static learning environment that would suit everybody equally at the same time, place, and speed. For this reason, portable devices, which include electronic machines that could be carried such as e-books, tablet devices, smart phones, cellphones, audio players, video players, mini-laptops, netbooks, or handheld computers are becoming a part of language education. Mehdipour and Zerehkafi (2013) list several characteristics of mobile technology like portability, individuality, availability, adaptability, and usability. The summary of these characteristics reveals various functions of the smartphones that can work out for teaching a language.

Thanks to integrating portable devices into learning, learning takes place in different contexts in addition to classrooms. Students can learn anytime and at any place with mobile devices. Mehta (2012) also lists the advantages of mobile devices as a) enhancing student motivation through the use of familiar technology, b) increasing student use of four skills-reading, writing, speaking and listening in English, c) enabling students to become more competent in English language, d) fostering the use of English language for communication, and e) facilitating the learning process as students have the possibility to explore. Learning a new language in the modern world have become more exciting and challenging for teachers. For instance, they can instantly connect the class with the world outside, increase practicing time, or create mini projects with the available rich online resources.

There is an overwhelming number of mobile devices and applications that make use of the portable devices for second language teaching around the world. Smartphones have been recently used in second language teaching since they are easy and

practical. Three studies are revealed below in detail to demonstrate how portable devices could be used practically in language classes.

The first study (Saran, 2006) was conducted with 32 students at an English Language Preparatory School in Turkey in the fall 2006 semester. A questionnaire delivered before the experience revealed that all of the students had got a mobile phone and 16 of the students were at the elementary level while the other 16 students were at pre-elementary level. The questionnaires revealed information about the students' demographics in addition to their use of mobile phones in daily life. The experiment took 10 weeks and aimed to help the students acquire 120 words that the students learnt in the course. For this purpose, every day, each student was sent 3 text messages that gave the definition of the words, pronunciation, an example sentence, along with an image. Following that, the students were sent vocabulary questions to reply on their phones. After the experience, 6 of the students from the experiment were chosen for an interview. The students replied that they liked learning vocabulary by means of smart phones and in particular that they liked the visual images that came with each word. What's more, they reported to have liked having the control on listening to the pronunciation of each word and looking at the images repeatedly. Finally, they mentioned that the application was very easy, so they did not have any problems related to the technological application.

The second study (Hwang, Chang & Chang, 2013) was conducted in an elementary school in Taiwan with 27 fifth grade students for two months. Two experimental and one control group were chosen. All groups were shown videos related to what they learnt at the course. The control group watched the videos with no captions on their personal digital devices, which included smartphones, e-books and other mobile devices. The students in one of the experimental groups watched the videos with full captions while the other experimental group watched the videos with some of the important vocabulary written on the screen. The results showed that the students who watched the video with partial captions scored higher. Furthermore, they reported that they would like to play games or watch videos with the content they learnt at the school on their personal devices. They added that they benefited from the experience.

The third study (Chen, 2008) was conducted in a primary school with 40 primary students in Singapore for a 2-month period in the year of 2008. The project in that study, called seamless, was based on the study of Brown and Collins (1992) who suggested that mobile technology learning would foster sustainable seamless learning. On the other hand, the lesson was called mobilized lesson since the students would move out of the class with their mobile phones for taking pictures related to the vocabulary they learnt. The phones they used were MS Windows Mobile 2003

with features of digital camera, Wi-Fi access, internet browser and text input. In this study, the teacher firstly introduced the target vocabulary which was prepositions.

After that, the students were asked to go out on the campus to take pictures of what illustrate the prepositions. In addition to that, the students wrote sentences on a worksheet that described the pictures that they had taken. After they returned into the class, the students shared their pictures and worksheets with other students. Finally, the students filled in the blanks in a story related to prepositions on their mobile phone. At the end of the experiment, the students reported that they felt excited doing the activity. They liked the portable devices because they were light and easy to handle. What they liked most about the activity was that they studied with their friends. Finally, the instructors noted that their students could use the prepositions appropriately after the experiment.

The results of the studies show that mobile devices such as smartphones could enhance language learning at every level like higher school and elementary. Using mobile devices for teaching was observed to increase the academic achievement of students. Furthermore, the participating students also expressed their satisfaction for the use of mobile devices. Lastly, the activities that were done with mobile devices are creative and various. In short, the studies have confirmed that mobile devices could be used in language learning for enhancing academic achievement.

Educators and researchers in Turkey have recently conducted extensive studies on the use of technology in class. Some of them have specifically focused on the use of smartphones. Yardımcıel (2019) found that the teacher that participated in the study believed smartphones influenced their teaching in a positive way and improved them professionally. Another study (Yardımcıel & Taşdan, 2020) conducted with the educators showed that teachers believed that using their smartphones, and following social media improved them informally. Also, they could enrich their class with the online materials they encountered on their smartphones, such as the videos, information, and documents. Similarly, Yıldırım, Yaşar and Duru (2016) found that while teachers in high schools had positive opinions, those in secondary school had negative opinions related to smartphones use in class. The researcher suggested that training teachers and students about how to use smartphones in learning is a need. It can be concluded from the results of the studies that educators see smartphones as a learning device and they are willing to integrate them in the class time. However, there are few studies that inform educators on how exactly they can use smartphones in class in engaging ways.

What is called as “the latest technology” would be old in a very short time. Moreover, the students want to be challenged by exciting and new technology. For this reason,

collaboration among language teachers could be enhanced in Turkey for following the upcoming technology, and planning courses with it. This study aims to focus on the use of smartphones for connecting the students with each other, with their instructors and with the rest of the world in the second language learning and to review the literature regarding activities carried out with portable devices. This study thus aims to enrich the literature with detailed explanations of activities that have been done with portable devices. As a result, the study illustrates some examples of activities which educators could implement in a way that suits their students' needs and preferences. Another aim of the study is to make suggestions for authorities to improve the second language learning environment. The current study aims to find answers to the following question:

1. What recent activities have English language instructor created with smartphones?

Method

The Setting of the Study

The setting of the study is the School of Foreign Languages at a university. Compared to other schools in Turkey, it is an old one and some of the instructors have been teaching for more than 20 years. The school has got approximately 100 English instructors and more than 1500 students. The number of the students and instructors is increasing each year.

The engineering students that are accepted to that university for the first time are required to learn English at B2 level to be able to start their program. To test their knowledge at this level, the students must take an exemption exam at the beginning of the year. If they fail the exam, they are placed in a course according to their level in the school of foreign languages. During one year, the students learn English through reading, speaking, writing and main courses. The reason to choose this setting is the intense language learning program. Both teachers and students interact with each other to cover a certain amount of content on daily basis. Also, instructors come from different backgrounds, are at ages, and have varying levels of experience.

The Participants

There are 80 English language instructors in the school of foreign languages. The current research aims to find out what language activities are conducted in these class. To find that, the instructors who actually use smartphones and create their own activities are supposed to get contacted and included in the study. There have been a few steps to find the right participants who would be both voluntary and appropriate for the aim of the study.

Step 1: Voluntary participation was a necessity, so all participants granted their written consent prior to data collection. They were also informed that their identities would be kept confidential and used only for the purposes of the current study. Instructors from the school of foreign languages were informed on the aim and methodology of the current study.

Step 2: The instructors are handed a form that includes shorts questions intended to find the right participants. The questions on the form is as follows:

- Do you use smartphones to teach English? Answer with yes / no.
- Do you create your own activities with smartphones for any reasons? Answer with yes / no.
- Have you created an activity and conduct it in or outside of the class in the last two weeks? Answer with yes / no.
- Do you remember the details of the activities, and the response of the students to it? Answer with yes / no. Could you elaborate on the details of the activities?

Step 3: Subsequently, the instructors who answer yes to all of the questions are contacted on the same day and asked to participate in the study. 10 instructors answered yes and accepted to answer the questions related to the activities. Nine of the participants were female and only one was male. Their experience of teaching English ranged from 3 to 20 years. The age of participants ranged from 25 to 55 years. The participants had graduated from English language teaching department. 5 of the participants had a master's degree.

Table 1: Background participants

Number	Age	Gender	Year of Experience	Level of Education
1	36	female	13	Master Degree
2	25	female	3	Master Degree
3	30	male	8	License
4	40	female	17	Master Degree
5	36	female	13	Master Degree
6	36	female	13	Master Degree
7	55	female	25	License
8	43	female	20	License
9	36	female	13	License
10	42	female	17	License

Qualitative data was collected via semi-structured interviews. The interviews were conducted on one occasion. The interviews commenced with structured questions

such as “Do you use smartphones?”, “What activities do you do with smartphones?” Then, they proceeded with less structured questions aimed to learn additional details related to the use of smartphones. Each interview session lasted for at least twenty minutes and was conducted in the office of the researcher. Throughout each interview component, participants’ responses were recorded and subsequently transcribed by the researcher. Data analysis was content-based and focused on the activities done with smartphones.

Collecting and Analyzing the Data

Semi-structured interview questions were used to gather data. The instructors answered them in the office of the researcher. 6 of the instructors answered the interviews questions on the same day the form was given while the remaining 4 answered them the following day. The whole interview was recorded and transcribed.

Structured questions for the Instructor were:

- Could you elaborate on an activity with smartphones you have created?
- In what skill do you use this activity?
- Do you use it in class time or outside?
- What do you aim to accomplish with this activity?
- What is the reaction of the students to the activity?

Findings

Our findings showed that instructors could successfully create an activity with smartphones when they noticed a gap or a need in their class .The instructors explained the activity they created in detail. They stated the purpose of the activity, how long it took, what they accomplished with the it and ways of adapting it to different situations.

Some of the instructors used the capabilities of smartphones in every possible way. They recorded the speech of the students, took photos of the board, and motivated the students to take video of themselves. Some used the applications of smartphones as well. To illustrate, they encouraged their students to share the pictures they took on WhatsApp groups, or share their paragraphs on Facebook. Lastly, the internet on smartphones itself was enough for one of the instructor to include in the class.

Another aim of the study is to review the literature and to provide other instructors with further for using portable devices in class. For this, reason, all of the activities that were described by the instructor have been numbered and explained in detail.

Activity 1

The Aim of Using Smartphones: Students practice their listening and speaking skill with authentic material.

The instructor generally uses this activity to break the ice in the morning. Students tend to feel sleepy in the morning, so this activity aims to wake them up. The instructor puts the students in pairs. Then, the students get connected to the internet and access BBC One Minute News. Each student is supposed to pick a piece of news that they are interested in and listen to it on their headphones. They have 3 minutes to understand the news. They can listen to it as much as they can in the given time. When the time is up, each student shares the news with a partner. This activity takes 10 minutes and could be conducted with many students. It integrates listening and speaking skill.

Activity 2

The Aim of Using Smartphones: Students study pronunciation of new words with native accent.

The instructor believes that she does not have native-like pronunciation, so she does not want to teach herself the pronunciation of a new word to her students. She believes that some of her students are very talented with pronunciation so she wants them to benefit from the opportunities smartphones offer. She writes the new vocabulary on the board first and set the time for the students to look up the words and study the pronunciation in groups of three to four. She is careful not to group the students who do not have smartphones together. When the time is up, she points to a student in the class and asks her or him to pronounce one of the words on the board. The other students should listen and tell if the pronunciation is right. The instructor says it is a very beneficial activity that enhances autonomous learning. Her role as a conductor is to make sure the students work in an organized and efficient way. In addition, the activity creates a situation where the students discuss whether the particular pronunciation is British, American or Australian.

Activity 3

The Aim of Using Smartphones: Students revise a subject of grammar with pictures of the board from the previous class time.

The instructor says she uses this activity when she teaches grammar. She sometimes writes clear and informative examples on the board. She is reluctant to clean the whole board to move to the next topic because she loses the content. In these cases, she takes a picture of example sentences on the board for later use on her smartphone. The next day, she looks at the pictures of the board for revision. She reads one sentence from the board leaving the target part missing. She asks the students to listen and fill in the sentence. The instructor says that she likes having the

picture of the board because she does not have a good memory of what she taught the previous day. The students find it easier to revise the new grammar unit with sentences they are familiar with from the previous day. At the end of revision, the instructor shares the photos of the board with her students on her smartphone.

Activity 4

The Aim of Using Smartphones: The instructor uses the music list on her smartphone to indicate the time, to enhance concentration or change the mood in the class.

The instructor has got a repertoire of music that includes pop, jazz, classical or hip-hop on her smartphone. Her phone can easily be connected to the loud speakers in the class. She uses this list to liven up her lessons, change the mood in the class, or help the students concentrate. For instance, the instructor picks deep concentration music for reading long complicated reading passages. On the other hand, she chooses pop music for short vocabulary exercises. Moreover, she uses interesting punk music to indicate when the time is up for a particular activity. She teaches the same class for four hours during one day. As a result, her students see her for 20 hours a week. She says that the music on her smartphone is like her assistant to lead the students to a particular goal in the class. She says she does not prefer using her computer for this purpose because it would take much more time to turn the music on. The smartphone is easier and faster to use.

Activity 5

The Aim of Using Smartphones: The instructor motivates online publication of the well-developed paragraphs among the students during the class time.

The instructor uses her smartphone mostly for writing. She writes several topics on the board and asks the students to pick one topic to write a paragraph about. During the feedback session, the instructor writes the names of the students who have written a well-developed paragraph on the board. The students can go and take the picture of these students' paragraphs. Consequently, they have the chance to read several good paragraphs and understand the construction of them. The instructor says the students like it when their names are written on the board and their paragraphs are referred to as examples of good work. However, some students are reluctant to go to their friends and ask to take a picture of their paragraphs. For this reason, the instructor takes photos of the good paragraphs and share them online. Sometimes, she uses social media and encourage the students to read the paragraphs and likes, or to comment on the ones they prefer. The students try to write better paragraphs when they are published alive and liked by their friends.

Activity 6

The Aim of Using Smartphones: Students take photos of English words they see outside of the class for learning vocabulary.

The instructor sets up a WhatsApp group. She asks the students to take a picture of English words they see in their daily life. To illustrate, the students take a picture of the bottle of their perfume which says “emotion”, the name of café which has got an English name or the label of their shirt which says “large”. The instructor stresses that students really get engaged with this activity and take many pictures. Consequently, they learn many new words in an authentic way.

Activity 7

The Aim of Using Smartphones: The instructor gives detailed feedback online one to one.

The instructor uses the features of smartphones to give the feedback individually and personally. Since students could be self-conscious about the corrections they receive in front of their peers, she prefers to give the feedback one to one without exposing the weakness of a particular student in the class. One efficient way to that could be to write a detailed feedback on any kind of chat applications whenever the feedback is needed. For instance, a student can make grammatical or vocabulary mistakes during a presentation in the class. In that case, the teacher can continue listening to the presentation and correct the mistakes of that student on the chat box. The student can read the feedback when they are done with the presentation and improve their speaking skill without feeling anxious in front of her or his classmates.

Activity 8

The Aim of Using Smartphones: The instructor assesses the students in a valid and objective way thanks to features of the smartphones.

The instructor uses the camera and voice recording features of the smartphones for assessment. Sometimes, both conducting an exam and doing a valid assessment at the same time could be a challenge for a language instructor. The features of the smartphones could assist the instructor with some of these several roles to play at the same time. The instructor can record a play, a game, a presentation or a discussion going on in class time to be evaluated later with the consent of the students. For a valid and objective assessment, the instructor can watch or listen to the recording later. Sometimes, the instructor and the students watch the recordings together and discuss them in term of grammar, vocabulary or speaking skill.

Activity 9

The Aim of Using Smartphones: The students search for a topic they are supposed to read, talk or write about on their smartphones.

The instructor uses the smartphones to encourage students to be researchers and critical digital users. The instructor writes some questions on the boards and gives a limited time for the students to search the answer on their smartphones. When they are ready, they present what they have found and share the resources they have used. This activity could develop the habits of using smartphones for searching. For instance, the students search for dolphins before reading a passage related to the topic. Alternatively, they search for Japanese food culture before writing comparing and contrasting paragraphs.

Activity 10

The Aim of Using Smartphones: Students collaborate online out of class time to practice their speaking skill.

The students prepare creative drama at home and record it on their smartphones. They are given a few words such as “potatoes”, “flower” or “cat”. The students make short videos when they have the chance to be around these things. They may describe the cats they see, or prepare a short speech giving a rose to a beloved one or just speak with the potatoes about the weather. The instructor mentioned that these videos are prepared like TikTok and shared on social media platforms of their choice. The students enjoyed preparing, sharing, and watching these videos. They enhance their English speaking abilities with short dialogues without feeling under pressure to say smart things.

Discussion

The results of the current study demonstrate that teachers of the relevant school of foreign languages use smartphones in many unique ways possible. They have become creative into tailoring the use of smartphones for their own need. For example, they can use it to change the mood with music, to give a detailed feedback privately during a performance, or to connect the classroom with the world outside. The findings of this study are consistent with those who claim that the capabilities of smartphones can assist teaching a language in spontaneous, opportunistic, and informal way (Beetham & Sharpe, 2007) and can thus enhance language learning anytime, and anywhere (Kukulska-Hulme & Shield, 2008). The results also shows that smartphones are used both in and outside of class. For studying new words, students can log into an online dictionary in class or take a photo of an English word they came across in the street. The findings of this work are consistent with studies which claim that

phones could increase the time spent for learning outside of the class (Byrne & Diem, 2014.)

Instructors benefit from smartphones at different stages of teaching like presenting, practicing, or evaluating content of a course. To give an example, smartphones are used to teach new words, to revise the content of the course with photos from the previous days, and to assess learners one-to-one on a chat box. Smartphones are also suitable to teach and integrate different skills. As an instance, students record their voice on a voice recorder, listen to the news for sharing it with classmates, or read on the internet for searching.

Furthermore, smartphones are used for small scaled task-based activities. To illustrate, the students may choose their own news to present to their friends, and examine the objects that have English words on. Lastly, smartphones are used to connect learners with their teachers, peers, and the rest of the world. Students can chat about their performance in an exam or participate in a group project. These activities done with smartphones could motivate learners to learn language in a social environment (Chang, and Shih (2016) and take responsibility for their learning (Laurillard, 2007).

Suggestion and Limitation

This study finds that smartphones are being used extensively in all skills. The capabilities of the smartphones will continue to develop, bringing more opportunities for classroom use. Similarly, language teachers will continue to integrate the smartphones in innovative and interesting ways. Educators are thus recommended to prepare an activity book with the use of smartphones and revise it every year. The activities could be grouped into skill-based or task-based activities sections. Consequently, teachers can pick an activity from the book to use in their class. Course books could be prepared on electronic platforms such as websites, where teachers log into and add new activities as they come up with new ideas in the class. Further studies need to be done to explore the efficient use of smartphones in language teaching. The current study has been done with ten teachers, which makes it difficult to generalize the findings.

Makalenin Araştırma ve Etik Beyanı Bilgileri

Yazarın Çıkar Çatışması Beyanı	Araştırmaya konu olan durum, olgu veya kurum ile yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Yazar(lar) Katkı Oranı Beyanı	Çalışmanın tamamı yazar tarafından hazırlanmış olup, yazarın katkı oranı %100'dür.
Etik Kurul Onay Belgesi	Araştırmanın etik kurul onayı 11/11/2021 tarihinde Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Rektörlüğü Fen Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun E-59754796-050.99-40841 No'lu kararı ile elde edilmiştir.

Kaynakça

- Aljohani, M. (2017). Principles of "Constructivism" in Foreign Language Teaching. *Journal of Literature and Art Studies*, 7(1), 97-107.
- Beetham, H. & Sharpe, R., (2007). *Rethinking Pedagogy For A Digital Age: Designing And Delivering Elearning*, Abingdon: Routledge
- Byrne, J., & Diem, R. (2014). Profiling Mobile English Language Learners. *JALT CALL Journal*, 10(1), 3-19.
- Chang, C., Chang, C. K., & Shih, J. L. (2016). Motivational Strategies in a Mobile Inquiry-Based Language Learning Setting. *System*, 59, 100-115.
- Chih-Ming Chen, C.-J. C. (2008). Personalized Mobile English Vocabulary Learning System. *Computers & Education*, 624-645.
- Denzin, Norman K. (1978). *The Research Act*, (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Godwin-Jones, R. (2017). Smartphones and Language Learning. *Language Learning & Technology*, 21(2), 3-17.
- Hsu, C.-K., Hwang, G.-J., Chang, Y.-T., & Chang, C.-K. (2013). Effects of Video Caption Modes on English Listening Comprehension and Vocabulary Acquisition Using Handheld Devices. *Educational Technology & Society*, 16 (1), 403-414.
- Kukulska-Hulme, A. & Shield, L. (2008). An Overview of Mobile-Assisted Language Learning: From Content Delivery to Supported Collaboration and Interaction. *ReCALL*, 20(3), 271-289.
- Laurillard, D. (2007). Pedagogical Forms of Mobile Learning: Framing Research Questions. In N. Pachler (Ed), *Mobile Learning: Towards a Research Agenda* (pp. 153-175). London, UK: WLE Centre.
- Mehdipour, Y., & Zerehkaifi, H. (2013). Mobile Learning for Education: Benefits and Challenges. *International Journal of Computational Engineering Research*, 3(6), 93-101.
- Mehta, N. K. (2012). Mobile Phone Technology in English Teaching: Causes & Concerns. *The Modern Journal of Applied Linguistics*, 2(4), 82-92. Retrieved November 12, 2015, from The Modern Journal of Applied Linguistics: [http://www.mjal.org/removedprofiles/2013/Mobile %20Phone%20Technology.pdf](http://www.mjal.org/removedprofiles/2013/Mobile%20Phone%20Technology.pdf)

- Murat Saran, K. C. (n.d.). Use of Mobile Phones in Language Learning: Developing Effective Instructional Materials. *Fifth IEEE International Conference on Wireless, Mobile, and Ubiquitous Technology in Education*, 39-43.
- Palalas, A. (2011). Mobile-Assisted Language Learning: Designing for Your Students. In S. Thouésny & L. Bradley (Eds), *Second Language Teaching and Learning with Technology: Views Of Emergent Researchers* (pp. 71–94). Dublin, Ireland: Research-publishing.net.
- Siemens, G. (2005). Connectivism: A learning theory for a digital age. *International Journal o Instructional Technology and Distance Learning*, 2(1).
- Yardımcıel, F. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Akıllı Telefon Üzerinden Gerçekleştirdiği İnfomal Öğrenme Düzeylerinin İncelenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 23-41.
- Yardımcıel, E., & Taşdan, M. (2021). Investigation of the Relationship Between Secondary School Teachers' Purposes of Using Social Media and Their Levels of Informal Learning with Smartphones. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 29(2), 293-305.
- Yıldırım, K., Yaşar, Ö., & Duru, M. (2016). Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Temelinde Akıllı Telefonlarının Eğitim Öğretim Ortamlarında Kullanılmasının ve Etkilerinin İncelenmesi.. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 2(2), 72-84.

İngilizce Öğretim Elemanları Tarafından Oluşturulan ve Akıllı Telefonlarla Yapılan Yeni Etkinlikler

Geniştirilmiş Özet

Yeni teknoloji ve dijital nesille birlikte, herkese aynı anda, aynı yerde ve aynı hızda eşit şekilde uyacak statik bir öğrenme ortamı oluşturmak zorlaştı. Bu nedenle e-kitap, tablet, akıllı telefon, cep telefonu, mini dizüstü bilgisayar, el bilgisayarı veya dizüstü bilgisayarları gibi taşınabilecek her türlü elektronik araçlar, dil eğitiminde içinde olduğu birçok alanda kullanılmaktadır. Mehdipour ve Zerehkafi (2013), mobil teknolojinin taşınabilirlik, bireysellik ve uyarlanabilirlik, kalıcılık ve kullanılabilirlik gibi çeşitli özelliklerini listeler.

Taşınabilir cihazların öğrenmeye entegrasyonu sayesinde öğrenme, sınıflara ek olarak farklı bağlamlarda da gerçekleşir. Öğrenciler mobil cihazlarla istedikleri zaman ve istedikleri yerde öğrenebilirler. Mehta (2012) ise mobil aygıtların avantajlarını şu şekilde özetler; öğrencilerin keşfetme imkânıyla öğrenme sürecini kolaylaştırır, iletişim yollarıyla birlikte İngilizce dilinde daha yetkin olmayı sağlarlar, İngilizcede dil beceriyi geliştirir ve öğrencilerin motivasyonunu sağlar.

Amaç

Dünya genelinde eğitimcilerin ikinci dil öğretimi için kullandıkları çok sayıda mobil cihazlar ve uygulamalar bulunmaktadır. Bunlardan biri olan akıllı telefonlar, kolay ve pratik oldukları için son zamanlarda ikinci dil öğretiminde kullanılmaktadır. Aslında, yeni nesil öğrenciler teknolojiyi öğretmenlerine kıyasla çok daha iyi takip etmekte. Bu nedenle, Türkiye'de dil öğretmenleri teknolojiyi takip etmesi ve onunla dersler planlamak için güdülenmelidir. Mevcut çalışma, ikinci dil eğitiminde akıllı telefonların kullanımına odaklanmayı ve literatürle akıllı telefonlarıyla yapılan etkinlikleri paylaşmayı seçmiştir. Sonuç olarak, mevcut çalışma, eğitimcilerin öğrencilerinin ihtiyaç ve tercihlerine uygun bir şekilde yarattıkları bazı etkinliklere ayrıntılı bir şekilde ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma aşağıdaki soruya cevap bulmayı amaçlamaktadır: İngilizce dersi veren öğretim elemanları akıllı telefonlarla son zamanlarda hangi etkinlikleri oluşturdu?

Yöntem

Çalışma, Türkiye'nin güneydoğusunda bulunan ve yoğun bir şekilde ileri seviye İngilizce derslerinin verildiği bir yabancı diller yüksekokulunda yürütülmüştür. Bu okuldaki öğrenciler hafta içi her gün en az 4 saat, konuşma, yazma, dinleme ve okuma gibi becerilerden oluşan yoğun bir ders programı görmektedir. Öğretim elemanları, yoğun ders programını yetiştirip, öğrencileri haftalık değerlendirip ve aynı zamanda öğrencilere dil öğretirken rehber olmakla sorumlu olup onları sene sonunda ileri seviye İngilizce seviyesine taşımayı hedefler.

Çalışmanın amacı için uygun olacak doğru ve gönüllü katılımcıları bulmak için birkaç adım atılmıştır. Akıllı telefonlarla, kendi etkinliklerini yaratan öğretim elemanları bulmak için sorular içeren form kâğıtları 80 öğretim elemanına dağıtılmıştır. Formlar üzerinde verilen cevaplar, katılımcıların sadece 10'u bir önceki ay içinde akıllı telefonlarla etkinlikler yaratıklarını rapor etmiştir. Bu on öğretmen, kendi hazırladıkları etkinlikleri paylaşmayı kabul edip yarı yapılandırılmış görüşmelerde yer almıştır.

Çalışma nitel bir çalışma olup, veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşmeler bir oturumda, ses kaydı alınarak yapılmıştır. Öğretim görevlilerine ilk önce, "Akıllı telefon kullanıyor musunuz?", "Akıllı telefonlarla hangi etkinlikleri yapıyorsunuz?" gibi sorular sorulmuştur. Daha sonra, akıllı telefonların kullanımıyla ilgili ek ayrıntıları öğrenmeyi amaçlayan daha az yapılandırılmış sorular sorulmuştur görüşme boyunca. Her görüşme oturumu en az on beş dakika sürmüştür ve araştırmacının ofisinde yapılmıştır. Kaydedilen görüşmelerin analizi neticesinde, her öğretim görevlisinin en etkili bulduğu bir etkinliğin üzerinde ayrıntılar paylaştığı görülmüştür. Bu etkinlikler birden ona kadar rakam verilerek sonuçlar kısmında paylaşılmıştır.

Bulgular

Bu çalışmanın sonuçları, yabancı diller yüksekokulundaki İngilizce öğretim görevlilerinin akıllı telefonlarını derslerinde yaratıcı ve etkili bir şekilde kullandıklarını göstermiştir. Akıllı telefonların kullanımını kendi ihtiyaçları için uyarlamak için yaratıcı hale getirebilmişlerdir. Örneğin, akıllı telefonlarda indirilen müzikle ruh halini değiştirmek, video çekimi sayesinde bir performans sırasında birebir, ayrıntılı bir geri bildirim vermek veya sınıfı dışarıdaki dünyayla bağlamak için başarılı bir şekilde kullanabilmişler. Bu çalışmanın bulguları, akıllı telefonların özelliklerinin bir dili başarılı bir şekilde öğretmek için kullanılabileceğini (Beetham & Sharpe, 2007) ve dil öğrenimini her zaman ve her yerde geliştirmek için faydalanılabileceğini (Kukulska-Hulme & Shield, 2008) gösteren çalışmalarla tutarlıdır. Ayrıca, sonuçlar akıllı telefonların hem sınıfta hem de sınıf dışında kullanıldığını gösteriyor. Örneğin, etkinliklerin analizinin de gösterdiği gibi yeni kelimeler öğrenmek için, öğrenciler

sınıfta çevrimiçi bir sözlüğe giriş yapabilir veya sokakta karşılaştıkları İngilizce bir kelimenin fotoğrafını çekebilirler. Buna ek olarak, bu çalışmanın bulguları, telefonların sınıf dışında öğrenme için harcanan zamanı arttırılabileceğini ortaya çıkaran diğer çalışmalarla tutarlıdır (Byrne & Diem, 2014.)

Öğretim elemanları, bir dersin içeriğini sunma, uygulama veya değerlendirme gibi farklı eğitim aşamalarında akıllı telefonlardan yararlanmışlardır. Örnek vermek gerekirse, akıllı telefonları yeni kelimeler öğretmek, dersin içeriğini önceki günlere ait fotoğraflarla gözden geçirmek ve öğrencileri bir sohbet kutusunda bire bir değerlendirmek için kullanmışlardır. Akıllı telefonların ayrıca farklı becerileri öğretmek ve entegre etmek için de uygun olduğu ortaya çıkmıştır. Örnek olarak, akıllı telefonlarla yapılan etkinlikler sayesinde öğrenciler seslerini bir ses kaydediciye kaydetmiştir, haberleri sınıf arkadaşlarıyla paylaşmıştır veya internette araştırma yapmak için okumalar yapmıştır.

Ayrıca, akıllı telefonlar mini projeler yapmak için de öğretim elemanları tarafından kullanılmıştır. Yine etkinliklerden örnek vermek gerekirse, öğrenciler arkadaşlarına sunmak için kendi haberlerini seçmiştir ve üzerinde İngilizce kelimeler bulunan nesnelerin fotoğrafını çekip gündelik hayata geçen İngilizce kelimeleri sınıf arkadaşlarıyla paylaşmıştır. Son olarak, akıllı telefonlar öğrencileri öğretmenleri, akranları ve sınıfın dışındaki hayatı sınıf içiyle bağlamak için kullanılmıştır. Mesela, bir etkinlikte, öğrenciler bir sınavdaki performansları hakkında ayrıntılı bir şekilde akıllı telefonlar üzerinden sohbet etmiştir. Akıllı telefonlarla yapılan bu etkinlikler, öğrencileri sosyal ortamda dil öğrenmeye motive edebilir (Chang ve Shih (2016) ve öğretmenlerin sorumluluğunu paylaşabilir (Laurillard, 2007).

Sonuç

Bu etkinlikler, öğretim elemanları kendi etkinliklerini yaratıcı ve etkili bir şekilde akıllı telefonlarıyla kullanabildiklerini göstermiştir. Bu yaratıcı ve etkili etkinlikler, ders kaynağı oluşturmak amacıyla kayıt altına alınabilir. Örneğin, öğretim elemanları akıllarına geldikçe ya da sınıf içinde denedikçe elektronik tabanlı bir platformda ya da yıllık hazırlanacak bir kitapçıkla yaratıkları etkinlikleri paylaşabilir.

Kamu Görevlilerinin Özel Hayatına İlişkin Davranışlarını Sınırlayan Disiplin Suçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Seçkin YAVUZDOĞAN¹

Uğur ELİBÜYÜK²

Öz

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi
08.12.2022

Kabul Tarihi
22.12.2022

DOI
10.47140/kusbder.XXXXX

Devlet memurları ve kamu görevlileri, kamu düzeninin sağlanması ve kamu hizmetinin kesintisiz olarak sunulması gibi önemli bir görevi yerine getirmektedirler. Kamu görevlileri, bu görevi yerine getirirken, hizmete ve özel hayatlarına ilişkin bir takım ödev, görev, sorumluluk ve yasaklara tabi tutulmaktadırlar. Meslek yaşantıları için olduğu kadar aynı zamanda özel hayatları açısından da bir sınır oluşturan bu yükümlülükler, kamu görevlilerinin özel hayatının gizliliği hakkının ihlaline yönelik kimi tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Özellikle, sınırlamaya esas olan hükümlerde yer alan, “şeref”, “itibar”, “güven” gibi kavramların soyutluğu kamu görevlilerinin özel hayatına ilişkin belirleyici bir sınır çekmeyi güçleştirmektedir. Bununla beraber, özel hayat kavramının ve çerçevesinin net olarak tanımlanamaması, başta AİHM olmak üzere, konuya ilişkin mahkemeler tarafından yapılan değerlendirmeleri önemli kılmaktadır. Bu maksatla, çalışmada ilk olarak kamu görevlisinin özel hayatına yönelik bir sınır niteliğinde olan disiplin suçlarına değinilecek, kamu görevlisinin davranışlarını sınırlayan disiplin suçlarının özel hayatın gizliliği hakkını ihlal etmemesi için gerekli ölçütler ise ağırlıklı olarak mahkeme kararlarından hareketle ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: : Disiplin, disiplin suçu, kamu görevlisi, özel hayat, özel hayatın gizliliği hakkı.

Atıf için: Yavuzdoğan, S., Elibüyük, U. (2022). Kamu Görevlilerinin Özel Hayatına İlişkin Davranışlarını Sınırlayan Disiplin Suçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 255-273.

¹ Doçent Doktor, Kırklareli Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, E-posta: seckinyavuzdogan@klu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4698-3140>.

² Doktora Öğrencisi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, E-posta: ugurelbyk@hotmail.com.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3345-0652>.

A Critical Appraisal on Disciplinary Offenses Restricting the Actions of Public Officials Regarding Their Private Lives

Seçkin YAVUZDOĞAN³

Uğur ELİBÜYÜK⁴

Abstract

Article Type
Research Article

Application Date
2022-12-08

Acceptance Date
2022-12-22

DOI
10.47140/kusbder.XXXXXX

Public officials perform important duties such as maintaining public order and providing continuous public service. While performing this duty, public officials are subject to a number of tasks, responsibilities and prohibitions regarding their mission and private lives. Restricting their professional as well as private lives, these obligations raises issues regarding the violation of the right of privacy for public officials. In particular, the abstractnature of the such concepts as "honor", "reputation", and "trust" that underlie those provisions makes it difficult to draw a certain boundary around the private lives of public officials. However, inability to clearly identify the concept and framework of private life makes the assessments by courts significant,, especially those decreed by the ECHR. To this end, disciplinary offenses, which are a limit to the private lives of public officials, will first be specified, followed by a discussion from court's point of view on the criteria required to ensure that disciplinary offenses limiting the behaviour of a public official do not violate the right to privacy.

Keywords: Discipline, discipline offenses, public official, private life, right of privacy.

For Reference: Yavuzdoğan, S., Elibüyük, U. (2022). Kamu Görevlilerinin Özel Hayatına İlişkin Davranışlarını Sınırlayan Disiplin Suçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 255-273.

³ Corresponding Author: Associate Professor, Kırklareli University, Faculty of Law, Department of Public Law, E-mail: seckinyavuzdogan@klu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4698-3140>.

⁴ Phd student, Kırklareli University, Institute of Social Sciences, Department of Public Law, E-mail: ugunelbyk@hotmail.com.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3345-0652>

Giriş

Kamu hizmetlerinin sürekliliği ve devamlılığı ağırlıklı olarak devlet memurları ve kamu görevlileri marifetiyle yürütülür. Devlet memurları ve diğer kamu görevlileri, bu hizmetleri yerine getirirken, ilgili mevzuat ile belirlenen birtakım ödev, görev ve yasaklara uymak mecburiyetindedir.

Devlet memurları ve kamu görevlilerinden, davranışlarında, hizmet esnasında olduğu kadar hizmet dışında da aynı özen ve itinaı göstermeleri beklenmektedir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun "Davranış ve İşbirliği" başlıklı 8'nci maddesi Devlet memurlarının, resmi sıfatlarının gereği olan itibar ve güvene layık olduklarını hizmet içinde olduğu kadar hizmet dışında da gösterme yükümlülüğünü düzenlemektedir. Bu yükümlülüklerin ihlali halinde ise kanunilik ilkesinin gereği olarak mevzuat ile belirlenmiş disiplin yaptırımlarıyla karşılaşmaktadırlar. "Hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak" disiplin suçu da devlet memurları için disiplin yaptırımı öngörülen eylemlerden birisidir.

Her ne kadar kamu görevlilerinin, bu statü altına girmeyi kabul etmekle, özel hayatlarına ilişkin birtakım sınırlamalara rıza gösterdiklerini söylemek mümkün olsa da kamu görevlisinin resmi görevi dışında, özel hayatında sergilediği tutum ve davranışlarından dolayı disiplin yaptırımı ile karşılaşması, özel hayatın gizliliğinin ihlaline ilişkin kimi tartışmaları beraberinde getirmektedir. Özellikle sıkı disiplin rejimine sahip olan mesleklerde kamu görevi ile özel hayat iç içe geçmektedir. Ayrıca, sınırlamaya esas teşkil eden hükümlerde yer alan "itibar", "şeref", "güven" gibi kavramların tanımlanmasındaki güçlük kamu görevlilerinin özel hayatına ilişkin bir sınır çizilmesini daha da zorlaştırmaktadır.

Bu zorluğun aşılması bakımından, kamu görevlilerinin özel hayatlarının gizliliğine ilişkin asgari güvence ölçütlerinin belirlenmesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) başta olmak üzere yargı organları nezdinde yapılan tartışmalar katkı sağlayıcı niteliktedir.

Bu kapsamda, çalışmada ilk olarak, disiplin suçu kavramı ile Devlet memurlarının resmi görevleri dışındaki eylemlerini konu alan "Hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak" disiplin suçu ele alınacaktır. Devamında ise, kamu görevlisinin özel hayatının gizliliği hakkına getirilecek sınırlamalarda uyulması gereken ilke ve esaslar mahkeme kararları ışığında değerlendirilecektir.

Disiplin Suçu

Dilimize Fransızca “*Discipline*” kelimesinden geçmiş olan disiplin kavramı, en genel anlamıyla, içinde yaşanan topluluğun davranış şekillerine, yazılı ve yazısız kurallarına uyulmasını sağlayıcı tedbirler bütünü olarak tanımlanmaktadır.⁵

Belirli bir amaç için bir araya gelmiş insanların birlikte ve uyum içerisinde çalışabilmesi kolektif bir disiplin anlayışının varlığını gerektirir. (Aslan ve Altındağ, 2020, s. 24). Kamu hizmetinin kesintiye uğramadan, sürekli ve devamlı olarak sağlanma ihtiyacı düşünüldüğünde idare hukuku açısından disiplinin önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Kamu düzenine ilişkin korumanın sadece ceza kanunları ile sağlanması her zaman yeterli olmamaktadır. Disiplin hukuku ile kamu düzenini sağlamakla görevli kamu personeline ilişkin ödev ve yasaklar belirlenerek kamu hizmetinin sağlıklı bir şekilde işlemesi hedeflenmektedir. Atay’a (2022) göre memur disiplin rejimi “kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacıyla memurların yasa ve diğer hukuki kurallara uymasını, zorunlu kıldığı konuları yapmasını ve yasaklara uymasını sağlamayı hedefleyen yaptırımlar bütünüdür” (Atay, 2022, s. 502).

Kamu görevlileri tarafından gerçekleştirilen, mevzuatla öngörülen ödev ve yükümlülükler aykırı, çalıştıkları kurumun iç düzenini bozucu nitelikte davranışlar ise disiplin suçu olarak kabul edilmektedir (Günday, 1999, s. 418). Akyılmaz, Sezginer ve Kaya’ya (2020) göre, disiplin suçu, “Memurların, devlet memurluğu statüsünü düzenleyen kurallara uymamaları nedeniyle kurum düzenini bozan fiilleridir” (Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 2020, s. 701; Atay, 2022, s. 502).

Anayasa Mahkemesi’ne göre, disiplin suçlarının ihdası, kamu hizmetinin gerektiği şekilde yürütülmesini sağlamak ve kurumların itibarını korumak gibi meşru temellere dayanmaktadır.⁶

Danıştay ise disiplin suçlarını, mevzuat ile düzenlenen ve kamu görevlisi tarafından gerçekleştirildiği takdirde Devlet yetkisi ile belirlenecek kişilerce ceza verilmesini gerektiren eylemler bütünü olarak tanımlamıştır.⁷

Özetle, disiplin suçu, kamu hizmetinin sürekli ve devamlı olarak yerine getirilebilmesi gayesini engelleyen, kamu görevlilerinin uymakla yükümlü tutulduğu ödev, yasak, görev ve sorumluluklara aykırı eylem, tutum ve davranışlarıdır.

⁵ www.sozluk.gov.tr (Erişim Tarihi: 07.11.2022).

⁶ AYM’nin 03.04.2014 tarihli ve 2013/1614 Nu.’lu kararı. (www.anayasa.gov.tr). Aksi belirtilmeyen müteakip tüm AYM kararları aynı adresten alındığından kaynak belirtilmeyecektir.

⁷ Danıştay 8. D.’nin 12.03.2004 tarihli ve E. 2003/5850, K. 2004/4461 sayılı kararı. (www.sinerjimevzuat.com.tr).

Devlet memurları açısından genel kanun niteliğinde olan 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (DMK) disiplin suçlarını, disiplin cezaları ile birlikte 125'nci maddede düzenlemiştir. 125'nci maddenin 4'üncü fıkrası ile Kanun'da sayılan disiplin suçlarına "nitelik ve ağırlık itibarıyla benzer" davranışlara aynı bentte sayılan disiplin cezalarının verilebileceği düzenlenerek disiplin amirlerine disiplin suçları açısından kıyas yetkisi tanınmıştır⁸ (Akyılmaz vd., 2020, s. 706). Başka bir ifade ile disiplin ve ceza hukukuna ilişkin ilkelerden kanunilik ilkesi, disiplin cezaları açısından geçerli iken disiplin suçları açısından mutlak kabul edilmemiştir (Boz, 2017, s. 22)

Disiplin rejimi özel kanunları ile düzenlenen kamu görevlileri açısından ise bu kanunlarda düzenlenen hükümler uygulanır.⁹

Disiplin cezalarında olduğu gibi disiplin suçları açısından da kamu görevlilerine ilişkin genel kanun 657 sayılı DMK'dır. Eğer kamu görevlisinin tabi olduğu kanunda, eylemin karşılığı olarak öngörülen bir hüküm yoksa 657 sayılı Kanun'a göre işlem yapılır (Bucaktepe, 2015, s. 203)

DMK'da toplam 58 adet disiplin suçu için beş ayrı disiplin ceza türü öngörülmüştür.¹⁰ Belirlenmiş disiplin suçlarının büyük bir bölümü Devlet memurunun göreve ve hizmete yönelik kusurlu davranışlarını düzenlemektedir. Ancak, 657 sayılı Kanun'un ikinci bölümünde yer alan ve devlet memurlarının ödev ve sorumluluklarını düzenleyen hükümler, devlet memurlarının resmi görevleri dışındaki tutum ve davranışlarında özen ve itina göstermelerini zorunlu kılmaktadır.

Kınama cezasını gerektiren "hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak" disiplin suçu, bu yaklaşımın sonucu olarak düzenlenmiş disiplin suçlarından birisidir. Benzer eylemin hizmet içinde gerçekleştirilmesi ise bir derece ağır olan "aylıktan kesme cezası" ile cezalandırılmayı gerektirmektedir.

⁸ Danıştay 8. D.'nin 25.03.1992 tarihli ve E. 1991/1471, K. 1992/518 sayılı kararı. Aksi yönde bir karar için bkz. Danıştay 10. D.'nin 23.10.1990 tarihli ve E. 1989/2100, K. 1990/2297 sayılı kararı.

⁹ Hâkim ve savcılar için 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu, Yükseköğretim kurumlarında görev yapan personel için 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, TSK'da görevli personel için 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu ve Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı personeli açısından 7068 sayılı Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun hükümleri uygulanır. Danıştay'a göre, özel kanunlarda tanımlanan disiplin suç ve cezalarına ilişkin hükümler tam ve açık değilse genel kanun olan 657 sayılı DMK'ya göre işlem tesis edilmesinde hukuka aykırılık bulunmamaktadır. (Danıştay 12. D.'nin 21.11.2000 tarihli ve E. 2000/958 ve K. 200/4088 sayılı kararı).

¹⁰ 125'nci maddede yer alan bu disiplin cezaları, yaptırımın şiddetine göre sırasıyla şu şekildedir: "Uyarma", "Kınama", "Aylıktan kesme", "Kademe ilerlemesinin durdurulması", "Devlet memurluğundan çıkarma".

Hizmet, genel olarak, ilgili mevzuat ile belirlenen ve yapılması ya da yapılmaması gereken ödev, görev ve işlerin bütünü olarak tanımlanabilir.

Eylemin, devlet memurunun aynı kurumda görev yaptığı mesai arkadaşına yönelmesi, disiplin suçunun hizmet içinde gerçekleştiği kanaatine varılması açısından yeterli değildir. Devlet memuru tarafından gerçekleştirilen eylemin ifa edilen hizmete ilişkin bir yönü bulunmalıdır. Örneğin, birlikte görev yaptığı mesai arkadaşı ile devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte kurulan borç ilişkisi kişisel bir mevzu olup, hizmete ilişkin bir yönü bulunmamaktadır.¹¹

Benzer şekilde, gerçekleştirilen eylemin mesai saatleri dışında ve devlet memurunun hizmete ilişkin olmayan bir fiili nedeniyle meydana gelmesi, disiplin suçunun hizmet dışında işlendiğine ilişkin bir karine oluşturmaktadır.¹² Bunun yanında, güven ve itibar gibi kavramların soyutluğu karşısında, disiplin amirleri ya da disiplin kurulları tarafından uygulanacak disiplin cezalarında, devlet memurlarının hangi davranışları ile mesleki ve etik yükümlülüklerine aykırı davrandığı ve bu davranışların güven ve itibarı sarsacak dereceye ulaşip ulaşmadığı şüpheye yer bırakmayacak şekilde somut olarak ortaya konulmalıdır.

Özel Hayatın Gizliliği

Özel Hayat

Özel hayat, içeriği bakımından son derece geniş ve kapsamlı bir kavramdır. Çok sayıda uluslararası sözleşme ile koruma altına alınmış olan özel hayatın, üzerinde uzlaşmış bir tanımına rastlamak ise oldukça güçtür.

Yaygın kabul gören bir görüşe göre, özel hayat; kamusal hayat, özel hayat ve gizli hayat olmak üzere üç alana ayrılır (Akyürek, 2013, s. 25). Kamusal hayat; kişinin toplumun diğer fertleri ile paylaştığı, herkes tarafından bilinen ya da bilinmesi mümkün olan, aleni hayatına dair alandır (Şen, 1989, s. 92). Özel hayat; kişinin gizli alanına dahil olmayan, ancak meslek hayatı, aile hayatı, arkadaş çevresi gibi sınırlı sayıda kişi tarafından bilinmesini istediği hayatı ifade eder. Gizli hayat ise; kişinin başkalarından tamamen gizlediği ya da çok az sayıda kişi ile paylaştığı, duygusal, cinsel ve dini içerikli eylemleri kapsamaktadır.

Yukarıda ifade edilen ayırmadan yola çıkacak olursak, özel hayat kişinin sadece gizli (mahrem) hayatına indirgenemez. Özel hayat, kişinin mahrem hayatı yanında ailesi,

¹¹ İstanbul BİM 2. İDD, 03.06.2020 tarihli ve 2019/1664 E., 2020/496 K. sayılı kararı. (www.lexpera.com.tr).

¹² Alkollü şekilde araç kullanmak suretiyle kaza yapan, alkolmetreye üflemeleyen ve istenildiği zaman kan vermeyi reddeden davacının eylemleri, görev yaptığı hastanede meydana gelmesine rağmen, mesai saatleri dışında cereyan etmesi ve eylemlerinin doktorluk görevi ile ilgisi olmaması nedeniyle, Danıştay tarafından "hizmet dışı" olarak nitelenmiştir. (Danıştay 12.D.nin 30.11.2017 tarihli ve E. 2014/4359, K. 2017/6170 sayılı kararı). Benzer yönde bir karar için bkz. Danıştay 12.D.nin 05.06.2015 tarihli ve E. 2013/2522, K. 2015/3702 sayılı kararı. (www.lexpera.com.tr).

arkadaşları ve yakın çevresi ile paylaştığı ve başkaları tarafından bilinmesini istemediği “özel alanı” da kapsamaktadır (Salihpaşaoğlu, 2013, s. 233).

Özel hayat kavramına ilişkin bir tanım sorunu bulunmasına rağmen, Anayasalar, uluslararası sözleşmeler ve kanunlar, bireyin özgürlüğü ve demokratik toplumun temeli ile yakından ilintili olan bu hakkın korunması konusunda oldukça hassas davranmışlardır.

Anayasa'nın “özel hayatın gizliliği ve korunması” başlıklı 20'nci maddesi herkesin, özel hayatının ve aile hayatının gizliliğini dokunulmaz olarak kabul etmiştir. Aynı maddenin ikinci fıkrası ile el koyma ve aramaya ilişkin güvenceler, üçüncü fıkrası ile ise kişisel verilerin korunmasına ilişkin esaslar düzenlenmiştir.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin (İHAS) 8'nci maddesi, herkesin özel hayatı ve aile hayatı ile beraber konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğunu ifade etmiştir. İkinci fıkra ile ise, bu haklara hangi şartlar ve sınırlar çerçevesinde müdahale edilebileceğine ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir. Sözleşmede düzenlenen madde ile taraf devletlere, kişinin özel hayatı karşısında hareketsiz kalma, ona müdahale etmeme yükümlülüğü yanında pozitif edim mükellefiyeti de yüklenmiştir. Bu sebeple, sözleşmeye taraf her devlet, söz konusu hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almalıdır.

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, İHAS ile korunan haklara ilave olarak kişinin şeref ve itibarına ilişkin güvenceyi de ilgili maddeye dahil etmiştir.¹³ Yine, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda özel hayata ilişkin doğrudan ya da dolaylı yoldan koruma sağlayan kimi düzenlemelere yer verilmiştir (Güntürk, 2012, s. 72).

Tıpkı uluslararası sözleşmelerde olduğu gibi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de (AİHM), özel hayat kavramını tanımlamaktan kaçınmış ve kavramı dar bir çerçeveye sıkıştırmak endişesiyle olabildiğince geniş yorumlamıştır. Mahkemeye göre, “özel hayat kavramını bireyin hayatını özgürce yaşayabileceği bir ‘iç çember’ ile sınırlamak doğru değildir. Bu çemberin dışında yer alan ve kişinin kendini geliştirme ve diğer insanlarla ilişki kurma hakkını içeren alan da özel hayata saygı kapsamına girmektedir.”¹⁴

Mahkeme, özellikle bireyin cinsel hayatını sınırlayıcı ve müdahale niteliği içeren eylemleri ve düzenlemeleri özel hayatın gizliliği hakkının ihlali kapsamında değerlendirmektedir. Eşcinsel ilişkide bulunduğu gerekçesiyle, hakkında cezai işlem yapılan kişinin başvurusu üzerine, AİHM, eşcinsel ilişkiyi yasaklayan bir Kanun'un hukuka aykırı olduğunu, kişinin konutunda yaşadığı cinsel hayatın ise özel hayatın

¹³<https://www.ohchr.org/en/instrumentsmechanisms/instruments/internationalcovenant> civil-and-political-rights. (Erişim Tarihi: 19.11.2022).

¹⁴ NIEMIETZ v. GERMANY, Başvuru No: 13710/88, 16.12.1992. (www.hudoc.echr.coe.int.) Aksi belirtilmeyen müteakip tüm AİHM kararları aynı adresten alındığından kaynak belirtilmeyecektir.

korunması hakkı kapsamında değerlendirilmesi gereken bir eylem olduğunu ifade etmiştir. Mahkeme'ye göre, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkına getirilen sınırlama kanunla düzenlenmiş olmasına rağmen, Sözleşme'nin ilgili maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma", ve getirilen kısıtlamanın kanuni amaç ile orantılı olması ilkelerine aykırıdır¹⁵ (Şen, 1989, ss. 42-44).

AİHM, gizli dinleme ve izleme nedeniyle özel hayatın gizliliği hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvuruda, Kanunla düzenlenmek ve gerekli koşulları sağlamak şartıyla, ulusal güvenliğin sağlanması, suçun ve düzensizliğin önlenmesi gibi gerekçelerle dinleme ve izleme yetkisi veren yasal düzenlemelerin demokratik toplum düzeni için gerekli olduğunu ifade ederek Sözleşme'nin 8'nci maddesine yönelik bir ihlalin gerçekleşmediğine karar vermiştir. Ancak, bu yetki, güvenliği sağlama ve terörizme karşı koyma gerekçesiyle taraf devletler tarafından sınırsız bir şekilde kullanılamaz¹⁶ (Şen, 1989, s. 44).

Ayrıca mahkeme tarafından verilen çeşitli kararlarda; kişinin ismi, cinsiyeti, görüntüsü ve etnik kimliği, onur ve şöhreti, kişisel verileri, fiziksel ve psikolojik bütünlüğü ve cinsel hayatı onun özel hayatını oluşturan unsurların ayrılmaz birer parçası olarak kabul edilmiştir (Salihpaşaoğlu, 2013, ss. 237-254).

Kamu Görevlisinin Özel Hayatı

Kamu görevlisi kavramı öğretilerde geniş anlamda ve dar anlamda kullanılabilir. Geniş anlamda kamu görevlisi, tabii oldukları hukuki rejime ve yerine getirdikleri görevin niteliğine bakılmaksızın, kamu kesiminde çalışan herkesi kapsamakta ve geniş bir gruba ifade etmektedir. Bu anlamda, Cumhurbaşkanı, milletvekilleri ve yerel seçimler ile seçilip görev başına gelen tüm çalışanlar geniş anlamda kamu görevlisidir.

Dar anlamda kamu görevlisi ise, yukarıda sayılan gruba girenleri hariç bırakan ve memurlar ile diğer kamu görevlilerinden oluşan kamu çalışanlarını tanımlamaktadır.¹⁷ Kamu tüzel kişilerinde mesleki sıfatla ücretli bir iş yapan ve kamu hukuku rejimine tabii olan personel bu kapsamda değerlendirilir (Gözler ve Kaplan, 2013, s. 262). İdare hukukunun ilgi alanına giren ise geniş anlamda değil dar anlamda kamu görevlileridir (Günday, 1999, s. 386; Gözler vd., 2013, s. 262).

Özel hayata ilişkin koruma Anayasa, uluslararası sözleşmeler, kanunlar ve yargı kararları ile geniş bir ölçekte sağlanmaya çalışılmaktadır. Ancak, söz konusu kamu görevlisinin özel hayatı olduğunda bakış açısı farklılaşmaktadır. Herhangi bir birey için

¹⁵ DUDGEON v. THE UNITED KINGDOM, Başvuru No: 7525/76, 22.10.1981; NORRIS v. IRELAND Başvuru No: 10581/83, 26.10.1988.

¹⁶ KLASS AND OTHERS v. GERMANY, Başvuru No: 5029/71, 06.09.1978.

¹⁷ Anayasa'nın 128'nci maddesine göre, "kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür."

özel hayata girdiğine şüphe bulunmayan bir olay, kamu görevlisi açısından bu bağlamda değerlendirilmemektedir. Hatta, bireyin mahrem alanına giren kimi eylemler dahi kamu görevlisi tarafından gerçekleştirildiğinde, tabii olduğu disiplin mevzuatına göre ağır disiplin cezaları ile muhatap olmasına ya da kamu görevinden ihraç edilmesine sebep olabilmektedir (Yıldırım, 2018, s. 457). Başka bir ifade ile bağlı oldukları mevzuatta belirtilen ödev, görev, yasak ve sorumluluklar kamu görevlilerinin özel hayatı açısından bir sınır oluşturmaktadır.

DMK'da düzenlenen disiplin suçlarına bakıldığında, bu eylemlerden bir kısmının "hizmet dışında" gerçekleştirilmesi mümkün olan eylemlerden olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile bu davranışlar kamu görevlisinin özel hayatına dahil olan davranışlardır.

Uyarma cezası gerektiren "*Devlet memuru vakarına yakışmayan tutum ve davranışta bulunmak*" eylemi, Kınama cezası gerektiren "*Hizmet dışında Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak*" ve "*Borçlarını kasten ödemeyerek hakkında yasal yollara başvurulmasına neden olmak*" eylemleri, Devlet memurluğundan çıkarma cezası gerektiren "*Memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak*" ve "*Yurt dışında Devletin itibarını düşürecek veya göre haysiyetini zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunmak*" eylemleri 657 sayılı DMK'ya göre kamu görevlisinin özel hayatına ilişkin davranışlarını sınırlayan disiplin suçlarıdır.

DMK'da, Disiplin suçları dışında kamu görevlilerin yaşam tarzına ilişkin hususları düzenleyen maddelere de rastlamak mümkündür. "*Davranış ve İşbirliği*" başlıklı 8'nci madde ile devlet memurlarından gerekli itibar ve güveni hem hizmet içinde hem de hizmet dışında göstermeleri beklenmektedir. Müteakip madde (md.9) ise yurt dışında bulunan devlet memurlarının tutum ve davranışlarına ilişkindir. Bu madde ile Devlet memurları, yurt dışındaki eylemlerinde, Devletin şeref ve itibarı ile yerine getirdikleri görevin haysiyet ve onurunu gözetmekle yükümlü tutulmuşlardır.

Ancak hem disiplin suçları hem de kamu görevlilerine yönelik ödev ve sorumlulukları belirleyen düzenleyici hükümler ile getirilen sınırlamalar, kamu görevlilerinin özel hayatı açısından tartışma yaratmaktadır. Özellikle, Devlet memurları ve kamu düzeni açısından büyük öneme sahip olmakla beraber, bu hükümlerde yer alan "*itibar*", "*güven*", "*şeref*", "*haysiyet*" gibi kavramların, objektif olarak tanımlanmasına ilişkin zorluk aradaki sınırın belirsizliğini arttırmaktadır. Kamu görevlisinin özel hayat alanının belirlenmesine ilişkin bu güçlük, başta AİHM olmak üzere büyük oranda mahkemelerin karar ve yorumları ile aşılmaya çalışılmaktadır.

Mahkeme Kararlarında Kamu Görevlisinin Özel Hayatı

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Kamu Görevlisinin Özel Hayatı

Mahkemenin tüketici bir tanımlama yapmaktan kaçınmakla beraber özel hayatı, gizli (mahrem) hayat alanı yanında bireyin arkadaşları ve yakın çevresi ile paylaştığı özel hayat alanını da kapsayacak şekilde geniş yorumladığını ifade etmek mümkündür.

Mahkemeye göre meslek hayatı da özel hayatın ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Bireye gerçekleştirdiği mesleğin sonucu olarak getirilen kısıtlamalar, onun başkalarıyla ilişki kurarak sosyal çevresini oluşturma biçimi üzerinde etkili olduğu takdirde sözleşmenin 8'nci maddesinin ilgi alanına girebilmektedir. Bu etkileşim, özel hayata ilişkin katı sınırlamalar içeren mesleklerde daha fazla olmakta ve profesyonel hayat ile özel hayat iç içe geçebilmektedir.¹⁸

Bununla beraber, AİHM, kamu görevlilerinin içinde buldukları statü gereği sözleşmenin kimi maddeleri açısından istisnaya tabi tutulmalarını meşru kabul etmektedir. Bu istisna özel hayatın gizliliğine ilişkin olabileceği gibi Sözleşme'nin 9 ve 10'ncü maddeleri ile güvence altına alınmış olan düşünce, vicdan, din ve ifade özgürlüğüne ilişkin de olabilir. Mahkeme'ye göre, kamu görevlisi tarafından sergilenen bir davranış, bünyesinde bulunduğu kurumun şeref ve itibarına zarar verdiği takdirde, uyulması gereken mesleki ve etik yükümlülükler, özel hayatın önüne geçebilmektedir.¹⁹

Özel yaşantısındaki ilişkileri ve kılık kıyafetinin uygunsuzluğu gibi gerekçelerle meslekten uzaklaştırılan bir yargı mensubuna ilişkin davada,²⁰ AİHM, meslek hayatı ile özel hayatın birbirinden ayrılmayacağını tekrar vurgulamış ve hatta bireylerin çoğu kez kendilerini ve sosyal çevrelerini geliştirme olanağını mesleki yaşantıları çerçevesinde elde ettiklerini ifade etmiştir. Bilindiği gibi Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, kişinin şeref ve itibarını özel hayatının ayrılmaz birer parçası olarak kabul etmiştir. Mahkeme, disiplin soruşturması kapsamında başvurana yöneltilen ithamlar ile haysiyetinin sorgulandığı ve başvuranın şerefini koruma hakkına müdahale edilerek özel hayatın gizliliğinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Ayrıca, kamu görevlilerin özel hayatına ilişkin müdahalenin kişiler tarafından öngörülebilir olması ve kamu görevlisine yönelik yeterli güvence sağlanması gerektiğini belirten mahkeme, kararı şu cümlelerle eleştirmiştir:

"AİHM, mesleki ya da özel hayatında bir hâkime duyulması gereken güven ya da saygıyı engelleyecek bir tutum benimsemiş olmanın adalet kurumunun saygınlığı üzerinde belli bir etkisi olduğunu kabul etmektedir. Bununla birlikte, bir kamu görevlisinin özel hayatına ilişkin davalarda, bu kişinin belirli bir ölçüde özel hayatına

¹⁸ FERNÁNDEZ MARTÍNEZ V. SPAIN, Başvuru No: 56030/07, 12.06.2014, prg. 109; Benzer yönde başka bir karar için bkz. OLEKSANDR VOLKOV v. UKRAYNA, Başvuru No: 21722/11, 09.01.2013, prg, 165-167.

¹⁹ SODAN v. TÜRKİYE, Başvuru No: 18650/05, 02.02.2016, prg, 42.

²⁰ ÖZPINAR v. TÜRKİYE, Başvuru No: 20999/04, 19.10.2010.

ilişkin tutumlarının sonucunu öngörebilmesi ve gerektiğinde uygun güvencelerden yararlanabilmesi gerekmektedir. Özellikle mesleki hayat ile özel hayatın kelimenin dar anlamıyla üst üste geldiği ve bir bireyin bazen hangi boyutta hareket ettiğinin tespit edilmesinin ne kadar zor olduğu göz önüne alındığında, bu tür güvencelerin gerekliliği bariz bir şekilde ortaya çıkmaktadır.”

Mahkeme konuya ilişkin genel yaklaşımında, AİHS'nin kamu hizmetinin tarafsız biçimde sunulabilmesi, kamu düzeninin sağlanması ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması gibi meşru amaçlarla kamu görevlilerine bazı kısıtlamalar getirilmesini engellemediğini belirtmektedir. Yine, kamu görevlilerinin siyasi partilere ya da ırkçı düşünce ve yabancı düşmanlığı güden ideolojik gruplara üye olmasının yasaklanması ve bu davranışları nedeniyle cezalandırılmaları Sözleşme'nin ihlali niteliğinde değildir. Ancak, bu meşru amaçları tesis etmek için özel hayata yönelik yapılacak müdahale orantılı ve acil bir toplumsal ihtiyaca cevap verecek nitelikte olmalıdır. Kısaca, “demokratik bir toplumda gerekli” olarak kabul edilmelidir. Dolayısıyla Mahkeme, her olayı kendine özgü şartları içerisinde değerlendirerek, Devletin sunduğu kamu hizmetine yönelik meşru menfaat ile özel hayatın gizliliği hakkı arasında adil bir dengeyi kurup kurulmadığını araştırmaktadır.

Mahkeme, cinsel özgürlüğün özel hayat alanının önemli bir parçası olduğuna yönelik görüşünü kamu görevlileri açısından da muhafaza etmektedir. Eşcinsel oldukları gerekçesiyle ordudan ihraç edilen asker kişilerin yapmış olduğu başvuruyu değerlendiren AİHM, Savunma Bakanlığı tarafından ayırma gerekçesi olarak öne sürülen tezleri yetersiz bulmuş ve müdahalenin, Sözleşme'nin 8'nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma” şartını sağlamadığını ifade etmiştir²¹ (Şirin, 2018, s. 533). Sivil ya da kamu görevlisi olsun, kişinin cinsel eğilimlerini ve cinsel kimliğini tespitiye yönelik ilgili otoriteler tarafından yürütülen detaylı soruşturmalar ve üçüncü kişilerin bu soruşturmalara dahil edilmesi özel hayata saygı hakkının ihlali niteliğindedir.²²

Anayasa Mahkemesi Kararlarında Kamu Görevlisinin Özel Hayatı

Anayasa Mahkemesi, tıpkı AİHM gibi özel hayata yönelik sınırlayıcı bir tanım yapmaktan kaçınmıştır. Özel hayata ilişkin tanımında, AİHM'nin konuya yaklaşımına atıfta bulunan mahkeme, özel hayatın gizliliği hakkı ile korunan hukuki değerlerin bireyin bağımsızlığı olduğunu ifade etmekle beraber özel hayatın salt böyle bir çember ile sınırlanamayacağını, onun, kişinin sosyal hayatını ve kendini geliştirme hakkını da güvence altına alan daha geniş bir kavram olduğunu ifade etmiştir.

²¹ PERKINS v. THE UNITED KINGDOM, Başvuru No: 43208/98 ve 44875/98, 22.10.2002.

²² LUSTIG-PREAN AND BECKETT v. THE UNITED KINGDOM, Başvuru No: 31417/96 ve 32377/96, 27.09.1999, prg. 64.

Yukarıda yaptığımız tasnifte bireyin gizli alanı olarak da ifade ettiğimiz mahremiyet hakkı, bireyin özel hayatına ilişkin korunan hukuksal değerlerden birisidir. Yalnız bırakılma hakkı, bireyin mahremiyet hakkının en önemli unsurlarından birisini oluşturmakla beraber gizli hayat alanı daha kapsayıcı bir alanı ifade etmektedir. Kişinin kendisine ilişkin bilgileri kontrol altında tutabilmesi, bu bilgilerin onun rızası olmadan açıklanmaması ve yayılmaması, kısaca kişinin aleni hale getirme iradesini göstermediği bilgilerin onun mahrem alanında kalması onun mahrem hayatına ilişkin diğer unsurlardandır. Başka bir ifade ile bireyin kendisine ilişkin bilgilerin geleceğini belirleme hakkı onun gizli hayatına dahil bir haktır.²³

Özel hayat, bireylerin kendilerini geliştirebilecekleri ve diğer kişilerle kurdukları mahrem ilişkileri de içine alan, sosyal çevrelerine ilişkin kavramsal ve fiziksel alandan oluşmaktadır. Bu alan, devlet müdahalesine kapalı ya da kanuni ve meşru bir amaç içermek kaydıyla asgari düzeyde sınırlanması mümkün olan özel bir alanı tanımlamaktadır.

Anayasa Mahkemesi, AİHM'nin görüşüne paralel bir şekilde, kamu görevlilerinin özel hayatlarına yönelik bazı sınırlamaların getirilebileceğini belirtmektedir.²⁴ Ancak, kamu görevlileri de tıpkı diğer bireyler gibi hakkın sınırlanmasına yönelik asgari güvence ölçütlerinden faydalanmalıdır. Başka bir ifade ile, bu hak kamu görevlileri açısından da ancak kanuni ve meşru bir amaç ile sınırlandırılabilir. Ayrıca, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma ve kısıtlama yoluyla elde edilmek istenen yarar ile bireyin temel hak ve özgürlüklerine ilişkin kaybı arasında adil bir denge gözetme kriterlerini de karşılamalıdır.

Kişi, kamu görevini kabul etmiş olmakla, görevin gerektirdiği disiplin rejimine kendi isteğiyle dahil olmuştur. Bu statü, kamu görevlileri dışındakilere uygulanmayacak kimi sınırlamaları da beraberinde getirmektedir. Çünkü, kamu düzeni ve kamu yararı, kamu görevlilerinin tabi oldukları mesleki ve ahlaki yükümlülüklerle eksiksiz uymalarını gerektirmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, özel hayat alanına dahil olan, mesleki ve etik yükümlülüklerle aykırı kimi eylemlerin, kamu hizmetinin itibarı üzerinde birtakım olumsuz etkilerinin olması muhtemeldir. Ancak, bu durumda dahi, kamu görevlisinin mahrem alanına ilişkin eylemler ancak kendi rızası ile aleni hale getirilebilir.

²³ AYM'nin 13.07.2016 tarihli ve 2014/12862 Nu.'lu, 13.10.2016 tarihli ve 2014/16701 Nu.'lu kararları. (R.G. 02/11/2016, S. 29876).

²⁴ Mahkeme vermiş olduğu bir kararda 657 sayılı Kanun'un 124'üncü maddesinin disiplin cezalarının amacını ortaya koyduğunu ve kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacıyla kamu görevlilerinin hizmet dışındaki davranışlarına bazı sınırlamalar getirilmesinin meşru bir temele dayandığını ifade etmektedir. Mahkeme'ye göre disiplin ceza ve yaptırımları kamu düzeninin sürekli ve devamlı olarak tesisini sağlamak ve kurumların huzurunu temin etmek amacıyla uygulanmaktadır. (AYM'nin 03.04.2014 tarihli ve 2013/1614 Nu.'lu kararı).

Anayasa Mahkemesi, kendisine resmi bir görev verilmemiş olmasına rağmen, eski eşini takip ederek fotoğraflar çekip hakkında bilgi toplayan MİT mensubu kamu görevlisine, hizmet dışında devlet memurundan beklenen itibar ve güven duygusunu sarstığı gerekçesiyle verilen disiplin cezasını özel hayata yönelik bir müdahale olarak kabul etmemiştir. Mahkeme'ye göre son derece sıkı disiplin rejimine sahip olan ve milli güvenliğe ilişkin kamu hizmeti yürüten bir kurumda çalışan personelin davranışları *"başvurucunun devlet memuru olarak kişisel saygınlığının yanı sıra kurumsal saygınlığı da zedeleyici davranışlar olarak"* nitelenmelidir.²⁵

Anayasa Mahkemesi'nin, ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurulara yaptığı değerlendirmeler de kamu görevlisinin özel hayatına yönelik bakışını kavramak açısından faydalıdır.

Kanuna aykırı olduğu iddia edilen toplantı ve gösteri yürüyüşüne katıldığı gerekçesiyle amirleri tarafından *"hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsmak"* eyleminden dolayı uyarma cezası ile cezalandırılan kamu görevlisinin yaptığı başvuruda, AYM, kamu görevlisi statüsünün kişiye bir takım külfetler yüklediğini ve kişinin bu statü altına girmekle bu yükümlülüklerle rıza gösterdiğini kabul etmekle beraber, getirilmek istenen sınırlama ile toplantı hakkı arasında adil bir denge kurulamadığı ve sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olduğu gerekçeleriyle, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.²⁶

Cumhurbaşkanı'na hakaret ettiği gerekçesiyle kınama cezası ile cezalandırılan kamu görevlisinin, ifade özgürlüğü ihlali iddiasıyla AYM'ye yaptığı başvuru, söz konusu eylemin kamu görevlisi statüsünün tarafsızlığı ile kamu görevlisinin ödev ve sorumluluklarına aykırı olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.²⁷

Evli iken başka bir kadınla gönül ilişkisi yaşadığı iddiası üzerine devlet memurunun itibar ve güvenini sarstığı gerekçesiyle cezalandırılan ve görev yeri değiştirilen devlet memurunun başvurusunda²⁸ mahkeme, söz konusu idari işlemle kişinin özel hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir: *"Öte yandan özel hayata saygı hakkı, ilişki kurmak ve geliştirmek üzere çevresinde bulunanlarla temas kurma hakkını da içermektedir. Kişilerin mesleki hayatı özel hayatlarıyla sıkı bir irtibat içindedir. Özel hayata dair hususlar kişinin mesleği ile ilgili tasarruflara esas alınmışsa özel hayata saygı hakkı gündeme gelecektir. (...) Bu kapsamda mesleki hayat çerçevesinde kişilerin özel hayatı hakkında sorgulanması ve bunun doğurduğu idari sonuçlar, buna ek olarak*

²⁵ AYM'nin 09.05.2018 tarihli ve 2015/5037 Nu.'lı kararı.

²⁶ AYM'nin 31.03.2022 tarihli ve 2019/13420 Nu.'lı kararı. Benzer yönde kararlar için bkz. AYM'nin 29.05.2019 tarihli ve 2016/15197 Nu.'lı, 26.12.2018 tarihli ve 2015/10676 Nu.'lı, 21.01.2021 tarihli ve 2017/32534 Nu.'lı kararları. Aksi yönde kararlar için bkz. AYM'nin 17.11.2021 tarihli ve 2018/15359 Nu.'lı, 07.04.2021 tarihli ve 2016/14273 Nu.'lı kararları (www.lexpera.com.tr).

²⁷ AYM'nin 08.06.2021 tarihli ve 2018/5816 Nu.'lı kararı. (www.lexpera.com.tr).

²⁸ AYM'nin 07.11.2019 tarihli ve 2016/14741 Nu.'lı kararı. (www.lexpera.com.tr).

kişilerin davranış ve tutumları gerekçe gösterilerek görevden alınmaları özel hayatın gizliliğine yapılmış bir müdahale oluşturmaktadır.”

Mahkeme, getirilecek sınırlamanın kamu görevlisinin mahrem alanına ilişkin olması durumunda takdir yetkisinin daha dar olması gerektiğini ve kamu görevlisinin özel hayatında gerçekleştirmiş olduğu eylemlerin mesleklerine yönelik olumsuz etkilerinin somut bir şekilde ortaya konulması zorunluluğunu şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Öte yandan mahremiyet alanına ait ya da bireyin varlığına veya kimliğine ilişkin önemli haklar veya hukuksal çıkarlar söz konusu olduğu zaman kamu makamlarının takdir yetkisi daha dardır. Bu bağlamda özel yaşamın gizliliği hakkının cinsellik ve mahremiyet hakkı gibi yönleri söz konusu olduğunda takdir yetkisinin daha dar tutulması gerekmekte olup bu alanlara yönelik müdahalelerin haklı olduğunun kabul edilebilmesi için özellikle ciddi gerekçelerin varlığı şarttır. Tesis edilen disiplin işlemlerinde ve bu işlemlerin hukuka uygunluk denetiminin yapıldığı mahkeme kararlarında bireylerin özel hayatlarına ilişkin tutum ve eylemlerinin mesleki hayatları üzerindeki etkilerinin açıklanması, kamu hizmeti sunan ilgili kurumların işleyişi üzerindeki etkilerinin ve risklerinin ortaya konulması ve bu hususlardaki değerlendirmelerin yeterli ve ikna edici gerekçelerle desteklenmesi, ayrıca tesis edilen işlemlerin bireylerin geçmiş mesleki sicilleri ve başarı durumları dikkate alınarak ölçülülük yönünden irdelenmesi gerekir.”

Danıştay Kararlarında Kamu Görevlisinin Özel Hayatı

Danıştay, kamu görevlilerinin özel hayatına ilişkin yaklaşımında AİHM ve AYM kararlarına vurgu yapmaktadır. Kamu görevlisinin eşcinsel ilişkide bulunduğu gerekçesiyle devlet memurluğundan çıkarma cezası ile cezalandırılması, Danıştay tarafından eşitlik ilkesinin ve Anayasa'nın 20'nci maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkının ihlali niteliğinde görülmüştür.²⁹

Mahkeme'ye göre, kamu görevlisinin rızasıyla, mahrem hayatına dahil olan bir alanda kurduğu ilişkinin memur disiplin hukukunu ilgilendiren bir yönü bulunmamaktadır. Karara muhalif üyenin karşı oy yazısında ise, öğretmenlik mesleğinin kendine has özelliklerine değinilmektedir. Bireylerin yetişkinliğe ulaşma sürecinde edindikleri tutum ve davranışların gelişiminde öğretmenlerin tartışılmaz bir önemi vardır. Böyle bir misyon tercih edilmese dahi, çocuklar ve gençler çoğu zaman öğretmenlerini kendilerine birer rol model olarak benimsemektedirler.

Danıştayın, mahrem hayatın gizliliğine yönelik kararları dışında, kamu personelinin görevini yerine getirirken kamerayla kontrol edilmesini ya da kartlı geçiş sistemi

²⁹ Danıştay 12. D.nin 07.11.2014 tarihli ve E. 2011/750, K. 2014/7169 sayılı kararı. (www.sinerjimevzuat.com.tr).

marifetiyle giriş-çıkış saatlerinin takip edilmesini özel hayatın gizliliği hakkının ihlali niteliğinde değerlendirdiği kararları da mevcuttur (Yıldırım ve Kaman, 2016, s. 169).³⁰

Danıştay'ın toplantı ve gösteri özgürlüğünün ihlaline ilişkin değerlendirmelerinde Anayasa Mahkemesi'nin bakış açısına yakın bir tutum sergilediği söylenebilir. Mahkeme, kamu görevlisi tarafından iştirak edilen toplantı ve gösteri yürüyüşlerini, şiddet eylemi içermediği ve kamu görevlisi tarafından bu tür eylemlerde bulunduğu somut olarak ispat edilmediği sürece, devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsıcı nitelikte görmemektedir.³¹

Kamu görevlilerinin hizmet dışında ve özel hayatlarında dahi olsa, şiddet içerikli eylemlere kalkışmaları devlet memurunun şeref ve itibarını sarsıcı nitelikte görülmüştür. Eşinin görev yaptığı okulun müdürünü darp eden kamu görevlisi hakkında tanzim edilen disiplin cezasının iptaline ilişkin temyiz talebi Danıştay tarafından reddedilmiş, ilk derece mahkemesinin kararı hukuka ve usule uygun bulunmuştur.³²

Danıştay, devlet memurunun eyleminin itibar ve güven duygusunu sarstığının iddia edilebilmesi için, söz konusu eylem ile kamu personelinin görevi arasında açık bir ilişki kurulmasını ve bu eylemin kamu hizmetine etkisinin somut olarak ortaya konulmasını beklemektedir. Bu görüşten hareketle, bir arkadaşından borç aldığı ve ödemediği iddiasıyla cezalandırılan devlet memurunun eylemi, Danıştay tarafından, disiplin hukuku ile ilgisi bulunmayan ve özel hayata yönelik bir fiil olarak değerlendirilmiştir.³³

Kamu görevlisinin evli bir bayanla ilişkisi olduğu gerekçesiyle cezalandırılması özel hayata saygı hakkının ihlali niteliğinde görülmüş ve "*davacının ahlaki zafiyet gösterdiği, Türk aile yapısı değerlerine uymayan, aileyi yıkıcı fiil ve davranışlarda bulunduğu*" yönündeki idare mahkemesi kararının gerekçesi yerinde bulunmamıştır.³⁴

Ele alınan mahkeme kararları değerlendirildiğinde gerek AİHM gerekse AYM ve Danıştay, özellikle sıkı disiplin rejimine sahip mesleklerde kamu görevlilerinin özel hayatı ile mesleki yaşamlarının iç içe geçtiğini ve özel hayatlarını hizmetten ayırmanın kolay olmadığını belirtmektedir. Kamu görevlilerinin bu statüye kendi özgür iradeleriyle girdikleri düşünüldüğünde, diğer bireyler için öngörülme bazda sınırlamaları kabul etmeleri gerektiği muhakkaktır. Ancak, tıpkı diğer bireyler gibi, kamu görevlileri de özel hayatın gizliliği hakkının sınırlandırılmasına yönelik asgari güvence

³⁰ Bu yönde kararlar için bkz.: Danıştay İDDK.nun, 15.10.2020 tarihli ve E. 2020/1215, K. 2020/1870 sayılı ve Danıştay 10. D.nin 20.02.2018 tarihli ve E. 2015/2696, K. 2018/776 sayılı kararları.

³¹ Danıştay 12. D.nin 31.05.2016 tarihli ve E. 2013/5343, K. 2016/3453 sayılı, 09.11.2020 tarihli ve E. 2020/3973, K. 2020/3599 sayılı kararları. (www.lexpera.com.tr).

³² Danıştay 12. D.nin 01.03.2016 tarihli ve E. 2012/9405, K. 2016/1000 sayılı kararı. (www.lexpera.com.tr).

³³ Danıştay 5. D.nin 06.10.2020 tarihli ve E. 2016/17759, K. 2020/4121 sayılı kararı. (www.sinerjimevzuat.com.tr).

³⁴ Danıştay 12. D.nin 04.11.2020 tarihli ve E. 2016/6004, K. 2020/3462 sayılı kararı. (www.sinerjimevzuat.com.tr).

ölçütlerinden faydalanmalıdırlar. Getirilecek sınırlamanın kanuni ve meşru bir amaca yönelik olması gerektiği gibi, demokratik toplum düzeninin gereklerine de uygun olması beklenmektedir.

Sonuç

Öğretide ve yargı kararlarında özel hayata ilişkin net bir tanım yapılmamıştır. Özel hayat kavramının içerik ve kapsam olarak genişliği ve yapılacak tüketici bir tanımın hakkın sağlayacağı korumayı azaltacağı endişesi bunun bilinçli bir tercih olduğunu göstermektedir.

Tanıma ilişkin belirsizliğin yanında, Anayasa ve uluslararası sözleşmeler ile sağlanan koruma oldukça geniş ölçeklidir. İHAS'ın 8'nci maddesi ve Anayasa'mızın 20'nci maddesi özel hayatın gizliliğine saygı hakkını güvence altına almaktadır. Ancak, söz konusu kamu görevlileri olduğunda, özel hayata saygı hakkının tartışılmazlığına ilişkin görüş farklılaşmaktadır. Kamu görevlilerinin, süreklilik ve devamlılık gerektiren kamu hizmetini yerine getirirken, görev yaptığı kurumun ve devlet memurunun itibar ve güvenini korumakla yükümlü tutulmaları, resmi görevleri dışında sergiledikleri tutum ve davranışlarda özen ve itina göstermelerini zorunlu kılmaktadır. "Hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak" fiili, bu zorunluluğu düzenleyen ve kınama cezası ile yaptırım altına alınan eylemlerden birisidir.

Başta AİHM olmak üzere, yargı organları tarafından verilen kararlarda, kamu görevlilerinin özel hayatlarına yönelik bazı sınırlamalar getirilebileceği kabul edilmiştir. Ancak, bu kabul, kamu görevlilerinin özel hayatlarının gizliliği hakkına yönelik kısıtlamada sınırsız bir takdir yetkisine sahip olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır.

Meslek hayatının, özel hayatın ayrılmaz bir parçası olduğu düşünüldüğünde, kamu görevlilerinin de özel hayatlarına yönelik kısıtlamalarda asgari güvence ölçütlerinden istifade etmesi gerekmektedir. Getirilecek sınırlama, öncelikle, kamu düzeni, kamu yararı ve kamu hizmetinin tarafsız biçimde sunulması gibi meşru ve kanuni bir amaca dayanmalıdır. Ayrıca, kamu görevlilerinin özel hayatına getirilecek sınırlama ile elde edilmek istenen meşru menfaat arasında adil bir denge gözetilmeli ve sınırlama, "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ile "ölçülülük" ilkelerine uygun olmalıdır.

Disiplin yaptırımları ile getirilecek kısıtlamaya dayanak teşkil eden hükümlerde yer alan "itibar", "güven", "şeref" ve "haysiyet" gibi kavramların soyutluğu karşısında, öznel değerlendirmelerden ziyade, söz konusu değerlerin hangi eylemler ile ve ne şekilde zarara uğratıldığı şüpheye yer bırakmayacak biçimde somut olarak ortaya konulmalıdır.

Makalenin Araştırma ve Etik Beyanı Bilgileri

Yazarın Çıkar Çatışması Beyanı	Araştırmaya konu olan durum, olgu veya kurum ile yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Yazar(lar) Katkı Oranı Beyanı	Çalışmanın tümü yazarlar tarafından hazırlanmış olup, birinci yazarın katkı oranı %50, ikinci yazarın katkı oranı %50'dir.
Etik Kurul Onay Belgesi	Araştırma/inceleme sırasında etik kurul onay belgesi gerektiren herhangi bir bilimsel yöntem kullanılmamıştır.

Kaynakça

- Akyürek, G. (2013). *Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu (TCK m. 134)* (2. b.). Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Aslan, Z. ve Altındağ, H. (2020). *Memurların Disiplin ve Ceza Soruşturması* (3. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Atay, E.E. (2022). *İdare Hukuku* (3. b.). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Bucaktepe, A. (2015). Disiplin Makamlarının Disiplin Cezası Verme Yetkileri Üzerine Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XIX (2), 199-224.
- Boz, S.S. (2017). Memur Disiplin Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25 (2), 16-41.
- Gözler, K. ve Kaplan, G. (2013). *İdare Hukukuna Giriş* (1. b.). Bursa: Ekin basım yayın dağıtım.
- Günday, M. (1999). *İdare Hukuku* (4. b.). Ankara: İmaj yayıncılık.
- Güntürk, M.S. (2012). *Özel Hayatın Gizliliğinin Korunması* (1. b.). Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Salihpaşaoğlu, Y. (2013). Özel Hayatın Kapsamı: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XVII (3), 227-266.
- Şen, E. (1989). *Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması Hakkı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Şirin, T. (2018). Homofobinin Anayasal Üretimi: Anayasa Mahkemesi ve Eşcinsellik. *Anayasa Hukuku Dergisi*, 7 (14), 510-543.
- Yıldırım, T. (2018). Kamu Görevlilerinin Özel Hayatı: Cinsel Tercih. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 24 (2), 453-481.
- Yıldırım, T. ve Kaman, N. (2016). İdare Hukuku Konferansları-I: "Kamu Görevlilerinin Özel Hayatı". *İdare Hukuku ve ilimleri Dergisi*, 18 (1), 155-172.

A Critical Appraisal on Disciplinary Offenses Restricting the Actions of Public Officials Regarding Their Private Lives

Extended Summary

Purpose and Significance

The aim of this study is to address the uncertainty of the boundary regarding the private lives of public officials. The disciplinary legislation to which public officials are subject mandates them to behave within certain limits in their private as well as Professional lives. Especially today, considering that the concepts of professional activity and private life are intertwined, it becomes more difficult to make this distinction. On the face of the inadequacy of the discussions in the doctrine, the view of the courts on the matter is addressed in the present study. A thorough understanding of the framework regarding the private lives of public officials exposed by the decisions will no doubtly contribute to the clarification of the distinction between the private and professional lives of public officials.

Method

The essence of the study is the discussions on the private lives of public officials. First of all, the main reason why public officials are evaluated differently from other Professional groups is the nature of the legal regulations they are subject to. The provisions in the legislation to which the public servants are subject cause them to be held responsible for their manners in their private lives. Therefore, first of all, the disciplinary provisions that justify the interference in the private lives of public officials are specified. However, the vagueness of the concepts in these legislations lead to violations of rights in practice. For this reason, the approach of the relevant courts such as the ECHR, Constitutional Court, and the Council of State has been discussed, and some standards have been proposed to help remove the ambiguity.

Discussion and Conclusions

The term private life lacks a well-established definition in doctrine and jurisdictional verdicts. The overarching nature of the concept of private life in terms of content and scope, together with the concern that a consuming definition will reduce the protection provided by the right, proves that this is a conscious choice.

Beside the ambiguity regarding the definition, the protection provided by Constitutions and international conventions is quite overscaled. Article 8 of the ECHR and Article 20 of Turkish Constitution secure the right to respect for the privacy of private life. However, when it comes to public officials, the notion about the indisputableness of the right to respect for private life differentiate. The fact that public officials are obliged to protect the reputation of and the trust in governmental institutions they work for while performing the public service that requires continuity and durability requires them to show care and attention in their attitudes and manners while performing their official duties. The legislation prohibiting "acting in a way that would undermine the dignity and trust of a civil servant outside of service" underlines this obligation and foresees sanctioned with a reprimand.

The decisions made by the judicial bodies, especially the ECHR, stress that some restrictions may be imposed on the private lives of public officials. This, however, acceptance should not be interpreted as having unlimited discretion about restricting the right to private life of public officials.

Considering that professional life is an inseparable part of private life, public officials should also benefit from minimum assurance standards during restrictions on their private lives. The restriction must primarily be based on a legitimate and legal purpose such as public order, public interest, and the impartial provision of public service. In addition, a fair balance should be struck between the restriction to be imposed on the private lives of public officials and the legitimate interest sought to be obtained, and the restriction should comply with the principles of "democratic social order" and "proportionality".

In the face of the abstractness of the concepts such as "reputation", "trust", "honor" and "dignity" involved the provisions that form the basis of the restriction to be brought by disciplinary sanctions, it is clear that by which actions and how the said values are damaged should be clarified rather than being left to subjective evaluations.

Does Agriculture-led Environment Kuznets Curve Exist in the Agrarian Economy of Nigeria?

Abimbola Makanjuola AGBOLA¹

Ezekiel Onyebuchi ALAGBOSO²

Clement Ikuba ALEGU³

Abstract

Article Type

Research Article

Application Date

2022-04-28

Acceptance Date

2022-12-26

DOI

10.47140/kusbder.1110510

The quest for environmental sustainability is crucial to every serious government, most especially in the economies where environmental degradation poses greater threat to the path of growth. Thus, this study set out to investigate the agriculture-led environmental Kuznets curve in Nigeria to ascertain its validity. Data was sourced from the world-bank data from 1981 to 2019 for the purpose of estimation. The econometric procedure begins with the stationarity test which indicates a mixed order of integration. This suggests the adoption of the ARDL approach as the best method of estimation for the model of the study. The result revealed no evidence of agriculture-led environmental Kuznets curve in Nigeria. Further result indicates that FDI inflow into Nigeria is pure and does not cause any hurt to economic growth of Nigeria. Energy consumption is discovered to be the key promoter of carbon emission. Therefore, policy guide is provided for the policy makers for the need to expand the agriculture activities and to manage it more efficiently, thereby generating higher output. Alternative energy sources such as renewable energy are recommended for the economy of Nigeria for the purpose of averting pollution.

Keywords: Agriculture output, FDI inflow, energy consumption, carbon emission.

For Reference: Agbola, A. M., Alagboso, E. O., & Alegu, C. I. (2022). Does Agriculture-led Environment Kuznets Curve Exist in the Agrarian Economy of Nigeria?. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 275-290.

¹Corresponding Author: Senior Lecturer, Federal College of Education Pankshin Department of Economic, E-mail: bee4rill2000@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4848-8159>

²Bingham University Karu Nasarawa State, Department of Economic, E-mail: ezkwisdom2010@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-6196-7827>

³Bingham University Karu Nasarawa State, Department of Economic, E-mail: clemscopolio@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-8980-7948>

Introduction

The quest to achieving environmental quality and sustainability is an unending one considering its role in determining the rate of economic expansion both in the developed and the emerging economies. It is not long news that environmental degradation is mostly caused by human activities for which agriculture and energy consumption are inclusive. First and foremost, the relationship between economic expansion and carbon emission is said to be inverse, implying as economic expansion grows the quality of environment will get worst day by day. However, the tide will turn to be positive when development is eventually achieved. More recent studies also lent their support to the ongoing EKC (Environmental Kuznets Curve) hypothesis. For instance, the study of Ulucak and Bilgili (2018) confirmed the EKC hypothesis, which implies that economic growth and carbon emission are inversely related as corroborated by (see Akadiri et al., 2019; Wang et al., 2018; Apergis & Payne 2010; Rufael 2010). Similarly, Chakravarty and Mandal (2016) also lent their support to the ongoing argument on the relationship between economic expansion and carbon emission. The study adopted the GMM method for the BRICS economies for which Brazil is one and found that economic expansion is achieved alongside its cost implication in the form of environmental degradation.

Similarly, there are several empirical claims in support of agriculture-led EKC hypothesis. This hypothesis asserts that agricultural activities help in driving carbon emission. According to Liu et al., (2017a) the report from food and agriculture organization of the united nation (FAO 2016) indicates that the agriculture sector contributes a significant proportion to carbon emission. The report further claimed that on the global scene, agriculture accounts for about 21% of the global total carbon emission, which also stood as the second highest contributor. The primary sources of emission from the agriculture sector includes activities from crop production, deforestation, soil, bush burning, among others. It is imperative to state that dependency on primary sector such as mining and agriculture are the distinguishing futures of the emerging economies. Most if not all of the emerging economies, for which Nigeria is one, still depend heavily on agriculture for self-sustenance and in some cases form the larger share of export. The activities of the primary sector without doubt drive economic expansion but at the detriment of the environmental quality. The physiocracy school of thought is of the opinion that agriculture sector serves as an engine through which long term economic expansion could be achieved, as reported by Sertoglu et al., (2017) and Higgs (1897). Empirical evidence abounds asserting that the said economic expansion is not without its consequences, particularly on the ecosystem, among which are the work of Katircioglu (2006a, b & 2008). The study of Katircioglu (2006a) maintains that agriculture drives economic

expansion as revealed by the feedback causal relationship between the variable for Cyprus economy. In the case of China, Li and Zhang (2009) investigate the agriculture-drive EKC and find that the sector is a driver of carbon emission. The same is true with the work of Katircioglu (2004). Recep and Faik (2018) submit that environmental degradation is caused by primary economic activities such as agricultural activities, extraction of natural resources, coupled with secondary economic activities like the industrial productive activities. Thus, there is a tradeoff between agriculture-driven economic growth and environmental degradation particularly for agriculture-intensive economies like that of Brazil. The implication is that either an economy chooses to advance at the detriment of the quality of the environment caused by carbon emission or otherwise. Empirical evidence shows that countries will choose to expand but strategize on how to correct the hazards from the economic activities.

Furthermore, from the traditional point of view, industrial sector is a large emitter of CO₂, which is in connection with its high consumption of energy mostly generated from fossil fuel such as coal and natural gas, according to Gokmenoglu and Taspinar (2018). It is arguably established that the transition from primary mode of production to the modern industrial form by the top emerging economies like Brazil involves a trade-off between the quality of environment and economic productivity. In essence, achieving high economic output which is linked to the demand and usage of energy is the opportunity cost of keeping a quality environment, and vice versa. Similarly, Shahbaz et al., (2015) conducted a research by classifying the world into income level and submit that energy consumption and economic expansion promotes carbon emission accordingly. The study claims that an increase in energy consumption will increase economic expansion which will transcend into promoting carbon emission. This is consistent with the work of Sarkodie and Adams (2018) for South Africa. Destek and Sarkodie (2019) on the other hand found a two-way drive between energy consumption and economic growth. Bekun et al., (2019) submit that renewable energy causes an improvement in the quality of environment while economic expansion is a key driver of carbon emission.

In the case of Nigeria, agriculture is still one of the major contributors to economic growth despite the fact that the oil sector took over the dominant position. The country is known to be the largest agriculture-intensive economy in the Western sub-region of Africa and probably in the Africa as a whole, which by implication should represent the highest agriculture-induced emitter of carbon in the same region. Thus, it follows intuitively and logically that this characteristic described above makes the choice of Nigeria unique for the study. This is the strong novelty drive behind this study. Therefore, the outcome is expected to serve as a blue print to the sister economies which are agriculture driven. Further more, one of the key contributions

of the study to the existing literature is the fact that the study is the first of its kind in the case of Nigeria. The previous studies centered on the common kurznet curve theory, which did not capture the agriculture sector.

Empirical Review

Conceptual Review of Environmental Kuznets Curve

The effect of economic expansion on the quality of environment has since been viewed through the concept developed by Grossman and Krueger (1991) in an attempt to investigate the debate on the existence of an inverse link between per capital income and income inequality. Thus, the popular EKC hypothesis is grossly adopted to investigate the interaction between economic trajectory and the quality of environment. According to this concept, economic expansion worsens environmental quality at an early stage. But at a fully developed stage, the product turns out to be an improvement in environmental quality. It means that when an economy is developed to the maturity stage, any increase in per capital income will improve the quality of environment. Interestingly, the study of Balsalobre and Alvarez (2016a, b), and Alvarez et al., (2017) categorizes growth trajectory into three stages; the scale effect stage, the composition effect stage and the techniques stage. The first stage is characterized by dependency on primary sector such as agriculture and mining for sustainability, which is the true reflection of the developing economy without structural change. It is emphasized at this stage that there is an inverse link between the output and the state of the environment. In essence, an increase in economic output will mean a decrease in the quality of the environment (Danish et al., 2018). At the second stage, the creation of awareness and the need for clean environment give environmental quality an added advantage in the trade-off link between the variables of interest. This stage characterizes the features of the emerging economies like Brazil, where structural changes occur particularly in a transition from agriculture to industrial and service sector where more of energy-efficient technologies with less environmental degradation inherent is implemented, as submitted by Munasinghe (1991) and Destek and Sarkodie (2019). The final stage is a trajectory stage where a threshold known as maximum level is achieved for per capital income, implying that a rise in per capital income will lead to a proportional increase in clean ecosystem. This stage is obtainable in the developed economies of the world, where there is a full awareness of clean and friendly energy sources such as the sun (Shahbaz and Sinha, 2018). These economies resort to the production of cleaner energy through the technical effect, which will transcend to improving the quality of environment (see Destek and Sarkodie 2019; Alvarez et al., 2017; Katircioglu and Taspinar 2017; Danish et al., 2017) as supported by Dogan and Seker (2016).

For instance, Sarkodie and Strezov (2018) investigate the said hypothesis in the case of Australia by adopting the fully modified ordinary least square method. The revelation from the study confirms the EKC hypothesis for the Australia economy. In a related study, Solarin et al., (2017) investigate heaven's pollution hypothesis in Ghana by adopting the ARDL method to estimate the time series data from 1980 to 2012. The findings reveal a long term co-movement between the series in addition to the existence of the EKC hypothesis in Ghana. Balsalobre et al., (2018) examine the EKC hypothesis in the European Union 5 (EU-5) economies. The findings confirm an inverse relationship between economic expansion and carbon emission in the study area. The study reveals that additional variables incorporated such as renewable electricity consumption, natural resources and energy innovation promote quality environment, whereas, trade openness and the interaction between renewable electricity consumption and economic expansion contribute to carbon emission. Shahbaz et al. (2013) investigate the said hypothesis for single country case for Pakistan and find a U-shaped interaction between per capital income and the environmental degradation. It means that country is still within the first stage known as the scale effect stage as earlier described above, where the focus is on output at the detriment of environmental quality. Other single country-based studies that lend support to the ongoing debate include Saboori et al. (2012a, b), Esteve and Tamarit (2012a) He and Richard (2010), Baek and Kim (2013) for Malaysia, Spain, Canada and Korea respectively. The outcome is further supported by similar studies such as Septon and Mann (2013), Nasir and Ur-Rehman (2011), Xuemei et al. (2011), and Kanjilal and Ghosh (2013). These studies find a short and distance future interaction between the series of interest. In a related study, Shahbaz et al. (2013) examine the income-induced carbon emission in Romania, in which the revelation shows the evidence of heaven pollution hypothesis in addition to the confirmation of the EKC hypothesis. Tiwari et al. (2013) adopt the granger causality test and find a one-way causal effect running only from the coal consumption to output level, confirming the EKC hypothesis in the case of India. The study concludes that coal consumption causes serious expansion in carbon emission. Katircioglu (2014) investigates the said hypothesis by incorporation tourism as a control variable for the Singapore economy, the result shows evidence of tourism-induced environmental degradation through the result from the granger causality running from the tourism to the carbon emission. Other similar studies with slight differences include Arouri et al. (2012) and Fodha and Zaghoud (2010). The revelation from these studies indicates a linear relationship between carbon emission and economic expansion. Other studies could not ascertain the direction of the interaction between carbon emission and economic advancement. Instead, they find an N-shaped link between the series. These studies include Musolesi et al. (2010), and Ozturk and Acaravci (2010). Studies that do not

find the evidence of EKC hypothesis include Ozturk and Al-mulali (2015), Al-Mulai et al. (2015a), and Fodha and Zaghoud (2010) for Cambodia, Vietinan and Tunisia. These studies falsify the said hypothesis. In the case of panel studies, the subject matter is still debatable. For instance, Sinha et al. (2017) examine the link between renewable/non-renewable energy consumption and environmental pollution, and find an N-shaped interaction in the area of study. This is similar to the work of Katircioglu et al. (2018). The study examines the effect of ecological footprint in 10 top tourists induce economies. The result from the study indicates that tourism is an agent that promotes environmental degradation. Unlike the study of Katircioglu et al. (2018) above, Liu et al. (2017a) find no evidence of the EKC curve in the ASEAN economies. Interestingly, the study finds that renewable energy consumption and agriculture discourage improves the quality of environment in the study area. This is similar to the work of Apergis (2016), Balsalobre and Alvarez (2016a, b), and Taspinar (2016). Other panel studies (Narayan and Narayan 2010; Ben Jebli et al. 2016; Arouri et al. 2012; Jounky 2011; Coondoo and Dinda 2002) all find the evidence of the EKC in their separate investigation. On the contrary, the work of Al-Mulali et al. (2015) augment the traditional EKC nexus with capital and labour in Vietnam. Adopting the ARDL approach, the study could not establish evidence of EKC in the study area. The work of Chang (2015) finds that the G-7 achieved cleaner environment than the BRICS economies. Sarkodei and Adam (2018) and Sarkodie and Strezov (2019) confirm the EKC hypothesis in South Africa and China/India respectively. Similarly, Gokmenoglu and Taspinar (2018), Dogan (2018), and Dogan (2016) confirm the agriculture-induced EKC hypothesis in their separate studies.

Conceptual Review of Agric-EKC

Generally, the EKC curve as postulated by Grossman and Krueger (1994) submits that the relationship between economic expansion and environmental degradation is a nonlinear one. According to them, the inverse interaction between per capital income and inequality applies to the case of per capital income and environmental degradation. It is not out of place to apply the same to show a tradeoff between agriculture-driven economic growth and environmental degradation. Empirical evidence abounds for the EKC hypothesis, while others oppose its reality. It has been empirically established that there exists agriculture-induced carbon emissions known as the agriculture-led EKC hypothesis. For instance, according to Liu et al., (2017a) the report from food and agriculture organization of the united nation (FAO 2016) indicates that agriculture sector contributes a significant proportion to carbon emission. The report further submits at a global level, agriculture accounts for about 21% of the total carbon emission, representing the second highest contributor. This is obtained from agricultural activities which includes crop production, deforestation, soil, bush burning, among others. Generally, the distinguishing features of the

emerging economies are dependent on mining and agriculture. Most if not all of the emerging economies still depend heavily on agriculture for self-sustenance, and in some cases form their larger share of export which contributes to promoting the course of economic expansion. The physiocracy school of thought is of the opinion that agriculture sector serves as an engine through which long term economic expansion could be achieved, as reported by Sertoglu et al., (2017) and Higgs (1897). However, empirical evidence shows that the said economic expansion is achieved amidst its consequences, particularly on the environmental quality, as submitted by the work of Katircioglu (2006a, b & 2008). Similarly, Katircioglu (2006a) maintains that agriculture drives economic expansion, as revealed by the feedback causal relationship between the variable for Cyprus economy. Li and Zhang (2009) investigate the agriculture-drive EKC and find that the sector is a driver of carbon emission in China, as supported by Katircioglu (2004). Recep and Faik (2018) submit that environmental degradation is caused by primary economic activities such as agricultural activities, extraction of the natural resources, coupled with secondary economic activities like industrial productive activities.

Model Specification and Method Use

Following the theoretical assertion linking agriculture output and carbon emission, this section presents a macroeconomic model that permit the simulation of influence of agriculture output on carbon emission in Nigeria. The model consist of one behavioural equation and five explanatory variables. Secondary data was obtained for the period from 2018 to 2019 to estimate the model. Autoregressive Distributed lag model (ARDL) is employed for purpose of estimation as informed by the mixed order of integration from the stationarity test. Thus, the equation is stated as follows:

$$CO_2 = \beta_0 + \beta_1 GDPPC + \beta_2 GDPPC^2 + \beta_3 AGOUT + \beta_4 FDI + \beta_5 EC + \varepsilon \dots \dots \dots (1)$$

$$CO_2 = \beta_0 + \beta_1 GDPPC + \beta_2 GDPPC_{t-i} + \beta_3 AGOUT + \beta_4 FDI + \beta_5 EC + ECT_{-1} \dots \dots \dots (2)$$

Where:

CO₂ = Carbon Emission, GDPPC = Gross Domestic Product per Capital, GDPPC² = Square, Gross Domestic Product per Capital, AGOUT = Agriculture Output, FDI = Foreign direct investment, EC = Energy Consumption

Result presentation and interpretation

This segment of the study presents the result and the analysis of the estimated model which begins with the stationarity test using the ADF and PP unit root methods. The unit root test is critical because most times macroeconomics variables are not

stationary at level and need to be subjected to unit root test to confirm their level of stationarity. This has greater influence on the choice of method of analysis for the estimation of the model to avoid spurious regression Joshua, Adedoyin and Sarkodie (2020). Thus, Table I presents the outcome from the unit root test which indicates that CO₂, agriculture output (AGOUT) and foreign direct investment (FDI) achieved stationarity at level. However, after taken the first difference, energy consumption (EC), GDPPC and GDPPC2 turn out to be stationary. In general, this result represents the case of a mixed order of integration which informed the decision to adopt the ARDL method as the best approach for estimation of the model.

Table 1: Result of Stationarity (Unit Root) Test

Variables	Adf Statistics	P-Value	Order of Integration	Pp Statistics	P-Value	Order of Integration
LNCO ₂	-4.6564	0.003	I(0)	-4.5757	0.0041	I(0)
LNAGOUT	-3.0728	0.037	I(0)	-3.2613	0.0240	I(0)
LNEC	-2.6712	0.000	I(1)	-5.8896	0.0000	I(1)
LNFDI	-3.2428	0.091	I(0)	-3.3313	0.0766	I(0)
LNGDPPC	-1.7377	0.000	I(1)	-3.7969	0.0000	I(1)
LNGDPPC2	-1.7350	0.000	I(1)	-3.7722	0.0000	I(1)

Source: Researcher's Computation using E-views 10

Table II presents the summary of the results from the ARDL procedure for model of this study. The result indicates that agriculture output (AGOUT) is positively correlated with CO₂ in both short run and long run. Specifically, a 1% increase in agriculture output will lead to a 0.1625% increase in emission (CO₂), insignificantly in the short run and 0.186% increase in CO₂, insignificantly in the long run. This shows a weak relationship between agriculture output and the CO₂, invalidating the agriculture-induced environmental Kuznets' curve (EKC) hypothesis in the case of Nigeria. The implication is that emission from the agriculture sector does not pose any serious threat to environmental quality in Nigeria. Thus, the government as well as the private sector need to invest more in the agriculture sector to improve the performance of the sector as this does not damage the eco-system. This will help the government achieve one of its key macroeconomic objectives of diversifying the economy. On the contrary, the FDI inflow proved a negative relationship with the CO₂ significantly in the short and long run. A 1% increase in FDI inflow will significantly reduce CO₂ by 13% in the short run, and a 15% decrease in CO₂ in the long run significantly. This implies that FDI that flow to Nigeria and are free from environmental degradation

contradict the work of Bakhsh et al. (2017), and Gökmenoğlu and Taspınar (2016). Energy consumption proves to be the key emitter among the variable included in the model as expected, which further confirm the work of Fauzel (2017). A 1% increase in energy consumption (EC) will generate a 186.5% increase in CO₂ in the short run, while in the long run, it will generate 393.9% increase in CO₂, indicating the case of an elastic relationship. This means that a little change in energy consumption will lead to a more than proportional change in CO₂ in the same direction. Gross domestic product per capital (GDPPC) indicates a positive interaction with the CO₂ as expected, meaning that a growing economy like Nigeria will emit through its growth path. Specifically, a 1% increase in GDPPC will generate 881.7% and a 1000% increase in CO₂ in the short and long run respectively. The result further proves that, GDPPC2 demonstrates a negative and weak relationship with the CO₂. In conclusion, the cointegration test was carried out to ascertain if there exists a long run relationship between the series as presented in table III. The finding proves that the null hypothesis is rejected, confirming the presence of long run relationship for the series. Similarly, the conintegration test (ECT) indicates that the speed of adjustment in the economy is 87%. This means that any form of deviation will be corrected in the nearest future and the economy will regain its equilibrium.

Table II. Long/short run relationship of the model

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
<i>LNCO₂ = f(LNAGOUT, LNFDI, LNGDPPC, LNGDPPC2, LNEC)</i>				
Short Run				
LNAGOUT	0.001625	0.185090	0.008781	0.9931
LNFDI	-0.134216	0.038874	-3.452610	0.0021
LNGDPPC	8.817251	20.32530	0.433807	0.6683
LNGDPPC2	-0.354307	0.812452	-0.436096	0.6667
D(LNEC)	1.865430	1.204525	1.548685	0.1345
ECT (-1)	-0.874002	0.120386	-7.259967	0.0000
Long Run				
LNAGOUT	0.001860	0.211774	0.008781	0.9931
LNFDI	-0.153565	0.057232	-2.683223	0.0130
LNGDPPC	10.08837	23.66522	0.426295	0.6737
LNGDPPC2	-0.405384	0.945668	-0.428675	0.6720
LNEC	3.939405	1.472576	2.675180	0.0132

Source: Author's Computation 2022

Table III. ARDL Bound Test

Test Statistic	Value	Signif.	I(0)	I(1)
Finite sample: n=35				
F-statistic	6.023670	10%	2.831	3.879
K	5	5%	3.353	4.5
		1%	4.849	6.511

Source: Author's Computation

To ensure that the model is reliable, accurate and fit for policy guide and direction, the model is subjected to a diagnostic test, which includes the normality test, the heteroscedasticity test, the serial correlation test, and the Ramsey reset test, as presented in table IV. The result proves that the series are normally distributed, no case of serial correlation, they are homoscedastic and that the model is well specified. Finally, the stability test as presented in Figure 1 shows that the model is stable and fit for policy implication as the blue line fall within the critical bond at 55 level of significance.

Table IV: Residuals of Diagnostics Tests

Tests	F-statistic	P. Value
χ^2 NORMALITY	0.5040	0.7770
χ^2 SERIAL	0.0110	0.9890
χ^2 WHITE	1.8214	0.1222
χ^2 RAMSEY	0.3734	0.5471

Source: Author's Computation

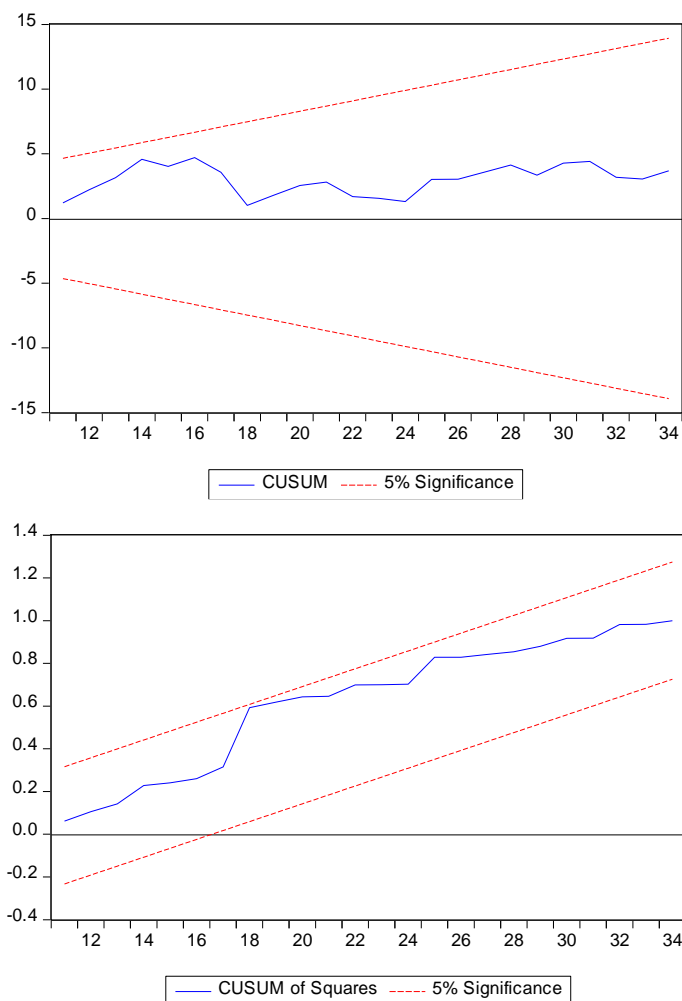

Figure 1 CUSUM and CUSUM of square plots

The outcome from the granger causality test is presented in Table V, which shows a bidirectional causal link between energy consumption and CO₂. This means that the two variables are predictors of each other. Further result proves that FDI inflow is a predictor of carbon emission in Nigeria, as indicated by a one-way causal link flowing from FDI to CO₂. Interestingly, a feedback causal relationship exists between GDPPC and carbon emission (CO₂). This means that the two variables can influence each other direction of flow in Nigeria. A similar result is obtained between the GDPPC2 and CO₂. A bidirectional link flows between GDPPC2 and CO₂, proving that the two variables can influence each other. Another causal relationship proved to exist between GDPPC and energy consumption (EC), which confirm the energy-led growth hypothesis for Nigeria. Also, only FDI inflow granger causes GDPPC, as indicated by a

one-way causal link running from FDI inflow to GDPPC. Other similar causal relationships include a one-way link running from FDI to energy consumption (EC), and from GDPPC to energy consumption (EC).

Table V: Granger Causality Result

Null Hypothesis:	Obs	F-Statistic	Prob.
LNAGOUT does not Granger Cause LNCO2	34	0.88461	0.4874
LNCO2 does not Granger Cause LNAGOUT		0.80352	0.5345
LNEC does not Granger Cause LNCO2	30	2.30706	0.0918
LNCO2 does not Granger Cause LNEC		6.18264	0.0019
LNFDI does not Granger Cause LNCO2	34	2.20833	0.0971
LNCO2 does not Granger Cause LNFDI		0.59520	0.6694
LNGDPPC does not Granger Cause LNCO2	34	2.64269	0.0574
LNCO2 does not Granger Cause LNGDPPC		3.10210	0.0334
LNGDPPC2 does not Granger Cause LNCO2	34	2.64369	0.0573
LNCO2 does not Granger Cause LNGDPPC2		3.08121	0.0342
LNEC does not Granger Cause LNAGOUT	30	0.57132	0.6864
LNAGOUT does not Granger Cause LNEC		0.42881	0.7862
LNFDI does not Granger Cause LNAGOUT	35	0.88853	0.4846
LNAGOUT does not Granger Cause LNFDI		0.97995	0.4356
LNGDPPC does not Granger Cause LNAGOUT	35	0.96014	0.4458
LNAGOUT does not Granger Cause LNGDPPC		0.25288	0.9053
LNGDPPC2 does not Granger Cause LNAGOUT	35	0.96023	0.4458
LNAGOUT does not Granger Cause LNGDPPC2		0.25693	0.9028
LNFDI does not Granger Cause LNEC	30	2.24054	0.0992
LNEC does not Granger Cause LNFDI		2.05916	0.1226
LNGDPPC does not Granger Cause LNEC	30	2.74901	0.0554
LNEC does not Granger Cause LNGDPPC		0.11990	0.9739
LNGDPPC2 does not Granger Cause LNEC	30	2.75835	0.0548
LNEC does not Granger Cause LNGDPPC2		0.12120	0.9734
LNGDPPC does not Granger Cause LNFDI	35	1.72609	0.1745
LNFDI does not Granger Cause LNGDPPC		3.56226	0.0191
LNGDPPC2 does not Granger Cause LNFDI	35	1.72354	0.1751
LNFDI does not Granger Cause LNGDPPC2		3.59922	0.0183
LNGDPPC2 does not Granger Cause LNGDPPC	36	1.04562	0.4022
LNGDPPC does not Granger Cause LNGDPPC2		1.10172	0.3759

Source: Author's Computation

Conclusion, Policy Implication and Direction

The primary economic activities are presumed not to be without their environmental consequences, which differs from country to country. In recent time, the federal government in its quest to achieve a diversified economy has place significant priority on further improving the agriculture sector. Besides, Nigeria has been known to be an agrarian economy. Therefore, this informed the decision of this study to investigate the agriculture-induced environmental Kuznets' curve (EKC) hypothesis to ascertain its applicability in the case of Nigerian economy. Contrary to the appriori expectation of this study, the outcome invalidates the agriculture-induced environmental Kuznets curve, implying that the sector does not pose environmental threat to the growth process. Energy consumption is confirmed to be the key emitter of CO₂ in Nigeria, which validate the initial expectation of this study. Further result proves the existence of the conventional EKC hypothesis for the Nigeria economy. In another vain, FDI inflow proves to be pure and free from environmental degradation.

In view of the above conclusion, this study recommends modern approaches to agriculture activities that will yield better results because it will still retain the quality of the ecosystem. More so, there is the need for the adoption of relevant policies to allow for more of energy-efficient technologies with less environmental degradation inherent. The economy could resort to the use of clean energy or renewable energy in an attempt to reduce environmental pollution. Attracting FDI inflow into the economy of Nigeria is key to achieving economic growth and maintaining clean environment. Therefore, such policies as tax holiday, free license for operation, and stable macroeconomics environment will help attract more FDI into the economy.

Research and Ethical Statement Information of the Article

Author's Conflict of Interest Statement

The authors declare that they have no relevant or material financial interests that relate to the research described in this paper.

Author(s) Contribution Rate Statement

Author 1 conceptualized the idea, wrote the introduction, and made the estimation; Author 2 wrote the literature and the methodology, and interpreted the estimation; Author 3 wrote the conclusion and the policy guide.

Ethics Committee Approval Certificate

During the research/examination, no scientific method was used that required ethics committee approval.

References

- Al-Mulali, U., Saboori, B., & Ozturk, I. (2015). Investigating the environmental Kuznets curve hypothesis in Vietnam. *Energy Policy*, 76, 123-131.
- Apergis, N. (2016). Environmental Kuznets curves: New evidence on both panel and country-level CO2 emissions. *Energy Economics*, 54, 263-271.
- Arouri, M. E. H., Youssef, A. B., M'henni, H., & Rault, C. (2012). Energy consumption, economic growth and CO2 emissions in Middle East and North African countries. *Energy policy*, 45, 342-349.
- Baek, J., & Kim, H. S. (2013). Is economic growth good or bad for the environment? Empirical evidence from Korea. *Energy Economics*, 36, 744-749.
- Bakhsh, K., Rose, S., Ali, M. F., Ahmad, N., & Shahbaz, M. (2017). Economic growth, CO2 emissions, renewable waste and FDI relation in Pakistan: New evidences from 3SLS. *Journal of environmental management*, 196, 627-632.
- BalsalobreD, ÁlvarezA (2016a) Economic growth and energy regulationin the environmental Kuznets curve. *Environ Sci Pollut Res* 23(16):16478–16494
- Balsalobre-Lorente, D., & Shahbaz, M. (2016). Energy consumption and trade openness in the correction of GHG levels in Spain. *Bull Energy Econ*, 4(4), 310-322.
- Balsalobre-Lorente, D., Shahbaz, M., Roubaud, D., & Farhani, S. (2018). How economic growth, renewable electricity and natural resources contribute to CO2 emissions?. *Energy Policy*, 113, 356-367.
- Ben Jebli, M., Youssef, S.B., Ozturk, I., 2016. Testing environmental kuznets curvehypothesis: the role of renewable and non-renewable energy consumptionand trade in OECD countries. *Ecol. Indic.* 60, 824–831.
- Chakravarty, D., & Mandal, S. K. (2016). Estimating the relationship between economic growth and environmental quality for the BRICS economies-a dynamic panel data approach. *The Journal of Developing Areas*, 50(5), 119-130.
- Chakravarty, D., & Mandal, S. K. (2016). Estimating the relationship between economic growth and environmental quality for the BRICS economies-a dynamic panel data approach. *The Journal of Developing Areas*, 50(5), 119-130.
- Chang, M. C. (2015). Room for improvement in low carbon economies of G7 and BRICS countries based on the analysis of energy efficiency and environmental Kuznets curves. *Journal of Cleaner Production*, 99, 140-151.
- Coondoo, D., & Dinda, S. (2002). Causality between income and emission: a country group-specific econometric analysis. *Ecological Economics*, 40(3), 351-367.
- Dogan, N. (2016). Agriculture and Environmental Kuznets Curves in the case of Turkey: evidence from the ARDL and bounds test. *Agricultural Economics*, 62(12), 566-574.
- Doğan, N. (2018). The impact of agriculture on CO2 emissions in China. *Panaeconomicus*, 66(2), 257-271.
- Esteve, V., & Tamarit, C. (2012). Is there an environmental Kuznets curve for Spain? Fresh evidence from old data. *Economic Modelling*, 29(6), 2696-2703.
- Fauzel, S. (2017). The impact of FDI on CO2 emission in a small island developing state: A cointegration approach. *Economics and Business Letters*, 6(1), 6-13.

- Fodha, M., & Zaghdoud, O. (2010). Economic growth and pollutant emissions in Tunisia: an empirical analysis of the environmental Kuznets curve. *Energy Policy*, 38(2), 1150-1156.
- Gokmenoglu, K. K., & Taspinar, N. (2018). Testing the agriculture-induced EKC hypothesis: the case of Pakistan. *Environmental Science and Pollution Research*, 25(23), 22829-22841.
- Gokmenoglu, K. K., & Taspinar, N. (2018). Testing the agriculture-induced EKC hypothesis: the case of Pakistan. *Environmental Science and Pollution Research*, 25(23), 22829-22841.
- Gökmenoğlu, K., & Taspinar, N. (2016). The relationship between CO2 emissions, energy consumption, economic growth and FDI: the case of Turkey. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 25(5), 706-723.
- He, J., & Richard, P. (2010). Environmental Kuznets curve for CO2 in Canada. *Ecological Economics*, 69(5), 1083-1093.
- Higgs, H. (1897). *The Physiocrats: Six Lectures on the French Économistes of the 18th Century*. Macmillan and Company, limited. (Augustus M. Kelly reprint, 1989), New York
- Jaunky, V. C. (2011). The CO2 emissions-income nexus: evidence from rich countries. *Energy Policy*, 39(3), 1228-1240.
- Jebli, M. B., Youssef, S. B., & Ozturk, I. (2016). Testing environmental Kuznets curve hypothesis: The role of renewable and non-renewable energy consumption and trade in OECD countries. *Ecological Indicators*, 60, 824-831.
- Kanjilal, K., & Ghosh, S. (2013). Environmental Kuznet's curve for India: Evidence from tests for cointegration with unknown structuralbreaks. *Energy Policy*, 56, 509-515.
- Katircioglu, S. (2004). Co-integration and causality between GDP, agriculture, industry and services growth in North Cyprus: evidence from time series data. *Review of Social, Economic & Business Studies*, 5(6), 173-187.
- Katircioglu, S. (2006). Agriculture in North Cyprus. *Journal of Economics and Administrative Sciences, Osmangazi University*, 1(1), 61-70.
- Katircioglu, S. T. (2006). Causality between agriculture and economic growth in a small nation under political isolation. *International Journal of Social Economics*.
- Katircioğlu, S. T. (2014). Testing the tourism-induced EKC hypothesis: The case of Singapore. *Economic Modelling*, 41, 383-391.
- Katircioglu, S., Gokmenoglu, K. K., & Eren, B. M. (2018). Testing the role of tourism development in ecological footprint quality: evidence from top 10 tourist destinations. *Environmental Science and Pollution Research*, 25(33), 33611-33619.
- LI, H. P., & ZHANG, J. B. (2009). AN EMPIRICAL TEST ON THE " EKC" RELATIONSHIP BETWEEN THE AGRICULTURAL NON-POINT SOURCE POLLUTION AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN CHINA [J]. *Resources and Environment in the Yangtze Basin*, 6.
- Liu, X., Zhang, S., & Bae, J. (2017). The nexus of renewable energy-agriculture-environment in BRICS. *Applied energy*, 204, 489-496.
- Musolesi, A., Mazzanti, M., & Zoboli, R. (2010). A panel data heterogeneous Bayesian estimation of environmental Kuznets curves for CO2 emissions. *Applied Economics*, 42(18), 2275-2287.

- Narayan, P. K., & Narayan, S. (2010). Carbon dioxide emissions and economic growth: panel data evidence from developing countries. *Energy policy*, 38(1), 661-666.
- Nasir, M., & Rehman, F. U. (2011). Environmental Kuznets curve for carbon emissions in Pakistan: an empirical investigation. *Energy Policy*, 39(3), 1857-1864.
- Ozturk, I., & Acaravci, A. (2010). CO2 emissions, energy consumption and economic growth in Turkey. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 14(9), 3220-3225.
- Ozturk, I., & Al-Mulali, U. (2015). Investigating the validity of the environmental Kuznets curve hypothesis in Cambodia. *Ecological Indicators*, 57, 324-330.
- Saboori, B., Sulaiman, J., & Mohd, S. (2012). Economic growth and CO2 emissions in Malaysia: a cointegration analysis of the environmental Kuznets curve. *Energy policy*, 51, 184-191.
- Sarkodie, S. A., & Adams, S. (2018). Renewable energy, nuclear energy, and environmental pollution: accounting for political institutional quality in South Africa. *Science of the total environment*, 643, 1590-1601.
- Sarkodie, S. A., & Strezov, V. (2018). Assessment of contribution of Australia's energy production to CO2 emissions and environmental degradation using statistical dynamic approach. *Science of the Total Environment*, 639, 888-899.
- Sarkodie, S. A., & Strezov, V. (2019). Effect of foreign direct investments, economic development and energy consumption on greenhouse gas emissions in developing countries. *Science of the Total Environment*, 646, 862-871.
- Sertoglu, K., Ugural, S., & Bekun, F. V. (2017). The contribution of agricultural sector on economic growth of Nigeria. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7(1), 547-552.
- Shahbaz, M., Lean, H. H., & Shabbir, M. S. (2012). Environmental Kuznets curve hypothesis in Pakistan: cointegration and Granger causality. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 16(5), 2947-2953.
- Shahbaz, M., Mutascu, M., & Azim, P. (2013). Environmental Kuznets curve in Romania and the role of energy consumption. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 18, 165-173.
- Sinha, A., Shahbaz, M., & Balsalobre, D. (2017). Exploring the relationship between energy usage segregation and environmental degradation in N-11 countries. *Journal of Cleaner Production*, 168, 1217-1229.
- Solarin, S. A., Al-Mulali, U., Musah, I., & Ozturk, I. (2017). Investigating the pollution haven hypothesis in Ghana: an empirical investigation. *Energy*, 124, 706-719.
- Tiwari, A. K., Shahbaz, M., & Hye, Q. M. A. (2013). The environmental Kuznets curve and the role of coal consumption in India: cointegration and causality analysis in an open economy. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 18, 519-527.
- Xuemei, H. A. N., Mingliang, Z. H. A. N. G., & Su, L. I. U. (2011). Research on the relationship of economic growth and environmental pollution in Shandong province based on environmental Kuznets curve. *Energy Procedia*, 5, 508-512.

Türkiye’de İşçinin Ücret Alacağıının Güvencesi

Seçil GÜRÜN KARATEPE ¹

Öz

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi
01.10.2022

Kabul Tarihi
14.11.2022

DOI
10.47140/kusbder.1183013

İş Hukukunun en önemli konularından olan ücret alacağı sadece işçiyi değil tüm topluma etki yapacak bir alacaktır. İşçinin ücret hakkının düzenlenmediği bir ortamda kendisi ve ailesinin zor duruma düşmesinin yanı sıra devlet üzerinde de ağır yükler oluşabilecektir. Bu kapsamda başta 4857 sayılı İş Kanunu olmak üzere Türk İş Mevzuatında işçiyi koruyucu ve ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır. İşçinin ücretinin ödenmemesi durumunda, iş sözleşmesini haklı nedenle feshetme hakkı, ücretini faiziyle talep etme hakkı ve iş görmekten kaçınma hakları tanınmıştır. Bununla birlikte ücretin haciz, takas ve kesinti yapılmasına ilişkin sınırlamalar, ücret garanti fonu gibi düzenlemeler de ücret alacağıının korunması kapsamında son derece önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı, iş sözleşmesinin güçlü tarafı olan işveren karşısında, genellikle geçim kaynağı ücret olan işçinin muhtemel ücret uyumsuzluklarındaki koruyucu önlemlerin, hukuki boyutunun önemli noktalarını ortaya koymaktır. Bu kapsamda Türk İş Mevzuatında ücret alacağı ilgili Kanunlar çerçevesinde incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda ücret alacağıının korunmasına yönelik pek çok düzenleme Mevzuatta bulunmakla birlikte ücret hakkının sahibi olan işçinin, korumalar noktasında farkındalığının artırılması gerekliliğine ulaşılmıştır. Kamu kurumları, sendikalar, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerce oluşturulacak eğitim planlamalarıyla işçi statüsünde olan çalışanların bilinçlendirilmesi son derece önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: Ücret, ücret alacağı, ücret güvencesi, ücretin zamanında ödenmemesi, ücretin eksik ödenmesi.

Atıf için: Gürün Karatepe, S. (2022). Türkiye’de İşçinin Ücret Alacağıının Güvencesi. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 291-310.

¹Sorumlu Yazar: Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Arel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, E-posta: secilgurun@arel.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5355-6131>

Remuneration Assurance for Workers in Turkey

Seçil GÜRÜN KARATEPE ²

Abstract

Article Type
Research Article

Application Date
2022-10-01

Acceptance Date
2022-11-14

DOI
10.47140/kusbder.1183013

Remuneration, which is one of the most important issues of Labor Law, has an impact not only on the worker but also on the whole society. In an environment where the worker's right to wage is not regulated, issues may arise for the state as well as the worker and his hard-pressed family. In this context, protective and detailed regulations have been made in the Turkish Labor Legislation, especially in the Labor Law No. 4857. In case the wage is not paid, the worker has legal rights to terminate the employment contract with just cause, to demand his wage with interest, and to abstain from work. In addition, restrictions on the foreclosure, clearing and deduction of wages, and regulations such as wage guarantee fund are of utmost importance regarding the protection of wage receivables. The aim of this study is to highlight the important points of the legal dimension of the protective measures in the event of a wage dispute of the employee, whose sole livelihood is the wage, against the employer, who is the empowered side of the employment contract. In this context, remuneration in Turkish Labor Legislation is examined within the framework of the relevant Laws. It is concluded that, despite the presence of many legislative regulations regarding the protection of wage receivables, it is necessary to increase the awareness of the worker who has the right to wage. It is of utmost important to raise the awareness of employees with worker status through training plans to be formed by public institutions, trade unions, non-governmental organizations and academics.

Keywords: Fee, wage claim, wage assurance, non-timely payment of wage, underpayment of fee.

For Reference: Gürün Karatepe, S. (2022). Türkiye'de İşçinin Ücret Alacağı'nın Güvencesi. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 291-310.

² Corresponding Author: Assist. Prof, İstanbul Arel University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Business Administration, secilgurun@arel.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5355-6131>

Giriş

İş sözleşmesine dayalı olarak iş görme ediminin karşılığı olan ve iş sözleşmesinin en temel unsuru olan ücret hem işçinin hem de ailesinin çoğu zaman tek geçim kaynağını ifade etmektedir. Aynı zamanda ücret işverenin ücret borcunu ifade etmesinin yanında iş sözleşmesinin kurucu unsurunu da oluşturmaktadır. Ücret işçiyi ve ailesini etkileyen bir kavramın ötesine de geçerek toplumu etkilemektedir. Ülke ekonomisi, çalışma huzurunu çok yakından ilgilendirmektedir. Ekonomi biliminin yanı sıra sosyal politikayı yakından ilgilendiren ücret kavramı, devletin müdahaleleriyle işçinin korunmasını gerektirmektedir. Ücret, Anayasal güvence altında bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 55. maddesinde "Ücret emeğin karşılığıdır. Devlet çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır." şeklinde yapılan düzenlemeyle anayasal güvence sağlanmıştır.

İş sözleşmesinin zayıf tarafını oluşturan ve bağımlı olan işçinin işveren karşısında korunmasını sağlamak İş Hukukunun görevleri kapsamında bulunmaktadır. Bu kapsamda 4857 sayılı İş Kanunu ve 6098 sayılı Borçlar Kanunu ücret güvencesini sağlayan pek çok düzenlemeye gitmiştir. Ücret güvencesi sadece ülkemiz açısından değil dünyada işgücü piyasalarında bulunan tüm çalışanları ilgilendirmektedir. Bu nedenle uluslararası kuruluşlar da birçok koruyucu önlemler almışlardır. Türk İş Mevzuatında, başta Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ) sözleşmeleri olmak üzere bu düzenlemelerin etkisinde kalmıştır. Uluslararası kuruluşlara üye olan ülkeler onaylamış oldukları sözleşmelere ve belgelere uygun iş sözleşmesinden doğan hak ve çıkarların korunmasına yönelik hukuksal düzenlemeleri ulusal mevzuatlarında uygulamaya geçirmişlerdir.

Çalışmanın amacı, İş Mevzuatında yapılan düzenlemeler çerçevesinde işçinin ücret alacağına hangi esaslar çerçevesinde korunduğunu anlaşılır şekilde ortaya koymaktır. Bu kapsamda işverenin ücret borcunu zamanında ödememesi, hiç ödememesi veya eksik ödemesi durumunda diğer bir ifadeyle işverenin ücret borcunun ifasında temerrüde düşmesi halinde işçinin ücretini faiziyle talep etmesi, çalışmaktan kaçınma hakkı, sözleşmeyi feshetme hakkı başta 4857 Sayılı İş Kanunu, 6098 Sayılı Borçlar Kanunu, 4447 Sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu ve ilgili yönetmelikler çerçevesinde çalışmada ayrıntılarıyla incelenmiştir. Bunun yanında ücretin haczedilmesi, takas ve kesinti yapılmasına ilişkin sınırlamalar ve ücret garanti fonu gibi ücret korumaları incelenmiştir. Böylesine önem arz eden bir konunun Türk İş Mevzuatında karşılığının ve yerinin ne olduğu işçiler açısından son derece önem arz etmektedir. Araştırmanın metodolojisi nitel araştırma yöntemi olarak kurgulanmış olup, kullanılan analiz tekniği betimsel içerik analizidir. Çalışmada ikincil veri kaynakları kullanılmış; literatür taraması yapılarak, Yargı kararları incelenmiştir.

İş Sözleşmesinin Tarafları Açısından Ücret Kavramının Yasal Çerçevesi

Ücret Kavramı; Ücret kavramının tanımsal yapısını belirleyen, bakış açısını değiştiren üç unsur bulunmaktadır. Ücretin iktisadi, sosyal ve hukuksal açıdan farklı tanımları yapılmaktadır. İktisadi bakımdan işçinin üretimden aldığı payı ifade ederken, işveren açısından önemli maliyet kalemlerinden birisini ifade etmektedir. Emek piyasalarındaki arz ve talep dengesini dikkate alarak işçiyi meta olarak gören anlayış söz konusudur. Günümüzde ücreti sadece bu açıdan yorumlamak yetersiz kalmaktadır. Sosyal bakış açısından ise insan onuruna ve kişiliğine uygun olan ücretin belirlenmesi, kendisinin ve ailesinin geçimini sağlayabilecek, sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde olması gerektiği ifade edilebilir. Hukuki açıdan değerlendirildiğinde ise iş sözleşmesinin iki tarafı olan işçinin alacağı, işverenin ise temel borcunu ifade etmektedir. Bu noktadan hareketle alacak ve borcun devletin hukuk kuralları koyarak korunması ve ücret garantisinin sağlanması gerekliliği ücret tanımının hukuksal boyutunu ifade etmektedir.

Anayasa ve İş Kanununda Ücret Kavramı; Uygulamada, iş karşılığı nakden ödenen ücret asıl ücret ya da çıplak ücret, prim, aile yardımı, ikramiye gibi ücret eklerinin eklendiği giydirilmiş ücret, ücretten vergi, sigorta kesintilerinin yapılmamış haline brüt ücret, kesintilerin yapılmasından sonra işçinin eline geçen miktar net ücret olarak ifade edilmektedir (Şakar, 2018, s. 90). Ücret ödeme borcu, işçinin iş görme ediminin karşılığında gerçekleşen, iş sözleşmesinden doğan ve iş sözleşmesinin varlık nedeni olan işveren borcunu ifade etmektedir. Ücret, anayasal güvence altında bulunmaktadır. Anayasanın 55. maddesinde “Ücret emeğin karşılığıdır. Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır.” şeklinde yapılan düzenlemeyle anayasal güvence sağlanmıştır. 4857 sayılı İş Kanunu’nun 32. maddesinin 1. fıkrasında genel anlamda ücret; “bir kimseye bir iş karşılığında işveren veya üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve para ile ödenen tutardır”, şeklinde tanımlanmıştır. İlgili hükümde temel esas, işçinin görmüş olduğu işin karşılığı ücret olarak ifade edilmekle birlikte işçinin çalışmadığı hafta tatili, ulusal bayram ve tatil günleri, yıllık ücretli izinler, işçinin çalışmadığı gün veya günlerde sosyal düşüncelerin etkisiyle sosyal ücret verileceği İş Kanunu’nun sırasıyla 46., 47., 57. maddelerinde hükmedilmiştir.

İş Kanunu’nda yapılan ücret tanımı çerçevesinde ücret, işçiye gördüğü işin karşılığında ödenen belli bir miktarı ifade etmektedir ve nakden ödenmesi gerekmektedir. İşçiye ödenecek ücrette çıplak ücret ve giydirilmiş ücret kavramları da önem arz etmektedir. Çıplak ücret ile para olarak ödenecek olan aynı olarak kararlaştırılmayacak ücret ifade edilmektedir. Çıplak ücret yanında ikramiye, prim ve sosyal yardımlar gibi ücret ekleri ise diğer bir ifadeyle yan menfaatler ise kıdem tazminatı ve ihbar tazminatının ödemesinde göz önünde bulundurulmaktadır. Dolayısıyla giydirilmiş ücret kavramı

geniş anlamda ücret kavramında söz konusu olmaktadır. Giydirilmiş ücret işçiye sağlanan para ve parayla ölçülmesi mümkün yasa veya sözleşmeden doğan menfaatleri içermektedir (Süzek, 2018, s. 376).

İşçinin ve ailesinin çoğu zaman yegâne geçim kaynağı olan ücret, iş sözleşmesinin taraflarınca serbest şekilde belirlenmektedir. Dolayısıyla ücretin miktarında iş sözleşmesine bakılması gerekmektedir. Ancak işyerinde toplu iş sözleşmesinin bulunması halinde toplu iş sözleşmesinin hükümleri göz önünde bulundurulmalıdır. İş Kanunu'nun 39. maddesinde asgari ücret düzenlemesi uyarınca tarafların özgürlüğünde sınırlayıcı olan işçinin ücretinin asgari ücret düzeyinden daha düşük olmayacak şeklinde ki düzenlemedir. Bununla birlikte işyerindeki ücret uygulamaları ve mesleki teamüllerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Sümer, 2022, s. 80).

İşçinin ücreti bazen işverenlerce vergiden kaçınmak suretiyle bordroda daha düşük gösterilmektedir. Özellikle taraflar arasında uyumsuzluk çıkması durumunda gerçek ücretin tespitinde işin niteliği, işte geçirilen kıdem süresi ve işçinin mesleki tecrübesi, emsal işçi ücretleri, tanık beyanları, meslek odaları ve sendikaların görüşleri değerlendirildikten sonra ücret alacaklarının hesaplanması söz konusu olmaktadır (Yargıtay 7 Hukuk Dairesi, 2013).

Ücretin Ödenmesi; Ücretin ödenme şekli ve yeri hususları da İş Kanunu'nun 32. maddesinde düzenlenmiştir. Madde gereğince işçinin ücret ekleri hariç olmak üzere ücret ödemesi nakit para ile yapılması zorunludur. Para dışında senet veya bono ile ya da aynı olarak mal şeklinde ödenmesi mümkün değildir. Ancak ücret ekleriyle işçiye sağlanacak menfaatler için aynı ödemenin yapılması söz konusu olabilmektedir. İşçiyle yapılan sözleşmede ücret ödemesinin yabancı bir para cinsiyle yapılmasına karar verilmiş ise ödeme günündeki rayice göre Türk parası ile ödeme yapılması zorunlu tutulmuştur. Bu zorunlulukta işçinin korunması esastır. Yine yapılan düzenleme gereğince kayıt dışılığın önlenmesi amacıyla işyerinde veya özel olarak açılan bir banka hesabına işçinin ücret ödemesinin yapılması hükmedilmiştir. Ücretin ödendiğinin ispat yükü işverene aittir (Çelik vd., 2017, s. 292).

İşçi ücret alacağı güvencesinde önemli bir koruma da ifa zamanıyla ilgilidir. Bireysel veya toplu iş sözleşmelerinde işçinin ücretinin ödenme zamanıyla ilgili taraflar sınırsız bir özgürlük içerisinde bulunmazlar. Yasa koyucu tarafından ücretin en geç ayda bir ödeneceğini, bireysel ve toplu iş sözleşmeleriyle bu sürenin bir haftaya kadar indirilebileceği hükmedilmiştir (4857 Sayılı İş Kanunu). Daha uzun zaman aralıkları için ücret ödemesi bu kuralın emredici bir hüküm olması sebebiyle yasaklanmıştır.

İşçinin hayatın olağan akışı içerisinde günlük kazancıyla geçinmek durumunda olması ay sonunu beklemesini zorlaştırabilir. Bu nedenle uygulamada işçinin avans istemesi

Borçlar Kanunu’nda düzenlenmiştir. Buna göre işçiye zorunlu ihtiyacının doğması halinde ve hakkaniyet gereği işveren ödeyebilecek halde ise hizmetiyle orantılı olarak avans vermekle yükümlüdür (Çelik vd., 2017, s. 292).

İşçi ve işveren arasında ücret alacağına bağlı uyuşmazlıkların tespitinde ücretin belgelendirilmesi hususu iş sözleşmesinin tarafları açısından ispat noktasında son derece önem arz etmektedir. Ücrete ilişkin bir belgenin düzenlenmesi bir diğer deyişle ücret pusulasının işveren tarafından hazırlanması ve işçiye verilmesi İş Kanunu’nda hükmedilmiştir. Belirtilen belgede işçinin ücreti, ücretten yapılan kesintiler, fazla çalışma gibi asıl ücrete yapılan her türlü eklemeler ve vergi kesintileri, nafaka ve icra vb. kesintiler yer almaktadır.

Ücret alacağına ilişkin zamanaşımı süresi de yasa koyucu tarafından beş yıllık süre kapsamında düzenlenmiştir. İşçinin asıl ücretinin yanında ücret ekleri de fazla mesai, prim, ikramiye gibi ödemelerde belirtilen zamanaşımı süresine tabi olmaktadır. Zamanaşımı süresi ücretin doğduğu andan itibaren başlamaktadır. İş sözleşmesinin süreklilik arz eden bir sözleşme olması sebebiyle işçinin ücret alacağını talep etmek için iş sözleşmesinin sona ermesini beklemesine gerek bulunmamaktadır (Terzioğlu, 2019, s. 1945). Dolayısıyla ücret alacağının muaccel olmasından itibaren beş yılın geçmesi durumunda işçi alacaklarını dava ederse işverenin zamanaşımı savunmasıyla karşı karşıya kalacaktır.

Ücret Alacağına Güvencesi

Ücretin ve Faizin Talep Edilmesi Durumları

İşçinin iş görme edimini yerine getirmesi, işverenin de ücret ödemeyi üstlenmesi iş sözleşmesi çerçevesinde tarafların karşılıklı borçlarıdır. İşçi öncelikle iş görme edimini yerine getirmektedir. Daha sonra ücret hakkını elde etmektedir. İşçi ücretleri memurlardan farklılık arz eder ve peşin olarak değil, işçinin çalışma göstermesinin akabinde ödenmektedir (Yangın, 2012, s. 206-236). İşçinin bu hakkı kapsamında işveren tarafından ücret ödemesinin zamanında yerine getirilmemesi durumunda işçinin hak kaybı ortaya çıkacaktır. Tam bu noktada işçinin korunmaya ihtiyacı doğmaktadır (Akyiğit, 2005, s. 1339-1370).

Ücretin işçiye ödenmemesi durumunda işçinin birçok yola başvurması mümkün olmaktadır. Bu yollardan birisi zamanaşımı sürecinde ödemeyi faiziyle talep edebilmesidir. Bu durumda işçi dava açma hakkını kullanabilmektedir. İşçi bu talebini, isterse doğrudan ilamsız icra takibi yoluyla, isterse de arabuluculuk marifetiyle işverene yöneltebilir. Arabuluculuk görüşmelerinde anlaşma sağlanamaması halinde işçi, ödenmeyen ücretini ve faizi dava yoluyla talep edebilmektedir.

İşçi, Borçlar Kanunu kapsamında eda davası açarak ödenmeyen ücret alacağını borçlu olan işverenden talep edebilir. Ücret uyuşmazlığında açılacak eda davalarında görevli

mahkeme iş mahkemeleri olup yetkili mahkeme ise davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi ile işin veya işlemin yapıldığı yer mahkemesidir (İş Mahkemeleri Kanunu, Madde 6). Ücretin gününde ödenmemesi durumunda mevduata uygulanan en yüksek faiz uygulanmaktadır. Faiz uygulaması ücret niteliğinde olan alacakların tümü için geçerli olmaktadır. En yüksek banka mevduat faizinin belirlenmesinde Yargıtay içtihatları önem arz etmektedir. Süre gelen uygulamada T.C. Merkez Bankası'na bankalar tarafından bildirilen faiz oranları göz önünde bulundurularak en yüksek mevduat faizi belirlenmesi şeklinde gerçekleşmekteydi. Daha sonra Yargıtay'ın içtihadında T.C. Merkez Bankasının mevduat kabul etmemesi sebebiyle en yüksek mevduat faizi oranının kamu bankalarına sorulması gerektiği kabul edilmiştir. 12. Hukuk Dairesi tarafından kamu bankalarına özelleştirme yapılması ile bu uygulama iptal edilmiş olup özel bankaların yıllık devreler halinde fiili olarak mevduata uyguladığı faiz oranının uygulanması gerektiği içtihat edilmiş ve uygulama bu şekilde gerçekleşmektedir (Çetinkaya, 2021, s. 61).

4857 Sayılı İş Kanunu 34. maddesi "ücretin gününde ödenmemesi" kapsamında mevduata uygulanan en yüksek faiz, işçinin ücretinin mücbir bir neden olmaksızın ödeme gününden itibaren yirmi gün içerisinde ödenmemesi durumunda yirmi günlük sürenin sonundan itibaren işlemeye başlamaktadır (Fevzi, 2018, s. 149). Bu konuda farklı görüşlere ve Yargıtay uygulamasına yer verilmesi daha uygun olacaktır.

İşçinin Çalışmaktan Kaçınma Hakkı

İş Kanunu kapsamında ücreti ödenmeyen işçinin çalışmaktan kaçınma hakkı bulunmaktadır. Bu hakkın kullanılabilmesinin bazı şartları vardır. İşverenin bir dönem için yerine getirmediği ücret ödeme borcu, sonraki dönemlerdeki iş görme borcunun yerine getirilmesini etkileyerek, işçinin daha sonraki dönemleri için iş görmekten kaçınmasına imkân verebilecektir (Yangın, 2012, s. 206-236). İşveren ücret ödeme borcunu birden fazla işçiye karşı yerine getirmediğinden işçiler toplu bir halde çalışmaktan kaçınma haklarını kullanabilmektedirler. Diğer bir ifadeyle işçilerin kişisel kararlarının ötesinde kaçınma hakkını kullanması toplu bir nitelik kazanması durumunda dahi grev olarak nitelendirilmemektedir. Hatta işçinin bu hakkını kullanması halinde iş sözleşmesinin feshedilemeyeceği ve iş görme edimlerinin yeni işçi alınarak veya başka işçilere yaptırılmayacağı hükmedilmiştir (4857 Sayılı İş Kanunu, Madde 34/1). İş görmekten kaçınma hakkı sadece ücretleri ödenmeyen işçiler için geçerlidir. Aksi uygulamaya giden işçiler uygun yaptırımlarla karşı karşıya kalacaklardır.

İş görmekten kaçınma hakkının kullanılmasının temelinde işçinin ücret alacağına doğması bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle muaccel olmasına karşın ödenmemiş işçi alacağına olması gerekmektedir. İşçinin temel ücretinin ödenmemesi halinde

çalışmaktan kaçınma hakkını kullanacağı mutlak olmakla birlikte ücretin diğer eklerinin de yani geniş anlamda da ücretin ödenmemesinde bu hak kullanılabilir. İşçinin lehine yorum ilkesi çerçevesinde ikramiye, prim gibi ücret eklerinin yerine getirilmemesi işçinin çalışmaktan kaçınma hakkını kullanma imkânı vermektedir. Geniş anlamda ücretlerinden örneğin işçinin primlerinin ya da fazla çalışma ücretinin ödenmemesi İş Kanunu’nun 34. maddesinin amacıyla bağdaşmaktadır. Aksi takdirde, genelde başka geçim kaynağı olmayan işçi için ücretinin bölünerek sadece bir bölümünün ödenmesi, çalışmaktan kaçınma hakkını kullanacak olan işçiyi engellemek isteyen işverenlere yalnızca temel ücretin ödenmesiyle yetinmesi durumunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum ise işverenlerin ücret eklerinin ödemekten kaçınmalarını engeller ve yasa hükmünün işlenmesine izin verir (Süzek, 2018, s. 339). Ayrıca İş Kanunu’nun 66. maddesi uyarında farazi süreler yani çalışmış olarak sayılan sürelerde işçinin ücretinin ödenmemesi durumunda da işçi kaçınma hakkını kullanabilecektir.

İşçinin ücretinin eksik ödenmesi halinde çalışmaktan kaçınma hakkının kullanılıp kullanılmamasında dürüstlük kuralı ile bağdaşmayan durumlar söz konusu olabilmektedir. İşveren işçinin ücretinin büyük bir kısmını ödemiş esas ücretle kıyaslandığında önemsiz bir miktar ödenmemişse işçinin kaçınma hakkını kullanması dürüstlük kuralıyla bağdaşmayabilmektedir. Burada önemle belirtmek gerekir ki bu durumun düzenli bir şekilde yapılmaması gerekliliğidir. Bahsedilen tutar önemsiz bir tutar olsa dahi işçinin sürekli bu davranış karşısında işverenin uygulamasını kabullenmesi beklenmemelidir (Akyiğit, 2008, s. 1567). Bununla birlikte işveren işçinin ücretinde tek taraflı iradesiyle indirimde giderse yine işçinin çalışmaktan kaçınma hakkını kullanması mümkün olmaktadır.

Çalışmaktan kaçınma hakkını kullanabilmenin bir koşulu da ücretin ödeme gününden itibaren yirmi günlük sürede işçinin ücretinin tamamen veya kısmen ödenmemesidir. Yirmi günlük süre ücretin ödenmesi gereken süresinden itibaren geçen yirmi tam gün olarak ifade edilmelidir. Bu sürenin takvim günü olarak esas alınması gerekmektedir (Mollamahmutoğlu, 2004, s. 415). Sürenin son günü eğer ki tatil gününe rastlar ise ilk işgününün mesai bitimi bu sürenin hesabında göz önünde bulundurulmalıdır (Çetin, 2007, s. 199-223). Bu sürede hem işçi hem de işveren korunmuştur. Şöyle ki iyi niyetli bir işveren ödeme zorluğuna düşmüş olduğunda işçiler hemen işi bırakamayacaktır. İşçilerin işi bırakma olasılıkları ortadan kalkmış olacaktır. Diğer taraftan bu süre geçtikten sonra işçinin çalıştırılması ise angarya yasağına aykırılık oluşturacağından işçi de belirtilen sürede korunmuş olmaktadır. İşçiler yirmi günlük sürenin sonunda bu haklarını kullanmasalar bile ödemede gecikmenin devam etmesi durumunda çalışmaktan kaçınma haklarını kullanabileceklerdir (Soyer, 2014, s. 663-664).

Çalışmaktan kaçınma hakkının doğmasındaki bir diğer koşul ise mücbir bir nedenle işverenin ücretleri ödeyemiyor olması durumudur. Mücbir neden önceden

öngörülmesi mümkün olunmayan, işyerinin dışından gelen, ödeme gücü oluşturulan, önüne geçilemeyen nedenlerdir. Doğa olayları, sıkıyönetim, savaş hali örnek olarak verilebilmektedir. Ekonomik kriz durumu mücbir sebepler içinde sayılıp sayılmayacağı tartışılan hususlardan biridir. İşletmenin içinde bulunduğu mali sıkıntı mücbir bir neden oluşturmaz ve işçiler çalışmaktan kaçınma hakkında yararlanabilirler. Aksi halde işverenin üzerinde olması gereken risk işçilere yüklenmiş olacaktır. Bununla birlikte işletme dışından kaynaklı ekonomik krizin engellenmesi mümkün olmadığından mücbir neden olarak değerlendirilecektir (Süzek, 2018, s. 400). İşveren mücbir bir nedenle ücretleri ödeyemiyorsa işçinin çalışmaktan kaçınma hakkını kullanması mümkün değildir. Ancak belirtmek gerekir ki işletmenin mali sıkıntı içerisinde olması mücbir bir nedeni oluşturmamaktadır (Soyer, 2014, s. 663). İşyerinde makinaların bozulması nedeni üretimin durması veya döviz kurunun etkisiyle yaşanan ekonomik sıkıntı mücbir sebep olarak sayılmamakta olup işçinin çalışmaktan kaçınma hakkını doğurmaktadır. Bununla birlikte ücret ödeme borcunun mücbir sebep nedeniyle ödenemediği durumlarda işçi çalışmaktan kaçınma hakkını kullanamayacak ancak iş sözleşmesini 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25/II-h fıkrası uyarınca haklı nedenle fesih gerçekleştirebilecektir.

İş Kanunu'nun 34/2 uyarınca çalışmaktan kaçınma hakkını kullanan işçinin sözleşmesinin bu nedenle feshedilemeyeceği ve yerine yeni işçi alınamayacağı hükmedilmiştir. İşverene belirtilen yasa maddesi kapsamında idari para cezası verilememesine karşın işveren onların yerine işçi alırsa ve sonrasında bu işçileri çalıştırmazsa, 24/II'ye ahlak ve iyi niyet kurallarına aykırılık olması sebebiyle iş sözleşmesi işçi tarafından, derhal fesih hakkını kullanma süresi maddesi (4857 Sayılı İş Kanunu, Madde 26/1) uyarınca haklı nedenle feshedilebilmekte ve tazminat talep edebilmektedir (Süzek, 2018, s. 401). Belirtmek gerekir ki işçilerin sadakat borcu kapsamında bu haklarını ödenmemiş olan ücret alacaklarına ulaşma yönünde kullanmaları gerekmektedir. İşyerine bağlılığa uygun olmayan davranışlarda bulunmaları çalışmak isteyen diğer işçilere engel olmaları durumunda işveren de 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25/II uyarınca iş sözleşmelerini haklı nedenle feshedebilmektedir (Akyığıt, 2005, s. 15-26).

Çalışmaktan kaçınma hakkının kullanılmasında işçiler açısından en önemli hususlardan birisi ücretin ödenip ödenmeyeceğidir. İş Kanunu'nun 34. maddesinde bir açıklık bulunmamaktadır. Yargıtay işçinin iş görme borcunu yerine getirmekten kaçındığı bu sürenin ücretinin işverenden istenmeyeceği kararına varmıştır (Yargıtay 9 Hukuk Dairesi, 2004). Öğretide baskın olan görüş işçilerin ücretlerinin ödenmesi yönündedir. Ancak yasal bir temeli olan çalışmaktan kaçınma hakkının kullanıldığı dönemde işçilerin ücretlerinin ödenmemesi işçilerin bu haklarını kullanmamalarına neden olabilecektir. Diğer taraftan ilgili döneme ait ücretlerin ödenmemesi işverene istediği

zamanda ücretsiz izin uygulaması olanağı sağlamaktadır. Bu uygulama işçiler tarafından kabul edilmezse ve bu konudaki öneriyi kabul edilmeyeceğini işveren tahmin ederse ücretleri ödememek koşuluyla işçiler İş Kanunu’nun 34. maddesi kapsamında haklarını kullanmaya zorlanabilecektir (Süzek, 2018, s. 404). Önemle belirtmek gerekir ki yasa maddesine işçilerin çalışmadıkları süreye ait ücretin ödenmesi hükmünün eklenmesi işçilerin fiili olarak kaçınma haklarını kullanmalarına olanak sağlayacaktır.

İş Sözleşmesinin Fesih Edilmesi

Ücreti ödenmeyen işçinin yasal korunmasında birçok seçenek bulunmakla birlikte önemli koruma yollarından birisi de iş sözleşmesini haklı nedenle feshedebilmesidir. Fesih tek taraflı irade beyanıdır. İşçinin haklı nedenle derhal fesih hakkını düzenleyen 4857 sayılı İş Kanunu’nun 24. maddesinin II-e bendi kapsamında işçinin ücreti kanun hükümleri ve sözleşmede belirtilen şartlara uygun olarak hesap edilmez veya ödenmez ise işçi sözleşmesini feshedebilmektedir. Bu madde gereğince işçi kıdem tazminatını da talep edebilmektedir ve bu durum ücret nedeniyle yapılan bu fesih de işçi bakımından en önemli koruma imkânlarından faydalanma imkânı sağlamış olmaktadır. Ayrıca işçinin işsizlik sigortasına hak kazanması önemli sonuçlardan bir diğerini oluşturmaktadır. İhbar tazminatına hak kazanması durumu da önemli hususlardan birisidir. Yüksek Mahkemenin ücretinin ödenmemesi nedeniyle iş sözleşmesini fesheden işçinin ihbar tazminatı tutarında tazminata hak kazanmasına karar vermiştir (Yargıtay 9 Hukuk Dairesi, 2014). Belirtilen ücret korumaları işçinin ücretinin ödenmemesi durumunda fesih hakkını kullanmaktan geri kalmamasına sebep olacağından işverenlerin ücret ödemesi konusunda özenle davranmalarına neden olacaktır.

Özellikle belirtmek gerekir ki iş görme borcunu yerine getirmekten kaçınma hakkından farklı olarak ücret ödeme gününden itibaren yirmi günlük sürenin geçme şartı aranmamaktadır. Ödeme günü geçtikten sonra işçi iş sözleşmesini feshedebilmektedir. Ancak burada iyi niyet kurallarına aykırılık durumunun değerlendirilmesi de gerekmektedir (Çil, 2010, s. 646). Özellikle süreklilik arz etmeyen gecikmelerin bu hakkın kullanılmasında dürüstlük ve iyi niyet kurallarına aykırılık oluşturması söz konusu olmaktadır. İşverenin kasıtlı olması halinde fesih hakkını kullanması yerinde olmaktadır.

İşçinin ödenmeyen ücretiyle ifade edilmek istenen asıl ücretine ek olarak elde ettiği kazançları yani ücret ekleridir. Örnek vermek gerekirse sigorta primleri ödenmeyen işçinin de bu hakkını kullanabilmesi mümkündür (Çopuroğlu, 2013, s. 205). Ayrıca işverenin ücret ödememesi durumunda elinde olan ve olmayan sebeplerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. İşverenin mali sıkıntı yaşaması halinde işçinin ücretini ödeyememesi haklı fesih hakkını işçi açısından oluşturmaktadır. Buna karşın

kısa vadeli gecikmelerin dürüstlük kuralına aykırılık oluşturması nedeniyle iş sözleşmesinin işçi tarafından feshi uygun olmayacaktır (Süzek, 2007, s. 2015).

İş Kanunu'na göre ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan hallerde iş sözleşmesini feshedecek olan tarafın gerçekleşen eylemi öğrenmesinden itibaren altı gün geçtikten sonra ve de fillin gerçekleşmesinden itibaren bir yıl sonra bu hakkın kullanılamayacağı düzenlenmiştir. Bu durum ahlak ve iyi niyet kurallara uymayan haller içerisinde ücretin yer alması durumu için de geçerli olmakla birlikte ücretin ödeme zamanının bilinmesinden ötürü bir yıllık hak düşürücü sürenin uygulama alanı bulması zor olabilecektir. İşçiye fesih usul şartı belirtilmemiş olmakla birlikte ispat açısından fesih bildiriminin işçi tarafından yazılı olarak yapılması kolaylık sağlayabilecektir (Bedük ve Karabacak, 2018, s. 193-211).

Ücretin Haciz, Takas ve Kesinti Yapılmasına İlişkin Sınırlamaları

İşçinin borçlarını ödeyememesi halinde, üçüncü kişilerin işçiden alacağıın bulunması durumunda işçinin ücretinden tahsil edilmesi yolu, ücrette haciz işleminin uygulanması mümkündür. Ücret güvencesi, işçinin ve ailesi için hayati derecede önemli bir koruma olması sebebiyle kanun koyucu haciz yolunda sınırlandırmalar getirmiştir. İş Kanunu'nun 35. maddesi uyarınca bu düzenleme yapılmış olup işçinin aylık ücretinin dörtte birinden fazlasının haczedilemeyeceği hükmedilmiştir. İşçinin ailesi için de bir koruma söz konusu olup madde gereğince işçinin bakmak zorunda olduğu aile üyeleri için yargıç tarafından takdir edilecek miktar haczedilemeyecek miktara eklenmektedir. Diğer bir ifade ile haciz işlemi uygulanırken hâkim işçinin bakmakla sorumlu olduğu aile üyelerinin geçimi için zorunlu olan miktarı çıkardıktan sonra geriye kalan miktar üzerinden dörtte bir oranında kesinti yapmaktadır. Belirtmek gerekir ki, işçinin hangi tür iş sözleşmesiyle çalıştığı diğer bir ifade ile tam zamanlı veya kısmi zamanlı, sürekli veya süreksiz iş sözleşmesiyle çalışması İş Kanunu'nun 35. maddesinin uygulanabilirliği açısından bir ayırım yaratmamaktadır (Çil, 2010, s. 718). Ücret dışında işçinin ücret alacakları bulunmaktadır. Bu alacaklar içerisinde kıdem tazminatı ve ihbar tazminatı yer almaktadır. Bu alacaklarda sınırlandırma bulunmamaktadır (Çil, 2010, s. 718). Sınırlandırmaya tabi olmayan bir alacak da nafaka alacakları için geçerli olmaktadır. Ödenmemiş olan tüm nafaka alacaklarında hacze ilişkin bir sınırlama mümkün olmamaktadır (Çopuroğlu, 2013, s. 166). Haciz sürecinin nasıl işlediği de işveren bakımından dikkatle nazara alınması gerekmektedir. İcra Müdürlüğüne hazırlanan ibraname işverene bildirilmektedir. Söz konusu olan ibranamede haciz işlemlerinin ayrıntıları yer almaktadır; borçlunun ücretinin en geç bir hafta dahilinde bildirilmesi gerektiği gibi hususlar işverene tebliğ edilmektedir. İşveren ise İcra Müdürlüğü'nün belirlediği haciz miktarını göndermek zorundadır. Ayrıca haciz işlemi sürecinde işçinin ücretinde meydana gelen bir değişiklik olması halinde işverenin bu durumu bildirmesi sorumluluğu bulunmaktadır

(Yavaş, 2009, s. 11). Bu sorumluluğu yerine getirmeyen kişilerin göndermedikleri haciz miktarı maaşlarından tahsil edilmektedir (Yargıtay 12 Hukuk Dairesi, 2014). Borçlunun ücretinde söz konusu olacak bir artış durumunda, ücretin haczedilebilecek miktarı da artacaktır (Akin, 2022, s. 139).

İşçinin ücretinde takas işlemine karşı koruma ve kısıtlamaya yönelik düzenleme ise İş Kanunu’nda yer almayıp konuyla ilgili boşluk Borçlar Kanunu’nun da düzenlenmiştir. Kanunun “Ücretin Korunması” başlıklı 407. maddesindeki düzenleme ile işçinin onayı olmadan işveren tarafından takas etme hakkının olmadığı hükmedilmiştir. Takas, ücretin haczedilebilir kısmı kadar işçinin kasten sebep olduğu ve yargı kararıyla sabit olan bir zarardan dolayı dörtte birlik kısım kadar gerçekleşebilmektedir. İşçinin takas işlemine rıza göstermesi için ücret alacağıının doğması gerekmektedir. Aksi takdirde işçi onayının bir geçerliliği bulunmamaktadır (Çelik vd., 2019, s. 336). Önemle belirtmek gerekir ki kıdem, ihbar, kötü niyet, işe başlatmama ve ayrımcılık tazminatı ücret niteliğinde olmadığından işçinin rızası olmadıkça takasın yapılamayacağına ilişkin sınırlama bu tazminatlar için geçerli olmamaktadır. İşçinin rıza göstermesiyle birlikte ücret borcu ile alacağıının tamamı takas edilebilmektedir. İşveren ve işçi karşılıklı olarak iş sözleşmesinde bir düzenleme ile alacak ve borçlarını takas yoluyla sona erdirme hususunda anlaşma sağlayabilmektedirler (Özdemir, 2019, s. 290).

İşyerine özel, işyerinde düzeni sağlamak üzere oluşturulan disiplin cezası uygulamalarında veya kanundan doğan yükümlülükleri; işçi sağlığı ve güvenliğini tehlikeye atmamak gibi emir ve talimatlara uymak hususlarında ücretten kesme cezası düzenlenebilmektedir. Ancak bu cezanın sınırlandırılması söz konusudur. İşçinin işveren karşısında keyfi uygulamalarına karşı korunması kapsamında ceza uygulaması belirli sınırlar çerçevesinde sağlanmaktadır (Akyiğit, 2008, s. 1613). Bireysel veya toplu iş sözleşmelerinde ayrıca iş sözleşmelerinin eklerinde ücret kesintisine yol açan nedenlerin gösterilmiş olması gerekmektedir. Aksi takdirde işçiye ücretten kesme cezası verilememektedir. İş Kanunu’nun 38. maddesinde yapılan düzenleme gereğince işçilerin ücretinden yapılacak kesintilerin miktarı bir ayda iki gündelikten fazla ya da parça başına yahut yapılan iş miktarına göre verilen ücretlerde işçinin iki günlük kazancından fazla olamayacak şekilde emredici bir hüküm olarak düzenlenmiştir. Bununla birlikte yapılacak kesinti miktarı ve nedenlerinin işçiye önceden bildirilmesi gerekmektedir. Eğer ki işçiye birden fazla ücretten kesme cezası uygulanacak ise aynı ay içinde olmaması gerekmektedir. Kesinti yapılacak ücret ise işçinin çıplak ücretidir. Dolayısıyla hak etmiş olduğu fazla mesai veya primler eklenmek suretiyle oluşacak ücretin kesinti sınırını oluşturmaz (Manav Özdemir ve Urhanoglu, 2022, 1437). Belirtmek gerekir ki işverenin ücretten kesme cezasını uygulamadan önce işçinin savunmasını alması gerekmektedir. Aksi takdirde işçi haksız bir ceza uygulaması nedeniyle mahkemeye başvurabilmektedir.

Ücret Garanti Fonu

İş sözleşmelerinde işverenin temel borcu olan ücretin korunmasına yönelik Türk İş Mevzuatı çerçevesinde birçok önlem işçi yararı esas alınarak düzenlenmiştir. Bu noktada Ücret Garanti Fonu uygulaması da bu korumalar içerisinde en önemlilerindendir. Türkiye’de ilk defa 4587 sayılı İş Kanunu’yla Fon kurulmuş olup başta “ILO 95 sayılı Ücret Genel Koruması Sözleşmesi”, “173 sayılı İşverenin Ödeme Güçlüğüne Düşmesi Sözleşmesi” ve “AB 2002/74 sayılı İşverenlerinin İflası Durumunda Çalışanların Korunması ile Bağlantılı Olarak Üye Ülke Yasalarının Yaklaştırılmasına İlişkin Direktif” konuyla ilgili önemli düzenlemelerdir. Belirtilen düzenlemelerle Türk İş Mevzuatı uyumlu şekilde oluşturulmuştur. İşverenin ödeme aczine düşmesi halinde işçi ücret alacağı korunmaktadır.

4447 sayılı İşsizlik Sigortasında düzenlenmiş olan Ücret Garanti Fonu; sigortalı sayılan kişileri hizmet sözleşmesine bağlı olarak çalıştıran işverenin konkordato ilan etmesi, işveren için aciz vesikası alınması, iflası, iflasın ertelenmesi nedenleri ile işverenin ödeme güçlüğüne düştüğü hallerde geçerli olmak üzere, işçilerin iş ilişkisinden kaynaklanan üç aylık ödenmeyen ücret alacaklarını karşılamak amacı ile İşsizlik Sigortası Fonu kapsamında oluşturulmuş olan fondur. Fonun gelirleri işsizlik sigortası dâhilinde olan ödemelerin işveren payının yıllık toplamının yüzde biri ile bu primlerin değerlendirilmesinden elde edilen kazançlardan oluşmaktadır (Yiğit, 2020, s. 134). İşçinin Ücret Garanti Fonu kapsamında korunabilmesi için bazı koşulların varlığı şarttır. Bunlardan ilki işverenin aciz vesikası alması, konkordato ilan etmesi, iflası veya iflasının ertelenmesi nedenleriyle ödeme güçlüğüne düşmesi gerekmektedir. Bu sebepler dışında işçinin ücreti işveren tarafından ödenmiyor ise Ücret Garanti Fonundan yararlanılması mümkün olmamaktadır (Tuncay ve Ekmekçi, 2019, s. 710).

Bir diğer koşul ise 4857 Sayılı İş Kanunu’na, diğer İş Kanunlarına ve Türk Borçlar Kanunu’na tabi olan işçiler Fondan yararlanabilmektedirler. Daha önceki uygulamadan farklı olarak yapılan yeniden düzenleme ile yararlananların çerçevesi genişletilmiştir.

İşçinin Fona başvurusunda ücret alacağı temel ücreti kapsamında mümkün olmaktadır. İhbar ve kıdem tazminatı alacağı için Fona başvuru yapılamamaktadır (Tuncay ve Ekmekçi, 2019, s. 713). Ayrıca işçinin geniş anlamda ücreti içerisinde yer alan ücret ekleri için de yararlanma mümkün olmamaktadır (Süzek, 2020, s. 389). İşçinin Fon’dan talep edebileceği üç aylık ücret alacağına ilişkin hesaplama yapılırken, 5510 sayılı Kanun’un 80. maddesi uyarınca, sigorta primine esas tutulan kazancı üzerinden tutulan net ücreti esas alınmaktadır (Akin, 2022, s. 104).

Hak kazanma şartları içerisinde yer alan, ücret alacağının bulunduğu dönemde hizmet akdine tabi olarak çalışıyor olması, işverenin ödeme güçlüğüne düşmüş olması, işçinin, işverenin ödeme güçlüğüne düşmesinden önceki son bir yıl içinde aynı işyerinde çalışmış olmasına ek olarak 5 yıllık zaman aşımına uğramamış ödenmeyen ücret

alacağıının bulunması da başvuru şartları içerisinde yer almaktadır (İŞKUR, 2022). Son bir yıl içinde işçinin aynı işyerinde çalışıyor olması gerekliliği, Fondan yararlanma durumunu güçleştirebilmektedir. (Ertürk, 2010, s. 184). Bir yıllık sürenin sayılmasında işçinin iş sözleşmesinin askıda kalma durumunda olması veya mücbir sebeplerle çalışılmayan süreler hesaplamada bir engel teşkil etmemektedir (Tiryaki, 2009, s. 256).

İşçinin Fondan alacağı ücretin bir sınırı bulunmaktadır ve 5510 sayılı Kanunun 82. maddesi uyarınca belirlenen günlük kazanç, sigorta primine esas günlük kazanç üst sınırını aşamayacaktır. Bahsedilen üst sınır asgari ücretin 7,5 katıdır ve bu sınırı aşan ücret alacaklarında Fon’un herhangi bir sorumluluğu olmamaktadır (İŞKUR, 2022).

İşsizlik ödeneği alma şartlarını sağlamayan bir işçinin Ücret Garanti Fonundan yararlanma durumu da merak edilen hususlardandır. 4447 Sayılı İşsizlik Sigortası Kanununa göre işsizlik sigortası primlerini ödemiş olan bir işçi de Fondan yararlanabilmektedir. Önemli olan işçinin İşsizlik Sigortası Kanununa göre sigortalı sayılmasıdır (Türe, 2020, s. 3264).

Fondan yararlanmak isteyen işçinin, işverenin ödeme gücüne düştüğünü gösteren, son üç aylık ücretinin ödenmediğini aylar itibarıyla gösteren ve son üç aylık ücretinin varlığını gösteren belgelerle birlikte mücbir sebepler dışında bizzat başvurusu gerekmektedir (Ücret Garanti Fonu Yönetmeliği). Belirtilen üç aylık süre ise değiştirilemez ve emredici nitelikte bir hükümdür. İşçi ile işveren iş sözleşmesinde karşılıklı olarak anlaşma sağlasalar dahi üç aydan fazla olan ücret alacaklarının Fondan ödenmesi mümkün olmamaktadır (Kıymaz, 2007, s. 39).

Fondan kaç kez yararlanılabileceği hususu da önem arz etmektedir. Bir defalık bir sınırlama söz konusu değildir. İşçinin yararlanma şartlarını sağlaması durumunda farklı bir işveren veya aynı işverenden ücret alacağıının doğması durumunda Ücret Garanti Fonundan yararlanması mümkün olmaktadır (Mollamahmutoğlu vd., 2019, s. 610).

Ücret Garanti Fonu işverenlerce işsizlik sigortası primi olarak yapılan ödemelerin işveren payının yıllık toplamının yüzde biri ile bu primlerin değerlendirilmesinden elde edilen kazançlardan oluşmaktadır (Ücret Garanti Fonu Yönetmeliği). Türkiye İş Kurumuna başvuran işçiye ödeme başvuru tarihini izleyen ayın sonuna kadar yapılması gerekmektedir.

Tartışma ve Sonuç

İşçilerin büyük bir kesiminin yaşamını ücretle geçindirmesi ücret kavramının önemini ortaya koymaktadır. Ücret güvencesi, işçinin işveren karşısında alacağıının korunması hem işçi hem de bakmakla yükümlü olduğu ailesi bakımından konunun hukuki bakımdan düzenlenmesini gerektirmektedir. Bu bakımdan Uluslararası düzenlemeler,

Anayasa, İş Hukuku, Borçlar Kanunu, Yönetmeliklerle yapılan korumalar işçi açısından ücret güvencesinin yasal çerçevesini oluşturmaktadır.

İşçi tarafından görülen iş ediminin karşılığı olan temel ücret işin karşılığını oluşturmaktadır. İş Hukukunun ücret kavramı karşılığında temel ücreti esas alınmakla birlikte kanundan veya sözleşmeden doğan işçiye para veya para ile ölçülemeyen bir takım yan çıkarlar sağlanabilmektedir. Belirtilen çıkarlar ise ücret ekini oluşturup ikramiye, prim, fazla mesai ya da sosyal yardımlar gibi unsurları kapsamaktadır. Bu ücret kavramı ise giydirilmiş ücret olarak ifade edilmektedir. Ücret alacağının garantisi ise her iki ücret türünü de kapsayan bir koruyuculuğa sahip olmaktadır.

İş sözleşmesinin tarafları olan işçi ve işveren genellikle ücretin ödenmesi, zamanı ve miktarı konusunda uyuşmazlıklar yaşayabilmektedirler. Uyuşmazlıkların ispat açısından işçiye verilmesi kanuni zorunluluk oluşturan ücret pusulası ya da ücret bordroları önemli araçlardır. Korunması gereken güçsüz tarafı oluşturan işçinin en önemli gelir kaynağı olan ücretin korunması toplum düzeni açısından son derece önem arz etmektedir. Devlet, sosyal politika araçlarından olan yasalarla ücret borcuna müdahalelerde bulunmuştur. Türk İş Mevzuatının yanında uluslararası düzeyde de özellikle Uluslararası Çalışma Örgütü'nün sözleşmeleri ücret hakkını koruyan önemli belgeler arasında yer almaktadır. Bu belgeler ulusal standartların belirlenmesinde veya ücret alacağının korunmasının çerçevesinin çizilmesinde son derece önem arz etmektedir. Türk İş Mevzuatında ise başta 4857 sayılı İş Kanunu olmak üzere ücret güvencesini sağlayan pek çok düzenleme yer almaktadır. İşverenin işlemleri karşısında takas işleminde haciz işleminde ve ücretten kesinti yapılması hususlarında sınırlandırmalar bulunmaktadır. İş Kanunu'nun 35. maddesi uyarınca haciz işleminde işçinin aylık ücretinin dörtte birinden fazlasının haczedilemeyeceği hükmedilmiştir. İşçinin ücretinde takas işlemine karşı koruma ve kısıtlamaya yönelik düzenleme İş Kanunu'nda yer almayıp konuyla ilgili boşluk Borçlar Kanunu'nun da düzenlenmiştir. Kanunu'nun "Ücretin Korunması" başlıklı 407. maddesindeki düzenleme ile işçinin onayı olmadan işveren tarafından takas etme hakkının olmadığı hükmedilmiştir. Takas, ücretin haczedilebilir kısmı kadar işçinin kasten sebep olduğu ve yargı kararıyla sabit olan bir zarardan dolayı dörtte birlik kısım kadar gerçekleşebilmektedir. İşyerine özel, işyerinde düzeni sağlamak üzere oluşturulan disiplin cezası uygulamalarında veya kanundan doğan yükümlülükleri; işçi sağlığı ve güvenliğini tehlikeye atmamak gibi emir ve talimatlara uymak hususlarında ücretten kesme cezası düzenlenebilmektedir. Ancak bu kesintinin sınırlandırılması söz konusudur. 4857 sayılı İş Kanunu'nun 38. maddesi kapsamında, işçinin elde edeceği gelirin azalmasına neden olacak ücret kesme cezasının nedeninin bireysel ya da toplu iş sözleşmesi ile önceden belirlenmiş olması gerekmektedir. Ayrıca işçinin bir ayda iki gündelikteki kazancından fazla kesinti yapılamamaktadır. Bununla birlikte işveren yaşamış olduğu ekonomik sıkıntılar

sebebiyle işçinin ücretini ödeyemediği durumlar için Ücret Garanti Fonu devreye girerek önemli bir güvenceyi işçiye sağlamaktadır. Ücret Garanti Fonu, işverenin iflası ve konkordato ilan etmesi, işveren için aciz vesikası alınması sebeplerinden kaynaklı olarak işverenin ödeme gücünü içerisine düştüğü hallerde uygulanmakta olup işsizlik sigortası kapsamında, ödenmeyen üç aylık işçi ücret alacaklarını karşılayan bir fonu ifade etmektedir.

Ücret Garanti Fonu’ndan yararlanabilme koşulunda işverenin ödeme gücüne düşmesinden önceki son bir yıl içinde işçinin aynı işyerinde çalışıyor olması gerekmektedir. İşçinin belirtilen belgeleri temin etmesi daha uzun süre alabileceğinden bir yıllık süre eleştirilebilmektedir. Bir başka eleştiri ise örneğin 10 ay önce işçi işe başlamış ve üç aylık ücret alacağıının bulunması halinde Fonan yararlanamayacağı durumudur.

İşçinin ücretinin ödenmesinin gecikmesi veya ödenmemesi hallerinde işçiye sözleşmeyi feshetme hakkı, çalışmaktan kaçınma hakkı veya mevduata uygulanan en yüksek faizle birlikte ödenmesini talep edebilmektedir. Ücreti gerektiği gibi ödenmeyen işçi bu faiziyle ödenmesi talebini, isterse doğrudan ilamsız icra takibi yoluyla, isterse de arabuluculuk marifetiyle işverene yöneltebilir. Arabuluculuk görüşmelerinde anlaşma sağlanamaması halinde işçi, ödenmeyen ücretini ve faizi dava yoluyla talep edebilmektedir. Gününde ödenmeyen ücret alacaklarına, mevduata uygulanacak en yüksek faiz oranının uygulanması esası benimsenmiştir.

İş Mevzuatında ücret alacağıının korunmasına yönelik pek çok düzenleme bulunmakla birlikte ücret hakkının sahibi olan işçinin korumalar noktasında farkındalığının artırılması önem kazanmaktadır. Kamu kurumları, sendikalar, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerce oluşturulacak eğitim planlamalarıyla işçi statüsünde olan çalışanların bilinçlendirilmesi son derece önem arz etmektedir.

Makalenin Araştırma ve Etik Beyanı Bilgileri

Yazarın Çıkar Çatışması Beyanı	Araştırmaya konu olan durum, olgu veya kurum ile yazar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Yazar(lar) Katkı Oranı Beyanı	Çalışmanın tamamı yazar tarafından hazırlanmış olup, yazarın katkı oranı %100’dür.
Etik Kurul Onay Belgesi	Araştırma/inceleme sırasında etik kurul onay belgesi gerektiren herhangi bir bilimsel yöntem kullanılmamıştır.

Kaynakça

- 4857 Sayılı İş Kanunu. (2003, 10 Haziran). Resmî Gazete (Sayı: 25134): <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/06/20030610.htm#1> adresinden alındı
- Akın, M. (2022). *Türk İş Hukukunda Ücretin Korunması*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Akyiğit, E. (2005). Ücreti Geciken İşçinin Çalışmaktan Kaçınma Kaçınması, *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, 5, 671-696.
- Akyiğit, E. (2008). *İş Kanunu Şerhi 2*. Cilt, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bedük, M. N. Karabacak, E. (2018). *İşçinin Ücretinin Zamanında Ödenmemesinin Hukuki Sonuçları*, *Atlas Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 193-211.
- Çelik, N., Caniklioğlu, N., Canbolat, T. (2017). *İş Hukuku Dersleri*. İstanbul: Beta Basım.
- Çetinkaya, S. (2021). *Fazla Çalışma ve Ücrete Dâhil Edilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çil, Ş. (2010). *İş Hukukunda İşçinin Ücreti*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Çopuroğlu, Ç. (2013). *Ücret ve Korunması*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Ertürk, Ş. (2010). Ücret Garanti Fonundan Yararlanmak İmkansızlaşıyor Mu?, *Sicil İş Hukuk Dergisi*, 2010/II(18), 184-192.
- Demir, F. (2018). *En Son Yargıtay Kararları Işığında İş Hukuku ve Uygulaması (7. B.)*. İzmir: Legal Kitabevi.
- İş Mahkemeleri Kanunu*. (2017, 25 Ekim) Eylül 21, 2022 tarihinde T. C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.7036.pdf> adresinden alındı
- İŞKUR, Ağustos 19, 2022 tarihinde Ücret Garanti Fonu: <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/issizlik-sigortasi/ucret-garanti-fonu/> adresinden alındı.
- Karacan Çetin, H. (2007). 4857 Sayılı İş Kanunu'na Göre İşçinin Çalışmaktan Kaçınma Hakkı, *İstanbul Barosu Dergisi*, Özel Sayı, 09/2007, 199- 223.
- Kıymaz, T. (2007). Ücretin Korunmasına Dair Hükümler Bağlamında "Ücret Garanti Fonu", *Sicil İş Hukuku Dergisi*, 2007/III (7), s. 36-41.
- Mollamahmutoğlu, H. (2004). *İş Hukuku*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Mollamahmutoğlu, H., Astarlı, M., Baysal, U. (2019). *İş Hukuku Ders Kitabı*, Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Özdemir, C. S. (2019). İşçi Ücreti Takas Edilebilir mi?, *Mali Çözüm Dergisi*, (29), 285-292.
- Özdemir, E. M., Urhanoğlu, İ. (2022). Türk İş Hukukunda Ücret Güvencesi, *Yıldırım Beyazıt Law Review*, (2022/2), 1437-1472.
- Soyer, M. P. (2014). *İşçinin İş Görmekten Kaçınma Hakkı - Koşulları, Kullanılması ve Hukuki Sonuçları*, Sarper Süzek'e Armağan, C. 1, İstanbul: Beta Yayınları.

- Sümer, H. H. (2022). *İş Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Süzek, S. (2007). İşçi Ücretlerinin Ödenmemesinin Hukuki Sonuçları, Ankara Üniversitesi *Hukuk Fakültesi Dergisi*, 56(4), 207-221.
- Süzek, S. (2018). *İş Hukuku*, 15. Baskı, İstanbul: Beta Yayın.
- Süzek, S. (2020). *İş Hukuku*, 19. Baskı, İstanbul: Beta Yayın.
- Şakar, M. (2018). *İş Hukuku Uygulaması*, İstanbul: Beta Basım.
- Terzioğlu, A. (2019). İş Hukukunda İşverenin Borcu Olarak Ücret, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72), 1934-1952.
- Tiryaki, H. (2009). Ücret Garanti Fonu ve Yararlanma Şartları, *Mali Çözüm Dergisi*, (93), 251-262.
- Tuncay, A. C., Ekmekçi, Ö. (2019). *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Türe, M. G. (2020). Ücret Garanti Fonu, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), 3259-3285.
- Ücret Garanti Fonu Yönetmeliği. (2009, 28 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 27272), Eylül 19, 2022 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090628-8.htm> adresinden alındı.
- Yangın, D. D. (2012). Ücretin Ödenmemesi Sebebiyle İşçinin İş Görmekten Kaçınma Hakkı, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 3(10), 205-236.
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E. 2014/1795, K. 2017/4486, Eylül 23, 2022 tarihinde <https://legalbank.net/> adresinden alındı.
- Yargıtay 7. Hukuk Dairesi, E. 2013/9951, K. 2013/6385, Eylül 22, 2022 tarihinde <https://calismatoplum.org/Content/pdf/yargitay-kararlari-2472-9b0cad4f.pdf> adresinden alındı.
- Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E. 2004/13259, K. 2005/3782, Eylül 23, 2022 tarihinde <https://legalbank.net/> adresinden alındı.
- Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E. 2014/5348, K. 2015/19018, Eylül 22, 2022 tarihinde <https://calismatoplum.org/Content/pdf/yargitay-kararlari-4520-5cc1d118.pdf> adresinden alındı.
- Yavaş, M. (2009). Maaş ve Ücret Haczi, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 22(84), 93-120.
- Yiğit, E. (2020). Ücret Garanti Fonu, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, (44), 134-145.

Remuneration Assurance for Workers in Turkey

Extended Summary

Acting on behalf of the social state, the legislator takes care to protect the economically weak side in many legal regulations. The principle of interpretation for the benefit of the worker, which is specific to the Labor Law, does not aim to make a judgment in favor of the worker in all circumstances, but rather to find a fair solution to the power imbalance that arises in the business relationship process. An employment contract is one in which the worker undertakes to work as a dependent and the employer undertakes to pay wages. The wage owed by the employer constitutes the founding element of the employment contract. In the event that the wage of the worker is not paid, the worker may apply to the judiciary for the collection of the wage or the termination of the employment contract with just cause in accordance with the 2nd paragraph of Article 24 of the Labor Law. In addition to these, the Labor Law No. 4857, which is in force, also gives the employee the right to refrain from working. Wage payment debt is the employer's basic obligation arising from the employment contract against the employee's debt to work, and the workers should be able to exercise this right by law in case the wage is interpreted in a broad sense and the wage supplements are not paid.

The right to wage includes not only the value and compensation of labor but also much broader legal rights and benefits in terms of its content. The right to wage, which is a factor closely related to social policy, is also an indispensable element of the employment contract. The employer must duly fulfill his obligation to pay wages at the time determined by the law, the employment contract or the collective bargaining agreement. The employer who does not fulfill his wage payment debt on time and fully is faced with various legal and administrative sanctions.

The main economic and social task of the Labor Law is to ensure the protection of vital wages. It should be stated that an employee is a person who works legally, personally and economically dependent on the employer. This position of the worker in the employment contract necessitates a special guarantee of wages. Legally, wages are expressed as the amount provided in money to a person in exchange for a job or by third parties. It is stated in Article 32 of the Labor Law that the fee will be privately

paid in Turkish currency to a bank account opened at the workplace, and that if it is agreed to be paid in foreign currency, it will be paid in Turkish currency according to the current rate on the payment day, at the latest, once a month, and that the period may be reduced up to one week with individual or collective labor agreements. It should also be stated that this regulation is in accordance with the Convention No. 95 of the International Labor Organization. It is seen that the idea of protecting the wage, which dominates our national legislation, also affects the documents issued in the international arena. This is because the protection of wages is a common problem not only for our country, but also for employees all over the world. Due to the importance of wages, this issue has been addressed in most of the international agreements made from the past to the present and many arrangements have been made in the field of wages. With the internationally accepted documents, it is aimed to protect the rights and interests of the worker arising from the employment relationship, and at the same time, the member states that approve the documents are charged with taking the necessary measures. For this reason, member states are obliged to make the necessary arrangements in their national legislation by acting in accordance with the international documents they have approved.

One of the important regulations in our legislation regarding the protection of the worker's remuneration is the worker's right to refraining from performing work and terminating the contract. If the employer fails to pay the employee's wage with no valid excuse within twenty days from the date of payment, the employee has the right to refrain from working. However, if the employer does not pay the employee's wage in accordance with the provisions of the law and the terms of the contract, the employee may terminate the employment contract according to Article 24/II of the Labor Law. Such a termination will be for just cause, pursuant to article. What is meant by wage is wage in a broad sense. If the advance requested is not paid despite the conditions being met, the worker may terminate the employment contract with just cause. However, like any right, the exercise of these rights should not be contrary to the rules of honesty. The aim of the study is to reveal in an understandable way the principles on which the wage receivable is protected within the framework of the regulations made in the Labor legislation. In this context, if the employer does not pay the wage debt on time, does not pay it at all, or pays it incompletely, in other words, if the employer defaults in the performance of his wage debt, the employee's demand for his wage with interest, his right to refrain from working, and his right to terminate the contract are explained in detail. In addition, issues regarding wage sequestration, limitations on clearing and deductions, and wage protections such as wage guarantee fund are addressed. The aim of our study is to examine the issue of protection of the wage of the worker in the light of the provisions in Turkish Law that provide assurance for the wage claim.

Kırgız Toplumundaki Kız Kaçırma Geleneği (Ala Kaçuu) ve İslam Dinî Perspektifinden Değerlendirilmesi

Sadık AMBER¹

Öz

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi
02.07.2022

Kabul Tarihi
18.12.2022

DOI
10.47140/kusbder.1139576

Tarihi süreçte evlenmenin farklı yolları oluşmuş ve toplumlarda bunlara göre evlenmeyi sürdürmektedirler. Kız Kaçırma yoluyla evlilikte, Kırgızistan’da evlenme yollarından biri haline gelmiştir. Bu çalışma, Kırgız Toplumunun güncel sosyal problemlerinden biri olan Kız Kaçırmanın, geçmişte ve günümüzdeki uygulamalarını ele alarak, Kız Kaçırmanın gelenek mi yoksa suç mu olduğunu tespit etmek ve İslâm dini perspektifinden konuyu değerlendirerek bu eylemin ortadan kaldırılmasında, Kırgızlarında mensubu olduğu İslâm dininin yaklaşımından faydalanmayı hedeflemektedir. Çalışmada, konuya dair kaynaklar taranmış ve Kur’ân-ı Kerîm’in, Hadîs-i Şerîfler’ in ve mezheplerin konuya yaklaşımı tahlil edilmiştir. Araştırma neticesinde, Kırgız toplumunun tarihinde sadece gönüllülüğe dayalı Kız Kaçırmanın olduğu, ancak günümüzdeki tarzda şiddet ve insan haklarını ihlal eder şekilde Kız Kaçırmanın olmadığı ve İslâm dininin bu şekil evliliğe izin vermediği anlaşılmaktadır. Bu şekil evlilikler inanç ve geleneklerden değil; ekonomik, ailevi, cinsel vb. sebeplerden kaynaklanmaktadır. Kız Kaçırma ile yapılan evlilikler, gelinin psikolojisinin bozulmasına, aileler arası tartışmalara, boşanmalara ve doğacak çocukların problemli yetişmesi gibi birçok probleme sebep olmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kız Kaçırma, Ala kaçu, evlilik yöntemleri, Kırgızistan.

Atıf için: Amber, S. (2022). Kırgız Toplumundaki Kız Kaçırma Geleneği (Ala Kaçuu) ve İslam Dinî Perspektifinden Değerlendirilmesi. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 311-340.

¹Sorumlu Yazar: Doktor, E-posta: sadik.amber@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9707-4740>

Evaluating the Abduction Tradition (Ala Kaçuu) in Kyrgyz Society and from an Islamic Perspective

Sadık AMBER²

Abstract

Article Type
Research Article

Application Date
2022-07-02

Acceptance Date
2022-12-18

DOI
10.47140/kusbder.1139576

In the historical process, different ways of marriage have emerged and societies continue to marry according to these. Marriage by Abduction has become one of the ways of marriage in Kyrgyzstan. This study aims to determine whether kidnapping is a tradition or a crime by considering the past and present practices of kidnapping, which is one of the current social problems of the Kyrgyz Society, to evaluate the issue from the perspective of the religion of Islam, and to take advantage of the approach of the religion of Islam, of which the Kyrgyz are a member, in eliminating this act. In the study, the sources on the subject were scanned, and the approach of the Qur'an and Hadith-i Sharifs as well as sects on the issue are analyzed. As a result of the research, it is understood that there were only voluntary Abductions in the history of the Kyrgyz society, but that there were no Kidnappings in today's style in violation of human rights, and that the religion of Islam does not allow this type of marriage. This sort of marriage results not from beliefs and traditions but from economic, familial, and sexual reasons. Marriage made by abduction causes many problems such as the deterioration of the bride's psychology, arguments between families, divorces, and problematic upbringing of children to be born, to name a few.

Keywords: Abduction, Alakachu, marriage methods, Kyrgyzstan.

For Reference: Amber, S. (2022) Evaluating Abduction Tradition (Ala Kaçuu) in Kyrgyz Society from an Islamic Perspective. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 311-340.

²Corresponding Author: PhD, E-mail: sadik.amber@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9707-4740>

Giriş

Tarafların rızasıyla gerçekleşen Kız kaçırma (*Ala kaçuu*)³, Türk kültüründeki en eski evlenme yollarından birini teşkil etmektedir. Evlenme, eski Türklerde yağma ve gönüllü *Ala kaçuu* şeklinde gerçekleşmekteydi. Öyle ki yasal izdivaç, Yakut ve Altay Türklerinde *Ala kaçuu* yöntemiyle icra edilmekteydi. Birçok Türk destanında ve özellikle de Manas⁴ Destanında; evliliğin, tarafların anlaşması şartıyla, *Ala kaçuu* yoluyla olan evlilikten bahsedilmektedir. Kırgız toplumu da Manas destanına dayanarak *Ala kaçuu* yoluyla evliliğe bir gelenek gibi bakmaktadır (İnan, 1987, s. 189). Kız kaçırmada aşk, kahramanlık, maddi bir takım beklentiler gibi birçok müessir unsur bulunmaktadır. Erkeğin yiğitliğine delil oluşturan bir imkân da *Ala kaçuu* geleneğiydi. Ancak bu gelenek, iki tarafın rızasıyla olan *Ala kaçuu*'ları ihtiva etmekteydi. Günümüzde gerçekleştirilen *Ala kaçuu*'lar, istisnaları olmakla beraber gelenek olan *Ala kaçuu* değil; suç olan ve şiddet içeren *Ala kaçuu*'lardır.

Ala Kaçuu: Bir kadının veya kızın cebir, yıldırma ya da kandırma vasıtasıyla ve şehvet hislerini tatmin ya da izdivaç maksadıyla kaçırılması ya da bir mahalde alikonulmasıdır. Genel olarak adam kaldırma cürmünün bir nev'i si olarak kabul edilir. Tarihsel geçmiş uzun bir vakte dayanmaktadır (Tezcan, 2003, s. 3).

Tarihte Kırgız erkeklerinin bazı istisnalar dışında zorla ve şiddet kullanarak *Ala kaçuu* gibi bir geleneği olmamıştır. Afganistan'a, Çin'e ve başka yerlere göç eden etnik Kırgızlar, birçok geleneklerini muhafaza etmeye çalışmışlardır. Ancak bu korunan gelenekler içinde zorla ve anlaşmadan gerçekleştirilen, *Ala kaçuu* geleneği bulunmamaktadır (Babayarova & Amanturuulu, 2011). Anlaşma yoluyla *Ala kaçuu* âdetine Kırgız halkının Olcobay ve Kişimcan isimli destanında da rastlanılmaktadır. Kişimcan'ın abisi Kudake Bey Olcobay ile Kişimcan'ın izdivaçlarına muhalefet etmesi nedeniyle bu gençlerin, anlaşarak kaçma yoluyla evliliği tercih ettikleri müşahede edilmektedir (Akmataliyev, 2000, s. 93). Kızların *Ala kaçuu* yöntemiyle, cebir yoluyla evliliğe mecbur bırakılması, Kırgız toplumunun aile anlayışında mevcut olmayan bir uygulamadır. Sadece kendi arzu ve talebiyle erkekle kaçma anlayışı vardır (Cumagulov, 1960, s. 32).

³ Türkçedeki "Kız Kaçırma" eylemini Kırgız toplumu "*Ala kaçuu*" olarak isimlendirmiştir. Makalemizin kalan bölümlerinde bu "Kız Kaçırma"eylemi, "*Ala kaçuu*" olarak kullanılacaktır.

⁴ **Manas Destanı**: En kadim Türk destanlarından biri olan ve Kırgız Türklerinin şaheseri olan Manas Destanı, bozkır kültüründen ve Türk mitolojisinden derin izler taşımasının yanında Yaratılış ve Türeyiş, Göç, Ergenekon, Şu, Oğuz Kağan gibi başka Türk destanlarından bağımsız, mısra adedi yönünden Almanlar'ın Nibelungen, Finliler'in Kalevala, eski Yunanlılar'ın İliada ve Odyssea, Hintliler'in Ramayana gibi destanlarından hacim bakımından daha büyük olan bir destanıdır. Manas ve yanındaki kahramanların savaştığı kâfirler Moğol kökenli Çinliler ve Budist Kalmuklar'dır. Ancak destanda Kırgızlar'daki kardeşler arasındaki kanlı kardeş kavgaları da geniş olarak yer alır. Bütün bu mücadeleler zikredilirken masalımsı hayali sahnelerin, eserde gerçekçi bir tarzın hâkimiyetiyle varlığı hissettirir (Gülensoy, 2003, s. 557-558).

Gönüllü *Ala kaçuu*'nun tarihsel yönünü ele alacak olursak, mevzubahis olan uygulamanın başka Türk boylarının yaşantılarında da olduğunu görmekteyiz. Türkiye Türkçesinde kız kaçırma diye ifade edilen bu eylem, Kırgızca'da *Ala kaçuu*, Hakaslarda *tuhtam*, Gagauzlarda *gelin kapmak*, *kaçkın* tabirleriyle ifade edilmektedir. Bu isimlendirmelerden de anlaşılıyor ki, *Ala kaçuu*'nun sadece Kırgızlara özgü bir durum olmadığı, başka Türk boylarında da mevcut olduğu ortaya çıkmaktadır (Cunusaliyev, 2007, s. 52).

Bir kısım kaynaklar hali hazırda Kırgızistan'da evlenen kızların yaklaşık üçte birinin kendi rızaları olmaksızın *Ala kaçuu* yoluyla evlendirildiklerini değerlendirmektedir (Smith, 2005). Genelde *Ala kaçuu*'larda yaşı küçük genç kızlar kaçırılmaktadır. Her yıl, kızların %13'ü reşit olma yaşına gelmeden evlilik sorumluluğunu yüklenmeye mecbur bırakılmaktadır. Bu da takriben, her yıl 7.000 genç kızın bu yolla evlendiği anlamına gelmektedir (Namazova, Musaeva, & Turdu, 2017, s. 27). Cebir yoluyla gerçekleşen *Ala kaçuu* tarzındaki evlilikler Kırgızların geleneksel hayatında seyrek görülmektedir. Tarafların ortak rızası olmadan, tek taraflı kararlarla yapılan *Ala kaçuu* tarzındaki evlilikler Kırgız toplumunun hoş karşılamadığı, bilakis yerdiği ve tepki gösterdiği bir eylemdir. Tarihi malumatlara göre cebir ve şiddet yoluyla gerçekleşen *Ala kaçuu*'lar aileler ve kabileler arasında, bazen ölümle neticelenen ciddi münakaşalara ve kavgalara bile sebebiyet vermiştir. *Ala kaçuu* fiziksel, psikolojik ve cinsel açıdan birçok problemi barındırmakla beraber; sosyal açıdan da toplumsal kargaşanın doğmasına sebep teşkil edebilmektedir.

Gelinin rızası haricinde kaçırılmalar, genç erkeklerin dost veya erkek hısımları yardımıyla zorla veya aldatma vasıtasıyla kızların kaçırılmasını içerir (Salopek, 2017). Ancak, *Ala kaçuu* yöntemiyle evliliklerde gelin, yanında çeyiz götürme imkânına sahip değildir. Kaçan kıza, kızın anne-babası çeyiz sunamaz. Bu cihetten damadın ailesi talihsiz addedilir (Tezcan, 2000, s. 107). Dünyanın birçok yerinde, gelin kaçırma yasal bir evlilik değil, bir suç olarak kabul edilmektedir. Kızın iradesi dışında yapılan kaçırma ve evlilik ile kız ve akrabalarının rızasıyla yapılan kaçırma olayını birbirinden ayırmak gerekmektedir (Brusina, 2012).

Sovyetler Birliğinin çöküşüyle birlikte Türk Cumhuriyetlerinin gelenek-göreneklerine ve dinlerine olan ilgi ve alakaları artmaya başlamıştır. Kırgız Toplumunu bağımsızlık sonrası süreçte, Sovyet Rusya'sı hâkimiyetinde yasaklanan her türlü kültürel ve dinî alandaki adet, gelenek-göreneğe karşı özlem ve eski idareye karşı bir tepki olarak yüksek bir alaka duymuştur. Bu dönemde *Ala kaçuu*, toplumun genel bilincinde kültürel bir gelenek olarak kabul edilip, romantik bir ruh hali kazanmaya başlamıştır.

Kırgızistan'da, gelin kaçırma romantik bir hava veren ve durumu yiğit erkeklere "ataların mirası" olarak gösteren uzun metrajlı filmler yapılmaya ve edebi eserler

verilmeye başlandı ve *Ala kaçuu*, evlilik stratejilerinde baskın bir model haline geldi. Evlilik kararı alan gençler bile *Ala kaçuu* stratejisini kullanmaya zorlandı. Çünkü bu süreçte toplumun büyük çoğunluğunun zihin dünyasında kızın zorla evlendirilmesi, erkeğin ise şiddet yanlısı olması gerektiğine dair yanlış bir algı meydana getirilmiştir.

Ala kaçuu uygulamasının Sovyetler öncesi Kırgızistan'da ne kadar bilindiği tartışmalı bir konudur. Manas destanında sadece yeni evlilerin, ebeveynlerinin evinden, gönüllü kaçışlarının olabileceğine dair işaret bulunmaktadır. Ülkede zorla *Ala kaçuu*, yaygın bir durum değildir. Gelinin iradesine karşı olan *Ala kaçuu*'nun ancak 20. yüzyılda bir gelenek olarak algılanmaya başladığına inanılmaktadır (Kleynbakh, 2019). Gelenek olmadığından dolayı zor ve şiddet kullanarak yapılan *Ala kaçuu*'lar çok değildir. Abramzon bu durumu şöyle ifade etmektedir: "Tarihi süreçte *Ala kaçuu*'nun nadiren başvurulan bir eylem olmasının ana nedeni, kız kaçırma ile oluşabilecek mücadele ve tartışmaların sadece iki tarafla sınırlı kalmayacağı, bu kavganın, geniş bir alana yayılma riskinin olabileceği ve bu riskin önüne geçilme gayretleridir" (Abramzon, 1959, s. 161).

Rus Çarlığı devrinde *Ala kaçuu*'lar resmen yasaklandı. Daha sonra, *Ala kaçuu*'da SSCB'nin varlığı sırasında da devlet bu yasağı sürdürüp izin vermediği için, pratik olarak uygulanma fırsatını elde edilememiştir. *Ala kaçuu*'nun yaygınlığı, 1991'de SSCB'nin dağılmasından ve Kırgızistan'ın bağımsız bir devlet olmasından sonra önemli ölçüde artmıştır (Fanon, 2000).

Kırgız tarihçi Eleri Bitikchi'ye göre; geçmişteki evlilikler, yeni evlilerin ebeveynleri arasındaki anlaşma ile sonuçlanırdı. Bir erkek ve bir kız, birbirlerini severek ve anlaşarak evden kaçarlar ve bu durum da ebeveynlerinin isteği dışında cereyan ederse buna "*Ala Kaçuu*" tabiri kullanılırdı (Karmazin, 2019). Zorla *Ala kaçuu* işlemi yapılacaksa, bu eylem uzakta olan komşu kabilelerin kızlarıyla evlenmek için uygulanırdı (Kleinbach, Ablezova, & Aitieva, 2005, s. 105).

Sovyetlerin tarih sahnesinden çekilmesiyle, geleneklere ve öze dönüş savıyla Kazak ve Kırgızlarda tekrar canlanmaya başladı. Erkeklerin bu yolla evliliği sürdürmeleri, gelinlerin de bu âdete uyup evlenmeyi kabul etmeleri, Kırgızların geleneklerini tâzîm etmeleri manasına gelmektedir. Bu durumu kabul etmeyenler ise geleneğe ve kimliğe karşı çıkan hain zihniyetliler olarak görülmektedir. Çünkü kaçırılma eylemini reddeden kızlara daima geleneklere uygun davranması, kaderlerine razı olmaları ve geri giden gelin konumuna düşmemeleri salık verilmektedir (Karakaya, 2018).

Günümüz Kırgız toplumunda önemli bir yer tutan *Ala kaçuu* geleneğinin, eski tatbik şekli kısmen uzaklaştığı gözlenmektedir. Bu açıdan kız ile konuşup rızasını almadan, sırf kızın dış görünüşüne bakarak beğenilmesi, dost veya yakın çevresinden etkilenilmesi sonucunda *Ala kaçuu* hadiselerinin arttığı müşahede edilmektedir. Günümüzde evlenen gençlerin neredeyse %80'inin kız kaçırma yoluyla evlendiği

tahmin edilmektedir (Mambetova, 2009, s. 8). Farklı kaynaklarda *Ala kaçuu*'ya dair farklı oranların verilmesinin sebepleri arasında bu tarz evliliklerin birçoğunun gizlenmesi, resmiyete dökülmemesi yatabilir.

Kleinbach'ın araştırmaları, *Ala kaçuu*'nun 20. asırda giderek çoğaldığını ve gittikçe rıza harici bir vasıf kazandığını ortaya koymuştur. Kırgız toplumu, *Ala kaçuu*'nun bir gelenek vasfı taşıdığına inanır hale gelmiştir. Geleneğe hürmet, Kırgız kültüründe çok güçlüdür ve Manas Destanı ve başka birçok sözlü kültür ürünüde gelenek müşahhas hale gelmiştir. Toplumun çoğu *Ala kaçuu*'nun, ulusal ceza kanunları ve İslâm hukukunca yasaklandığını tam olarak bilmemektedir, bilirse de geleneğe gösterilen saygıdan dolayı görmezden gelinebilmektedir (Kleinbach, Ablezova, & Aitieva, 2005, s. 192).

Ulusal İstatistik Komitesi'ne göre, Kırgızistan'da 18 yaş altı evliliklerin sayısı tüm evliliklerin yüzde 13'ünü teşkil etmektedir. Reşit olmayan kızların kaçırılma olasılığı daha yüksektir. Bu aynı zamanda, kaçırılan kızların ebeveynlerinin, kızlarının eve dönmesinin bir ayıp ve geleneğe uygun olmadığını düşünmelerinden kaynaklanmaktadır (t-media.kg., 2022).

Bu çalışmanın amacı; Kırgızistan'ın belli bir kesimi tarafından millî bir gelenek olarak kabul edilen ve Kırgızistan'da büyük sosyal problemlerin doğmasına neden olan bu aktüel problemin, gelenek mi yoksa suç mu olduğunu tahlil etmek, bu faaliyete müracaat edilmesinin altında yatan sebepleri irdelemek ve Kırgızların da dinî olan İslâm dinine göre *Ala kaçuu*'nun hükmünü ortaya çıkarmaktır. Bununla birlikte İslâm dininin *Ala kaçuu*'ya karşı duran anlayışından faydalanarak Kırgızistan'daki bu güncel problemin çözümüne katkı sağlamayı hedeflemektedir. *Ala kaçuu*'nun karşılıklı rıza ile icra edilebileceği gibi rıza harici olması da mümkündür. Burada, *Ala kaçuu* kavramıyla, özellikle Sovyetlerin yıkılması sonrası millî bir gelenek olarak kabul gören ve ciddi bir irtifa kaydeden kızın rızası olmadan yapılan *Ala kaçuu* faaliyeti kastedilmektedir.

Yöntem

Çalışmada Kırgızistan'da kız kaçırma geleneği ve olaylarıyla ilgili kaynaklar tespit edilerek, Ala Kaçu ile ilgili kitap, dergi ve gazetelerdeki bilgiler çerçevesinde literatür derlenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi içerisinde yer alan içerik çözümleme tekniği tercih edilmiştir. İçerik analizi, belirli bir konuda belirlenen bir kaynaktan alınan örneğin bir amaç çerçevesinde bölümlenerek ayrıntılı bir şekilde incelenmesi ve çıkarımlarda bulunulmasıdır. İçerik analiziyle toplumda ortaya koyulan davranışları ve eğilimleri göstermesi açısından yol göstericidir (Akay E. , 2019, s. 345). Bu çalışmada nitel içerik analizi yönteminin kullanılmasının sebebi, bu yöntemin gazete tarihsel doküman, kitap, rapor, roman, mektup ve dergi gibi bütün iletişim vasıtaları analiz

etmeye imkan sağlamasıdır. Kişilerin, kurumların, grupların alakalarının ortaya koyulmasında ve tanımlanmasında uygun ve faydalı bir tekniktir (Cohen, Manion, & Morrison, 2017). İçerik çözümleme tekniğiyle kız kaçırma ile ilgili dergi ve gazeteler incelenmiştir. Kırgızistan’da bağımsızlık sonrası yayımlanan dergi ve gazetelerde kız kaçırma konusuyla alakalı haberler ve makaleler basit rastlantısal örnekleme tekniği kullanılarak incelenmiştir. Bu dergi ve gazetelerde kız kaçırma olayları içerik analizi tekniğiyle dini, sosyal ve kültürel olarak üç ana başlık çerçevesinde ele alınmıştır.

Bulgular

Ala Kaçuu: Bir kadının veya kızın rızası ve arzusu olmaksızın, dul ya da bekar bir erkek tarafından cebir veya farklı hileli yollara müracat edilerek kadınları götürmektir. Ala Kaçuu’dan söz edilirken anlaşılan mana genellikle bu manadır. Burada önemli olan husus, kızın cebir yoluyla götürülmesidir (Tezcan, 2003, s. 3). Çalışmanın bu bölümünde gerçekleştirilen araştırmanın sonucunda elde edilen verilere ilişkin bulgular sunulmaktadır.

Ala Kaçuu’nun Yolları ve Şekli

Dünyanın muhtelif yerlerinde *Ala kaçuu*’nun farklı uygulamalarına tesadüf edilmektedir. Göçler nedeniyle, kız kaçırma kültürüne yatkın topluluklar gittiği memleketlerde bu geleneği sürdürebilmektedirler. Bu duruma örnek olarak, çalışma niyetiyle göç eden Almanya’daki Türkler ve Rusya’daki Kırgızlar arasında cereyan eden *Ala kaçuu*’ları verebiliriz.

Kırgızistan ve Kazakistan’da yapılan evliliklerde genel olarak makbul görülen evlilik yolu *Kuda Tüsü*⁵ (kız isteme yoluyla) evliliğidir. Kız isteme yoluyla yapılan evliliklerin yanında, neredeyse evliliklerin üçte birini teşkil eden, gelinin damat tarafından kaçırılması yoluyla yapılan evliliklerdir. Gelinlerin bir kısmı rızasıyla kaçsa da çoğunluğu arzuları haricinde kaçırılmaktadır. Damatla gelinin anlaşarak evlenmelerinin sebepleri arasında; evlilik muamelelerini süratlendirmek, evliliğe karşı çıkan ebeveynlerin engelini aşmak ve evlilik öncesi gerçekleşen istenmeyen hamileliklere dair konuşmalara engel olmak sayılabilir. Günümüzde, *Ala kaçuu* yoluyla yapılan izdivaçların çoğunluğunda, kızların onayı olmamakta, kaçırılan kızlar, kaçırılan kişiyi çok az derecede bilmekte veya hiç bilmediği bir kişinin eliyle kaçırılıp evlenmeye mecbur edilmektedir. Bazen *Ala kaçuu*’nun gerçekleşmesinde, kaçırılan gelinin kız arkadaşlarından da destek alınmaktadır. Damat bey ve arkadaşları gelini cebren çekerler, kollarından ve bacaklarından sürükleyerek arabaya bindirirler. Gelinin kurtulma gayretleri beyhudedir. Damadın evine varılınca, damadın hanım yakınları bu mevzuda yaşayarak tecrübelendikleri için devreye girerler. Damadın maharetlerini

⁵ **Kuda Tüsü:** Damadın babasının veya bir yakınının talip oldukları kızın evine giderek kız isteme faaliyetidir. Kız istemeye gelenler, gelenekler icabı üst düzey ağrılanır ve adet gereği bir çok programlar tatbik edilir (Oinet.kz., 2019)

anlatırlar ve evliliğin işareti olan beyaz başörtüyü geline giydirmeye çalışırlar. *Ala kaçuu* sonrası, damadın anne-babası, gelinin ebeveynine kızlarının başından geçen hadiseleri iletmek ve bir miktar parasal emaneti özür maksadıyla takdim etmek üzere, genelde kendilerinin dışında, 4 kişilik bir heyeti temsilci olarak gelinin evine gönderirler. Kaçırılan kızın anne-babasının nasıl bir tepki vereceği kestirilemediğinden bu vazife tehlike arz eder. Gelinin anne-babası kızlarının akıbetine vâkif olduktan sonra bu izdivacı kabul ediyorlarsa kendileri haricinde, temsilci bir heyet kurup, geceyi damadın hanesinde gelinle beraber geçirmeleri için gönderir. Eğer kız evi ve gelin bu evliliğe yeşil ışık yakarsa, düğün kurulur ve nikâh vazifesi yerine getirilir (Karakaya, 2018).

Kızların kaçırılmasının çok farklı yolları ve türleri vardır. Ana hatlarıyla bu türler arasında; kaçışma, otura kalma, dezmal kaçırması, kız çekme, peşe gitme gibi türler sayılabilir. Kırgızistan'da evlenme adetleri içerisinde *Ala kaçuu*'da 'da bulunmaktadır. Bu evlenme tarzı, hâlâ Kırgızistan'da yaygın şekilde müracaat edilen bir tatbikattır.

Ala kaçuu pratikte şöyle cereyan etmektedir: Erkek, evlenmesi gerektiğine inanınca evlenmek için bir kız tercih eder. Bu kaçırılacak kız, erkeğin önceden mutabık kaldığı birisi olabileceği gibi, olacıklardan tamamen bihaber olan bir kız arkadaşı da olabilir veya hiç bilmediği bir kızın da olması şeklinde gerçekleşebilir. Kaçırılacak kız, çoğu zaman kaçırılacağından habersiz olmaktadır. Erkek, kızı kaçırmaya dair dostlarıyla bir toplantı gerçekleştirir. Bu kararı alma, birkaç saat içinde olabileceği gibi birkaç haftaya da sarkabilmektedir (Handrahan, 2004, s. 220).

Ala kaçuu eylemini gerçekleştirenler hedeflerine ulaşabilmek için aldatma veya şiddet uygulamak durumunda kalırlar. Çünkü hedef noktasındaki kız, yapılan muameleyi onaylamadığı için, faillerin elinden kurtulmak adına farklı kurtuluş yollarını dener. Ancak bu çabalar sonuç alınamayan nafiler çabalar olarak kalmaktadır. Kadınlar, *Ala kaçuu* riskiyle gündüz vakti yolda yürürken, yol ortasında veya akşam vakti evde oldukları bir zaman diliminde bile karşı karşıya kalabilmektedirler. Cebir ve şiddet yoluyla kaçırılan kadın, damadın evine getirilir. Genelde akrabaların tamamı evde toplanmış, ikram sofrası hazırlanmış ve gelinleri olacak kadını bekleme pozisyonundadırlar. Kız evinin aksine, erkek evi için bu kaçırma, tamamen planlanmış bir eylemdir. Kaçırılan kız eve yerleştirildikten sonra, ailenin kadınları faaliyete girerler. Aileden yaşı en büyük kadın, yeni geline bir beyaz başörtü giydirecek, kızı bu evliliğe ikna etmeye gayret eder. Bu süreçte psikolojik baskılar derecesini artırır. Kaçırılan gelini ikna etmek maksadıyla kadınlar, psikolojik tacizin yanında fiziksel şiddet kullanmaya bile ihtiyaç duyabilirler. Kaçırılan gelin bu beyaz başörtüyü giymeyi kabul ettiği zaman, artık o kız evli biri kabul edilir (Handrahan, 2004, s. 220) .

a) Kaçışma: Gelin ve damadın birbirleriyle mutabık kalarak, zorlama olmaksızın evlenmesidir. Bu vaziyette düğün kurulmaz ve düğün masrafları karşılanmamış olur.

b) Oturakalma: Gelinin kendi rıza ve arzusuyla damadın evine gelip yerleşmesidir. Kız kendi ailesi tarafından, sevdiği gence gitmesi yönünde bir engelle karşılaşır. Oturakalma yolunu tercih ederek erkeğin evine gelir yerleşir. Kız bütün onurunu çiğneyerek bu yolu tercih ettiğinde, erkek evi de kabullenmek durumunda kalır. Burada erkek kız kaçırmaz, ancak simgesel olarak kız kaçırma olarak değerlendirilir (Yasa, 1962, s. 39).

c) Dezmal kaçırması: Kıza ait olan bir eşyanın, kızın yerine alınması (kaçırılması) geleneği mevcuttur ki, bu gelenek, kızı kaçırmakla müsavî görülür. Mahalli ismi Dezmal Kaçırmasıdır. Kız pınarda, evde veya yolda iken damat, gelinin dezmal'ını (başörtüsü) icbar yoluyla alıp kaçırr. Örtüsü alınan kız artık evlenmiş ve bekârlığı sona ermiş olarak kabul edilir (Örnek, 2014, s. 115).

d) Kız Çekme: Bazı mahallerde "Kız çekme" tabiri, kız kaçırma yerinde kullanılır. Damada istediği kız verilmeyince, erkek tarafı, kızı herhangi bir yerde, bir işle meşgulken, damat ve dostları kızı cebren çeker ve götürür. Bu faaliyeti yapanlar silah taşıdığından karşı koyulmaz (Kültür Derlemeleri, 1999, s. 149).

e) Peşe Gitme: Kızın ailesine muhalefet göstererek, kendi arzusuyla ve uzlaşmalı bir şekilde erkekle beraber kaçmasıdır. Bu olay gizlilik açısından gece icra edilir. Evdekiler uyuyunca, sabaha doğru kız taşıyabileceği çeyizini alır ve evden ayrılır, oğlanla buluşur. Bu olay sonrası, anlaşma sağlansa bile düğün yapılmaz. Erkek evi başlık borcunu öder, elbise kesilir (Tezcan, 2003, s. 3).

Erkekler, kıza âşık olduklarından dolayı kaçırma eylemini gerçekleştirdiklerini ileri sürseler de, büyük bir çoğunluğu, birkaç defa görme neticesinde veya ilk görüşte kıza âşık olarak ya da tesadüfen görüp hoşlandıkları kızları kaçırmaktadırlar. Başlık parasını bulamama durumu, kız kaçırma sebepleri içerisinde önemli bir yer tutar. Böyle durumlarda gelinle damat anlaşır. Kız sanki zorla kaçırılmış gibi bir role bürünerek görüntü sergiler, taraflarda arzularına ulaşmış olurlar. Kız kaçırma hadiseleri daima kadere razı olup, kabullenmelerle neticelenmez. Kaçırılan gelin evlenmeyi reddedince, evliliği mecburen kabul etsin diye tecavüz yoluyla kıza sahip çıkma devreye girer. Bu tarz zorla evlenmeler neticesinde, intihar olayları da azımsanmayacak kadar çoktur. Çaresizliğin girdabında başka bir çaresizlik yaşayarak intihara sürüklenmektedirler. Kurbanların çoğu başka bir tercihlerinin bulunmadığını, âdeta hapis hayatı yaşadıklarını düşünerek yalnızlık ve huzursuzluk hissi yaşamaktalar ve intiharı bir kurtuluş reçetesi olarak kabul etmektedirler (Karakaya, 2018).

Kırgızistan'da Kız Kaçırma Olgusunun Mevcut Durumu

Kırgızistan'da zor ve şiddet kullanılarak yapılan, *Alan kaçuu* ve alıkoyma hadiseleri hâlâ hayatiyetini sürdürmektedir. Daha önce, Kırgız makamları kadınları kaçıranlara verilen cezaları iki katına çıkarmıştı. 2013'te cezalar daha da ağırlaştırıldı. Fail daha önce 3 yıla kadar hapis cezasına çarptırılırken, hukuk reformundan sonra bu ceza yedi yıla çıkarıldı. 2019 yılında yapılan değişiklikle, bu madde 10 yıla kadar hapis cezası olarak güncellendi. Cezaların ağırlaştırılması kanalıyla *Ala kaçuu*'ların azaltılması hedefleniyordu. Ancak tatbikatta durum, bir takım sebeplerden dolayı hedeflendiği gibi gerçekleşmemektedir. Kız kaçırma sayısı aynı kalmakla beraber, mahkemeye intikal eden dava sayıları yarıya inmiştir. Maalesef hapis cezalarını artırmak çözüm olamamaktadır. Uzun vakit ceza yiyecek olan failerin kendisi veya yakınları, cezanın kesinleşmemesi için mahkeme yetkililerine olayın kapatılması veya hafifletilmesine yönelik maddi yardım sağlamaktadırlar. Bu sebeple yasa delinmiş olmakla suçlu cezasını çekmemekte ve *Ala kaçuu*'lar durdurulamamaktadır. Kırgızistan hükümeti tarafından istatistikler tam tutulamadığından *Ala kaçuu* kurbanlarının kesin sayısı bilinmemektedir. Orta Asya Amerikan Üniversitesi araştırmasında, bir köyden kız kaçırma istatistiklerine göre: 16 ila 25 yaş arasındaki evli kadınların yüzde 63'ü, 36 ila 56 yaşındaki evli kadınların yüzde 47'si ve 76 yaş ve üstünde olup evlilik yapmış hanımların yüzde 27'si kendi arzuları olmaksızın kaçırıldı. Genel olarak, evlenmiş Kırgız kadınlarının, yaklaşık %35-40'ının zorla evlendirilmeye tabi tutulduğu tespit edilmiştir (Hrw., 2006, s. 89-90), Kırgızistan'da her yıl 10.000 ila 15.000 kız çocuğu kaçırılmaktadır (Zhetigenova & Yaromshchuk, 2018). Bazı raporlara göre, Kırgızistan'da günde 32 kız kaçırma hadisesi ve 6 tecavüz vakası meydana gelmektedir (Kirsanova, 2016). Kırgız Cumhuriyeti İstatistik Komitesinin verilerine, göre köylerde kız kaçırma, şehirdekilere nazaran iki kat daha çok olmaktadır (Global Research İntitute Foundation, 2019). Maalesef kurbanların çoğu, 25 yaşın altındaki, bazen de reşit olmayan genç kızlardır (Hrw., 2006).

"*Kırgız Toplumunda Evlilik Türleri*" isimli bir araştırmada, Kırgız Toplumunda *Ala kaçuu* yoluyla evlenme de dâhil, evlenme şekilleri araştırılmıştır. Bu araştırma için yapılan ankette, katılımcılara "Siz hangi evlilik türü ile yuva kurdunuz" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların cevapları Tablo 1 de gösterilmiştir.

Tablo 1. Evlenenlerin Evlenme türleri

Evlenme Türleri	% Oran
Beşik kertme ⁶	1,10
Doğmamış çocukların evlendirilmesi	2,40
Ala Kaçuu	25,30
Berdel ⁷	0,60
Baldız alma	0,20
Kayınbiradere varma	0,60
Verilen söz üzerine	7,00
Görücü usulüyle	28,40
Çağdaş aile kurma	34,30

Yukarıdaki Tablo 1'e göre katılımcıların %25'30'luk kısmı *Ala Kaçuu* yoluyla evlenmiştir (Ünal, 2016). *Ala Kaçuu* yoluyla evlenenlerin kesin bir sayısını ortaya koymak mümkün değildir. Bununla beraber ¼'lik kesimin bile *Ala Kaçuu* yoluyla evlenmiş olması azımsanmayacak bir bulgudur.

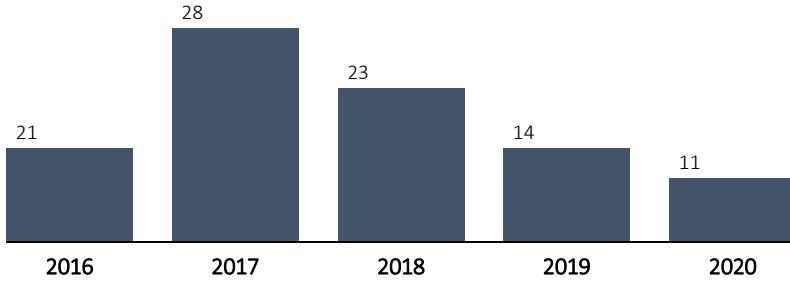
İnsan hakları örgütü, bir tıp öğrencisi olan 20 yaşındaki Burulay'ın 29 yaşındaki bir kişi tarafından cebren evlenmek amacıyla kaçırılıp acımasızca katledilmesinin yıldönümünde yayınladığı raporda, Kırgızistan'da yaşayan pek çok şahsın bu olayları "gelenek" olarak algıladığına dikkat çekmiştir. Resmî açıklamalara göre, 2017'de Kırgızistan'da, binlerce genç kız kaçırılmış, ancak bu suçu sebebiyle yalnızca bir kişi hapis cezası almıştır. Hadiselerin genelinde kaçırılan kadınlar, kaçırılan kişileri ya hiç bilmiyor ya da uzaktan biliyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü, *Ala kaçuu*'nun Kırgızistan'da suç kabul edilmesine ve 2017'de aile içi şiddet kanununun meriyete girmesine rağmen hadiselere engel olunamadığını vurgulamaktadır. Bunun sebebi ise kanunların yetersizliği değil, bazı sebeplerden dolayı kanunların tatbik edilememesidir. *Ala kaçuu*'nun cezası Kırgız kanunlarına göre 5 seneden 7,5 seneye kadar mahkûmiyet alabilmektedir. Mağdur şayet 18 yaştan küçükse, bu ceza 10 seneye kadar yükseltilebilmektedir. Lakin birçok sebepten kanunların gerektiği gibi uygulanması gerçekleştirilememektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı verilerine göre, 2017'de Kırgızistan'da *Ala kaçuu* hadiselerinde ceza davalarının takriben %70'inin kapandığı ya da kapatıldığı görülmektedir. Resmi veriler, Kırgız

⁶**Beşik kertme:** Kız ve erkeğin daha beşikteyken, istikbalde evlendirileceklerine dair ebevyınların kendi karar vermesi. Bir kızın doğduğunu haber alan ve bu kızın ailesiyle yakınlık kurmak isteyen erkek evi, kız evine bir beşik gönderir ve böylece sözleşilmiş olur (Juliet, 2022).

⁷**Berdel:** Evlenmek isteyen iki erkeğin, gelinlik devresine gelmiş kız kardeşlerini yahut akrabalarını değiştirmesi tarzında meydana gelir. Takı, başlık ev eşyası vb. düğün masraflarının taraflara yükleyeceği maddi sorumlulukları, en düşük seviyeye düşürmek amacıyla gerçekleştirilen evlilik türü (Sayın, 1990, s. 83).

toplumundaki izdivaçların 5'te birinin kız kaçırma yoluyla yapıldığını haber vermektedir (Oppenheim, 2022).

Ala kaçu suçları genellikle, " ciddi suçlar" olarak kabul edilir ve ceza davası mağdurun şikâyeti temelinde reddedilemez. Ama netice alma açısından pratikte durum farklı bir şekle evrilmektedir. Şekil 1'de 2016-2020 yılları arasında Kırgızistan'da *Ala kaçu*'ları ve buna karşı ceza müeyyidelerin nasıl olduğu gösterilmektedir.

Şekil 1. 2016-2020 yıllarında *Ala kaçu*'lar ve cezaları

Kırgızistan Ceza Kanunu'nun 175. maddesine göre 2019 yılında kaydedilen 233 davanın sadece %6'sı ve 2020 yılında kaydedilen 210 davanın ise %5'i mahkemeye gitmiştir. 2016'dan 2020'ye kadar mahkemelere ulaşan 43 dava incelendiğinde, yalnızca dokuz sanığın hapis cezasına çarptırıldığı ve 5 ila 6 yıl arasında hapis cezası aldıkları tespit edilmiştir (Umetbayuulu, Sultanmuratkyzy, & Adiletkyzy, 2021).

Genelde vakalar mahkemeye intikal ettirilmemeye çalışılıyor. Mahkemeyi engellemek için kaçırılan kıza, damat ve damadın ailesi, kızın kendi ailesi ve etrafı psikolojik ve bazen fiziki baskılarda bulunabiliyor. Eğer kız, bu evliliği kabul etmeyip, gitmek isterse kapının önüne yaşlı bir nine yatar veya eşiğe ekmek koyulur. "Hadi ekmeğe bas", "ninenin üzerinden atla da, hayat boyu uğursuzluk içinde yaşa" tarzında sözler söylenip, gelenek ve inançların böyle olduğunu, bunun dışına çıkılamayacağı beyan edilerek ikna edilmeye gayret edilir. Şayet hadise mahkemeye intikal ederse, bu takdirde de kaçırılan kıza, sözlerini değiştirmesi ve yalan beyanda bulunması yönünde baskılara devam edilir.

Ala Kaçu'nun Sebepleri

Erkeklerin, *Ala kaçu* yolu ile evlenmeyi tercih etmelerinin arkasında birçok sebep yatmaktadır. Bu sebepler arasında; Ailelerin kızlarını vermek istememesi, nişanlı çiftlerin düğünü bekleyememesi, başlık parasından ve düğün masraflarından kurtulmak istenmesi, cinsel ihtiyacın giderilme arzusu gibi ekonomik, toplumsal, biyolojik, psikolojik sebepler ve intikam alma duygusu ile kız kaçırmanın

küreselleşmesi gibi faktörler sayılabilir (Güven, 2016, s. 200-201). Bu faktörlerin bazıları aşağıda belirtilmektedir

Kaçırma ve alıkoyma kabahatlerinin temel sebebi sevme, sevilme ve cinsel arzuları tatmin amacına matuf olmaktadır. Buna sebep olan ana unsurları üç kategoride değerlendirebiliriz. Sebeplerden birincisini iktisadi, ikincisini toplumsal, üçüncüsünü ise biyo-psikolojik sebepler teşkil etmektedir (Toroslu, 1974, s. 63). Kızın ya da erkeğin maddi sıkıntıda olması, aile içerisinde veya aileler arasında münakaşaların bulunması, cinsel gereksinimlerin giderilmesi gibi sebepler bu tarz hadiselerin tahakkukunu kolaylaştırmaktadır.

Kız Kaçırmanın İktisadi Sebepleri

a) Başlık Parası: Kız evi erkek evine, kızlarını verirken, düğün öncesi bir miktar başlık parası (para, altın veya başka bir materyal) ve muhtelif hediyelerin verilme şartını koşar. Erkek evi de, bu isteği karşılamaya muktedir olmadığında bu talep cevapsız kalır. Erkek evi de bu engeli aşmak için, *Ala Kaçuu* yoluna başvurur (Tezcan, 1998, s. 18).

b) Düğün Masrafları: Erkek tarafı genel olarak ekonomik sıkıntılardan dolayı düğün giderlerini karşılayamayacağına kanaat getirince kızın kaçırılması yoluyla evlenmeye karar verirler (Güven, 2016, s. 201). Düğün merasimlerinde tatbik edilen adetler, düğünlerin uzun sürmesi, düğün esnasında tatbik edilen mecburi gelenekler (hediyeler, bahşişler) ve düğünde verilen ikramlar erkek evini iktisadi zaviyeden zor duruma sokabilmektedir. Bu zor şartları yerine getirmede zayıf kalan erkek evi de *Ala kaçuu* yoluna tercih etmektedir. Bütün köy halkının ve diğer komşu köylerin halklarının davet edildiği düğün merasimlerinde giderlerinin fazlalığı, kaçırma teşvik etmektedir.

c) Sosyo-ekonomik Sıkıntılar: Sovyet sonrası Kırgız Toplumunu ekonomik ve sosyal sıkıntılar sebebiyle *Ala kaçuu*'ya başvurmaya başlamışlardır. Göçebe bir toplum olan Kırgızlarda yaylacılığın, ekonomik, kültürel ve sosyal yaşamda mühim bir mevkie sahiptir. Kırgızistan yaylalarında meraların küçülmesi ve verimsizleşmesi, hayvan adetlerindeki azalma gibi sosyo-ekonomik ve çevresel ahval evlenmeyi ekonomik zaviyeden zora sokmuştur. Erkeğin rüştünü ispat etmesi için evlilik yoluyla bir yuva kurması beklenir. Erkekler ekonomik hürriyete sahip olunca kimliklerini ispat etmiş ve evlenmeye hazır olmuş kabul edilir. Lakin iktisadi ve çevresel imkânların noksanlığının bir neticesi olarak, genç erkekler kırsal hayatın toplumsal cinsiyet sistemine uyumda zorluk yaşamaktadırlar. Bu sebeple sosyo-ekonomik problemler *Ala kaçuu*'nun oluşma sebepleri arasına girmektedir (Kim & Karioris, 2019, s. 1632).

Kız Kaçırmanın Toplumsal Sebepleri

a) Aile İçi Geçimsizlikler: Kız çocukları aile içerisinde kendilerini mutlu görmemesi ve bir an evvel evlenip kurtulma arzusundan kaynaklanmaktadır (Güven, 2016, s. 201). Bu huzursuzluğun kaynağı ailede ya üvey anne-baba ya da dışarıdan aileye katılmış

gelin olabilmektedir. Ebeveynden birisinin vefatı ve sağ kalan eşin tekrardan evlenmesiyle meydana gelen yeni yuvada, eşlerden daha çok, çocuklar nedeniyle karı-koca arasında tezahür eden münakaşalar, bir ileri aşamada çocuklara da sirayet etmekte, üveylik problemi ailenin istikrarının zedelenmesine sebep olabilmektedir. Bu ahvalde ailede büyümüş ve evlilik yaşına gelmiş gençlerin sıkıntıdan kurtuluş ve huzuru yakalama arzuları kaçmalarına ya da kaçışmalarına sebep olabilmektedir.

b) Aileler ve Köyler Ortasındaki Anlaşmazlıklar: Aileler veya köyler birbirine düşman olmuşlarsa, aileler ve köylerden bir erkek, başka bir aile veya köyden bir kıza âşık olduğunda o kıza kaçırabilir. Çiftlerin alışlagelmiş yollarla evlenmeleri imkânsız olduğundan bu yola başvururlar. Şayet kız erkeğe muhabbet besliyorsa rıza *yoluyla Ala kaçuu* mevzubahis olabilir. Bu nevi hadiseler aileler arasındaki husumeti ve nefreti, daha da körükleyebildiği gibi, bazı vakitler bu tarz evlilikler, sulhun ve kucaklaşmanın gerçekleşmesine kapı da aralayabilmektedir.

c) Toplumun Özendirilmesi: Toplum, bir kaçırma eylemine dair bir duyum aldığında veya böyle hareketliliği sezdiğinde tarafları kaçmaya teşvik eder ve hem damadı ve hem de gelini kaçmaya özendirerek bir heyecan ve farklılığın ortaya çıkması için katkı sağlamaya çalışırlar.

d) Öç Alma Hissiyile Kız Kaçırma: Bilhassa küçük yerleşim birimlerinde bazı aileler arasında farklı sebeplerden kaynaklı düşmanlıklar ve soğukluklar olabilir. Düşmanlık besleyen ailelerden birinin oğlu, düşman bellediği diğer ailenin kıızıyla Ala kaçuu yoluyla evlenmeyi tercih eder. Bu erkeği bu eylemi icra etmeye sevk eden ana sebep, kıza karşı olan muhabbet değil, kızın ailesinden öç alma hissidir. Bu Ala kaçuu'da kız, kin ve nefret nedeniyle erkek tarafından kız evinden çıkarılmasıdır. Bu şekilde, namusun zedelenmesi manasına gelen Ala kaçuu'lar, bazı vakitlerde cinayetlerle bile neticelenebilmektedir.

Kız Kaçırmanın Psikolojik Sebepleri

a) Bir erkek bir kıza nişanlandıktan sonra, kız evi, bazı sebeplerden dolayı kıza baskı yaparak nişanı sonlandırır ve başka bir namzetle sıfırdan nişanlanması sağlanır. Bu yeni nişanla beraber yeni ve eski damat adayları arasında ciddi bir sürtüşme ve mücadele başlar. Gururu incinen ve nişanı atılan erkek, nişanı bitiren kız ve onun ailesinden öç alma hissine kapılır ve neticede *Ala kaçuu* tahakkuk eder.

b) Bazı durumlarda henüz nişanlanmamış olan, ancak birçok taliplisi olan kızlar bulunabilir. Bu taliplilerden hızlı ve uyanık hareket edenler cebir veya rıza *yoluyla Ala kaçuu* yoluyla evlenmeyi tercih edebilirler.

c) Bazı yerleşim noktalarında aileler, küçük yaşta kız ve erkek çocuklarının, gelecekte kiminle evleneceğine dair karar verirler ve aralarında bir anlaşmaya varırlar ve çocukları da bu durumu bilirler. Ancak, ileride bu anlaşma, bazı sebeplerden dolayı

bozulursa, erkeğe karşı muhabbetli kız ise muhabbetsiz olursa zorla, kız da erkeğe karşı muhabbet besliyorsa o takdirde rıza yoluyla *Ala kaçuu* gerçekleştirilir.

Kırgızistan'da Kız Kaçırma'yı Engellemek İçin Yapılan Çalışmalar ve Sonuç Almayı Zorlaştıran Unsurlar

Ala kaçuu'nun önlenmesinde aile, devlet ve din önemli rol oynamaktadır. Kırsal kesimde evliliklerin gelin kaçırma üzerine kurulduğuna dair bir algı bulunmaktadır. Kolluk kuvvetlerine olan güven eksikliği de *Ala kaçuu*'nun sürdürülmesinde önemli rol oynayan unsurlardan biridir. Bir kısım mağdurlar veya aileleri, yardım edeceklerine inanmadığı için polise başvurmayaya bile gerek duymamaktadır. Çünkü genel algı, *Ala kaçuu*'nun cezalandırılmayacağı yönündedir. Bu durumun cezasız kalması *Ala kaçuu*'nun genellikle bir gelenek olduğu fikrinin varlığından kaynaklanmaktadır. İslâm dini dâhil, hiçbir dinde gelin kaçırma yoktur. Günümüzde dinî kurumlar yaygınlaşmakta ve din eğitimi alan kişilerin sayısı artmaktadır. Bu gibi durumlarda evlenecek gençlere, *Ala kaçuu*'ya dinin ve hukukun bakışı anlatılabilir ve bu yanlışın durdurulmasına katkı sağlanabilir. *Ala kaçuu* yoluyla evliliklerin gündem olmaktan çıkartılması, ancak din adamlarının dinî nikâhi, resmi nikâhtan önce kıymayı kabul etmemesi ve din adamlarıyla kolluk kuvvetlerinin farkındalık oluşturmak için birlikte çalışması durumunda başarılı olabilir (Asanalieva, 2017).

Ala kaçuu sebebiyle mağdur olanların kahir ekseriyeti, toplumsal baskı yüzünden kolluk kuvvetlerine başvurmamaktadır. Aynı zamanda, Kırgızistan'daki polisinde içinde olduğu resmî yetkililer, *Ala kaçuu*'yu dışarıdan müdahale edilecek bir durum olarak görmemekte, ailenin içinde cereyan eden bir problem olarak görmekte veya gelenek olarak değerlendirmektedir (Hrw., 2006, s. 121-123). Devletin resmî yetkilileri ve polis memurları, genellikle bu tür vakaları alay mevzusu yapar veya başvuruyu geri çekmeleri için mağdurlara psikolojik ve zihinsel baskı uygularlar (Karmazin, 2019). Resmî yetkililerin böyle hareket etmesinin altında yatan sebep, bu işin failinden veya failin yakınlarından aldığı maddi bir kısım kazanımlar olabilir. Eğer mağdurlar işin peşini bırakmazsa o takdirde hafifletici faktör olması düşüncesiyle bu suçun saldırı ve tecavüz tarzı suçlar olarak gösterebilmektedirler. Maalesef resmî yetkililer, genelde kaçırılan ve mağdur olan kızların haklarını korumak yerine, faili kurtarmanın ve korumanın kaygısı içine düşebilmektedirler.

Ala kaçuu ve alıkoyma cürümlerinin uygulanış biçimi toplumdaki farklılık arz etmekte, kendilerine uygun olarak verilen manalar açısından farklı ceza veya tepkilere yol açabilmektedir (Yasa, 1962, s. 78). Ancak, kızın rızası mevcut olsun veya olmasın, evlenmek amacıyla veya şehveti tatmin düşüncesiyle bir kişinin olduğu mekândan başka bir mekâna götürülmesine *Ala kaçuu*, gelen kişinin geldiği mahalde aynı maksatla tutulmasına alıkoyma adı verilmektedir.

Kanunların isteksizce uygulanması veya hiç uygulanmamasının sebebi, kısmen, köylerde fiili olarak faaliyet yürüten ihtiyar meclisleri ve aksakal mahkemelerinin⁸, devletin hukuk ve adalet sistemini görmezden gelerek, örf ve âdet hukuku ile kararlar almasından kaynaklanmaktadır. Mülkiyet ve hukuk suçlarına ilişkin ailevi uyuşmazlıkları çözme görevini yürüten aksakal mahkemeleri, *Ala kaçuu* sorununu çoğu zaman ciddiye almamaktadır (Hrw., 2006, s. 106).

Kırgızistan'da *Ala kaçuu*'ya ilişkin kararlar, Ceza Kanunu'nun "Aileye ilişkin gelenekler ve küçüklerin menfaatlerine karşı suçlar" bölümünde yer almaktadır. Bir kişinin arzu ve iradesi olmaksızın kaçırılması 5 ila 7,5 yıl arasında hapis cezasıyla cezalandırılır. 18 yaşından küçük bir kişiyi kendi isteği dışında evlendirmek için kaçırmak ise 7 ila 10 yıl arasında hapisle cezalandırılmaktadır. Yaşı küçük olup suç işleyenlerin 80-100 bin Som, yetişkinlerin ise 180-220 bin Som para cezasına çarptırılacağı da belirtilmektedir (Bayımbetova, 2021).

Kırgızistan'da Bermet isimli bir kız 19 yaşındayken okul çıkışı bilmediği kişiler tarafından zorla kaçırlır ve arabanın içinde üç saat mücadele eder. Bu hadisede olduğu gibi bazı kaçırmalar gerçekten tirajı-komik bir hâl alır. Bermet'in sevdiği ve flört ettiği bir arkadaşı vardır. Bir gün okul dönüşü, hiç bilmediği bir kişi tarafından kaçırlır. Araba içinde 3 saat boyunca kurtulmaya gayret eder. Götürüldüğü evde tartışmaları sürdürür. Lakin bir sonuç alamaz. Bu kız için en katlanılmaz olan durum ise hakikaten âşık olduğu erkek arkadaşına kaçırdığı bilgisini vermektir. Bermet'in çileli hayatı böylelikle başlamış olur (Karakaya, 2018).

Kaçırmalar sonucu her zaman yeni bir yuva ile neticelenmez. Yıldız adında bir Kırgız kızın kaçırmaları büyük bir dramla sonuçlanır. Kaçırdığı arabanın içinde, kurtulma mücadelesinde bulunurken, istenmeden boğulma durumunda kalır ve hayatının baharında ölür. Onu kaçırmaya yeltenen damat adayı ise kahrından birkaç hafta sonra intihar eder (Karakaya, 2018). Bazen *Ala kaçuu*'da, devrede damat adayı değil, damadın annesi olabilmektedir. Çocukları vaktinde evlenemeyen annelerin icra ettiği *Ala kaçuu* yollarından birisi de bu tarz olanlardır. Anne oğlu için uygun gördüğü bir kızın, aldatma yoluyla eve gelmesini temin eder. Kız eve geldiğinde de kaçırdığını, oğluna gelin yapılmak istendiği bildirilir ve damada cereyan eden hadiseler haber verilerek, evlenmek üzere eve gelmesi sağlanır.

Son dönemde medyada, toplumda, mecliste çok konuşulan bu olay, biraz daha dikkatle takip edilince, suçlulara işledikleri suçun cezasını çektirmek üzere yetkililer olaya el atmıştır. Buna örnek olarak 27 yaşındaki bir vatandaşın 17 yaşındaki bir kızı

⁸ **Aksakal Mahkemeleri** (Yaşlılar mahkemesi): Bir mahkeme, savcı, içişleri organları vb. tarafından davet edilen ve gönüllülük temelinde oluşturulan; devlet kurumları ve yetkilileri tarafından gönderilen materyalleri incelemeye çağrılan kamu hizmeti yapan kişiler. Bir köyde veya şehirde vatandaşların arasından seçilmiş yaşça ve tecrübe itibarıyla saygın kişiler olayların kısa ve proplemsiz şekilde çözülmesinde katkıda bulunurlar. Aksakal Mahkemesi tüzel kişilik olmayıp adli makamlara da kayıtlı değildir (Tokoeva, 2022)

kaçırması verilebilir. *Ala kaçuu*'yu icra eden erkek, polis tarafından gözüaltına alınıp mahkemeye çıkarılmıştır. Mahkeme de bu suç işleyen kişiyi hapis cezasıyla cezalandırmıştır. Mağdur kız ise anne-babasına teslim edilmiştir (Adiletkızı, 2021).

Kız Kaçırmanın İslâm Dini Perspektifinden Değerlendirilmesi

İslâmî zaviyeden herhangi bir konuda değerlendirme yapacağımızda, ilk bakacağımız kaynaklar sırasıyla; Kur'ân-ı Kerîm, Hadis-i Şerifler, Sahabe sözleri ve mezheplerin içtihatlarıdır. Nikâh akdinin tarafları olan erkek ve kadın, İslâm dinine göre evlenmeye dair kararlarını hür iradeleriyle ortaya koymak durumundadır.

İslâm dini, Kur'ân-ı Kerîm ve Sünnet-i Seniyye yoluyla hayatın birçok alanına müdahale etmiş, belli-başlı konularda vazedilen ilkeler ve amaçlar çerçevesinde kalmak şart-ı kaydıyla ihtiyaçlara, şartlara ve zamana göre kararı Müslümanların takdirine bırakmıştır. Nikâh ve aile ile alakalı belli başlı kararların direkt Kur'ân-ı Kerîm tarafından ortaya koyulması ve bu kararların Hz. Peygamber (a.s.) tarafından teferruatlı bir şekilde beyan edilip, tatbik edilmesi İslâm dininin aile müessesesine ve evliliğe verdiği ehemmiyetin bir göstergesidir (Atar, 2007, s. 112-117).

Nikâh akdinin İslâm hukukunda geçerli olabilmesi için nikâhın şahitler yanında akdedilmesi şarttır; bununla beraber, nikâh için tören yapılması, din adamı ya da başka bir şahsın yanında akdedilmesi gibi bir şekil mecburiyeti mevcut değildir. Bununla beraber Müslüman toplumların sosyal hayatında baştan beri, ehemmiyeti nedeniyle nikâhın, aile büyükleri, imâm, müftü, kadı gibi halkın değer verdiği din ulemâsının huzurunda akdedilmesi, programda evliliğin önemine dair sohbetle bulunulması, tarafların mutluluğu için dua edilip Kur'ân-ı Kerîm okunması, velime (düğün yemeği) ikramında bulunulması geleneğin icabı faaliyetler arasındadır. Akit sırasında, evlilik birliğinin önemiyle ilgili bir konuşma yapılması, eşlerin mutluluğu için dualar edilmesi ve bu arada düğün yemeği verilmesi geleneğin sürdürülmesi açısından önem arz etmektedir (Atar, 2007, s. 112-117).

İlkel topluluklarda ve zihnen geri kalmış kişilerde zorbalığa ve şiddete dayalı zoraki evlilikler çok yaşanmıştır. *Ala kaçuu* yoluyla evlilikte, ne kız hür iradesiyle evlenebilir ve ne de o kızın ebeveyni korku hissetmeden kızını evlendirebilir. Çünkü kız, her an bir tehlikeli durumla karşılaşma riskine sahiptir. Bu tarz yanlış ve ilkel eylemlerde kızlarını yetiştiren ebeveynlere hiçbir söz hakkı kalmamakta, gönülsüz ve mecburi bir şekilde, ya kızlarının kaderine razı olmakta veya razı olmazlarsa da bir sonraki adımda, birçok sosyolojik, psikolojik, toplumsal problemlerin girdabında boğuşma durumuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu nevi zorunlu evliliklerde ilk etapta aileler arasında namus meselesi ve düşmanlıklar teşekkül etmiş, bir müddet sonra da başka bir şansları kalmadığı için mecburiyetten dolayı barışma yoluna gitmişlerdir. *Ala kaçuu*'larda dinî açıdan en büyük problemlerden birisi de kaçırılan kızın nikâhı olmayan birisi

tarafından tutulması ve nikâhsız bir şekilde kızı kaybetmemek adına bir nevi tecavüz yoluyla kıza sahip olma ameliyesidir. Bu ise İslâm'da haramdır ve zinadan öte tecavüzdür. *Ala kaçuu*'da damadın kızı kaçırmış olması, gelinle damat arasında helâllığın oluştuğu manasına gelmemektedir. Helâllik sadece kızın gönüllü bir şekilde, baskı ve mecburiyet altında kalmadan, erkeğin "Îcâbına" (evlilik teklifine) şahitler huzurunda "kabul" ile (evet cevabı) mukabelede bulunmasıyla gerçekleşebilmektedir.

Kutsal Metin Kuranı Kerim Açısından Ala Kaçuun Değerlendirilmesi

Cenabı Hak, evlenmeye dair bir ayette: "Cariyeleriniz şayet namuslu kalmayı talep ederlerse, dünya hayatının malını elde etmek için onları fuşşa icbar etmeyin " buyurmaktadır. Bir kısım insanlar ayette geçen cariyeleriniz sözünü kızlarınız olarak tefsir etmişlerdir. Bir kısım insanlar da, zengin bir aileyle dünür olma arzusu ve mirasın bölüşümünde başka ailelerin girmesine engel olma düşüncesi vardır. Bu yüzden, kızlarına baskı yaparak kızını, sevmediği bir şahıs ile evlenmesini isterler. Babanın bu arzusu kızını isyana mecbur hale getirir. Âyette bu tarz evliliklerin de yasaklandığına işaret vardır. Babanın kızına yaptığı baskının kontrolü çok zordur. Âyetin devamında, evlendirilirken baskı gören kızların, bu izdivacın manevi mesuliyetini yüklenmeyeceklerini göstermektedir. Cenab-ı Hak Âyetin devamında şöyle buyuruyor: "Onlara karşı yapılan bu baskının sonrasında, muhakkak Allah onları affeder ve ikramda bulunur. " Bu ve buna benzer diğer ayetler, baskıyla akdedilen nikâhın bâtil olduğunu ortaya koymaktadır (Bayındır, 2012, s. 53).

Yine Nûr Sûresinin 30 ve 31. Âyetlerinde, erkelerin namahrem kadınlara, kadınların da nâmahrem erkeklere bakmalarının uygun olmadığı ve birbirlerine bakmalarının yasaklandığı bildirilmektedir. Bu Âyetlerde, nikâhsız bir şekilde nâmahreme bakmanın bile hoş karşılanmadığı ve haram olduğu zikredilirken, kadını kaçırmak maksadıyla elinden tutmanın, kucakta taşımanın, bir odada hapsedmek gibi eylemleri icra etmenin elbette hoş karşılanmayacağı aşîkârdır.

Hadis Örnekleri Açısından Ala Kaçuunun Değerlendirilmesi

Cahiliye Dönemi'nde evlilik anne-babanın, özellikle babanın ruhsatıyla meydana gelirdi. Soylu ailelerden olanların haricinde kadınların ve kızların bu mevzuda velfisine karşı çıkma salahiyeti bulunmamaktaydı (Koçak, 2017, s. 246) . Diğer yandan kızın evliliği meselesinde, Hz. Muhammed (s.a.v.) tarafından, velinin salahiyetine sınır koymaya müteveccih tatbikatlarının varlığı dikkat çekmektedir. Evlilik konusunda, dul bir hanımın görüşünü ortaya koyması, bir kız evlendirileceğinde ise, kabulü olması ve rızasının alınması icap ettiğine dair Hadis-i Şerifler mevcuttur. Bu Hadisi Şerifler Sahîh-i Buhârî'nin, (42) (Buhârî, 1993) , Sahîh-i Müslim'in (66) (Müslim, 1991), Ebû Dâvud'un (26) (Ebû Dâvud, 2009), nikâh bölümlerinde, bu kategoride mütalaa edilmektedir. Sahîh-i Buhârî'nin nikâh bölümünde geçen bir Hadis-i Şerife göre; Hz. Peygambere (s.a.v.) bir defasında arzusu dışında, cebren evlendirildiğini beyan eden dul bir

hanımefendi gelmişti. Bu hanımefendi zorla evlendirilme meselesini Rasulüllaha (s.a.v.) arz etmişti. Hz. Muhammed'de (s.a.v.) bu nikâhın geçersiz olduğunu ifade ederek dul kadını bu buhranlı vaziyetten kurtarmıştır (Buhârî, 1993). Bununla beraber kadının rızası mevzuunda bu tarz haklar verilmekle beraber velinin söz hakkının tamamen elinden alındığını, evlenecek olan kız veya kadına velîsiz evlenme ruhsatının sağlandığını ifade etmekte mümkün değildir (Ebû Dâvud, 2009). Mezheplerdeki müçtehitler, nikâhta velî izninin gerekli olup olmadığına dair müzakere ve mütalaalar yapmıştır. Hanefî mezhebi haricindeki bütün mezhepler -aralarında farklılıklar olmakla beraber- genel olarak nikâh şartları arasında, velinin izninin şart olduğu içtihadında bulunmuşlardır (Karacabey & Gül, 2012).

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) "Evlenecek olan kızın velîsinin izni olmaksızın nikâh yapılamaz" anlayışından, kadınların kendi hür iradeleri olmadan nikâh yapılamaz konumuna geçilmiştir. Hanefiler kadının hür irade ve iznini, diğer üç mezhep de velînin iznini şart koşmuşlardır. Kadının rızasına ihtiyaç hissedilmediği ve velînin kadın üzerinde söz hakkına sahip olduğu, ataerkil bir yapıya sahip bir toplumda, velînin söz hakkını tamamen ortadan kaldırmak sosyal bünyeye ters düşebilirdi, bundan dolayı Hz. peygamber toplumun sosyal yapısını düzeltirken bazı yapıları da bozmamaya dikkat göstermiştir (Koçak, 2017, s. 247). Bu konuda İbn-i Abbas'tan (r.a.) rivayet edilen, Ebû Dâvud'un nikâh bölümünde (25) geçen, bir hadisi şerifte şöyledir: "Bâkire bir kız, Peygamber Efendimize geldi (s.a.v.) ve arzu etmediği halde, babasının birisiyle evlendirdiğini ifade etti. Peygamber de (a.s.) bu evliliği kabul edip etmeme mevzuunda kızı serbest bıraktı" (Ebû Dâvud, 2009). Buradan İslâm peygamberinin (a.s.) kadının kararına ne kadar ehemmiyet verdiğini görme açısından ehemmiyet arz etmektedir.

Ebû Dâvud'da, Ebu Musa'dan (r.a.) gelen bir rivayette (Nikâh 20): "Resûlullah (a.s.): " velîsiz nikâh yoktur!" buyurmuştur (Ebû Dâvud, 2009). Sahîhi Müslim'de (Nikâh 66) İbn-i Abbastan (r.a.) gelen bir rivayette Peygamberimizin (s.a.v.): "Kendi hakkında karar vermede dul kadın velîsinden daha çok hak sahibidir. Bâkire kız mevzuunda kendinden mutabakatı ve izni alınır, onun izni susmasıdır" (Müslim, 1991), buyurarak evlilikte hem kızın ve hem de velînin iznin mühim bir şart olduğu orta çıkmaktadır. Bu da gösteriyor ki İslâmî açıdan *Ala kaçuu* doğru bir yol kabul edilemez.

Mezhepler Açısından Ala Kaçuunun Değerlendirilmesi

İmâm-ı Âzam Ebu Hanife'nin içtihadına göre âkıl-bâliğ⁹ olmuş bir kızın, kabulü ve rızası olmadan evlendirilirse bu nikâh bâtıldır ve hükümsüzdür. Buna gerekçe olarak, Hz. Muhammed'in (sav.) hadis kitaplarında geçen şu hadisi gösterilmiştir (Buhârî, "Nikâh", 40; Müslim, "Nikâh", 64-67; Ebû Dâvud, "Nikâh", 25); "Dul kadının açıkça izni ve bekâr

⁹ **Âkıl-bâliğ:** Âkıl, akıl düzeyi mükellifete uygun olan demektir. Bâliğ ise Sözlükte "ulaşmak" manasına gelir, terim itibarıyla çocuğun cinsî ve bedenî ergenlik devresine ulaşmasını anlatır ve bu şahsa da bâliğ denir. İslâm hukukçuları erkeklerde on iki, kızlarda ise dokuz yaş olarak kabul etmişlerdir (Döndüren, 1989, s. 247)

kızın da rızası alınmadan evlendirilemez” buyurmuş, ilaveten, kadının sükût etmesinin, razı olduğu anlamına geldiğini de beyan etmiştir.

Ala kaçuu yoluyla evlenmenin hükmü, farklı zaviyelerden tahlil edilmesi gereken önemli bir husustur. Hanefî mezhebi dışındaki bütün mezheplere göre velînin kabulü, nikâhın şartları arasındadır. Evlilikte velîsinin izni olmaksızın gönüllü olarak bir erkekle kaçan kız, ailesinin hayır duasından mahrum kalır ve böyle bir nikâhta (Hanefîler hariç) Cumhur ulemâya göre böyle bir nikâh câiz görülmemektedir (Fida, 2013). Kız gönüllü olduğu halde, *Ala kaçuu* yoluyla evlilik kurması bâtil ise, bir de kızın ve velîsinin beraberce rızası ve izni olmaksızın yapılan evliliklerin İslâm nazarında çok daha sıkıntılı olacağı aşikârdır.

Bir kızı *Ala kaçuu* yoluyla kaçıran kişi, nikâh akdi olmaksızın ve zor kullanarak kızla ilişki kurmuş ise bu durum zina olarak değil, tecavüz olarak kabul edilmektedir. Zina ve ırza geçme İslâm dininde büyük günahlardan kabul edilmektedir. İslam Fıkhında tecavüz ve zina yoluyla doğan çocuk ise annesinin üzerine kaydedilir, doğan çocuk sperm sahibinin hukuki açıdan çocuğu olmaz. Ancak kaçırılan kadınla nikâh akdedilmiş ve cinsel ilişki gerçekleşmiş ve bundan da çocuk dünyaya gelmişse bu çocuğun annesi ve babası malumdur. Erkek, kaçırdığı kızla cinsel ilişki kurmamışsa bakılır; eğer kız rıza gösteriyor ve damatta münasip görüyorsa, bu kızın kendini kaçıran erkekle evlenmesi uygun olur. Kız arzu etmiyorsa ya da damat münasip değilse onunla kız evlendirilemez (Karaman, 2019).

Hanefî mezhebinin içtihadına göre evlilikte velinin izninin olması arzu ve tavsiye edilen bir durumdur. Ancak nikah veli izni olmaksızın da kıyılabilir. Evlenecek kadın velisinden, nikâhta kendi adına taraf olmasını talep etme imkânına sahiptir. Çünkü birtakım kadınlar, erkeklerin içine girerek nikah akdinde bulunmaktan utanabilirler (Bilmen Ö. , 2015, s. 49)

Ala kaçuu'da velînin izni, Hanefî Mezhebi haricindeki diğer üç mezhebe göredir. Mâlikî ve Şafîî mezheplerine göre velînin izni, nikâhın bir rüknü, Hanbelîlerde ise şartı olarak kabul edilmektedir. Mâlikî, Şafîî, Hanbelî mezheplerinin içtihadına göre velîsinin ruhsatı olmadıkça, kadın için yapılan nikâh bâtildir ve sıhhatli kabul edilmemektedir (Bilmen, 2015). Zor ve şiddet yoluyla kaçırılan bir kız için; Hanefîlere göre, kızın kabulü olmadan, diğer üç mezhebe göre de velîlerin izni ve kabulü olmadan bu nikâh gerçekleşmiş olamaz. Kaçırılan kıza adeta tecavüz etme yoluyla sahip olup, kaçıran erkekle evlenme mecburiyetine bırakılması ve bu durumun resmî muamelelerle deklere edilmesi, o kıza dinî açıdan evlenilmiş manasına gelmemektedir. Çünkü baskıya evet dedirtilmesi o akdin bâtil olmasını doğurur. İslâm'da asıl olan bir şeyi hür iradeyle, evvela kalben kabul etmek ve dil ile de kabul edileni ikrar etmektir.

Sonuç

Evliliğe dair gelenek-görenekler, toplumdan topluma, dinden dine, kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Kırgızistan'ın da içinde olduğu Dünyanın muhtelif noktalarında, *Kız Kaçırma* yoluyla yapılan evlilik şekli, evlenme yollarından biri haline gelmiştir. Kırgızların kadim tarihinde, tarafların gönüllü olması ve rızalarının bulunması şartıyla *Ala kaçuu*'ya tesadüf edilmektedir. Bazı sebeplerden dolayı, nadiren de olsa, zor ve şiddet kullanmak yoluyla *Ala kaçuu*'lar da vukua gelmiştir. Ancak bu tarz evlilikler, aileler arasında ciddi anlaşmazlıkların ve kavgaların oluşmasına sebep olmuştur.

Ala Kaçuu kanunlarla yasak olmasına rağmen Ermenistan, Etiyopya, Kazakistan ve Güney Afrika gibi ülkelerde de, özellikle Orta Asya ülkesinin kırsal kesimlerinde yaygın olarak devam etmektediri (Taylor, 2017). Bir Orta Asya ülkesi Olan Kırgızistan'da *Ala Kaçuu* durumu diğer ülkelere nazarla daha dikkat çekici, daha yaygın ve daha aktüel bir problem olarak toplumun ve yönetimin önünde varlığını sürdürmektedir.

Sovyetlerin yıkılmasından sonra, Kırgızistan'ın belli kesimlerinde, ister gönüllü, isterse de cebir yoluyla olsun, bütün *Ala kaçuu*'lara bir takım sebeplerden dolayı millî bir gelenekmiş gibi yaklaşımlar da olmuştur. Ancak bu düşünce doğru değildir. *Ala kaçuu* tarzıyla evlenme, kadına dönük tacizin, gelenek olarak vasıflandırılarak ritüelleştirilmesini ve meşrûiyet kazanmasını beraberinde getirmiştir.

Sonuç olarak, Kırgızların geleneğinde gönüllü kaçışmalar olmakla beraber, genel olarak evlilikler, kabul gören, normal yollarla yapılagelmiştir. Zor ve şiddet yoluyla *Ala kaçuu*'lar çok nadirdir. Dolayısıyla, insan hürriyetini hiçe sayan bu eylem, bir gelenek değil, dinen, hukuken, ahlaken ve birçok açıdan suç teşkil eden bir faaliyettir. Cebir yoluyla, velîlerin ve kızların rızası olmadan, kızları evlenme niyetiyle alıp götürmek hem Kırgızların geleneğine ve hem de inançları olan İslâm dinine göre yanlıştır, bâtıldır ve sahih değildir. *Ala kaçuu*'nun azaltılması için yapılabilecek faaliyetleri aşağıda geçtiği şekliyle sıralayabiliriz.

1. *Ala kaçuu*'nun gelenekte ve dinde olmadığına dair farkındalık oluşturmak için devletin ve sivil toplum örgütlerinin çalışmalarını genişleterek sürdürmeleri gerekir.
2. *Ala kaçuu*'ya yasa yoluyla ceza takdir edilse de, suçları savcılığa intikal ettiren ve cezayı uygulayan bu merciler, rüşvet alma, akraba kayırma vb. sebeplerden dolayı, cezanın uygulanmasına engel oluşturmaktadırlar. Devlet sadece tecrübesiz bir delikanlının yaptığı bu suçu cezalandırmamalı, olayı kapatan polise, savcıya veya hâkime de, işlerini tam yapmamaları sebebiyle cezaî müeyyide tatbik etmelidir. Bu mevzuda İstihbarat birimleri daha hassas olmalıdır.

3. *Ala kaçuu'*da sadece kızı kaçırarak erkeği suçlayıp cezalandırmakla da bu problem çözülemez. O erkeği yetiştiren ebeveynler, okuldaki öğretmenler, polis memurları, din adamları, televizyon programı yapan kişiler bu konuda yetiştirilmelidir. Bu yetişmiş kişiler de *Ala kaçuu* potansiyeli olan kişilere, bu eylemin yanlışlıklarını göstermelidir. Bu yolla *Ala kaçuu* sayıları minimize edilebilecektir.

4. Aile konularında uzman kişiler, psikologlar, sosyologlar ve hukukçular gibi etkin ve yetkin kişiler tarafından *Ala kaçuu*'nun yanlışlığına dair, okullarda, televizyonlarda ve farklı mekânlarda bilgilendirici programlar tertip etmelidir.

5. *Ala kaçuu*'ya sebep unsurlardan biri de başlık parası, düğün giderleri ve diğer masraflardır. Bundan dolayı düğün masraflarının kanunla sınırlandırılması ve toplumun ekonomik seviyesine uygun düğünlerin yapılması sağlanmalıdır.

6. Din adamları cami, okul, televizyon ve diğer mahfillerde *Ala kaçuu*'nun dinimizce makbul görülmediğine dair programlar icra edip, halkı aydınlatmalıdır. Billboardlarda da bu konuya dair toplumu uyarıcı mesajlar verilmelidir.

7. *Ala kaçuu*'nun hukuki, sosyal ve dinî açıdan yanlışlarını gösterir mahiyette belgeseller, diziler, filimler çekilmeli, makaleler, kitaplar yazılmalı, broşürler hazırlamak suretiyle toplum bilgilendirilmelidir.

8. Kırgızistan'da da Türkiye'deki gibi KADES¹⁰ tarzı, telefonlar için uygulamalar hazırlanmalı, risk grubunda olan kızların, bu uygulamaları telefonlarına yüklemeleri sağlanmalıdır. Tehlike anında, bu programa basarak polise haber verilmeli ve mağdur olan kız tamamen erkeğin kontrolüne girmeden kurtarılabilir.

9. *Ala kaçuu*'larda ve diğer evliliklerde önce resmi nikah kıyılmalıdır. Aksi takdirde boşanma gerçekleşirse bu durumu kadının hiçbir resmî hakkı kalmamış olacaktır. Kırgızistan'da resmi nikah olmaksızın dinî nikâh yapanların ve reşit olmayanlara dinî nikâh yaptıran anne ve babaların üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaları yasalaşmıştır. Bu yasanın devlet yetkililerince tatbik edilmesi ve kararların kâğıt üzerinde kalmaması gerekmektedir.

¹⁰ KADES: Çocuk ve kadınların karşı karşıya kaldığı taciz, kaçırma, şiddet, gibi kötü fiilleri azda olsa engellemek amacıyla kullanıcılara takdim edilmiş bir resmî uygulamadır. Emniyet Müdürlüğü'nce hazırlanmış ve olağanüstü vaziyetlerde ilk akla gelen acil müdahale programıdır.

Makalenin Araştırma ve Etik Beyanı Bilgileri

Yazarın Çıkar Çatışması Beyanı	Araştırmaya konu olan durum, olgu veya kurum ile yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Yazar (lar) Katkı Oranı Beyanı	“Kırgız Toplumunda Yaygın Olan Kız Kaçırma’nın (Ala Kaçuu) İslâm Dinî Perspektifinden Değerlendirilmesi” isimli makalenin tüm bölümleri tarafınca yazılmıştır.
Etik Kurul Onay Belgesi	Araştırma/inceleme sırasında etik kurul onay belgesi gerektiren herhangi bir bilimsel yöntem kullanılmamıştır.

Kaynakça

- Abramzon, S. (1959). *Kirgizskoye naseleniye Sintszyan Uygurskoy avtonomnoy oblasti* (Cilt 2). KNR. TKAEE.
- Adiletkızy, A. (2021, 12 21). *Jalal-Abadda özünön 10 jaş kiçüü kızdı ala kaçkan kişi surakka alıp kelindi*. Kloop: <https://ky.kloop.asia/2021/12/09/video-zhalal-abadda-z-n-n-10-zhash-kich-kyzdy-ala-kachkan-kishi-surakka-aly-p-kelindi/> adresinden alındı
- Akay, E. (2019). *İçerik Analizine Giriş*. Konya: Eğitim Yayınları.
- Akmataliyev, A. (2000). *Kırgızdın Köönörbös Döölöttörü*. Bişkek: Şam.
- Apaydın, H. (2013). *Velayet*. 07 01, 2022 tarihinde TDV İslâm Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/velayet--fikih> adresinden alındı
- Asanalieva, A. (2017, 07 17). *Kız ala Kaçuu Bul saltı je Kaysı Bir Kokustuk Jagdaybı?*. Kabar: <http://kg.kabar.kg/news/kyz-ala-kachuu-bul-saltby-zhe-kaisy-bir-kokustuk-zhagdaiby/> adresinden alındı
- Atar, F. (2007). *Nikah*. (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, Düzenleyen) TDV İslam Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/nikah> adresinden alındı
- Babayarova, G., & Amanturuulu, C. (2011, 11 11). *Kız ala kaçuu: saltı je japayıklıkı? (K. Elkeeva, Röportaj Yapan)*
- Bayımbetova, A. (2021, 04 21). *Ala kaçuu salt emec, Kılmış*. Süper İno: <https://www.super.kg/article/show/54445> adresinden alındı
- Bayındır, A. (2012). *Fıkha Göre Nikah Sözleşmesinde Velinin Yeri*. *Journal of Istanbul University Faculty of Theology*(4), 45-67.
- Bilmen, Ö. (2015). *Hukuk-i İslamiyye ve Istılahat-i Fikhiye Kamusu* (Cilt 2). Ravza Yayınları.
- Brusina, O. (2012). *Brak i razvod v narodnykh sudakh Turkestana: Vzaimodeystviye adata i shariata pri rossiyskom upravlenii*. Naukarus: <https://naukarus.com/brak-i-razvod-v-narodnykh-sudah-turkestana-vzaimodeystvie-adata-i-shariata-pri-rossiyskom-upravlenii>.
- Buhârî, M. (1993). *Sahîhu'l-Buhârî I-VII*. (Mustafâ Dîb el-Buğâ, Dü.) Yemâme, Beyrut: Dâru İbn Kesîr.

- Cohen, B., Manion, L., & Morrison, K. (2017). *Research Methods in Education*. London: Routledge.
- Cumagulov, A. (1960). *Semya i Brak u Kirgizov Çuyskoy Dolini*. Frunze: İzd-vo AN.
- Cunusaliyev, B. (2007). *CunusaSalttı Salttay Saktaylı! Şookum*: Aprel.
- Döndüren, H. (1989). *Âkıl*. 07 01, 2022 tarihinde TDV İslâm Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/akil--mumeyyiz> adresinden alındı
- Ebû Dâvud, S. (2009). *Sünenü Ebî Dâvud I-VII*. (Şu'ayb el-Arnaût vd., Dü.)
- Fanon, F. (2000). The Social and Political Status of Kyrgyz Women: the Historical. *International Journal of Central Asian Studies*(5).
- Fida, A. (2013, 02 10). *İslam'a Göre Kız Kaçırmanın Hükmü ?* İslam-Tr: <https://islam-tr.org/konu/islama-gore-kiz-kacirmanin-hukmu.29538/> adresinden alındı
- Foreign News: The Near East. (1923, March 24). *Time Magazine*.
- Global Research İntitute Foundation. (2019, 05 19). *Ala kachuu: praktika pokhishcheniya nevest v Kyrgyzstane. Bişkek*. Global Research İntitute Foundation. adresinden alındı
- Güven, F. (2016). Kars Kültüründe Kız Kaçırma/Kaçışma Geleneğinin Sosyo-Kültürel Arka Planı. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4(8), 197-205.
- Gülensoy, T. (2003). *Manas Destanı*. 07 01, 2021 tarihinde TDV İslâm Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/manas-destani> adresinden alındı
- Güvenç, H. (1993). *Günümüz Meselelerine Fetvalar* (Cilt 2). İlim Yayınları.
- Handrahan, L. (2004). Hunting For Women: Bride-Kidnapping In Kyrgyzstan. *International Feminist Journal of Politics*(6), 207-233.
- Hrw. (2006, 10 26). *Reconciled to Violence State Failure to Stop Domestic Abuse and Abduction of Women Kyrgyzstan*. Human Rights Watch: <https://www.hrw.org/report/2006/09/26/reconciled-violence/state-failure-stop-domestic-abuse-and-abduction-women> adresinden alındı
- İnan, A. (1987). *Makaleler ve İncelemeler*. Ankara: Turk Tarih Kurumu Yayinlari.
- Juliet, W. (2022, 01 25). *Beşik Kertmesi Ne Demek*. Türk Haber Portalı: <https://ajans66.com/ilginc/besik-kertmesi-ne-demek-question.html> adresinden alındı
- Karacabey, S., & Gül, M. (2012). Fikhî hadislerin rivâyet özellikleri bağlamında 'Velîsiz nikâh olmaz' hadisinin tahrîc ve tenkidi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(1), 33-48.
- Karakaya, B. (2018, 06 01). *Orta Asya'da kız kaçırma geleneği*. gzt: <https://www.gzt.com/nihayet/orta-asyada-kiz-kacirma-gelenegi-3532149> adresinden alındı
- Karaman, H. (2019, 09 14). *Kızı kaçırana mutlaka vermek gerekir mi? . Yeni Akit*: <https://www.yeniakit.com.tr/haber/kizi-kacirana-mutlaka-vermek-gerekir-mi-931215.html> adresinden alındı

- Karmazin, I. (2019, 10 22). *Pokhititeli yestestva: Kak devushek vl Kirgizii prinuzhdayut k svad'be*. Izvestiya: <https://iz.ru/870018/igor-karmazin/pokhititeli-estestva-kak-devushek-v-kirgizii-prinuzhdaiut-k-svadbe> adresinden alındı
- Kim, E., & Karioris, F. (2019). Bound To Be Grooms: The Imbrication Of Economy, Ecology, and Bride Kidnapping in Kyrgyzstan. *A Journal of Feminist Geography*, 1627-1648. doi:<https://doi.org/10.1080/0966369X.2020.1829561>
- Kirsanova, T. (2016, 2016 25). *Kız ala Kaçkandar Karmalbay Kaldı. Emne için Kirgizistanda Kılmiştuluk Menen Üy-Bülö Kuruu Saltka Aynalgan?* . Lenta.ru:
- Kleinbach, R., Ablezova, M., & Aitieva, M. (2005). Kidnapping For Marriage (Ala Kachuu) In A Kyrgyz Village. Internet Archive. *Central Asian Survey*, 24(2), 191-202. doi:<https://doi.org/10.1080/02634930500155138>
- Kleynbakh, R. (2019, 10 22). Kyz ala kachuu v Kyrgyzstane ili pochemu pokhishcheniye nevesty bez yeyo soglasiya ne yavlyayetsya traditsiyey. Central Asia Analytical Network. (Z. Mukhammad Dost, Röportaj Yapan)
- Koçak, Z. (2017). İslam öncesi Arap aile yapısının Hz. Peygamber ve hadisler üzerindeki etkisi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(4), 237-271.
- Kültür Derlemeleri. (1999). *Rize Kültür Derlemeleri*. Trabzon: Rize Halk Eğitim Müdürlüğü.
- Mambetova, S. (2009, 02 12). Ukuruk Salıp Üylönüp Utabızı. *Aalam*, s. 8.
- Müslim, E. (1991). *Sahîhu Müslim I-V*. (M. Abdülbâkî, Dü.) Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye.
- Namazova, A., Musaeva, U., & Turdu, D. (2017). *Zorduk-zombuluktan japa çekkenderge koldonmo*. Bişkek: Frîdrîx Ébert yayınevi.
- Oinet.kz. (2019, 10 30). *Кыда мчы деген не?* oinet.kz: <https://www.oinet.kz/e/action/ShowInfo.php?classid=39&id=11047> adresinden alındı
- Oppenheim, M. (2022, 03 13). *Kırgızistan'daki kız kaçırma vakalarının önüne geçilemiyor*. (S. Bala, Düzenleyen) İndependet Türkçe: <https://www.indyrturk.com/node/36886/kırgızistan'daki-kız-kaçırma-vakalarını-önüne-geçilemiyor> adresinden alındı
- Örnek, S. (2014). *Türk Halkbilimi*. Ankara: BilgeSu.
- Salopek, P. (2017, 06 17). *Captured Hearts*. Nationalgeographic: <https://www.nationalgeographic.org/projects/out-of-eden-walk/articles/2017-06-captured-hearts/> adresinden alındı
- Sayın, Ö. (1990). *Aile Sosyolojisi* . İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Smith, C. (2005, 04 30). *Abduction, Often Violent, a Kyrgyz Wedding Rite*. . The New York Times: <https://www.nytimes.com/2005/04/30/world/asia/abduction-often-violent-a-kyrgyz-wedding-rite.html> adresinden alındı
- Şener, M. (2005). Mina. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 30, 96-97. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Taylor, B. (2017, 07 02). *One in five girls and women kidnapped for marriage in Kyrgyzstan: study*. Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-kyrgyzstan-women-bride-kidnapping-idUSKBN1AH5GI> adresinden alındı

- Tezcan, M. (1998). *Türk Kültüründe Başlık Parası Geleneği*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tezcan, M. (2000). *Türk Ailesi Antropolojisi*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Tezcan, M. (2003). Türk Kültüründe Kız Kaçırma Geleneklerinin Antropolojik Çözümlemesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(6), 6(6).
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21114/227414> adresinden alındı
- t-media.kg. (2022, 03 20). *Kız ala kaçuu kantkende toktoyt?* <https://t-media.kg/2021/06/30/kyz-ala-kachuu-kantkende-toktoj/> adresinden alındı
- Tokoeva, A. (2022, 07 24). *Aksakaldar sotu. Kırgızistan alar emne ish kylat jana emnege ukuktuu*. Mediazona: <https://mediazona.ca/translate/2022/04/11/aksakal> adresinden alındı
- Toroslu, N. (1974). *Kadın Kaçırma*. Ankara: Türkiye Kalkınma Vakfı Yayını.
- Umetbayuulu, D., Sultanmuratkyzy, E., & Adiletkyzy, A. (2021, 06 02). *Kırgızstanda ala kaçuuga karşı berene deerlik iştebeyt. Sot işterinin analizi*. (C. Uzakbaeva, Düzenleyen) kloop: <https://ky.kloop.asia/2021/06/02/kyrgyzstanda-ala-kachuu-boyuncha-berene> adresinden alındı
- Ünal, A. (2016). Kırgız Toplumunda Evlilik Türleri. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 25, 229-259.
- Yasa, İ. (1962). *Türkiye'de Kız Kaçırma Gelenekleri ve Bununla İlgili Bazı İdari Meseleler*. Ankara: Ajans Türk Matbası.
- Zhetigenova, A., & Yaromshchuk, T. (2018, 12 26). *Khvatay i Begi, Kak vyglyadit «traditsiya» pokhishcheniya, iznasilovaniya i prinuzhdeniya k zamuzhestvu*. Radyo Azattık: <https://rus.azattyk.org/a/ala-kachuu-kidnapping-raping-women-rights/29676772.html> adresinden alındı

Evaluation of Abduction (Ala Kaçuu) Common in the Kyrgyz Society from the Perspective of the Islamic Religion

Extented Summary

In the historical process, different ways of marriage have emerged and societies continue to marry according to these. Marriage by Abduction has become a common form of marriage in Kyrgyzstan. This study aims to determine whether kidnapping is a tradition or a crime by considering the past and present practices of kidnapping, which is one of the recurrent social problems of the Kyrgyz Society, and to evaluate the issue from the perspective of the religion of Islam and to take advantage of the approach of the religion of Islam, of which the Kyrgyz are a member, in eliminating this act. In the study, the sources on the subject were scanned and the approach of the Qur'an, and Hadith-i Sharifs as well as sects on the issue are analyzed. As a result of the research, it is understood that there were only voluntary Abductions in the history of the Kyrgyz society, but that there were no Kidnappings in today's style in violation of human rights, and that the religion of Islam does not allow this type of marriage. This type of marriage stems not from beliefs and traditions but from economic, familial, and sexual reasons. Marriage made by abduction causes many problems such as the deterioration of the bride's psychology, arguments between families, divorces and problematic upbringing of children to be born, to name a few.

Kyrgyz men have not had a tradition of forcibly and violently kidnapping girls in history. Ethnic Kyrgyz, who migrated to Afghanistan, China and elsewhere, tried to preserve many of their traditions. However, within these protected traditions, there was no practice of forced and unconventional abductions. This suggests that there was no unlimited abduction of girls through violence among Kyrgyz people (Babayarova & Amanturuulu, 2011).

Kidnapping means 'abducting a young girl'. This type of abduction without the bride's consent includes the abduction of girls by force or deception with the help of young men's friends or male relatives (Salopek, 2017). However, in marriages with the method of kidnapping, the bride does not have the opportunity to take a dowry with her. The girl's parents cannot offer a dowry to the abducted girl. In this respect, the groom's family is considered unfortunate (Tezcan, 2000, s. 107). In many parts of the world, bride kidnapping is considered a crime, not a legal marriage. It is often necessary to distinguish between the two abductions and marriages committed

against the will of the girl and the two kidnappings committed with the consent of the girl and her relatives (Brusina, 2012).

In general, kidnapping cases are not referred to the court. The groom and the groom's family, the girl's own family and surroundings can put psychological and sometimes physical pressures on the kidnapped girl prevent the court. If the girl does not accept this marriage and wants to leave, an old grandmother lies in front of the door or bread is placed on the threshold. Attempts are made to persuade the girl by saying "let's hit the bread", or "jump over your grandmother and live in bad luck for the rest of your life", which declare that these are the traditions and beliefs not to be deviated from. If the case goes to the court, pressure will mount on the kidnapped girl to change her words and make false statements.

The family, the state and the religion play an important role in the prevention of abduction. There is a perception in rural areas that marriages are based on bride kidnapping. Lack of trust in law enforcement is also one of the factors that play an important role in the perpetuation of abduction. Some victims or their families do not even need to go to the police because they do not believe that they will help. This is because the general perception is that kidnapping cannot be punished. The impunity of this situation is due to the existence of the idea that kidnapping is generally a tradition. Nevertheless, no religion allows bride kidnapping, including Islam. Today, religious institutions are becoming increasingly widespread and the number of people receiving religious education is on the rise. In such cases, the point of view of religion and law on kidnapping can be explained to young people who will get married as a measure against this mistake.

The provision of marriage by kidnapping is an important issue that needs to be analyzed from different perspectives. According to all sects except the Hanafi school, the acceptance of the guardian is among the conditions of the marriage. A girl who voluntarily escapes with a man in marriage without her guardian's permission is deprived of her family's blessings, and such a marriage is not permissible according to the ulama (except Hanafis) in such a marriage (Fida, 2013). If the girl voluntarily establishes a marriage by kidnapping, it is false, and it is obvious that marriages made without the consent of the girl and her guardian will be much more difficult in the eyes of Islam.

Purpose and Significance

The article aims to evaluate the kidnapping of girls, which the Kyrgyz continue and see as a tradition, from the perspective of the religion of Islam, to consider whether abduction of girls is a tradition or a crime, and to demonstrate how the religion of Islam can be exploited to eliminate this wrong practice. Abduction is still a social and

current problem for Kyrgyzstan. If this problem cannot be prevented somehow, it will be inevitable that the Kyrgyz family structure will experience serious problems due to this wrong practice.

Method

In the study, the sources related to the abduction tradition and events in Kyrgyzstan are determined, and literature is created within the framework of the information in the books, magazines and newspapers about the abduction of girls. In the study, the content analysis technique, which is included in the qualitative research method, is preferred. Magazines and newspapers about kidnapping are analyzed with content analysis technique. News and articles with the title of abduction in magazines and newspapers published after this independence are examined using simple random sampling technique. In these magazines and newspapers, the abductions of girls are handled with the content analysis technique within the framework of three main headings as religious, social and cultural.

Findings

Kyrgyz men have no tradition of forcibly abducting girls in history. However, today's Kyrgyz people accept abduction by violence as a tradition for some reason. What is customary is abduction which is consensual, although not common. It is not appropriate to kidnap girls using violence in Islam, since according to Islam, the boy and the girl should be willing to marry each other. In Maliki, Hanbali and Shafi madhhabs, the permission of the guardian (father) is required. It is neither humane nor Islamic to take advantage of the helplessness of a girl and to force marriage without the consent of the parents or of the girl.

Discussion and Conclusions

Traditions and customs related to marriage vary by society and religion. In various parts of the world, including Kyrgyzstan, marriage by kidnapping has become one of the ways of marriage. In the ancient history of the Kyrgyz, it was common for girls to be kidnapped, provided that it came with the consent of the parties. Although rare, kidnappings by force and violence also occurred for some reasons.

Activities that can be done to reduce abduction

1. In order to raise awareness that abduction is not a tradition or a religious act, the state and non-governmental organizations should continue their work by expanding it.
2. Although the penalty for kidnapping is appreciated by law, the authorities who transfer the crimes to the prosecutor's office and those who the punishment in

practice, are not held responsible for taking bribes, for nepotism, and the like, which poses an obstacle to the application of the penalty.

3. In abduction of girls, this problem cannot be solved solely by blaming and punishing the man who kidnapped the girl. The parents who raised that man, the teachers at the school, the police officers, the clergy, the people who make television programs should be educated on this issue.

4. Informative programs need to be organized in schools, on television and in different venues about the wrongdoing of abduction by effective and competent persons such as family experts, psychologists, sociologists, and lawyers.

5. One of the factors causing kidnapping is bride price, wedding expenses and other costs. For this reason, it should be ensured that wedding expenses are limited by law and that weddings are organized in accordance with the economic level of the society.

6. The clergy should carry out programs in mosques, schools, televisions and other gatherings, underlining abducting girls is not acceptable in our religion.

7. Documentaries, TV series and movies should be shot, articles and books should be written, and the society should be informed by preparing brochures, showing the legal, social and religious wrongdoings of abduction.

8. In Kyrgyzstan, as in Turkey, KADES¹¹-style applications should be prepared for phones, girls in the risk group should be allowed to install these applications on their phones.

9. In abductions and other marriages, official procedures should be done first and then a religious marriage should be held.

---

¹¹ **KADES:** It is an official application introduced to users in order to prevent at least some bad acts such as harassment, kidnapping, violence, which children and women face. It is the emergency response program that has been prepared by the Police Department and is the first thing that comes to mind in extraordinary situations.

Osmanlı Devleti'nde Bir Kaza Hapishanesinden Yansımalar: Tüm Yönleriyle Suruç Hapishanesi (1852-1920)

Mustafa DAĞ¹

Öz

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi
23.06.2022

Kabul Tarihi
09.12.2022

DOI
10.47140/kusbder.1134988

Tanzimat Dönemi'nde düzenlenen ceza kanunlarıyla hapis cezasının infaz edildiği mekân olan hapishaneler ön plana çıkmıştır. Bunlardan biri de Suruç Hapishanesi'dir. Bu doğrultuda çalışmada, 1852 ile 1920 yılları arasında hapishanenin fiziki yapısı ve ıslah çalışmaları, idari personel ile görevliler, mahkumların mevcudu ile genel durumları ele alınmıştır. Hapishaneyle ilgili 19. yüzyılda detaylı bilgi olmasa da 1852 yılında müstakil bir binası olmayan bir hapishanenin mevcudiyeti saptanmıştır. Hapishanenin eski yapıya sahip olmasından dolayı 1920 yılına kadar sıklıkla ıslah çalışmalarına tabi tutulmuştur. Fakat hapishanenin yetersizliğine dair sorununun kronik bir hal alması engellenememiştir. Doküman inceleme metoduyla gerçekleştirilen çalışmanın temel kaynağı arşivi belgeleridir. Ayrıca hapishane kavramı ve Osmanlı hapishaneleriyle ilgili literatürde yer alan çalışmalardan istifade edilmiştir. Çalışma neticesinde, modern hapishaneye geçiş aşamasında çekilen sıkıntıların Suruç Hapishanesi'nde de yaşandığı, mekânın yetersizliği, personelin kifayetsiz olduğu ve mahkumların sağlık durumunun iyi olmadığı saptanmıştır. Mekân yetersizliği merkezi ve mahalli imkanlar kullanılarak çözülmeye çalışılmıştır. Personel yetersizliği ise mali sıkıntılardan dolayı çözüme kavuşturulamamıştır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı, Suruç, hapishane, suç, mahkûm

Atıf için: Dağ, M., (2022). Osmanlı Devleti'nde Bir Kaza Hapishanesinden Yansımalar: Tüm Yönleriyle Suruç Hapishanesi (1852-1920). *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 341-373.

¹ Araştırma Görevlisi, Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi (100/2000 Doktora Bursiyeri), E-posta: mustafadag@harran.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4571-8115>.

Reflections from a District Prison in the Ottoman Empire: Suruç Prison in All Aspects (1852-1920)

Mustafa DAĞ²

Abstract

Article Type
Research Article

Application Date
2022-06-23

Acceptance Date
2022-12-09

DOI
10.47140/kusbder.1134988

With the penal laws regulated in the Tanzimat Period, the prisons, which are the places where prison sentence was executed, came to the fore. One of them is Suruç Prison. This study addresses Suruç Prison between 1852 and 1920 with its physical structure and rehabilitation works, and the general circumstances of its administrative staff as well as that of the prisoners. Despite the lack of detailed information about the prison in the 19th century, sources point to the existence of a prison without a separate building in 1852. Due to the old structure of the prison, it was frequently subjected to rehabilitation work until 1920. However, the problem of the inadequacy of the prison could not be prevented from becoming chronic. The main source of the data in this study, which employs the document analysis method, is the archive documents. In addition, studies in the literature on the concept of prison in general and Ottoman prisons in specific are also referred to. It is found that the difficulties experienced during the transition to the modern prison were also experienced in Suruç Prison, and that the place was inadequate, the staff was incompetent, and the inmates' health were not favorable. The lack of space was handled by using central and local facilities, while the lack of personnel could not be resolved due to financial difficulties.

Keywords: Ottoman, Suruç, prison, crime, prisoner.

For Reference: Dağ, M., (2022). Reflections From a Kaza Prison in the Ottoman Empire: Suruç Prison With All Its Aspects (1852-1920). *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 341-373.

² Research Assistant, Harran University Faculty of Arts and Sciences Department of History, History of Ottoman Institutions and Civilization (100/2000 PhD Scholar), E-mail: mustafadag@harran.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4571-8115>.

Giriş

Hapis cezası, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş sürecinden itibaren hürriyet kısıtlayıcı ceza yöntemi olarak yaygın şekilde uygulanmıştır (Çakmakçoğlu Kuru, 2004: 12; Arslan, 2020: 2117). Osmanlı hukukuna karşı gelen, kanunlara riayet etmeyen, suç işleyen şahıslar veya (Özçelik ve Çolaker, 2022: 205) padişahın emrine karşı gelen devlet adamları zindan, mahbes, mahzen veya tomruk olarak adlandırılan hapishane görevi gören mekanlarda tutulmuşlardır (Yılmaz, 2019: 1413). Hapis cezası, suç işlenmesini önleme gibi hedefinin yanı sıra işlenen suçun cezasız kalmayacağını gösterme, başkalarının bu suçu işlemesinin önüne geçme, suçluyu topluma kazandırma gibi eğitici ve ıslah etme gibi hedefleri de bulunmaktadır (Sayık, 2020: 1-3; Atar, 2011: 87). Tanzimat Fermanı'nın uygulanışına kadar imparatorlukta genel olarak hürriyeti bağlayıcı ceza olarak sürgün, hapis, küreğe vurma ve kalebentlik gibi ceza yöntemleri uygulanmıştır (Türkkan, 2020: 2827). Küreğe vurma, prangaya vurma (Saner, Basım Yılı Yok: 163) ve kalebentlik cezaları daha çok siyasi suçlulara verilen ceza yöntemi olarak kullanılırken (Erim, 1984: 80; Sülek, 2019: 26), diğer suçlulara ise kürek, kalebent, teşhir, dayak (ta'zir), sürgün, para cezası, kısas, belirli bir uzvun kesilmesi, salben idam ve hadd gibi cezalar verilmektedir (Yıldız, 2012: 11; Öntuğ ve Yılmaz: 2021: 58).

Tanzimat Fermanı ile kapsamlı bir ıslahat çalışmasının başlatılmasıyla birlikte batılı ülkelerin hukuk normları kapsamında 1840, 1851 ve 1858 yıllarında ceza kanunları hazırlanarak yürürlüğe alınmıştır (Gönüllü, 2011: 351; Karabacak Yılmaz, 2022: 158). Bu yasalarla birlikte Osmanlı Devleti modern anlamda ilk hapishaneler ile tanışmıştır (Şimşek, 2017: 143; Şen, 2007: 17). Bu bağlamda, hapishanelerin ilki 1859 yılında Yanya'da açılmıştır (Türkkan, 2020: 264). Tanzimat Fermanı ile başlayan Avrupa tarzı hapishane ıslah çalışmaları II. Abdülhamid döneminde de yoğun olarak devam etmiştir. İlk ciddi çalışmalar bu dönemde planlanmıştır (Öztürk, 2014: 100). Bu dönemde gerek Avrupalı devlet adamlarının siyasi baskıları gerekse iç politikada yaşanan gelişmeler imparatorluğun konuyla daha fazla ilgilenmesine neden olmuştur (Tanış, 2018: 142). Bu doğrultuda 21 Şubat 1876 tarihinde *İdare-i Umumiye-i Vilayet Hakkında Talimat* adıyla hazırlanan düzenlemede vilayet memurlarına hapishaneleri denetleyebilme hakkı tanınmıştır (Akin, 2011: 25-26). 1879 yılında hazırlanan *Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu* ile valilere hapishaneler ile ilgili soruşturma yürütecek komitelerin üyelerini, hapishanenin müdür ve gardiyanını atama yetkisi verilmiştir (Çelik, 2008: 604; Schull, Baskı Yılı Yok: 220).

21 Nisan 1880 tarihine geldiğinde ise daha çok hapishanelerin fiziki yapısına yönelik düzenlemeler *Memalik-i Mahrusa-i Şahane'de Bulunan Tevkifhane ve Hapishanelerin İdare-i Dahiliyelerine Dair Nizamname* adıyla hazırlanmıştır (Arslan, 2019: 739; Eren, 2013: 99). Hazırlanan nizamname 97 maddeden oluşmuştur (Özçelik, 2011: 19). Bu

doğrultuda yapıların sağlık ve hijyen açısından yaşanabilir hale getirilmesi, hükümlü ve tutukluların suç türlerine göre ayrı koşullarda tutulması, hükümlü ve tutukluların üstlenebilecekleri görevler, hapishane personelinin görevleri ve benzeri idari prosedürler hakkında hükümler düzenlenmiştir. Ayrıca Osmanlı hapishanelerinin daha modern bir görünüm kazanması amacıyla kaza, liva ve vilayetlerde ayrı ayrı hapishanelerin kurulması ve kadınlara mahsus hapishanelerin bulunması kararlaştırılmıştır (Karaca, 2010: 156).

II. Meşrutiyet Dönemi'nde de bu tür ıslahat çalışmalarına devam edilmiştir. Ancak devam eden savaşlar ve yaşanan sorunlar beraberinde ekonomik bunalımı getirmesinden dolayı çalışmalar istenildiği gibi neticelenememiştir (Tekin ve Özkes, 2008: 190). Daha programlı ve kapsamlı reform hareketi başlatan ittihatçıların, 1911 ile 1912 yıllarında girişmiş oldukları ıslahat çalışmalarında başarısız olmalarının temel sebebi Trablusgarp Harbi ile Balkan Savaşı nedeniyle yeteri kadar ekonomik bütçe ayıramamış olmalarıdır (Demiryürek, 2016: 552-553). 1913 yılına gelindiğinde ise İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidara tekrar gelmesiyle birlikte imparatorluk genelinde olan hapishaneler ile ilgili bilgi toplamak amacıyla sual varakaları gönderilmiştir. Suruç kazasına da gönderilen bu varakada hapishanenin hususi isminin olup olmadığı, kadınlara mahsus hapishanenin bulunup bulunmadığı, hapishanenin mülkiyet durumunun ne olduğu, mevcut hükümlü ile tutuklu sayılarına dair bilgiler, hapishanenin hükümet konağı içinde mi dışında mı olduğu, hapishane arazisinin alanı ve kıymetinin ne olduğu, hapishanenin yeniden yapılmasına gerek olup olmadığı ile tamiratına yönelik bilgiler talep edilmiştir. Buna dair kaza hapishanesinden verilen cevaplar ileriki bölümlerde ele alınacaktır (Demirkol, 2012: 116).

Osmanlı Devleti'nin, hapishanelerin ıslahına yönelik 1913 yılında yürütmüş olduğu çalışmalar 1916 yılında yeni bir aşamaya girmiş oldu. Bu tarihten itibaren *Hapishaneler ve Tevkifhaneler Müfettiş-i Umumisi* olarak Alman Dr. Paul Pollitz görevlendirilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. 92/18; Kolay, 2022: 406). Alman Paul göreve gelir gelmez hapishanelerin genel durumu ve fiziki yapısı ile konumları hakkında bilgi edinmek amacıyla çalışmalar başlatmıştır (Şen, 2007: 69-70). 1913 yılında tüm hapishanelere gönderilen sual varakasına benzer bir uygulama başlatarak hapishanelerde görev yapan personel, hapishane ile tevkifhanelerin³ konumları ve mülkiyet durumları, hapishanelerde yatan hükümlü ve tutuklu adetlerinin yanı sıra cinsiyetlerin dağılımı, siyasi hükümlülere hariç hapishane ve kamu yararına işlerde görevlendirilmiş hükümlülerin sayıları ve hapishanelerin yemeklerinin ne şekilde temin edildiğine dair bilgiler toplanmıştır. Bu raporun gönderildiği hapishanelerden biri de Suruç Hapishanesi'dir (Tan, 2020: 1075). Mevcut hapishanelerde revir sorununa, aşırı yoğunluktan dolayı sağlık sorunlarının oluşmuş olmasına, temizliğe dikkat edilmemesi

³ Tevkifhaneler sorgulanmakta veya yargılanmakta olan kimselerin tutulduğu yer olarak tanımlanmaktadır (Tamgörgü, 2020: 484)

ve burada yaşanan olumsuz koşullara dikkat çekilmiştir (Tekin, 2008: 208). Hazırlanmış olan raporda belirtilen çalışmalara I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın mağlup olması neticesinde Meclis-i Vükela'nın devlet hizmetinde bulunan Alman vatandaşlarının sözleşmesini feshetmesiyle birlikte görevine son verilerek hazırlanmış rapor uygulamaya alınmamıştır (Sunay, 2018: 47).

Bu tür ıslahat çalışmalarının yapıldığı kaza hapishanelerinin denetimi ise görevli kaymakamlar tarafından sağlanmıştır (Alim Baran, 2008: 159). Kaymakamlık denetiminde olup şikâyetlerin odak noktalarından olan hapishanelerden biri de Urfa sancağına bağlı olan Suruç kazasında faaliyet göstermiştir. Bu doğrultuda hapishane ile ilgili yapılan çalışmada imparatorluk genelinde hapishaneler ile ilgili yürütülen çalışmaların kaza hapishanesine yansımaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda hapishanenin fiziki yapısının durumunun ne olduğu, hapishanenin müstakil bir yapıya sahip olup olmadığı, kadınlara mahsus kazada hapishanenin bulunup bulunmadığı, hapishanenin tamirat ihtiyacının nasıl karşılandığı, hapishanenin hükümlü ile tutuklu mevcudunun ne olduğu, hükümlü ile tutukluların barınması için ortamın uygun olup olmadığı, hapishanenin sıhhi açıdan durumunun ne olduğu ve son olarak hapishanede görev yapan idari personel ile ilgili gelişmelerin neler olduğu sorularına bu minvalde cevaplar aranmıştır.

Yöntem

Suruç Hapishanesi'nin tüm yönleriyle ele alındığı bu çalışma, 1852 ile 1920 yılları arasında kapsamaktadır. Çalışmanın başlangıç tarihi olarak 1852 yılının belirlenmesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda modern anlamda inşa edilen ilk hapishanelerden birinin Suruç'ta inşa edilmesine yönelik bilginin tespit edilmiş olması etkili olmuştur. Çalışmanın 1920 yılı ile sınırlandırılmış olmasında ise kurumla ilgili Osmanlı idaresi tarafından tutulduğu saptanan kayıtların 1920 yılına kadar olması etkili olmuştur. Belirlenen bu tarihler arasında ele alınan çalışmanın giriş kısmında hapishane kavramları ile ilgili terimlerin açıklanması ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Avrupa ülkeleri örnek alınarak yürütülen ıslahat çalışmaları üzerinde durulmuştur. Bu kısımda genel olarak araştırma ve inceleme eserlerden istifade edilmiştir. Giriş kısmının bu doğrultuda ele alınmasıyla birlikte çalışmanın muhtevasını oluşturan hapishanenin mekân olarak kullandığı yapı veya yapıların ıslahına yönelik yürütülen çalışmalar "Suruç Hapishanesi'nin Fiziki Yapısı ve Islah Çalışmaları" başlığı altında ele alınmıştır. 1852 yılında Suruç'ta bir hapishanenin inşa edildiğine dair bilgi dışında 1911 yılına kadar hapishanenin fiziki yapısına veya ıslahına yönelik bilgi mevcut değildir. Bu nedenden dolayı bu başlık altında ele alınan çalışma 1911 ile 1920 yılları arasında kapsamıştır. Bu başlık altında ele alınan konular arşiv belgelerinden istifade edilerek inşa edilmiştir. Hapishanenin fiziki yapısına yönelik yapılan ıslah girişimlerini içeren

münferit arşiv belgeleri kronolojiye dikkat edilerek tasnif edilip ele alınmıştır. Hapishanenin ıslahına yönelik yapılan çalışmaların incelenmesinden sonra hapishanede görev icra eden personele dair bilgiler "Suruç Hapishanesi'nin İdari Personeli" başlığı altında incelenmiştir. Bir önceki başlık altında yapılan çalışmada uygulanan metot burada da aynı şekilde uygulanmıştır. Bu çerçevede bu başlık altında arşiv belgeleri ışığında hapishanede görev yapan idari personel ile aldıkları maaşlara dair verilere odaklanılmıştır. Son olarak "Suruç Hapishanesi'nin Mahkûm ve Mevkuf Durumu" başlığı altında ise hapishanede tutulan mahkûmların suç türleri, cinsiyetleri ve tutukluluk hallerine dair veriler incelenmiştir. Bu doğrultuda konuyla alakalı olduğu tespit edilen arşiv kaynakları kronoloji dikkate alınarak tasnif edilmiştir. Arşiv belgelerinin transkripsiyonu yapıldıktan sonra bu başlık altında ele alınarak bir çözümlenmeye gidilmiştir.

Bulgular

"Osmanlı Devleti'nde Bir Kaza Hapishanesinden Yansımalar: Tüm Yönleriyle Suruç Hapishanesi (1852-1920)" başlığı altında arşiv belgeleri ışığında 1852 ile 1920 yılları arasını kapsayan çalışmada elde edilen bulgular şu şekilde sıralanabilir; Hapishanenin müstakil bir binasının olmadığı ve Suruç Hükümet Konağı altında bulunan iki odanın hapishane için koğuşa dönüştürüldüğü tespit edilmiştir. Hapishane fiziki yapı açısından yeterli olmamakla birlikte 1911 yılından 1920 yılına kadar periyodik aralıklarla fiziki açıdan ıslah edilmesi için tadilata tabi tutulmuştur. Ancak yapılan bu ıslah çalışmalarına rağmen bu hususta meydana gelen problemlerden dolayı meydana gelen şikâyetler önlenememiştir. Ayrıca yapının eski olmasından dolayı her ne kadar mahkûmların sağlık durumları ile ilgili bilgiye ulaşılmamış olsa da sağlık açısından elverişli bir ortama sahip olmadığı anlaşılmıştır. Hapishanede görev icra eden idari personelin kalabalık olmamakla birlikte genel itibariyle 20 yıllık zaman zarfında müdür ve kâtip olmadan bir gardiyan tarafından idare edilmiştir. Hapishanenin bir gardiyan tarafından idare edilmesinde bir kaza hapishanesinin yanı sıra bölge nüfusunun az olması ve çevre kaza veya bölgelerden hapishaneye mahkûm veya tutuklunun sevk edilmemesi etkili olmuştur. Şöyle ki, hapishanede farklı senelerde tutulan mahkûm veya tutuklu sayısının fazla olmaması idari açıdan geniş bir kadroya ihtiyaç duyulmadığı şeklinde yorumlanmıştır. Lakin idari personelin yetersizliğine dair az da olsa şikâyetlerin meydana geldiği saptanmıştır. Kadınlara mahsus bir kadın hapishanesi veya tevkifhanesinin bulunmamasıyla birlikte kadın mahkûmların mevcut olduğu ve bunların barınması için ise ayrı bir hane kiralanarak hapishaneye dönüştürüldüğüne dair bilgilere de ulaşılamamıştır. Bu durum ise kazada kadın mahkûmların olmadığı, olması durumunda ise çevre bölgelerde bulunan hapishanelerden birine sevk edildiği olasılığını güçlendirmektedir.

Suruç Hapishanesi'nin Fiziki Yapısı ve Islah Çalışmaları

İmparatorluk genelinde mevcut olan hapishane kurumlarının yıpranmış olmasından dolayı Tanzimat Fermanı'nın etkisi ve Avrupalı diplomatların baskıları neticesinde yeni hapishanelerin inşası veya mevcut yapıların modern hapishanelere dönüştürülmesi için çalışmalar başlatılmıştır. Bu tür çalışmaların yürütüldüğü bölgelerden biri de Suruç olmuştur. Nitekim Suruç kazasında faaliyette olan hapishane veya tevkifhaneye dair en erken kayıtlar 1852 yılını işaret etmektedir. Şöyle ki, hapishanelerde başlatılan modernleşme çalışmaları kapsamında inşa edilen Osmanlı hapishanelerinin ilk örneklerinden biri de 1852 yılında Suruç bölgesinde inşa edilmiştir. Lakin hapishane veya tevkifhanenin yapısı ile tadilat çalışmalarına dair bu bilgi dışında 1911 yılına kadar hapishaneyle ilgili verilere ulaşılamamıştır (Tekdal, 2022: 116-117).

Suruç Hapishanesi'nin tadilatı veya inşası ile ilgili 1852 yılından sonra en erken bilgiler 1911 yılında hapishanenin yetersizliği ile ilgili tutulan kayıtlarda mevcuttur. Şöyle ki, 6 Nisan 1911 tarihinde Urfa Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine bir telgraf çekilmiştir. Çekilmiş olan bu telgrafın içeriğine bakıldığında Birecik, Rumkale⁴ ve Suruç kazalarında bulunan hapishane veya tevkifhanelerin genel durumuyla ilgili bilgi aktarıldığı görülmektedir. Buna göre mevcut yapıların hükümlü veya tutukluların barınması için uygun ortama sahip olmadıkları, hükümlü veya tutuklu sayısının zaman zaman artış göstermesine bağlı olarak yer sorunun olduğu ve sağlık açısından birtakım problemlerin meydana geldiği belirtilmiştir. Bu gibi problemlerin çözüme kavuşturulması için her üç kazada da bulunan hapishane veya tevkifhanelerin bir an önce yeniden inşa edilmesi talep edilmiştir. Ayrıca zikredilen üç kaza dışında Urfa Merkez Hapishanesi'nin de kapsamlı tadilat sürecine tabi tutulması gerektiği dile getirilmiştir. Urfa Mutasarrıflığı tarafından 1911 yılının nisan ayında gerçekleşen bu talebe ne yönde cevap verildiğine dair bilgi mevcut değildir. Nitekim arşivde yapılan detaylı taramalar neticesinde bu husustaki bilgilere ulaşılamamıştır. Lakin bu taleplere yönelik merkezi idareden olumlu cevap verilmemiş olmalı ki aynı yılın ilerleyen tarihlerinde Suruç kazasındaki hapishane veya tevkifhanenin tadilatına yönelik bir girişim daha gerçekleşmiştir (BOA. DH. MB. HPS. 143/16).

Bu girişim 1911 yılı içerisinde gerçekleşmekle birlikte önce hapishanenin konumu ve yapısıyla ilgili bilgi verilmiştir. Aktarılan bu bilgiye göre Suruç Hapishanesi'nin de diğer vilayetlere bağlı olan kazaların çoğunda olduğu gibi Hükümet Konağı'nın⁵ altında bulunduğu değerlendirilmiştir. Ayrıca hapishane veya tevkifhanenin iki odanın koğuşa

⁴ 16. yüzyılın başlarında Osmanlı'nın hâkimiyetine giren Urfa'ya bağlı olan Rumkale 1914 yılına kadar Urfa'ya bağlı olarak idare edilmiştir. 1914 ile 1926 yılları arasında kısa süreliğine Antep'e bağlanmış olsa da 1926 yılından sonra tekrar Urfa'ya bağlanmıştır (Tanık, 2022: 355-356).

⁵ Hükümet konaklarının alt katında bulunan odaların hapishaneye çevrilmesi sadece kazalara mahsus bir uygulama olmamakla birlikte sancaklarda da bu gibi uygulamaların hayata geçirildiği saptanmıştır. Buna örnek olarak ise Mersin Hükümet Konağı'nın alt katında bulunan bir odanın hapishaneye dönüştürülmesi gösterilebilir (BOA. ŞD. 2115/51; BOA. DH. TMIK. S. 31721/3; BOA. DH. MKT. 467/39).

dönüştürülmesi ile oluşturulduğu kaydedilmiştir. Bu bilgilerden hareketle hapishane veya tevkifhaneye mahsus bir yapının olmadığı ve kaza hapishanesinin iki koğuştan müteşekkil olduğu söylenebilir (BOA. DH. MB. HPS. M. 54/3-76). Bu bilgiler doğrultusunda kazadaki suçlular için iki koğuşun yetersiz geldiği belirtilerek yeni bir hapishanenin kasabanın dışında inşa edilmesi için girişimlerde bulunulduğu belirtilmiştir. Bu girişimler neticesinde hapishane veya tevkifhanenin taşınacağı yeni bir bina ile arazi tespit edilmiştir. Lakin bu girişimin nasıl neticelendiğine dair bilgilere ulaşılamamıştır. Her ne kadar bu girişimin akıbetiyle ilgili bilgi elde edilememiş olsa da bu girişimin de başarısızlıkla neticelendiği söylenebilir. Nitekim bir yıl sonra hapishane veya tevkifhanenin yetersizliğinden yakınılmış ve tadilat talebine yönelik yeni girişimler cereyan etmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 2/117).

Suruç Hapishane idaresi ile Urfa Mutasarrıflığı aracılığıyla gerçekleşen bu girişim 1912 yılında meydana gelmiştir. Daha önceki yıllarda da olduğu gibi 1912 yılında da hapishane veya tevkifhanenin yetersiz ve barınma açısından uygun ortama sahip olmadığından dolayı fiziki yapısına yönelik birtakım ıslah çalışmalarına tabi tutulmuştur. Bu çerçevede 1912 yılında hapishane veya tevkifhanenin güvenlik zafiyeti olduğu düşünülerek yapının çevresinde ve ön cephesinde bulunan çevre duvarlarının daha korunaklı ve yüksek şekilde yeniden inşa edilmesi kararlaştırılmıştır. İnşa edilecek olan bu duvarlar adi taş ile örüldükten sonra çamurla sıvanacaktır. Böylece hükümlülerin taşların arasındaki boşlukları kullanıp tırmanarak firar girişimlerinde bulunma olasılığına karşı önlem alınmıştır. Bu yöntemle örülecek duvarların yanı sıra bahçe için bir adet kapının da yeniden takılması kararlaştırılmıştır. Gerek hapishane veya tevkifhanenin dış duvarları gerekse dış kapının ve takılacak olan parmaklıkların ölçülerine ve tutarına dair bilgilerin detaylı dağılımı Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Suruç Hapishanesi Çevre Duvar İnşa Giderleri (1912)

İnşaat Türü	Ebat				Ölçüler	Toplam	
	Uzunluk	Genişlik	Derinlik	Metre	Santim	Kuruş	Santim
Batı yöndeki duvarın üstüne ilave	2,80	60	1,25	6	60	-	-
Güney duvarın taş ile çamur giderleri	10,50	68	3,50	17	85	-	-
Doğu duvarın taş ile çamur giderleri	9,20	68	2,50	15	64	-	-
Ağaç parmaklık ve demir aksamlı kapı	-	1,00	3,00	-	-	-	-
Toplam						1066	10

** (BOA. ML. EEM. 948/7).

Tablo 1'deki veriler incelendiğinde hapishane veya tevkifhanenin batı yönünde daha önceden duvarların mevcut olduğu ancak yetersiz olduğundan dolayı üstüne ilave duvarın inşası gerçekleştiği söylenebilir. Güney ve doğu cephesinde yer alan duvarların ise yeniden inşa edildiği görülmektedir. Taş ile örülecek ve çamur ile sıvanacak olan bu duvarların bitirilmesinden sonra ise bahçe kapısı olarak demir aksamlı bir kapının kullanılması kararlaştırılmıştır. Yine parmaklıklar ise ahşaptan imal edilmiştir. Her ne kadar yapılan bu çalışmaların giderleri ile ilgili her kalemin bedeli belirlenmemiş olsa da duvar ve parmaklık ile kapı için toplamda 1.066 kuruş 10 santim bütçenin harcandığı saptanmıştır.

Hapishane veya tevkifhanenin bahçe duvarının inşasına yönelik 1912 yılında meydana gelen bu çalışmalardan hemen bir yıl sonra 1913 yılının aralık ayında yapının fiziki ıslahına yönelik tekrar çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalar hapishane veya tevkifhanede bulunan hükümlü ya da tutukluların talebi doğrultusunda gerçekleşmiştir. Nitekim gerek hükümlü ile tutukluların gerekse hapishane görevlilerin temel ihtiyaçlarından biri olan hela noksanlığından dolayı şikâyet meydana gelmiştir. Bu noksanlıktan dolayı mağdur olan kesimin sadece hükümlü veya tutukluların olmadığı hapishanede görevli memurların da bu konuda muzdarip oldukları anlaşılmaktadır. Bu çerçevede Hapishane İdaresi'nin talebi, Suruç Kaymakamlığı aracılığıyla Urfa Mutasarrıflığına iletilmiştir. Urfa Mutasarrıflığı, bu talebi Dâhiliye Nezareti'ne ileterek hapishane veya tevkifhanede tuvaletin bulunmamasından dolayı hükümlü ile tutukluların yanı sıra hapishane personelinin de mağduriyet yaşadığı, bu mağduriyetin giderilmesi için ise bir an önce gerekli çalışmaların yapılabilmesi için 5.000 kuruşun gönderilmesi talep edilmiştir. Bu talep doğrultusunda Urfa Mutasarrıflığı ile Dâhiliye Nezareti ve Maliye Nezareti arasında gerçekleşen yazışmalar neticesinde hükümlü ve tutukluların hela konusunda mağdur olduğu sonucuna

varılmıştır. Buna karşın hapishane ve tevkifhanede bu ve buna benzer sorunların çözüm bulması konusunda çalışmalar başlatılmıştır. Çalışmaların neticelenmesiyle birlikte Emlak-ı Emiriye Komisyonu kararı doğrultusunda hapishane veya tevkifhanede bir helanın inşa edilmesi ve buna benzer sorunların giderilmesi amacıyla Maliye Nezareti tarafından 1.000 kuruşluk bütçe Urfa Mutasarrıflığına gönderilmiştir. Mutasarrıflık ise bu bütçeyi bekletmeden hızlı şekilde Suruç Hapishanesi idaresine aktarmıştır (BOA. DH. MB. HPS. 5/7).

Hapishane idaresi ile mutasarrıflık tarafından 5.000 kuruşun istenmesine rağmen 1.000 kuruşun gönderilmiş olması mutasarrıflığı harekete geçirmiştir. Mutasarrıflık gerek helanın inşasında gerekse hapishane veya tevkifhanenin bulunduğu hükümet konağında görülen bazı aksaklıkların giderilmesi amacıyla 1.000 kuruşun daha gönderilmesine karar vermiştir. Böylece hapishane idaresinin talep etmiş olduğu 5.000 kuruşa karşılık 2.000 kuruş gönderilmiştir (BOA. ML. EEM. 1040/22). Aynı yıl içerisinde Maliye Nezareti'nden Urfa Merkez Hapishanesi'nin tadilatı için 1.351 kuruşluk bütçe talep edilmiştir. Bu bilgi ise tadilat çalışmalarının sadece kaza hapishanesinde yürütülmediği merkez hapishanesinin de tadilata ihtiyaç duyduğunu göstermektedir (BOA. DH. MB. HPS. 3/21).

Suruç Hapishanesi'nin tadilatına yönelik gerçekleşen bu harcamalara rağmen hapishanenin yetersizliği ve elverişsizliğiyle ilgili şikâyetler devam etmiştir. Nitekim 1913 yılında hapishanenin genel durumu ile ilgili Dâhiliye Nezareti'ne aktarılan raporda yeni hapishaneye ihtiyaç duyulduğuna dikkat çekilmiştir. Şöyle ki, 14 Aralık 1913 tarihinde imparatorluk genelinde bulunan hapishanelerin durumu ile ilgili bilgi edinmek amacıyla hazırlanan sual evrakı Suruç Hapishanesi'ne de gönderilmiştir. Bu doğrultuda hapishaneye sorulan sualler ile verilen cevaplar Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Suruç Hapishanesi'nin Sual Evrakı (14 Aralık 1913)

Vilayetin ismi	Halep
Livanın ismi	Urfa
Kazanın ismi	Suruç
Kaza hapishanesinin hususi bir ismi var mı?	Hususi ismi yoktur.
Kadınlara mahsus hapishane var mıdır?	Yoktur. Ancak yeniden inşa edilmesine ihtiyaç vardır.
Hapishane hükümetin malı mıdır? Kiralık olarak mı kullanılmaktadır?	Hükümetin malıdır.
14 Aralık 1913 tarihinde hapishanedeki tutuklular kaç kişidir?	11 erkek ve 1 kadın olmak üzere toplam 12 kişidir.

Hapishanenin üzerinde bulunduğu arazinin mahallince önem derecesi, hükümet konağı dahilinde veya haricinde ve hükümet konağı müştemilatından olup olmadığı? Hükümet konağı müştemilatıdır.

Hapishanenin üzerinde bulunduğu arazi kaç arşındır? (Ölçümü mümkün değilse tahminen) Tahminen 80 arşın vardır.

Hapishanenin üzerinde bulunduğu arazinin her arşın değeri ne kadardır? Her arşın 30 kuruş değerindedir.

Hapishanenin genel durumuna dair açıklamalar: Yeniden yapılması gerekir mi? Tamirle isteğe uygun hale dönüştürmek mümkün müdür? Tamirat derecesi ve özel mütalaa. Hapishane iki odadan ibaret olup hapishanedeki eksikliğin tamirat ile giderilmesi katiyen elverişli olmayarak yeni bir hapishaneye ihtiyaç duyulmaktadır.

** (BOA. DH. MB. HPS. M. 10/5).

Heyet tarafından sorulan suallere verilen cevaplar doğrultusunda hazırlanan evraktaki veriler incelendiğinde Suruç kazasında mevcut olan hapishane veya tevkifhanenin 14 Aralık 1913 tarihinde 2 koşuştan ibaret olduğu belirtilmiştir. Yine hapishanenin özel bir isminin olmadığı ifade edilerek, kadın hükümlü veya tutuklulara da mahsus bir hapishane veya tevkifhanenin olmadığı ifade edilmiştir. Gerek mevcut erkek hapishanesinin iki koşuştan oluşması gerekse kadın hükümlü veya tutuklulara özel bir hapishane veya tevkifhanenin olamayışından yakınılarak, acilen yeni bir erkek hapishanesi ile bir kadın hapishanesinin inşa edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Hükümet malı olan hapishane Suruç Hükümet Konağı altında yer almakla birlikte her biri 30 kuruş değerinde olan 80 arşınlık bir alana sahiptir. Her arşının 30 kuruş olduğundan hareketle hapishanenin üzerinde bulunduğu arazinin toplam değerinin 2.400 kuruş olduğu söylenebilir (BOA. DH. MB. HPS. M. 10/5).

Bu bilgilerin yanı sıra hapishane veya tevkifhanede mevcut olan hükümlü ve tutuklulara dair verilere de yer verilmiştir. Şöyle ki, 14 Aralık 1913 tarihi itibarıyla 11 erkek ile 1 kadın hükümlü veya tutuklu olduğu belirtilmekle birlikte bu şahısların suç türlerine veya tutuldukları sürelerle dair bilgi aktarılmamıştır. Yine kadın mahkûmun ise tutulduğu alanla ilgili bilgiye de yer verilmemiştir. Hapishanenin fiziki açıdan şartlarının yetersiz olduğuna dikkat çekilerek bu eksikliklerin tamiratla giderilmeyecek kadar büyük olduğunu ve acilen yeni bir hapishanenin inşa edilmesine ihtiyaç duyulduğunu aktarmışlardır. Ayrıca hapishanenin bulunduğu yapı ve arazi hükümet malı olduğundan hareketle kira giderlerinin olmadığı çıkarımında bulunabilmekle birlikte hapishanede görev yapan idari personel ile ilgili bilgilere de yer verilmemiştir.⁶

⁶ Suruç Hapishanesi'nin genel durumuna dair 14 Aralık 1913 tarihli sul evraki için Bkz. Ek-1.

Hapishane veya tevkifhanenin genel durumu ile ilgili 14 Aralık 1913 tarihinde Dahiliye Nezareti'ne aktarılan bu bilgilere ve nezaretten talep edilen hususların ne şekilde cevap bulduğuna dair bilgiler mevcut değildir. Nitekim arşivde yapılan taramalar neticesinde bu husustaki bilgilere ulaşılamamıştır (BOA. DH. MB. HPS. M. 10/5).

Hapishane İdaresi tarafından 14 Aralık 1913 tarihinde hazırlanmış olan sual evrakından sonra yapının fiziki ıslahına yönelik çalışmaların gerçekleştiği bir diğer yıl 1917 senesi olmuştur. 1913 yılından sonra 1917 yılına kadar yapının genel durumu ile ilgili herhangi bir şikâyetin ve çalışmanın meydana geldiğine dair bilgilere ulaşılamamış olması ise dikkat çekici bir husus olmuştur. Lakin 1917 yılında Hapishane İdaresi tarafından 25 martta tutulan izahat raporu hapishane veya tevkifhanenin genel durumu ile ilgili ayrıntılı bilgi içermiştir. Dahiliye Nezareti'ne iletilen izahat raporundaki detaylı bilgiler Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Suruç Hapishanesi İzahat Raporu (25 Mart 1917)

Genel Bilgiler	
Hapishane mahallerinin ismi	Suruç kazası
Hapishane	Bir odalı
Tevkifhane	Bir odalı
Müdür, gardiyan veya memur isimleri	Yalnız bir gardiyan var
Katiplerin adedi	Yoktur.
Gardiyanların adedi	1 gardiyan vardır
Hapishanenin Tutuklu Mevcudu	
Tevkifhane	11 erkek vardır. Kadın ile 18 yaşından küçük tutuklu yoktur
Hapishane	4 erkek vardır. Kadın ile 18 yaşından küçük hükümlü yoktur
Ceza Kanunnamesininin 48 ve 67. maddelerinde belirtilen hususlar doğrultusunda tutuklanan siyasi suçlular hariç olmak üzere cezasının bitmesine 6 ay kalmış ve çiftçi veya yol tamirciliği gibi mesleklerde çalışabilecek durumda olan mahkûm sayıları.	1 erkek vardır. Kadın ile 18 yaşından küçük mahkûm yoktur.
Tutukluların İstihdam Durumları	
Bugün umumi menfaat için çalışmalar	Olmadığı

Hapishane işlerinde istihdam edilenler	Olmadığı
Hususî siparişlerin imaliyle uğraşanların adedi	Olmadığı
Hiçbir işte bulunmayanların adedi	Genelî işsizdir
Tutukluların Yiyecek Durumları	
Yiyeceklerin ne suretle karşılandığı	Maliye tarafından karşılanmaktadır
Hapishanenin kendi mutfağı	Olmadığı
Bir müteahhit vasıtasıyla	Olmadığı
Bir Cemiyet-i Hayriye tarafından	Olmadığı

** (BOA. DH. MB. HPS. M. 28/1).

İmparatorluk genelinde olduğu gibi Dâhiliye Nezaretî'nin hapishaneler hakkında bilgi edinmek amacıyla 24 Mart 1917 tarihinde hazırlamış olduğu izahat raporunun gönderildiği yerlerden biri de Suruç Hapishanesi olmuştur. Bu doğrultuda Tablo 3'te de belirtildiği gibi izahat raporunda hapishane veya tevkifhane ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Şöyle ki, hapishane veya tevkifhane Suruç kaza merkezinde bulunmakla birlikte 1 odanın hükümlülerin barınması için hapishane diğer odanın ise tutukluların yerleştirilmesi için tevkifhane olarak kullanıldığı belirtilmiştir. Böylece iki koğuştan oluşan yapının hapishane ve tevkifhane olarak kullanıldığı resmi kayıtlara yansımış olduğu tespit edilmiştir. Hapishane veya tevkifhane ile ilgili verilen bilgilerden bir diğeri de vazifeli görevlilere dair olmuştur. Buna göre müdür, kâtip veya diğer memurların olmamasıyla birlikte sadece bir gardiyanın görev yaptığı belirtilmiştir. Bu durum ise hapishane veya tevkifhaneye dair tespit edebildiğimiz ilk verilerden yani 1909 yılından 1917 yılına kadar gardiyan dışında farklı vazifeyi icra eden memurun olmadığını göstermektedir. Bir diğer ifadeyle hapishane ve tevkifhanenin idari görevini, kayıt işlemlerini ve güvenliğini tek bir kişi olan gardiyan sağlamıştır. Hapishanedeki hükümlü sayılarına dair verilen bilgilere bakıldığında ise 18 yaşından küçük ve kadın hükümlünün, ancak 4 erkek hükümlünün olduğu belirtilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 28/1).

Tevkifhanede ise aynı şekilde 18 yaşından küçük ve kadın tutuklunun bulunmadığı fakat 11 erkek tutuklunun olduğu kayıtlara işlenmiştir. Kamunun genel yararına çalışabilecek durumda olan hükümlülerden 18 yaşından küçük ve kadınının olmamasıyla birlikte 1 erkek hükümlünün olduğu belirtilmiştir. Tutukluluk süresinin dolmasına 6 ay kalmış olan bu hükümlünün çiftçilik veya yol yapımı gibi işlerde çalıştırıldığı anlaşılmaktadır. Yine mevcut hükümlü ve tutukluların istihdam durumlarına dair de bilgilere yer verilmiştir. Buna göre kaza hapishane ve tevkifhanesinde mevcut mahkûmların tümünün işsiz olduğu, umumi menfaat,

hapishane işlerinde ve özel sipariş yetiştirmek üzere görevlendirilmiş mahkûmun olmadığı belirtilmiştir. Her ne kadar kaza hapishanesinde bu tür görevleri icra eden mahkûmlar olmasa da Osmanlı'nın hapishaneleri islah amaçlı kullandığını göstermektedir. İzahat raporunda hapishane ve tevkifhaneyle ilgili değinilen son husus idari personel ile hükümlü ve tutukluların yemek ihtiyacının nasıl karşılandığına dair olmuştur. Buna göre yemeklerin hazırlanması için hapishanenin mutfağının olmadığı, yemeklerin dışarıda özel bir şirket tarafından hazırlanmadığı ve bir hayır cemiyeti tarafından karşılanmadığına değinilerek Maliye Nezareti tarafından sağlanan ödenek ile yemeklerin hazırlandığı ifade edilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 28/1).

Dâhiliye Nezareti'ne 25 Aralık 1917 tarihinde sunulan izahat raporundaki detaylı bilgilerden sonra yapının tadilata tabi tutulduğu bir diğer yılın 1919 senesi olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda, o senenin haziran ayında hapishane veya tevkifhanenin tamiratına yönelik bir girişim gerçekleşmiştir. Bu girişim çerçevesinde fiziki yapının islahına yönelik belirlenen bütçenin Dâhiliye Nezareti'nden karşılanması için Urfa Mutasarrıflığı ile yazışmalar cereyan etmiştir. Bu yazışmalar neticesinde tadilat için belirlenmiş olan 1.600 kuruşun Urfa Mutasarrıflığı tarafından karşılanması kararlaştırılmıştır. Bu karar doğrultusunda mutasarrıflık gerekli bütçenin Hapishane İdaresi'ne iletilmesi için çalışmalara başlamıştır (BOA. DH. MB. HPS. 16/6). Nitekim 17 Haziran 1918 tarihinde belirlenen 1.600 kuruşluk bütçenin tahsil edilerek Suruç Hapishanesi'ne gönderildiği saptanmıştır. Fakat bu bütçenin hapishane idaresi tarafından hangi çalışmalar için harcandığına dair bilgiye ulaşılamamıştır (BOA. DH. MB. HPS. 125/14).

1918 yılında gerçekleşmiş olan bu tadilat faaliyetleri yeterli gelmemiş olmalı ki 1919 yılının aralık ayında hapishane veya tevkifhanenin tamirata için bir girişim gerçekleşmiştir. Buna göre tamirat için belirlenen 28.530 kuruşun Dâhiliye ve Maliye Nezareti tarafından Urfa Mutasarrıflığına gönderileceğine dair bilgi tespit edilmiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus bu kadar yüksek bir bütçenin hapishane veya tevkifhanenin yeniden inşa edilmesi için değil de tamirata için gönderilmiş olmasıdır. Bu kadar yüksek bir bütçenin gönderilmiş olması kapsamlı bir tadilat içeriğine girildiğine işaret eder (BOA. DH. MB. HPS. 164/38). Bu kapsamlı tadilat bütçesine dair detaylı harcamalar Tablo 4'te aktarılmıştır.

Tablo 4. Suruç Hapishanesi'nin Tadilat Masrafları (11 Ekim 1919)

İnşaat Türü	Osmani		Fiyat		Miktar		Toplam	
	Kuruş	Santim	Kuruş	Santim	Metre	Santim	Kuruş	Santim
Taş	5.400	00	6	75	800	-	-	-
Nakliye	5.400	00	6	75	800	-	-	-
Yontma Ücreti	5.400	00	6	75	800	-	-	-
Usta Ücreti	3.280	00	162	00	20	-	-	-
Amele Ücreti	2.100	00	26	25	80	-	-	-
Kül ve Kireç	4.950	00	16	50	300	-	-	-
Aletler	2,00	00	100	00	0	-	-	-
Toplam	-	-	-	-	-	-	28,530	00

**(BOA. DH. MB. HPS. M. 164/35).

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde hapishanenin tamiratına yönelik belirlenen 28.530 kuruşluk harcamanın 5.400 kuruşuyla 800 metre taşın ücreti, 5.400 kuruşuyla nakliye ücretleri, 5.400 kuruşla 800 metre yontma taş ücreti, 3.280 kuruşla görev alacak ustaların ücretleri, 2.100 kuruşla amele olarak çalışacak şahısların ücretleri, 4.950 kuruşla kül ve kireç ücretleri ve son olarak 2.000 kuruş ile diğer aletlerin ücretleri karşılanmıştır. Ancak bu çalışma sürecinde görev yapacak olan usta ile amele çalışanlarının sayılarına dair bilgiye yer verilmemiştir.

1919 yılında gerçekleşen bu tadilat girişiminden sonra Cumhuriyet'in ilanına kadar geçen zaman zarfında hapishane veya tevkifhanenin tadilatına yönelik gerçekleşmiş olan girişimlerin olduğuna dair veriler tespit edilememiştir. Lakin 1911 yılında Suruç Hükümet Konağı'nın altında bulunan 2 odadan oluşan hapishane veya tevkifhanenin tadilatına yönelik gerçekleşen ilk girişimden 1920 yılına kadar birçok defa tadilat veya inşa çalışmalarına rağmen genel anlamda 1920 yılına kadar şikâyetler devam etmiştir. Bu şikâyetlerin odak noktası ise hapishane veya tevkifhanenin yetersizliği ve barınma açısından elverişsizliği olmuştur. Bu doğrultuda 1852 yılından inşa edilip 1911 ile 1920 seneleri arasında hapishane veya tevkifhanenin tadilatına yönelik gerçekleşen girişimler neticesinde 1912 yılında 1.066 kuruş 10 para, 1913 yılında 2.000 kuruş, 1919 yılının haziran ayında 1.600 kuruş ve aralık ayında ise 28.530 kuruş olmak üzere 19 yıllık zaman zarfında toplamda 33.196 kuruş 10 santim bütçe harcaması yapılmıştır. Her ne kadar hapishane veya tevkifhanenin tadilatına yönelik yapılan bu harcamalarla ilgili detaylı bilgi edinilmiş olsa da hapishane veya tevkifhanede çalışan görevlilerle ilgili elde edilen bilgiler için aynı şeyi söylemek mümkün olmamıştır.

Suruç Hapishanesi'nin İdari Personeli

Suruç Hapishanesi'nde görev icra etmiş olan personel ile ilgili detaylı bilgiye ulaşılamamakla birlikte farklı tarihlerde genel olarak hapishane veya tevkifhanenin 1 gardiyan tarafından idare edildiği tespit edilmiştir. Sözgelimi, 6 Nisan 1910 tarihinde elde edilen veriler örnek olarak gösterilebilir. Şöyle ki, Urfa sancak merkezi ile sancağa bağlı olan diğer kazalarda bulunan hapishane veya tevkifhanede görev icra eden idari personel sayısına ve maaşlarına dair bilgilerin verildiği Tablo 5'te Suruç Hapishanesi'ne dair verilere de yer verilmiştir.

Tablo 5. 6 Nisan 1910 Yılı Urfa Sancağı Hapishane Görevlileri

İzahat	Toplam Tahsisat	Adet	Toplam Aylık Tahsisat	
			Kuruş	Para
Merkez Liva Hapishanesi müdürü	335	1	335	-
Merkez Liva Hapishanesi kâtipi	250	1	250	-
Merkez Liva Hapishanesi gardiyanı	1.400	7	200	-
Birecik Kazası Hapishanesi gardiyanı	200	1	200	-
Suruç Kazası Hapishanesi gardiyanı	200	1	200	-
Harran Kazası Hapishanesi gardiyanı	200	1	200	-
Rakka Kazası Hapishanesi gardiyanı	150	1	150	-
Toplam	2.735	13	-	-

** (BOA. DH. MB. HPS. M. 52/25).

Tablo 5'teki veriler incelendiğinde Urfa Merkez Hapishanesi'nde vazife üstlenen müdürün yanı sıra kâtip ve gardiyanın olduğuna dair veriler aktarılmıştır. Buna göre sancak merkezinde bulunan hapishanede 1 müdürün aylık 335 kuruş maaşla, 1 kâtipin aylık 250 kuruş maaşla ve son olarak her biri 200 kuruştan olmak üzere 7 gardiyanın toplam aylık maaşının 1.400 olduğu görülmektedir. Sancak merkezine bağlı olarak faaliyet gösteren kaza hapishane veya tevkifhanelerde 1910 yılının nisan ayında görev icra eden personele bakıldığında ise Birecik, Rakka, Suruç ve Harran kazalarında birer gardiyanın olduğu saptanmıştır. Rakka kazasında görev icra eden gardiyanın aylık maaşı 150 kuruş iken diğer kazalarda olduğu gibi Suruç'ta da gardiyanlık vazifesine icra eden şahsa aylık maaş olarak 200 kuruşun verildiği görülmektedir. Rakka'da görev icra eden gardiyanın aylık maaşının diğer kazalardan düşük olması kazadaki alım gücünün diğer kazalara oranla düşük olmasından kaynaklanıyor olmalıdır. Hapishaneler Umumi Müdürlüğü tarafından 1910 yılının nisan ayında yapılan atamalarla birlikte Urfa Merkez Hapishanesi ile Birecik, Suruç, Harran ve Rakka kazalarında bulunan hapishane ve tevkifhanelerde görev icra eden 1 müdür, 1 kâtip ve 11 gardiyan olmak üzere toplam 13 idari personel için 2.735 kuruş ödeme yapıldığı ifade edilebilir.

1910 yılına benzer kayıtların 11 Aralık 1911 tarihinde de tutulduğu saptanmıştır. Bu çerçevede 1911 yılında hapisane veya tevkifhanede çalışan görevlilerle ilgili tutulan kayıtlarda bu tarihlerde de 1 gardiyanın görev icra etmeye devam ettiği tespit edilmiştir. Lakin bu yıla ait elde edilen bilgiyi bir önceki yıldan ayırt eden temel özellik gardiyanın ismine yer verilmiş olmasıdır. Hasan Efendi adındaki bu gardiyan memuruyla ilgili tespit edilebilmiş verilerden hareketle gardiyanın esasen 10 Kasım 1909 tarihinde hapisane veya tevkifhaneye tayin edildiği söylenebilir (BOA. DH. MB. HPS. M. 3/4). Gardiyanın aylık maaşı ise bir önceki yılda tabloda belirtildiği gibi 200 kuruş olarak belirlenmiştir. 1909 ile 1911 yılları arasında hapisanede görev icra eden gardiyanların aylık maaş olarak 200 kuruş aldıkları tespit edilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 53/1-7).

1911 yılının yanı sıra kaza hapisanesinde veya tevkifhanesinde görev icra ettiği tespit edilen görevlilerin olduğuna dair bir diğer kayıt da 1913 yılı mayıs ayına aittir. Bu kayıtlar incelendiğinde daha önceki yıllarda olduğu gibi kazada hapisanenin güvenlik ve idari işlerinin bir gardiyan tarafından idare edildiği saptanmıştır. Bu gardiyanın aylık maaşı ise tıpkı 1909 ile 1911 yılları arasında olduğu gibi 200 kuruş olarak belirlenmiştir. Suruç kazasının yanı sıra diğer kazalar olan Birecik ile Rumkale hapisanelerinde de görev icra eden birer gardiyanın her birinin de aylık 200 kuruş maaş aldığı tespit edilmiştir. Böylece Urfa sancağına bağlı olan Suruç kazasında olduğu gibi diğer kazalarda da gardiyan maaşlarında bir farklılığın olmadığı görülmektedir (BOA. DH. MB. HPS. M. 8/46-2, 52).

Kaza hapisane veya tevkifhanesinde görev icra eden idari personele dair bilgilerin elde edildiği bir diğer yıl 1917 senesi olmuştur. Lakin 1917 yılında hapisaneyle ilgili verilen bilgileri daha önceki yıllarda verilen bilgilerden ayırt eden husus sadece bir gardiyanın görev icra ettiği ve maaşına dair bilginin verilmemiş olmasıdır. Bu bilginin yanı sıra hapisanede müdür ve kâtibin bulunmadığına dair bilgi de aktarılmıştır. Bu bilgilerden hareketle hapisane veya tevkifhanede güvenliğin yanı sıra idari ve kayıt işlemlerinin de tek kişi tarafından yürütüldüğü söylenebilir (BOA. DH. MB. HPS. 159/46-10).

1909 ile 1911 yılları arasında kaza hapisane veya tevkifhanesinde 200 kuruş aylık maaşla görev icra eden gardiyanın maaş değerinin diğer kaza ve sancak hapisanelerindeki gardiyanlarla kıyaslanması açısından Ergani Madeni Umumi Hapisanesi'nde görev icra eden gardiyanın maaşı örnek gösterilebilir. Şöyle ki, 1911 yılında sancak hapisanesinde görev üstlenmiş olmasına rağmen 150 kuruş aylık maaş ile Suruç kazasında görev icra eden gardiyandan aylık 50 kuruş düşük maaş aldığı saptanmıştır. Bu bilgiden hareketle Suruç kazasındaki memurun Ergani Madeni Umumi sancağına oranla alım gücünün az da olsa düşük olduğu ve Suruç'un kaza

olmasına rağmen bir sancak idaresine göre hayat pahalılığına sahip olduğu söylenebilir (BOA. DH. MB. HPS. M. 53/1).

Sancak hapishanesi dışında farklı bölgede bulunan bir kaza hapishanesinde görev icra eden gardiyanın almış olduğu maaş ile Suruç Hapishanesi'nde vazife icra eden gardiyanın aldığı maaşın kıyaslanması da konuyu daha anlaşılır kılacaktır. Bu bağlamda, Adana vilayetine bağlı olan Mersin sancağı sınırları içerisinde bulunan Mut Hapishanesi görevlileri örnek olarak incelenebilir. Şöyle ki, 1911 yılında Mut kazasında bulunan hapishanede gardiyan olarak görev icra eden şahsın aylık maaşının 150 kuruş olduğu tespit edilmiştir. Bu durum ise farklı kazalarda görev icra eden gardiyanların aylık maaşlarının farklılık gösterdiği ancak bu farklılığın çok fazla olmadığını göstermektedir. Gerek bir sancak hapishanesi olan Ergani Madeni Umumi gerekse kaza hapishanesi olan Mut hapishanelerinde gardiyanlık vazifesine yerine getiren memurların aylık maaşlarının 150 kuruş, Suruç Hapishanesi'ndeki gardiyanın ise 200 kuruş olması Suruç kazasında görev icra eden gardiyanın diğer bölgelerdeki memurlardan bir miktar fazla gelir aldığını göstermektedir. Bu tespitten hareketle diğer bölgelere oranla fazla maaşın alınması alım gücünün iyileştirilmesine yönelik bir girişim olarak söylenebilir (BOA. DH. MB. HPS. M. 53/1-2; Dağ, 2022: 178).

Kaza hapishane veya tevkifhanesinde görev yapan gardiyanların diğer bölgelerdeki gardiyanların maaşlarıyla kıyaslanmasının yanı sıra Suruç kazasında diğer kurumlarda devlet memuru veya özel kurumlarda çalışan görevlilerin maaşlarıyla da kıyaslanmasında fayda vardır. Sözgelimi, 27 Ekim 1910 tarihinde Ahmet Hamdi Efendi 250 kuruş aylık maaş ile Ziraat Bankası Suruç Şubesi sandık memurluğu yardımcılığına daha sonra ise 1911 yılında 150 kuruş maaşla Suruç Maliye Müfredat Kâtipliğine tayin edilmesi örnek olarak gösterilebilir (BOA. DH. SAİDd. 177/393, 199). Yine 1911 yılında 250 kuruş maaşla Mehmet Fevzi Efendi'nin Ziraat Bankası Şubesi sandık yardımcılığına (BOA. DH. SAİDd. 182/41, 42) ve son olarak 1910 yılında 300 kuruş aylık maaş ile Suruç Bidayet Mahkemesi Sorgu Hakimliği'ne atanan İbrahim Halil Efendi örnek olarak incelenebilir (BOA. DH. SAİDd. 175/219, 113; Sağır, 2018: 79). Birecik kazasında özel sektör olarak nitelendirebileceğimiz Reji Memurluğunda 1907 yılında görev icra eden Mustafa Hakkı Efendi'nin 150 kuruş aylık maaş aldığı saptanmıştır. Gerek kaza içerisinde görev yapan devlet memurları gerekse çevre kazalarda görev icra eden özel sektör çalışanlarından farklı pozisyonlarda istihdam edilmiş şahısların maaşları ile yapılan kıyaslamada Suruç kazasında gardiyan olarak vazife üstelenen şahısların diğer görevlilerden çok düşük veya çok yüksek maaş almadıkları söylenmekle birlikte 100 kuruş düşük veya 50 kuruş fazla gelir aldıkları söylenebilir (BOA. DH. SAİDd. 161/247-347; Ekinci, Asoğlu, 2020: 259).

Genel olarak Suruç Hapishanesi'nde görev yapan idari personel ile ilgili bilgiye ulaşılmamakla birlikte hapishanenin kaza hapishanesi olması hasebiyle bir gardiyan

tarafından idare edildiği görülmektedir. Hapishane veya tevkifhanede genel olarak gardiyan istihdamının gerçekleştiği ancak müdür, kâtip veya başgardiyanlık vazifesini icra eden idari personelin olmadığı tespit edilmiştir. Bu gibi görevlilerin tespit edilememiş olması kazanın nüfus oranının düşük olmasına⁷ bağlı olarak hükümlü veya tutuklu sayısının az olmasından dolayı gardiyan dışındaki görevlilerin vazifelendirilmesine ihtiyaç olmadığı düşüncesinin yanı sıra yapıdan kaza hapishanesi olmasından ileri gelmektedir. Bu nedenden dolayı çalışmada değerlendirilen bir diğer konu hapishane veya tevkifhanedeki mahkûm ile mevkufun durumu olmuştur.

Suruç Hapishanesi'nin Mahkûm ve Mevkuf Durumu

Ülkenin diğer çoğu hapishanesinde olduğu gibi Suruç Hapishanesi'nde de bulunan suçlular, kendi aralarında bir takım tasnife tabi tutulmuşlardır. Şöyle ki, ilk etapta suçlular cinsiyetlerine göre kadın ve erkek suçlu olmak üzere iki sınıfa ayrılmış olup, kaldıkları koşullar ise birbirinden ayrıdır. Her ne kadar Suruç kazasında kadınlara mahsus bir hapishane olmasa da imparatorluk genelinde çoğu vilayet ve sancak merkezlerinde bu tür hapishanelerin mevcut olduğu saptanmıştır. Hapishane veya tevkifhanede bulunan şahısların işlemiş oldukları suç türlerine göre kabahat, cünha ve cinayet olarak tasnif edildikleri saptanmıştır. Suçlular arasında bir diğer ayrım türü ise hapishane veya tevkifhanede kaldıkları süre ile ilgili olmuştur. Buna göre hakkında hüküm verilmiş olan şahıslar mahkûm veya tutuklu olarak addedilirken yargılama süreci devam eden veya hakkında henüz nihai kararın verilmesi beklenen şahıslar ise mevkuf bir diğer ifadeyle tutuklu olarak tanımlanmıştır. Mahkûm veya hükümlü hapishanede tutulurken, mevkuf veya tutuklu ise tevkifhanede tutulmuştur.

Bu tür tasnife tabi tutulan hükümlü veya tutuklularla ilgili istatistiki verilerin merkezi idareye periyodik aralıklarla iletildiği saptanmıştır. Şöyle ki, 20. yüzyılın başlarına kadar ülke genelinde olduğu gibi Urfa bölgesinde de aktif olan hapishane ya da tevkifhanelerde yatmakta olan hükümlü ile tutuklu sayılarına ve suç türlerinin yanı sıra genel durumlarıyla ilgili bilgiler defterlere işlenerek Zaptiye Nezareti'ne iletilmiştir. Lakin 1909 yılında Zaptiye Nezareti'nin lağvedilmesiyle birlikte bu defterler Dâhiliye Nezareti'ne gönderilmeye başlanmıştır. Bu defterler 1909 yılından itibaren yılda üç defa hazırlanarak Dâhiliye Nezareti'ne iletilmektedir. Bu bağlamda, aralık ile mart ayları arasındaki istatistiki veriler mart ayında, nisan ile temmuz ayları arasındaki istatistiki veriler temmuz ayında ve son olarak ağustos ile kasım ayları arasındaki veriler kasım ayında nezarete iletilmektedir. Böylece yılda üç defa hapishane ve

⁷ 1865 yılında Rumkale 10.054, Birecik 9.699, Urfa 28.719 kişiyken Suruç ise 6.537 kişiden ibarettir. 1880 yılında Rumkale kazası 3.053 hane, Birecik kazası 2.721 hane, Urfa ise 24.773 hane iken Suruç kazası ise 1.391 haneden ibarettir (Öğüt, 2008: 26, 326). 1927 yılında ise Birecik'in nüfusu 31.472 kişi, Siverek'in nüfusu 43.122 kişi ve Urfa'nın nüfusu 58.633 kişiyken Suruç kazasının nüfusu ise 18.623'tür (İlyas, 2019: 148).

tevkifhanede bulunan hükümlü ve tutuklularla ilgili güncel bilgilerin nezarete aktarıldığı görülmektedir (Bilirli, 2018: 98).

Merkezi idarenin hapishane ve tevkifhanelerdeki hükümlü ile tutuklularla ilgili genel durumdan haberdar etmek amacıyla yapılan uygulamanın Suruç Hapishanesi için de söz konusu olduğu söylenebilir. Sözgelimi, 1911 yılında Suruç Hapishanesi'nde yatmakta olan hükümlü ile tutuklulara dair verilerin Dâhiliye Nezareti tarafından talep edilmesi örnek olarak incelenebilir. Şöyle ki, 31 Ağustos 1911 tarihinde nezarete iletilmiş olan bu yoklama cetveli incelendiğinde 22 hükümlünün bulunduğu saptanmıştır. Hükümlü olan şahısların suç türlerine bakıldığında ise 4 şahıs cünha gibi hafif suçlardan dolayı hükümlü bulunurken, 18 şahısın ise çeşitli suçlardan dolayı hükümlü olduğu tespit edilmiştir. 1911 yılının ağustos ayına ait olan bu verilerde hapishanede yatmakta olan şahısların ceza sürelerine dair çıkarımda bulunmak mümkündür. Şöyle ki, yoklama cetvelinde sadece hükümlü olanların belirtilmiş olması, tevkifhanede bulunan tutuklunun olmadığını göstermektedir. Bu durum ise mevcut 22 suçlunun cezasının kesilmiş olduğunu yargılama sürecinde olan şahsın veya hüküm bekleyen suçlunun olmadığını göstermektedir. Cetvelde belirtilmeyen bir diğer husus da hükümlülerin cinsiyet türleri olmuştur. Ağustos ayında Dâhiliye Nezareti'ne iletilmiş olan bu yoklama cetvelinde nisan ile temmuz ayları arasındaki zaman zarfında hapishanede bulunan hükümlülere dair veriler içermektedir (BOA. DH. MB. HPS. 143/50).

1911 yılının ikinci dört aylık yoklama cetvelindeki ayrıntılı bilgilerin aksine daha kısıtlı veriler içeren bir diğer yoklama cetveli ise 1913 yılının ilk dört aylık sürecini içermektedir. Bu yoklama cetveli 1912 yılının aralık ile 1913 yılının ocak, şubat ve mart aylarına dair istatistikî verileri kapsamaktadır. Birinci dört aylık yoklama cetvelini içeren defter kayıtları Urfa Mutasarrıflığı aracılığı ile Dâhiliye Nezareti'ne 12 Mart 1913 tarihinde iletilmiştir. Lakin iletilen bu yoklama cetvelinin içeriği ile ilgili bilgilere ulaşılamamıştır. Nitekim arşiv kaynaklarında yapılan detaylı taramalara rağmen yoklama cetveline dair bilgiye ulaşılamamıştır. Bu yoklama cetveliyle ilgili elde edilen bilgi hapishanenin hükümlü veya tutukluların durumu ile ilgili 12 Mart 1913 tarihinde bir yoklama cetvelinin nezarete iletilmesiyle sınırlı kalmıştır (BOA. DH. MB. HPS. 147/91).

Her ne kadar 1913 yılının birinci dört aylık yoklama cetveli ile ilgili detaylı verilere ulaşılamamış olsa da 1914 yılına ait yoklama cetvelinin içeriğine dair ayrıntılı veriler tespit edilebilmiştir. Şöyle ki, Suruç Hapishanesi görevlileri tarafından 26 Temmuz 1914 tarihinde hapishanede mevcut olan hükümlü ve tutuklularla ilgili kayıtlar Dâhiliye Nezareti'ne iletilmiştir. Dâhiliye Nezareti'ne iletilen bu dört aylık yoklama cetveli hapishanede hükümlü veya tutuklu olarak bulunan şahıslara ait bilgiler içermektedir

(BOA. DH. EUM. MTK. 56/22). Bu bilgiler çerçevesinde hapisane veya tevkifhanede mevcut olan verilere dair bilgiler Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. 26 Temmuz 1914 Tarihli Suruç Hapishanesi Yoklama Cetveli (Mart-Temmuz)

Suç Türü	Mahkûm Sayısı			Mevkuf Sayısı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Cinayet	-	-	-	14	-	14
Cünha	7	-	7	6	-	6
Kabahat	1	-	1	-	-	-
Toplam	8	-	8	20	-	20

** (BOA. DH. MB. HPS. 150/67).

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde 1914 yılının mart ile haziran ayının sonuna kadarki dört aylık zaman zarfında cinayet suçundan dolayı hükümlü bulunmazken, 14 erkek şahsın tutuklu olduğu görülmektedir. Bu durum ise cinayet suçundan dolayı ceza almış suçlunun hapisanede bulunmadığı ancak cezası kesinleşmemiş ve cinayet işlemiş olma iddiası ile yargılama süreci devam eden tutukluların olduğunu göstermektedir. Cünha suçundan dolayı 7 erkek hükümlü mevcutken, 6 erkek şahıs ise tutuklu olarak görülmektedir. Hafif suç olarak nitelendirilen cünha suçunu işleyip cezası kesinleşmiş ve bu cezanın kaza hapisanesinde infaz edilmekte olan 7 erkek hükümlünün bulunduğu, 6 erkek şahsın ise cezasının kesinleşmediği çıkarımı yapılabilmektedir. Kabahat suçlarından dolayı 1 erkek hükümlü bulunurken tutukluluk aşamasında olan suçlu ise bulunmamaktadır. 1914 yılının ikinci dört aylık yoklama cetvelinde hapisane veya tevkifhanede yatan hükümlü veya tutuklunun geneline bakıldığında ise 8 erkek hükümlü, 20 erkek ise tutukludur. Hapisane veya tevkifhanede yatan toplam hükümlü ve tutuklu sayısı ise 28'dir. Bu verilerden hareketle hapisane bünyesinde tevkifhane için de ayrı yer tahsis edildiği söylenebilir. Kadın hükümlü veya tutuklunun bulunmayışı ise dikkat çekici bir husus olmuştur.⁸

Kadın hükümlü veya tutuklularla ilgili 1911, 1912 ve 1913 yılına ait verilerin kayıtlara yansımaması, 1913 yılında sancağın merkezinde bulunan 22 metrekareden oluşan bir odalık Kadın Hapishanesi'nde veya kazada kayıtlara yansımayan bir hanede⁹ tutuldukları ihtimalini güçlendirmektedir. Nitekim 14 Aralık 1913 tarihine ait yoklama

⁸ Suruç Hapishanesi'ne ait 1914 yılının mart ile haziran ayları arasını içeren yoklama cetveli için Bkz. Ek-2.

⁹ Kadın tutuklular için 20. yüzyılın başlarına kadar genellikle aylık ödemeleri 40 ile 140 kuruş arasında değişen şahıslara ait haneler kiralanarak kadınlar için hapisaneye veya tevkifhane olarak kullanılmaktaydı. Kadın hükümlü veya tutukluların güvenliği ise hane sahibesi veya din görevlileri ya da imam veya müezzinler tarafından sağlanmaktaydı (Temel, 2022: 538). Her ne kadar Suruç kazasında buna dair uygulamanın hayata geçirildiğine dair bilgi tespit edilememiş olsa da Mersin'de 1885 yılında Müezzin Mustafa Efendi'ye ait olan hanenin kiralanarak, kendisinin de gardiyan olarak 100 kuruş aylıkla atanması örnek gösterilebilir (BOA. DH. MKT. 1409/76; BOA. ŞD. 2126/29).

cetvelinde 11 erkek hükümlünün yanı sıra 1 kadın hükümlünün de olduğuna dair veriler kayıtlara geçmiştir. Bu kadın hükümlünün barınma alanı ile ilgili bilgiler ise mevcut değildir. Nitekim arşivde yapılan taramalar neticesinde konuyla ilgili bilgiye ulaşılamamıştır (BOA. DH. MB. HPS. M. 10/5).

1914 yılına ait verilen detaylı bilgilerin yanı sıra hapishane veya tevkifhanede bulunan hükümlü ile tutuklulara dair ayrıntılı verilerin elde edildiği bir diğer yıl da 1915 senesi olmuştur. Bu çerçevede 1915 yılının mart ile kasım ayları arasındaki zaman zarfında işlenen kayıtlar tespit edilmiştir. Bu kayıtlara bakıldığında ise hapishane ve tevkifhanede bu dönemde cinayet suçundan dolayı hükümlü bulunmazken¹⁰ 13 erkek şahsın tutuklu olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitten hareketle mart ile kasım ayları arasında hükümlü mahkûmun işlemlerinin yapılmadığı, ancak yargılama süreci devam edip, cezası kesinleşmeyen 13 şahsın bulunduğu söylenebilir. Cünha suçundan dolayı 4 erkek hükümlü ve 6 erkek tutuklu mevcuttur. Kabahat suçlarından dolayı ise hükümlü bulunmazken, 19 erkek tutuklu bulunmaktadır. Verilen bilgilerden hareketle 1915 yılının mart ile kasım ayları arasında toplamda 42 erkek şahsın hapishane veya tevkifhanede işlemlerinin yapıldığı, Bunlardan 38'inin tutuklu olduğu 4'ünün ise cezası kesinleşip hüküm yemiş hükümlülerden oluştuğu söylenebilir. Daha önceki dönemin aksine 1915 yılında hapishanenin değil de tevkifhanenin yoğun olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. 1914 yılının verilerinde görüldüğü gibi bu dönemde de hapishanede hiç kadın hükümlü veya tutuklunun olmadığı saptanmıştır (BOA. DH. MB. HPS. M. 20/64).

Sonuç

Suçluların ıslah edilmesine yönelik modern anlamda kurulan ilk hapishaneler, 18. yüzyılda Avrupa ülkelerinde ortaya çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda ise bu manada hapishanelerin kurulması Tanzimat Dönemi ile başlamıştır. Avrupalı ülkelerin diplomatik baskı ve etkileri her alanda olduğu gibi hapishanelerin ıslahı konusunda da etkili olmuştur. Başlatılan bu ıslahat çalışmaları neticesinde suçluların cezalarının infazının gerçekleşmesi için tutuldukları mahbeslerden hapishanelere geçiş sağlanmıştır. Ancak bu geçiş genel anlamda vilayet ve sancak merkezlerinde gerçekleşmiştir. Kazalarda ise hükümet konaklarının belirli bölgelerinin hapishane için

¹⁰ Cinayet suçundan hükümlü veya tutuklu olan şahısların genel olarak sancak veya vilayet hapishane ya da tevkifhanelerinde cezaları infaz edilmekteydi. Suruç Hapishanesi kaza hapishanesi konumunda olduğundan dolayı cinayet suçunu işlemiş olan kişilerin genellikle vilayet veya sancak hapishanesine sevk edilmiş olmalılardır. Nitekim 1913 yılı kayıtlarına göre Urfa Hapishanesi'nde cinayet suçunu işlemiş olan hükümlü veya tutukluların barınması için hapishane veya tevkifhane bünyesinde büyük bir odanın bulunduğu saptanmıştır. Bu bağlamda hapishanede cinayet suçundan dolayı 1914 yılının temmuz ile ekim ayları arasında 104 erkek hükümlü, 87 erkek tutuklu, 1915 yılının ocak ile nisan ayları arasında 61 erkek hükümlü, 123 erkek tutuklu, 1918 yılının ocak ile nisan ayları arasında 98 erkek hükümlü, 216 erkek ise tutuklu olarak yatmaktaydı (BOA. DH. MB. HPS. 150/67-3; BOA. DH. MB. HPS. M. 16/53; BOA. DH. MB. HPS. M. 20/64-4; BOA. DH. MB. HPS. M. 33/49; Bilirli, 2018: 95).

ayrılması uygulaması uzun yıllar devam etmiştir. Bu hapishanelerden biri de Suruç kazasında kurulmuştur. Suruç'un, Halep vilayetine bağlı olan Urfa sancağı sınırları içerisinde bir kaza olması hasebiyle hükümlü veya tutuklular için ayrı bir hapishane binasının yapılmadığı saptanmıştır.

20. yüzyılın başlarında hapishanenin kaza düzeyinde bırakılması bölgede tutulan hükümlü veya tutuklular açısından birtakım sorunların doğmasına neden olmuştur. Suruç Hükümet Konağı'nın alt katında yer alan 2 odanın koğuşa çevrilerek hükümlü veya tutuklulara barınma alanı olarak tahsis edilmiş olması, zaman zaman suçu kesinleşmiş veya yargılama aşamasında olan şahısların sayılarında artışın olmasına bağlı olarak barınma sorunu ortaya çıkmıştır. Yapının 1852 yılında inşa edildiğinden hareketle eski olması ve tadilat işlerinin aksatılmasına bağlı olarak hapishane veya tevkifhanenin fiziki yapısıyla ilgili sıklıkla şikâyetler meydana gelmiştir. İletilen şikâyet metinlerinde ise çözüm hususunda taleplerde bulunulmuştur. Sözgelimi, 1911 yılında merkeze iletilen şikâyet metinlerinden birinde hapishane veya tevkifhane için yeni bir arazi ve binanın belirlenmiş olması ve gerekli bütçenin sağlanarak hapishane veya tevkifhanenin oraya taşınmasına yönelik talepte bulunulması örnek gösterilebilir. Lakin kaza nüfusu ve hapishane veya tevkifhanede tutulan hükümlü veya tutuklu sayısı göz önünde bulundurularak bu talep Dâhiliye Nezareti tarafından geri çevrilmiştir. Mevcut hapishane veya tevkifhanenin sahip olduğu sağlıksız ortamın iyileştirilmesi ve fiziki yapının ıslah edilmesine yönelik zaman zaman girişimler gerçekleştirilmiştir. Ancak bu girişimler sorunu tamamen ortadan kaldırmaya kifayet etmemiştir.

Hükümlü veya tutuklular açısında yaşanan bu tür sorunların yanı sıra savaş yıllarında imparatorluğun hapishane görevlilerine yeterli maaş sağlayamadığından dolayı kaza hapishane veya tevkifhane uzun yıllar müdür ve kâtip olmadan bir gardiyan tarafından idare edilmiştir. Ayrıca kazada hükümlü veya tutuklu kadınlara mahsus bir hapishane, koğuş ya da tevkifhanenin olmaması ve kadın gardiyanın bulunmaması da bir diğer problem olarak ortaya çıkmıştır. Kaza hapishanesi veya tevkifhanesinin hükümlü ya da tutuklu mevcudu ile görevlilerine dair kısıtlı da olsa verilere ulaşılmıştır. Fakat hapishane ya da tevkifhanede vazife icra eden mevcut görevliler ile yatmakta olan hükümlü ile tutukluların beslenme ve sağlık koşullarına dair verilere ulaşılamamış olması çalışmanın sınırlılığını oluşturmuştur.

1852 ile 1920 yılları arasında Suruç kazasında faaliyette olan hapishane veya tevkifhane ile ilgili yürütülen çalışma neticesinde giriş bölümünde belirtilen suallere cevap aranmaya çalışılmıştır. Çalışmalar neticesinde şu bulgular elde edilmiştir; Hapishane veya tevkifhanenin müstakil bir binasının olmadığı ve Suruç Hükümet Konağı altında bulunan 2 odanın hapishane veya tevkifhane için koğuşa dönüştürüldüğü tespit edilmiştir. Hapishane veya tevkifhane fiziki yapı açısından yeterli olmamakla birlikte 1852 yılından 1920 yılına kadar periyodik aralıklarla fiziki

açından ıslah edilmesi için tadilata tabi tutulmuştur. Bu tadilatın ise özellikle 19. yüzyılın son çeyreği ile 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yoğunlaştığı saptanmıştır. Ayrıca yapının eski olmasından dolayı her ne kadar hükümlü veya tutukluların sağlık durumları ile ilgili bilgiye ulaşılamamış olsa da sağlık açısından elverişli bir ortama sahip olmadıkları çıkarımı yapılabilmektedir. Nitekim yapının eski olması rutubetli ortamın oluşmasına neden olduğu gibi özellikle kış aylarında ciddi sağlık sorunlara davetiye çıkarabilmektedir.

Hapishane veya tevkifhanede görev icra eden idari personel kalabalık olmamakla birlikte genel itibarıyla özellikle 1900 ile 1920 yılları arasında 20 yıllık zaman zarfında müdür ve kâtip olmadan bir gardiyan tarafından idare edildiği tespit edilmiştir. 1900 yılı öncesi 1852 yılına kadar ise hapishanenin diğer özelliklerine dair verilere olduğu gibi idari personel ile ilgili bilgilere de ulaşılamamıştır. Kadınlara mahsus bir hapishane, tevkifhane veya koğuşun bulunduğu dair verinin tespit edilememiş olması veya diğer çoğu bölgelerde olduğu gibi kazada bir hanenin kiralanarak kadınlara ayrı mekânın oluşturulduğuna dair bilginin olmaması, kazada suç işlemiş kadın hükümlü veya tutuklunun olmadığı tezinde bulunmaya yeterli gelmemektedir.

Netice olarak Suruç kazasının nüfus mevcudunun fazla olmaması ve gerek sancak merkezinden gerekse çevre bölgelerden hapishane veya tevkifhaneye hükümlü ya da tutuklu sevkinin yapılmamış olması hükümlü veya tutuklular arasında yoğunluktan dolayı sorun yaşadığına dair veriler elde edilememiştir. Bu durum ise Dahiliye Nezareti'nin, her ne kadar bu hususlarda şikayetler ve çözüm hususunda talepler meydana gelmiş olsa da kazada erkeklere ve kadınlara mahsus bir hapishane ya da tevkifhanenin yeniden inşa edilmesine ihtiyaç olunmadığı, mevcut yapıda tadilat işlemleri ile bu gibi ihtiyaçların giderilebileceği ve gardiyan dışında personel artırımına gidilmesine gerek olmadığı hususunda karar almasında etkili olmuştur.

Makalenin Araştırma ve Etik Beyanı Bilgileri

Yazarın Çıkar Çatışması Beyanı	Araştırmaya konu olan durum, olgu veya kurum ile yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Yazar Katkı Oranı Beyanı	Çalışmanın tüm bölümleri yazarın kendisi tarafından tamamlanmış olup, yazarın katkı oranı %100'dür.
Etik Kurul Onay Belgesi	Araştırma/inceleme sırasında etik kurul onay belgesi gerektiren herhangi bir bilimsel yöntem kullanılmamıştır.

Kaynakça

- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
Dâhiliye-Defterler (DH. SAİD.D): 161/247, 177/393, 182/41, 175/219.
- Islahat Belgeleri (DH. TMİK. S.): 31721/3.
- Maliye Nezareti Emlak-i Emiriyye Müdüriyeti Belgeleri (ML. EEM.): 1331/12, 1040/22.
- Mebânî-i Emîriye ve Hapishâneler Müdüriyeti Belgeleri (DH. MB. HPS.): 92/18, 143/16, 5/7, 16/6, 125/14, 164/38, 159/46, 143/50, 147/91, 150/67, 3/21.
- Mebânî-i Emîriye ve Hapishâneler Müdüriyeti Müteferrik Belgeleri (DH. MB. HPS. M.): 54/3, 2/117, 3/4, 53/1, 8/46, 20/64, 10/05, 16/53, 20/64, 33/49, 53/1-2.
- Mektubi Kalemi (DH. MKT.): 461/39, 1409/76.
- Muhaberat ve Tensikat Müdüriyeti Belgeleri (DH. EUM. MTK.): 56/22.
- Sadaret-Mühimme Kalemi Evrakı (A.) MKT. MHM.): 400/31.
- Şura-yı Devlet Belgeleri (ŞD): 2115/5, 2126/29.

Araştırma ve İnceleme Eserler

- Alim Baran, T., (2008). "Mütareke Döneminde İtilaf Devletlerinin Hapishaneler Üzerindeki Denetimi", *Belleten Dergisi*, 72(263), 155-174.
- Arslan, R., (2020). 20. Yüzyılın Başlarında Osmanlı Hapishaneleri: Bartın Hapishanesi Örneği. *Belgi Dergisi*, (19), 2116-2140.
- Arslan, R., (2019). 20. Yüzyılın Başlarında Devrek Hapishanesi. *Turkhis Sutudies Historical Analysis*, 14(4), 735-748.
- Atar, Z., (2011). 20. Yüzyılın Başlarında Turgutlu Hapishanesinin Genel Durumu. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 87-101.
- Artuk, M. E., Alşahin, M. E., (2016). Hapis Cezalarının ve Cezaevlerinin Tarihi Gelişimi, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 145-185.
- Akın, H., (2011). Osmanlı Devleti'nde Hapishane Islahatına Dair 1893 Tarihli Bir Nizamname Önerisi. *History Studies International Journal Of History*, 3(3), 43-66.
- Bardakoğlu, A., (1997). Hapis. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 16, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bilirli, T., (2018). 20. Yüzyılın Başlarında Urfa Hapishanesinin Genel Durumu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), 92-103.
- Çakmakoglu Kuru, A., (2004). *Sinop Hapishanesi*. (1.b.) Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Çelik, Y., (2008). Hapishane Tarihimizden Bir Kesit: Üsküdar Paşakapısı Tevkifhanesi ve Mütareke Dönemi'nde İşgali. *Belleten Dergisi*, 72(264), 603-627.

- Dağ, M., (2022). Osmanlı Taşrasında Bir Ceza İnfaz Kurumu: Mut Hapishanesi Örneği (1890-1920). *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 167-201.
- Daşçioğlu, K., (2017). XX. Yüzyıl Başlarında Dinar (Geyikli) Hapishanesi. *Belgi Dergisi*, (13), 316-330.
- Demiryürek, H. (2016). Hüdavendigâr Vilayetinde Hapishaneler ve Mahpuslar (1914-1917). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42), 552-562.
- Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlı-Türkçe Ansiklopedik Lügatı*, (26. b.). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Demirkol, K. (2012). *II. Meşrutiyet Döneminde Edirne Vilayeti Hapishanesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Erim, N., (1984). Osmanlı İmparatorluğu'nda Kalebentlik Cezası ve Suçların Sınıflandırılması Üzerine Bir Deneme. *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 79-88.
- Eren, M., (2013). Osmanlı'dan Günümüze Türkiye Hapishanelerinin Üç Dönemi. *Toplum ve Kuram Dergisi*, 8, 93-110.
- Ekinci, A., Asoğlu, İ. (2020). Son Dönem Osmanlı Bürokrasisinde Urfalı Memurlar. *Osmanlı Urfası*, (II), 227-268.
- Güneş Y., Zübeyde, N. E., (2016 Mayıs 22). İstanbul Tersane Zindanı. *IV. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu*, İstanbul.
- Güneş, M., (2017). Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Kırşehir Hapishanesi (1873-1919). *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(14), 64-84.
- Gönüllü, A. R., (2011). Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Isparta Hapishanesi (1867-1920). *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 29, 349-392.
- Haniççe, M., Şeyhoğlu, E., (2010). Osmanlı Devleti'nde Bir Ceza İnfaz Kurumu Olarak Hapishaneler ve Kadınlar. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 405-436.
- İlyas, A., (2017). 1927 Nüfus Sayım Sonuçlarına Göre Urfa Nüfusunun Genel Yapısı ve Özelliği. *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 12(24), 143-156.
- Karabacak Yılmaz, M., (2022). Hudud-ı Hakanide Bir Kasaba: Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Hopa'da Hapishane ve Asayiş. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 33, 57-184.
- Karaca, A., (2010). XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Fahişe Hatunlara Uygulanan Cezalar: Hapis ve Sürgün. Ed. Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun, *İçinde Hapishane Kitabı*, (2. b.). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Kolay, E., (2022). Konya Vilayeti Merkez Hapishanesi İçin Hazırlanan Hapishane Projeleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 54, 406-420.
- Olpak Koç, C., (2020). Kadın (Nisa) Hapishaneleri Bağlamında Yıldırım Bölge Kadınlar Koşuşu ve Bursa Cezaevi Anı/Romanlarında Kadın Gardiyanlar. *Adalet Dergisi*, 1(64), 607-628.

- Öntüĝ, M. M., Yılmaz, B., (2021). XIX. Yüzyılın Sonları-XX. Yüzyıl Başlarında Rize Hapishanesi'nin Genel Durumu. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, XVIII (69), 57-69.
- Öĝüt, T., (2008)., XVIII. ve XIX. Yüzyılda Birecik Sancaĝında İktisadi ve Sosyal Yapı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Öztürk, S., (2014). *XIX. Yüzyıl Osmanlı Ceza Sisteminde Dönüşüm: Zindandan Hapishaneye Geçiş*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özçelik, M., (2011). Mütareke Dönemi'nde Osmanlı Hapishanelerin Durumu. *CTAD*, 7(14), 16-39.
- Özçelik, A., Çolaker, V., (2022). 19. Yüzyıl Sonu ve 20. Yüzyıl Başlarında Selanik Hapishanesi. *International Journal Of Social Sciences*, 6(1), 203-238.
- Saner, Y., (Baskı Yılı Yok). Osmanlı'nın Yüzyıllarca Süren Cezalandırma ve Korkutma Refleksi Prangaya Vurma. Ed. Noemi Levy, Alexandre Toumarkine, İçinden Osmanlı'da Asayiş, Suç, ve Ceza 18.-20. Yüzyıllar, (1. b.), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Saĝır, A., (2018). *Osmanlı Bürokrasisinde Urfalı Memurlar (1848-1912)*. (1. Baskı), Ankara: Başlangıç Yayınları.
- Saykı, K., (2020). *Osmanlı'nın Son Döneminde Kayseri Merkez ve Kaza Hapishaneleri*. (1.b.). Konya: Eĝitim Yayınları.
- Sunay, S., (2018). Son Dönem Osmanlı Tařra Hapishanelerine Bir Örnek: Bolvadin Hapishanesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 43-66.
- Sülek, Y., (2019). *19. Yüzyıl Sonu ve 20. Yüzyıl Başlarında Teke Sancaĝı'nda Hapishaneler*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Schull, K., (Baskı Yılı Yok). Tutuklu Sayımı: Jön Türklerin Sistematik Bir şekilde Hapishane İstatistikleri Toplama Çalışmaları ve Bunların 1911-1918 Hapishane Reformu Üzerine Etkileri. Ed. Noemi Levy, Alexandre Toumarkine, İçinden Osmanlı'da Asayiş, Suç, ve Ceza 18.-20. Yüzyıllar, (1. b.), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- şen, Ö., (2007). *Osmanlı'da Mahkûm Olmak: Avrupalılaşma Sürecinde Hapishaneler*, (1. b.), İstanbul: Kapı Yayınları.
- şimşek, E., (2017). XX. Yüzyıl Başlarında Trabzon Hapishanesi (1900-1914). *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 23, 163-196.
- Tan, H. (2020). Osmanlı Devleti'nde Hapishanelerin Islah Çalışmalarına Dair Bir İnceleme: Çarřamba Hapishanesi. *History Studies International Journal Of History*, 12(3), 1057-1084.
- Tanış, C., (2018). Osmanlı Devleti'nde Hapishane Islahatı: Muř Hapishanesi Örneĝi (1908-1914). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), 141-146.

- Tanık, İ. H., (2022). "Cumhuriyet Döneminde Halfeti'de İdari ve Siyasi Gelişmeler (1954-1999)", Ortaçağ'dan Günümüze Rumkale ve Halfeti, 355-394. Ed. Yasin Taş, İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Tamgöğü, A. B., (2020). Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Galatasaray Tevkifhanesi. *VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih araştırmaları Dergisi*, 5(1), 478-499.
- Temel, M., (2022). Aydın Sancağında 1919'da İnşası Planlanan Kadın Hapishanesinin Müfredat Keşif Defteri ve Projesi. *Turcology Research*, 75, 537-548.
- Temel, M., (2009). XX. Yüzyılın Başlarında Mentеше Sancağı Hapishaneleri. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 26, 109-135.
- Tekdal, D., (2022). Osmanlı Son Döneminde Bir Sancak Hapishanesinden Yansımalar: Birçok Yönüyle Malatya Merkez Hapishanesi. *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 115-151.
- Tekin, S., Özkes, S., (2008). Cumhuriyet Öncesi Türkiye'de Hapishane Sorunu. *ÇTTAD*, XII(16-17), 187-201.
- Tekin, S., (2008). Dr. Polliç Bey'in 1918 Tarihli Raporuna Göre Berlin ve Aydın Vilayeti Hapishanelerine Genel Bir Bakış. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 24(24), 205-221.
- Türkkan, H., (2020). XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Hapishaneleri (Ereğli Hapishanesi Örneği). *Turkish Studies-Historical Analysis*, 15(1), 261-272.
- Türkkan, H., (2020). XX. Yüzyıl Başlarında Gerede Hapishanesi. *Belgi Dergisi* 20, 2823-2840.
- Yılmaz, İ., (2019). Osmanlı Devleti Son Döneminde Adana Hapishanesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), 1411-1431.
- Yıldız, Ö., (2015). Osmanlı Hapishaneleri Üzerine Bir Değerlendirme: Karesi Hapishanesi Örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, 9(17), 91-111.
- Yıldız, G., (2012). *Mapushane Osmanlı Hapishanelerinin Kuruluş Serüveni (1839-1908)*. (1.b.). İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Reflections from a District Prison in the Ottoman Empire: Suruç Prison in All Aspects (1852-1920)

Extended Summary

Purpose and Significance

The main purpose of this study, which covers the first quarter of the 20th century; The aim of this study is to examine the reflections of the works carried out for the improvement of the places called prisons or dungeons, where the prisoners were held, in the Suruç district. After the reform studies in 1840, 1851, 1858 and 1859, with the regulation that was put into effect in 1880, serious changes were made regarding prisons, convicts and prison staff. As a result of these regulations, which were made by taking western law and modern prisons as an example, the prisons in the liva, sanjak and district centers were rebuilt or repaired. However, despite all the activities undertaken during both the Tanzimat and Constitutional Monarchy period and the period when the Unionists took over the administration, the desired goal could not be achieved in the studies for the improvement of the prisons. The main reason for this was the long wars in the empire. In this context, the physical structure of the Suruç Prison, the general condition of the prisoners, the density of the prisoners as well as the types of crimes and gender distributions, health conditions, and lastly, the situation of the administrative staff working in the prison are discussed. As a result of the developments that took place, answers are sought to some questions regarding the general condition of the prison. Specific questions include whether Suruç Prison had a separate building or it was in the Government House, whether the physical structure of the prison was adequate, what the number and health status of the prisoners were, whether the administrative staff working in the prison was sufficient, and whether there was a women's prison.

Method

The introduction part of the study discusses the terms related to prison concepts and the reform studies carried out in the Ottoman Empire by taking European countries as an example. Under the title of "Physical Structure and Reform Studies of Suruç Prison", the construction works and developments carried out for the improvement of the physical structure between 1852 and 1920 are discussed. Under the title of

“Administrative Staff of Suruç Prison”, the focus is on the data on the administrative staff working in the prison and their salaries. Finally, under the title of "Prisoner and Detention Status of Suruç Prison", data on the types of crimes, genders and detention conditions of the prisoners held in the prison are examined. In this direction, archival sources and copyrighted works used in the study carried out to determine the issues specified in the purpose are examined and classified according to the determined subject headings, taking into account the chronology. For example, archive documents and copyrighted works related to the physical structure of the prison have been classified according to chronology. Archival documents related to the prisoners held in the prison have been classified according to chronology. As for the last title, the prison officers, archive documents and copyrighted works were classified according to chronology and place, and subsequently used for an analysis.

Findings

As a result of the study carried out on the prison, which was operating in Suruç district between 1852 and 1920, answers are sought to the above-mentioned questions. The following findings are obtained as a result of the studies. It has been determined that the prison did not have a separate building and that two rooms under the Suruç Government House had been converted into wards for the prison. Although the prison was not sufficient in terms of physical structure, it was periodically renovated from 1852 to 1920 in order to improve it physically. In addition, due to the old age of the building, it is understood that the prison did not have a suitable environment in terms of health, although no information on the health status of the prisoners was reached. Although the administrative staff working in the prison was not crowded, it was managed by a guard, without a director and a clerk, for 20 years in general. Although there used to be no Women's Prison for women, there is no information indicating the presence of female prisoners. A separate house was rented to accommodate them instead and it had been converted into a prison.

Discussion and Conclusions

The education movement in the Ottoman Empire, as in its field, has been considered in the field of law since the second of the 19th century. In order to make the prisons' accommodation areas livable, and as a result of the diplomatic pressures from westerner powers, reform studies were undertaken in the prisons throughout the empire. These reforms were frequently interrupted due to the economic conditions of the period and the heavy costs of the long wars. Despite interruptions, reforms gained importance especially during the period of the Unionists. In addition to the prisons in Liva and sanjak centers, reforms were put into practice to improve the

prisons in the districts. One of the regions where the reflections of these studies were felt was the Suruç district. Due to the fact that the population of the district was not high and the transfers from the surrounding regions to the prison were not made, no data could be obtained indicating that the prisoners were experiencing problems due to the density. This situation was influential in the decision of the Ministry of Internal Affairs, which, despite complaints, decided that there was no need to build a prison for men and women in the district, that such needs could be met with renovations, and that there was no need to increase personnel other than the guards. However, these reform efforts were not sufficient to prevent complaints from the region regarding the construction of a new prison. With the budgets obtained from the Ministry of Internal Affairs and the local administration, attempts were made to alleviate the existing problems in the prison. There was no increase in the appointments of officials, the main reason for which was the claim that paying their salaries would have gone over the budget.

EKLER

EK-1. Suruç Hapishanesi'nin Genel Durumuna Dair 14 Aralık 1913 Tarihli Sual Evrakı.

ممالك عثمانیه موجود حبسخانهلر ایچون داخلیه نظارتیه ویریه جک معلومه داتر سوال وره قیسیدر...

ولایتک اسمی	صوب	قضائک اسمی	سورچه
لوانک اسمی	اورفیه	حبسخانه تک خصوصی براسی وارسه آنک اسمی	یوقده
نایه مخصوص حبسخانه وارمیدر .		یوقده دیکمده آناسه اچایه دارد-	
حکومتک مالیدر استیجار آمی استعمال اولوبور		حکومتک مالیه	
۳۲۹ سنه سی کانون اولک برنجی کونی موجود مجوسین عددی		ارکک ۱۱ قادین ۱ جمعا ۱۲	
حبسخانه تک مبنی بولدیقی اراضینک محلجه درجه اجرتی حکومت قونای داخلنده ویاخارجنده و حکومت داتر مبی مشتملاتندن اولوب اولدیقی		حکومتک داتر مبی مستلاند-	
حبسخانه تک مبنی بولدیقی اراضینک مقدار ذرائعی [بالمساحه ممکن اولدیقی حاده تخمیناً]		تخمینک مساحه ذرائع داتر-	
حبسخانه تک مبنی بولدیقی اراضینک بهر ذرائعک قیمتی		بهر ذرائعک اوتوز غنایه دکرنگ داتر-	
حبسخانه تک احوال عمومیسته داتر تعریفات : یکیدن یایلیق افتضا ایدرمی تعمیر ایله مطلوبه موافق برحاله افراغی ممکنیدر تعمیرات درجه سی و مطالعه مخصوصه		حبسخانه تک احوال عمومی سکده تیاره تعمیرات ایدر- تخمینک اکیس ادره ده عیاره اوقده غنایه یایلیق تعمیرات ایله یایلیق قشیرا اویردیک اولدیقه یکیدن بهر حبسخانه آناسه ایشدن لایق اولدیقی	
بهر ذرائعک اوتوز غنایه دکرنگ داتر-		بهر ذرائعک اوتوز غنایه دکرنگ داتر-	

OSMANLI ARŞIVI
DH. MB. HPS. M.
10 5 1-2

عادل مطهرسی

Kaynak: BOA. DH. MB. HPS. M. 10/05.

EK-2. 26 Temmuz 1914 Tarihli Suruç Hapishanesi Yoklama Cetveli (Mart-Haziran)

ولایت اورم سنجاغی سرور قضای حسخانه سنک درت آلیق یوقلمه جدولدر

مرفوقینک مفراری			ملاحظات	محکومینک مفراری			تاریخ تحریر
بکوره	اتک	ذکور		بکوره	اتک	ذکور	
۱۶		۱۶					جنایت
۶		۶				✓	خبر
						✓	قیامت
۴۰		۴۰				۸	بکوره

اخطار : ایشو جدول سنک هر مدت ماهی ختامنده محلیجه املاً ایدیه چک واک سریع واسطه ایله داخله نظارتیه ارسال اولنه چقدر .
یوقلمه تاریخجاری مارکک و تموزک و قشرن تانی آیدینک برنجی کونیدر . ذکر اولتان کونردده یوقلمه بالاجرا عینی کونک
تاریخی جدوله وضع اولنه چقدر .

دائرة دیوانه
سازمان

۱۵۰/۶۷-۱

OSMANLI ARŞIVI		
DH.MB.HPS		
150	67	1

Kaynak: BOA. DH. MB. HPS. 150/67-1

Dergi Yazım Kuralları

1. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi hakemli bir dergi olup altı (6) ayda bir olmak üzere yılda iki (2) defa yayınlanmaktadır. Makaleler Türkçe ve İngilizce dillerinde gönderilebilir.
2. Dergide sosyal bilimler alanında özgün araştırmalar yayınlanır.
3. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'ne gönderilen makaleler daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış ve yayınlanmak üzere başka bir basılı/elektronik mecraya sunulmamış olmalıdır. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'ne sunulan ve/veya hakemlik sürecine alınan makalelerin, başka bir mecraya yollanmış olması ve daha önce tıpkı veya benzerinin yayınlanmış olmasının tespiti halinde süreç iptal edilir.
4. Makaleler "Dergipark Makale Başvuru Sistemi (<http://dergipark.gov.tr/kusbder>)" üzerinden değerlendirilmektedir.
5. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'ne sunulan makaleler öncelikle şekil ve içerik yönünden ön incelemeye tabi tutulmaktadır. Dergiye gönderilen tüm makaleler yazar(lar)ı tarafından [Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Makale Yazım Sablonuna](#) uygun şekilde düzenlenmiş olmalıdır. Şekil ve içerik olarak uygun bulunan makaleler hakem tayin edilmek üzere yayın kuruluna sunulmaktadır. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'ne gönderilen makalelerin hakemlik sürecine girip girmeyeceği dört (4) hafta içinde sonuçlandırılır.
6. Yayın Kurulu tarafından incelenen makaleler, [Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin Etik İlkeler ve Yayın Politikası](#)na uygun bulunduğu takdirde, makalenin alanıyla ilgili Alan Editörüne yönlendirilir. Her makale Alan Editörü tarafından, anonim bir metin olarak, en az iki farklı hakeme gönderilir. Hakem raporlarından birinin olumlu diğerinin olumsuz gelmesi durumunda üçüncü hakeme raporlaması için gönderilir. İki hakem raporunun olumsuz gelmesi durumunda üçüncü hakemin raporuna başvurulmadan makale reddedilir.
7. Hakem(ler)'den gelen raporlar doğrultusunda, makalenin yayınlanmasına, rapor çerçevesinde yazar(lar)'dan düzeltme, ek bilgi ve kısaltma istenmesine veya yayınlanmamasına karar verilmekte ve bu karar yazar(lar)'a bildirilmektedir.

8. Makale için düzeltme istenmesi durumunda, düzeltmenin editörlükçe belirtilecek süre içinde yapılarak yayın kuruluna ulaştırılması gerekmektedir. Aksi takdirde çalışma editörlük olarak süreçten çıkarılacaktır.

9. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'ne yayınlanmak üzere gönderilen makalelerin başvurusunda makalenin türü (Araştırma, olgu sunumu, derleme vb.) belirtilmelidir.

10. Gönderilen makalenin orijinal dili Türkçe ise Türkçe başlık, Türkçe öz, İngilizce başlık, İngilizce abstract, makalenin orijinal dili İngilizce ise İngilizce başlık, İngilizce abstract, Türkçe başlık, Türkçe öz yer almalıdır. Öz/Abstract yazımında; amaç, yöntem, bulgular ve sonuç bilgilerinin yer almasına özen gösterilmelidir. Öz/Abstract kısımlarının altında anahtar kelimeler (keywords) yazılmalıdır. Öz/Abstract yazımında kısaltma kullanılmamalıdır. Öz/Abstract kısımları 200 kelimeyi aşmamalıdır. Makaleye ait başlık 14 punto, ilk harfleri büyük, bold (kalın) ve sayfaya ortalı olarak yazılmalıdır. Öz/Abstract başlıkları, 11 punto, ilk harfleri büyük, bold ve sayfaya ortalı olarak yazılmalıdır. Öz/Abstract tek sayfaya sığdırılmalı ve "Giriş" bölümü diğer sayfadan başlamalıdır. Çalışma daha önce sunulmuşsa, bir projeden veya tezden üretilmişse vs. makalenin başlığının sonuna (*) dipnotu konularak gerekli açıklama yapılmalıdır.

11. "Dergipark Makale Başvuru Sistemine" başvuru yapılırken iletişim formu ve telif hakkı formu doldurulur. Bu formlar dergimizin web sayfasında ve başvuru sistemi üzerinde bulunmaktadır.

12. Makale başlığının altına, sayfaya ortalı olarak, Yazar/ların ilk harfler büyük diğer harfler küçük olacak şekilde tam adları yazılmalı ve ada dipnot ekleyerek unvan, kurum ve iletişim bilgisine dipnotta yer verilmelidir.

13. Tüm makalelerin kaynakça ve dipnot düzenlemeleri; Amerikan Psikologlar Birliği (American Psychological Association, APA) tarafından yayınlanan "The Publication Manual of the American Psychological Association (6th edition), 2010" isimli kaynakta belirtilen yazım ilkelerine uygun olarak yazılmalıdır. Kaynakça, ofis programlarının "[alıntılar ve kaynakça](#)" kısmı kullanılarak otomatik olarak oluşturulabilir.

14. Gönderilen makaleler "Calibri Light" yazı tipinde, "10" yazı tipi boyutunda, Türkçe font kullanılarak ve "tek" satır aralığında yazılmalıdır. Metni oluşturan paragraflar arası boşlukları önce "Onk" sonra 6nk olarak yazılmalıdır. Makale metni tablo ve şekillerle birlikte en çok 10.000 sözcük ve "[makale yazım şablonunda](#)" belirtilen ölçülerde (18*24 cm) olmalıdır. Sayfa yapısı alt 2 cm, üst 3 cm, sağ ve soldan 2,5 cm, cilt payı soldan 0 cm bırakılarak ve iki yana dayalı olarak yazılmalıdır.

15. Metinde başlık sınıflandırması "[makale yazım şablonunda](#)" yer alan "[stillere](#)" (Bölüm Başlığı, 1. Düzey, 2. Düzey, 3. Düzey) yapılır. "Giriş", "Yöntem", "Bulgular", "Tartışma ve Sonuç", "Kaynakça" ve "Extended Abstract" başlıkları için makale yazım şablonunda yer alan "Bölüm Başlığı" stili kullanılacaktır. Makalenin Türkçe ve İngilizce ana başlıkları Calibri yazı tipinde 14 punto, birinci düzey başlıklar Calibri Light yazı tipinde 11 punto, bold ve ortalı ve sözcüklerin ilk harfleri büyük diğer harfleri küçük olacak şekilde yazılmalıdır. Birinci düzey başlıklar bold ve sola dayalı olarak yazılmalıdır. Sonuç kısmı da başlık sınıflandırmasına dâhil edilir.

16. Yayınlanmak üzere gönderilen makalelerde metnin içinde ve başlıklarda paragraf girintisi olmamalıdır.

17. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'ne gönderilen makalelerin şekil, grafik ve tabloların derginin belirttiği formata uygun olması gereklidir. Dipnotlar, grafikler ve tablolar olabildiğince atıf yapılan sayfada veya hemen devamında yer almalıdır. Grafik ve tabloların altındaki notlar bu materyalleri ana metne bakmaksızın anlaşılabilir hale getirme amacını taşımalıdır. Tablo ve şekil başlığı, sayfaya ortalanmış ve rakam ile sıralanarak Calibri Light yazı tipinde 9 punto ile yazılmalıdır ("Tablo 1." veya "Şekil 5." gibi...). Tablo ve şekiller sayfaya ortalanmış ve metin kaydırma özelliği kapalı olmalıdır. Tablonun altına düşülen "Not" lar italik yazılmalıdır.

18. Makalede yer verilen her bir ek ayrı sayfalarda, kaynakçadan sonra verilmelidir. Başlıkları bold, büyük harf ve sola dayalı yazılmalıdır ("EK 1:" gibi.).

19. Metinde kaynaklara atıfta bulunurken yazarların soyadı ve yayın tarihi (ve gerekiyorsa sayfa bilgisi) kullanılmalıdır. Örneğin: Özçelik (2015)...; Özçelik (2015, s. 150)...; Özçelik (2015, ss. 182-186)...; Özçelik'e (2014) göre...; Özçelik ve Tuncer'e (2014) göre...; Özçelik ve Tuncer (2014)...; Özçelik, Tuncer ve Özcan (2016)...gibi. APA atıf formatına uygun olarak, atıfta bulunulan kaynağın yazar sayısı 3 ile 5 arasında ise, kaynağa metin içinde ilk geçtiği yerde yukarıdaki gibi atıfta bulunulur. Aynı kaynağa daha sonra yapılan atıflarda ilk yazarın ismi ile birlikte "vd." ifadesi kullanılır: Özçelik vd. (2015). Yazar sayısı 6 veya daha fazla ise; atıf, metin içinde ilk geçtiği yerde ve sonrasında Özçelik vd. (2015) olarak verilmelidir. Cümle sonunda birden fazla esere atıfta bulunuluyorsa bu kaynaklar parantez içinde alfabetik sıra ile verilmelidir. Örneğin: ...(Özçelik, 2014; Tuncer, 2004; Tuncer vd., 2009; Özçelik, Tuncer ve Özcan, 2007). Diğer atıf işlemleri için web sayfamızda bulunan "The Publication Manual of the American Psychological Association (6th edition), 2010" isimli kaynaktan yararlanılabilir.

20. Kaynaktan aynen alıntı yapıldıysa, kaynağa atıfta bulunurken sayfa numarası mutlaka verilmelidir. Türkçe metinde kaynaklara atıfta bulunurken sayfa bilgisi için "s." veya "ss." kullanılmalıdır (yazar tarafından hangi gösterim şekli seçiliyorsa tüm makalede aynı olmalıdır.). Örneğin Özçelik (2015, s. 182)...; Özçelik (2015, ss. 182-183). İngilizce metinlerde ise "p." veya "pp." şeklinde kullanılmalıdır. Word'de yer alan otomatik atıf sisteminde p veya pp oluşturmaktadır. Otomatik atıf sistemi kullanıldığı takdirde bu şekilde kullanım da kabul edilmektedir.

21. Makalede sayfa altı dipnotu olarak açıklama varsa ve dipnotta herhangi bir kaynağa atıf yapılmışsa, bu kaynak, kaynakçada da belirtilmelidir.

22. Kaynak, "KAYNAKÇA" başlığı altında ve yeni bir sayfadan başlamak üzere yazılmalıdır. Kaynaklar yazılırken yazarların tümünün adları verilmelidir. Araştırmacı çalışmasında kullandığı kaynakları yazar soyadlarının alfabetik sırasına göre yazmalıdır. Her kaynağın yazımında birinci satır hariç diğer tüm satırları 1 cm içeriden yazılır. Aynı yazarın birden fazla eserine gönderme yapıldığında kaynaklar basım yılına göre eskiden yeniye doğru verilir. Yazarın aynı tarihli birden fazla yayını varsa, yayın tarihi yanına a, b gibi harfler konarak kaynaklar birbirinden ayrılır. Makalelerde makalenin yayınlandığı kaynaktaki başlangıç ve bitiş sayfa numarası (numaraları) verilmelidir. Birden fazla yazar varsa, son yazarı yazmadan önce "ve" kullanılmalıdır.

Kaynaklar aşağıdaki örneklere göre yazılmalı ve düzenlenmelidir:

a. Tek yazarlı kitap:

Yazar Soyadı, A. (Yayın Yılı). Kitap Adı. Yayın Yeri: Yayınevi.

Tek Yazarlı Kitap Örnek:

Erhan, Ç. (2015). Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri (2. b.). Ankara: İmge Kitabevi yayınları.

b. Çok yazarlı kitap:

Yazar 1, Yazar 2 ve Yazar 3 Soyadı, A. (Yayın Yılı). Kitap Adı. Yayın Yeri: Yayınevi.

Çok Yazarlı Kitap Örnek:

Keohane, R. O. ve Nye, J. S. (2012). Power and Interdependence (4. b.). New York: Longman.

c. Kitapta bölüm:

Yazar Soyadı, A. (Yayın Yılı). Eser Adı. A. Editörü Soyadı (Dü) içinde, Kitap adı (sayfa numaraları). Yayın yeri: Yayınevi.

Kitap Bölüm Örnek:

Aydın, M. ve Açıkmeşe, S. (2015). Türkiye'de Güvenlik Kavramsallaştırması. M. Aydın, H. G. Brauch, M. Çelikpala, U. O. Spring ve N. Polat (Dü) içinde, Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe (2. b., s. 491-508). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

ç. Kurum Yayınları:

Kurum Adı (Yayın Yılı). Yayın adı. Yayın Yeri: Yayınevi.

Kurum Yayını Örnek:

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası. (2012). Sekseninci Hesap Yılı Hakkında Banka Meclisince Hazırlanan Faaliyet Raporu: Yıllık Rapor 2011. Ankara: Ömür Matbaacılık.

d. Çeviri kitaplar:

Yazar Soyadı, A. (Yayın Yılı). Kitap adı (A. Soyadı, Çev.). Yayın yeri: Yayınevi.

Çeviri Kitaplar Örnek:

Lipson, L. (1978). Politika Biliminin Temel Sorunları (2 b.). (T. Karamustafaoğlu, Çev.) Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

e. Tez:

Yazar Soyadı, A. (Yayın Yılı). Tez Adı. Yer: Enstitü Adı, Tezin Türü.

Tez Örnek:

Gök, N. (1997). Beylikler Döneminden İtibaren Osmanlı Diplomáticasında Berat Formu. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

f. El kitapları:

Yazar Soyadı, A. (Yayın Yılı). Eser. Yayın Yeri: Yayınevi

El Kitapları Örnek:

Seyidoğlu, H. (2016). Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı (Genişletilmiş 10. b.). İstanbul: Güzem Can Yayınları.

g. Yazarı Bilinmeyen Eser:

Eser (Yayın Yılı). Yayın Yeri: Yayınevi.

Yazarı Bilinmeyen Eser:

Dede Korkut Hikâyeleri. (2018). (A. Çakan, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

ğ. Popüler Dergi Makalesi:

(Yazar belli ise):

Yazar Soyadı, A. (Ay Yıl). Makale Adı. Popüler Dergi Adı (Sayı), sayfa numarası.

Yazarı Belli Popüler Dergi Makalesi Örneği:

Baykal, N. (2020, Eylül). Aristo'nun En Seçkin Öğrencisi: Fârâbî. TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi(634), 66-70.

(Yazar belli değil ise):

Makale Adı (Yıl, Ay Gün). Dergi Adı (Sayı), sayfa numarası.

Yazarı Belli Olmayan Popüler Dergi Makalesi Örneği:

Foreign News: The Near East. (1923, March 24). Time Magazine.

h. Bilimsel Dergi Makalesi:

Yazar 1, Yazar 2 ve Yazar 3 Soyadı, A. (Yayın Yılı). Makale Adı. Dergi Adı, cilt (sayı), sayfa numarası.

Bilimsel Dergi Makalesi Örneği:

Jensen, M. C. ve Meckling, W. H. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. Journal of Financial Economics, 3(4), 305-360.

ı. Gazete Makalesi:

Yazar Soyadı, A. (Yıl, Ay Gün). Makale Adı. Gazete Adı, sayfa numarası.

Gazete Makalesi Örneği:

Arcayürek, C. (1966, Ocak 13). İşte Johnson Mektubu. Hürriyet Gazetesi, s. 1.

i. Bildiri:

(Yayımlanmış ise):

Yazar Soyadı, A. (Yayın Yılı). Bildiri Adı. A. Soyadı ve A. Soyadı (Dü.), Bildiri Kitabı Adı içinde (sayfa numarası). Yayın Yeri: Yayınevi.

Yayımlanmış Bildiri Örneği:

Bulgur, N. (2017). 20. Yüzyılda Göç Teorileri ve Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları. G. B. Durgun ve T. Korkmaz (Dü.), I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimler Kongresi içinde (s. 1-11). Priştina-Kosova: Gazi Üniversitesi Matbaası.

• (Yayımlanmamış ise):

Konuşmacı Soyadı, A. (Yıl). Bildiri Adı. Toplantı Adı, Toplantı Yeri.

Yayımlanmamış Bildiri Örneği:

Bulgur, N. (2017). 20. Yüzyılda Göç Teorileri ve Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları. I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimler Kongresi. Priştina-Kosova.

j. Poster:

Yazar Soyadı, A. (Yıl, Ay Gün). Posterin Adı. Toplantı Adı, Toplantı Yeri: Toplantıyı Düzenleyen Kurum.

Poster Örneği:

Gedik, M. S. ve Hakkoymaz, H. (2020, Kasım 12-15). 112 Acil Sağlık Hizmetleri Çalışanlarının Hizmet ve Sosyal Durumlarının Değerlendirilmesi. 16. Ulusal Acil Tıp Kongresi, 61. Ankara: Acil Tıp Uzmanları Derneği.

k. Ansiklopedi Maddesi:

Yazar Soyadı, A. (Yayın Yılı). Madde Adı. Ansiklopedi Adı, cilt, sayfa no. Yayın Yeri: Yayınevi.

Ansiklopedi Maddesi Örneği:

Şener, M. (2005). Mina. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 30, 96-97. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

I. Rapor:

Kurum Adı. (Yayın Yılı). Rapor Adı (Rapor No). Yayın Yeri: Yayınevi.

Rapor için Örnek:

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası. (2012). Sekseninci Hesap Yılı Hakkında Banka Meclisince Hazırlanan Faaliyet Raporu: Yıllık Rapor 2011. Ankara: Ömür Matbaacılık.

m. Yasa ve Yönetmelikler:

Yasa Adı. (Kabul Edildiği Yıl, Ay Gün). (Yasa Numarası).

Yasa ve Yönetmelikler için Örnek:

Yükseköğretim Kanunu. (1981, Kasım 4). (2547).

n. Elektronik Kaynaklar:

Yazar Soyadı, A. (Yayın Yılı, Ay Gün). Yayın Adı. Ay Gün, Yıl tarihinde Web Sitesinin Adı: web sitesi linki adresinden alındı.

Elektronik Kaynak için Örnek:

Ataş, M. (2021, Nisan 4). Anadolu Ajansı Türkiye'nin 100 Yıllık Serüvenini Kitaplaştırdı. Nisan 15, 2021 tarihinde Anadolu Ajansı Resmî Web Sitesi: <https://www.aa.com.tr/tr/kurumsal-haberler/anadolu-ajansi-turkiyenin-100-yillik-seruvenini-kitaplastirdi/2198558> adresinden alındı.

23. Makalelerde Türk Dil Kurumu'nun yazım kılavuzu ve yazım kuralları örnek alınmalıdır. Detaylı bilgi için Türk Dil Kurumu'nun web sayfasına bakınız: www.tdk.gov.tr. Yabancı sözcükler yerine olabildiğince Türkçe sözlükler kullanılmalıdır. Türkçe alışılmamış sözcükler kullanılırken ilk geçtiği yerde yabancı dildeki karşılığı parantez içinde verilebilir. Metinde geçen yabancı kelimeler italik olmalıdır.

24. İngilizce dilinde gönderilen makalelerin ve Türkçe gönderilen makalelerin İngilizce yazılmış bölümlerinin, gönderim öncesinde yetkin bir dil kontrolünden geçirilmiş olması gerekmektedir. İçerikten bağımsız olarak, dil yönüyle yetersiz olan makaleler iade/ret edilmektedir. Yazarların bu hususa azami dikkat göstermeleri önemlidir.

25. Makalelerde dile getirilen düşüncelerden yazar/ları sorumludur.

26. Dergide yayınlanması kabul edilen ve yayınlanan yazıların (yazılı ve elektronik ortam) yazar(lar)ı telif haklarını Kırklareli Üniversitesi'ne devretmiş sayılır.

27. Makale sunum ve değerlendirme süreçlerine ilişkin tüm iletişim DERĞİPARK sistemi ile gerçekleştirilir. Telefonla bilgi verilmez.

28. Gönderilen makaleler yukarıda belirtilen şartlara uygun olmadığı takdirde sürece sokulmadan editöryal ret verilecektir.

Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Makale Yazım Şablonu: [TR](#) ve [ENG](#)

Bu yayın koşulları, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu kararı gereği yürürlüktedir.

KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Adres: Karacaibrahim Mah. Meşe Sokak.
(Rektörlük Kültür Merkezi Binası Otogar Arkası No: 3)
Tel: 0288 246 16 01
Faks: 0288 246 16 02
Mail: sbe@klu.edu.tr